

I december 2004 fördelade Länsstyrelsen sammanlagt 6 408 000 kronor i projektbidrag till 31 olika aktörer i länet för projekt som syftade till dels uppbyggnad av skyddat boende för utsatta ungdomar dels förebyggande insatser mot så kallat hedersrelaterat våld. Projekten genomfördes under perioden Jan-dec 2005.

Denna rapport lyfter fram metoder och strategier, nyvunnen kunskap och insikter som har utvecklats under projektens gång så att de kan integreras i det fortsatta arbetet med frågan.

Förebyggande arbete som handlar om att röra vid människors värdegrund är en långsiktig process som bör drivas varsamt fram med brett stöd och engagemang från lokala krafter, om förändringarna skall få fotfäste och bli bestående. Förändringsförsök som uppfattas som drivna utifrån eller som pressas fram för fort eller för kraftfullt kan skrämja eller väcka motstånd. En förändringsprocess på grupp/samhällsnivå - om den skall vara lyckad - måste dessutom medföra en förändring hos alla involverade parter. De beviljade medlen är en möjlighet att lyfta fram och satsa lite extra på denna fråga under en tid, ett stöd att sätta igång en process. Det är kommunernas ansvar att främja och säkerställa processen.

Fler exemplar av denna rapport
kan beställas från Länsstyrelsen
Socialavdelningen
Tel: 08- 785 40 94
Rapporten finns också som pdf på vår webbplats
www.ab.lst.se
ISBN 917281-229-X

Adress
Länsstyrelsen i Stockholms Län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08- 785 40 00 (vxl)
www.ab.lst.se

Rapport 2006:20

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Insatser mot hedersrelaterat våld

En utvärdering av projekten 2005

Rapport 2006:20

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Insatser mot hedersrelaterat våld

En utvärdering av projekten 2005

Författare: Annika Jemteborn, Stockholms Universitet
institutionen för socialt arbete, på uppdrag av
Länsstyrelsen i Stockholms län &
Maria Pilar Reyes, Länsstyrelsen i Stockholms län

Foto omslag: Oscar Vesterlund

Tryckeri: Intellecta Docusys AB

Utgivningsår: 2006

ISBN: 917281-229-X

Fler exemplar av denna rapport kan beställas hos
Socialavdelningen, Länsstyrelsen i Stockholms län, tel 08-785 40 94

Rapporten kan även laddas ned från vår webbplats www.ab.lst.se

Förord

I december 2004 fördelade Länsstyrelsen sammanlagt 6 408 000 kronor i projektbidrag till 31 olika aktörer i länet för projekt som syftade till dels uppbyggnad av skyddat boende för utsatta ungdomar dels förebyggande insatser mot så kallat hedersrelaterat våld. Projekten genomfördes under perioden Jan-dec 2005.

Arbetet mot så kallat hedersrelaterat våld är ett relativt nytt verksamhetsområde såväl för Länsstyrelsen i Stockholm och länets olika aktörer som för andra aktörer över hela landet och i Norden. Det är därför av största vikt att metoder och strategier som har utvecklats under projektens gång, viktiga erfarenheter, nyvunnen kunskap och insikter samt förändringar/uppdateringar i problembilden som har uppmärksammats kan dokumenteras, formuleras och analyseras. På så vis kan de integreras i det fortsatta arbetet med frågan. Lika viktigt är också att identifiera de aktörer i länet som har de bästa förutsättningar att genomföra betydelsefulla insatser samt kartlägga vilket stöd de behöver för att lyckas. Länsstyrelsen i Stockholm har därför beställt från Institutionen för Socialt Arbete vid Stockholms Universitetet en kvalitativ utvärdering av samtliga projekt som genomfördes under 2005.

Utvärderingen genomfördes under våren 2006.

Det är Länsstyrelsens förhoppning att den utvärdering som presenteras här också bidrar till och stimulerar dialogen mellan individer, grupper, ideella föreningar, myndigheter och institutioner kring denna fråga. En sådan dialog är en förutsättning för att vårt samhälle ska lyckas med att utrota den uppfattning, de seder och de traditioner som idag bevaras av slutna grupper som handlar om att brott kan eller måste begås för att bevara familjens/släktens så kallade heder. Att utsätta barn eller någon annan för brott kan aldrig vara en hedersam handling.

Mats Hellström
Landshövding

Förord

Sammanfattning 7

Länsstyrelsens inledning 9

Stöd till externa aktörer	9
Fördelning av bidrag för 2005	9
Utbetalning av beviljade bidrag och krav på avrapportering	10
Redovisning av projekt genomförda under 2005	10

Extern utvärdering 12

Bakgrund	12
Utvärderingsuppdraget	12
Tillvägagångssätt	13
Direktiv	13
Frågeställningar	13
Materialinsamling	14
Bearbetning och analys av materialet	14

Analys och sammanfattning av resultat 18

Översiktlig presentation av projektens aktiviteter	18
Karaktär och premisser	19
a) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot personal, föreningsaktiva och/eller ungdomar	19
b) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska och/eller religiösa grupper	21
c) Kunskaps- och metodutveckling	24
d) Stärkande förebyggande arbete mot vissa målgrupper	26
e) Råd- och stödverksamhet till utsatta	28
f) Skyddade boenden för utsatta	31
Projekten om Länsstyrelsens roll under projekttiden	34
Kommentarer om Länsstyrelsen från de förebyggande projekten	35
Kommentarer om Länsstyrelsen från de skyddade boendena	37
Sammanfattande kommentarer	39

Bilagor

- Bilaga 1. Projektbeskrivningar
- Bilaga 2. Tabeller
- Bilaga 3. Ekonomisk översikt över insatser mot hedersrelaterat våld
- Övriga bilagor

Sammanfattning

Denna rapport skildrar en kvalitativ utvärdering av de tjugonio projekt som under år 2005 erhöll anslag från Länsstyrelsen i Stockholms län för arbete mot så kallat hedersrelaterat våld. Under det nämnda året gick anslag till tjugofyra förebyggande projekt samt till fem verksamheter som bedriver skyddat boende för de berörda ungdomarna och unga kvinnorna. Av projektägarna är åtta kommuner eller stockholmsstadsdelar och de övriga tjugoen är olika frivillig/intresseorganisationer.

Syftet med utvärderingen är att fånga upp de olika metoder och strategier som projekten utvecklat och använt sig av under arbetets gång och att samla in nyvunnen kunskap och insikter om de berörda målgrupperna samt om problematiken. Utvärderingen har inte avsett att mäta effekter eller att granska varje enskilt projekts resultat, utan har istället velat lyfta fram aktörernas erfarenheter av arbetet med och i projekten. Aktörernas erfarenheter har samlats in genom intervjuer med projektens utsedda representanter.

I rapporten presenteras varje enskilt projekt/verksamhet i korta sammanfattningar som beskriver deras målgrupp och syfte, projekt/verksamhetsidé, erfarenheter från tillvägagångssätt, erfarenheter som berör målgruppen och fältet samt egna skattade resultat och efterfrågan. Rapporten innehåller vidare en sammanfattande analys av projektens arbete och förutsättningar. I analysarbetet har det tagits fasta på vilka tillvägagångssätt som uppgivits ha lett till goda resultat eller funnits ha brister och vilka hinder respektive främjande faktorer som påverkat projektens möjlighet att uppnå målen. Analysen uppmärksammar vidare hur projekten hanterat eventuella hinder och tagit vara på möjligheter samt om huvudmannaskap (frivilligorganisation eller kommun/stadsdel) givit olika förutsättningar för genomförandet.

Med några undantag menar projektägarna att de nått de mål de satt upp för projektet. Det stora flertalet har också hållit sig till och genomfört projektet efter ursprunglig projektplan.

Strax över hälften av alla projekt (15 av 29) har arbetat med någon form av upplysningsarbete, det vill säga att anordna seminarier, föreläsningar och paneldebatter eller liknande, i syfte att väcka debatt, sprida information samt öka kunskapsnivån och medvetenheten om den hedersrelaterade problematiken. De kommun-/stadsdelsdrivna projekten har utgjort majoriteten av dem som i upplysningsarbetet riktat sig mot målgrupper: personal, allmänhet och/eller ungdomar. Analysen har här visat att samarbete med avsedd målgrupps ledning och ansvariga (arbetsledning, lärare och skollledning) både kan bidra till att fler bereds möjlighet till att

delta seminarier/informationstillfällen och till att skapa bieffekter så som fortsatta diskussioner och fortsatt kunskapssökande.

Upplysningsarbete riktat mot etniska och/eller religiösa grupper har bedrivits av invandrargrupper/religiösa gruppers egna intresseorganisationer. Dessa har utfört det på flera sätt vanskliga arbetet med att väcka debatt om hedersrelaterat våld bland sina egna etniska och/eller religiösa grupper. Projektens erfarenheter tyder på att ett ”inre” arbete (lett av de egna) som går långsamt fram ger goda förutsättningar för förändring av hedersförtryckande strukturer.

De skyddade boendena är få till antalet. Utvärderingen pekar på att det för metodutvecklingen skull är en fördel att dessa fem verksamheter kommer från olika traditioner av (frivilligt) socialt arbete. De skyddade boendenas erfarenheter från de olika modeller de nu provar kan i framtiden bidra med ytterst viktig kunskap om hur samhället på bästa sätt kan stötta de utsatta.

Stockholm, oktober, 2006

Länsstyrelsens inledning

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland fick i juni 2003 medel och ett regeringsuppdrag att stödja kommuner och andra aktörer i sina respektive län att dels bygga upp skyddat boende för ungdomar som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld, dels genomföra förebyggande insatser. Uppdraget gällde för tolv månader. I uppdraget tydliggörs att även ungdomar som riskerar att utsättas för detta våld på grund av sexuell läggning skall uppmärksammas.

Våren 2004 beslutade Sveriges Riksdag att satsa 180 miljoner kronor under fyra år för arbete mot så kallat hedersrelaterat våld. Regeringsuppdraget till länsstyrelserna har således förnyats i justerad version varje år sedan 2004 (beslut juni 2004, juli 2005, juni 2006). Länsstyrelserna har därefter, under hösten respektive år, bjudit in relevanta aktörer i sina län att delta i detta arbete genom att ansöka om ekonomiskt stöd för projekt inom ramen för ovanstående uppdrag.

Stöd till externa aktörer

Länsstyrelsen i Stockholms län har hittills fördelat projektbidrag till externa aktörer vid tre tillfällen. I december 2003 fördelades sammanlagt 3,7 miljoner kronor till arton projekt att genomföras under perioden jan-dec 2004. Detta var första gången som projektmedel delades ut och kan därför betraktas som ett pilotförsök. En sammanställning av projekten gavs ut av Länsstyrelsen i januari 2005¹.

I december 2004 fördelade Länsstyrelsen sammanlagt 6 408 000 kronor i bidrag till trettioen olika projekt som skulle genomföras jan-dec 2005. Projekten avslutades december 2005/januari 2006.

I januari 2006 fördelade Länsstyrelsen sammanlagt 6 300 000 kronor i projektbidrag till sjutton olika projekt som genomförs under perioden jan-dec 2006. En översikt över Länsstyrelsens fördelning av projektbidrag för arbetet mot så kallat hedersrelaterat våld i Stockholms län finns i Bilaga 3.

Fördelning av bidrag för 2005

Under hösten 2004 inkom sammanlagt 43 olika ansökningar till Länsstyrelsen om bidrag till projekt kring arbete mot hedersrelaterat våld. Projekten planerades att bli genomförda under 2005. Fördelningen var åtta ansökningar från kommuner och 35 från frivilligorganisationer, varav två från trossamfund. Summan ansökta pengar var cirka tre gånger större än den summa som Länsstyrelsen hade att fördela. Länsstyrelsen beslutade den 15

¹ ”18 projekt till stöd för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld-2003-2004.” Januari 2005. Länsstyrelsen i Stockholms län.

december 2004 om att bevilja bidrag till trettioen olika projekt. Av dessa genomfördes tjugonio.

Utbetalning av beviljade bidrag och krav på avrapportering

Då merparten av projektägarna är frivilligorganisationer som saknar egna medel betalades trettio procent av den beviljade summan ut till varje projekt direkt efter beslutet. En första delrapport begärdes in två månader därefter. Syftet med en tidig första delrapport var att i tidigt skede upptäcka eventuella hinder för projektets start och genomförande. Hinder som kan ha uppstått på grund av ändrade förutsättningar eller oförutsedda händelser.

Direkt efter godkänd delrapport betalades femtio procent av det beviljade bidraget ut. Resterande tjugo procent betalades ut efter godkänd slutrapport, som begärdes in till 15 jan 2006. De sista rapporterna inkom till Länsstyrelsen i augusti 2006.

Redovisning av projekt genomförda under 2005

Länsstyrelsen har utformat en enkel redovisningsblankett i syfte att skapa en enhetlig redovisningsform och underlätta för många av de frivilliga och ideella organisationer som inte har tillgång till professionella administrativa resurser att leva upp till redovisningskravet. Men blanketter är ett trubbigt instrument.

Länsstyrelsens samordnare har följt upp projekten genom kontakt med de flesta projektledare, med en del av deltagarna i några av projekten samt med professionella och andra som har berörts av projekten.. Den information som kom fram via dessa kontakter tydde på att metoder och strategier som har utvecklats under arbetets gång, viktiga erfarenheter, nyvunnen kunskap och insikter samt information om förändringar/uppdateringar i problem-bilden som projektansvariga blivit varse om riskerade att gå förlorade. Anledningen var att flera av de organisationer som beviljades medel har bristande möjligheter (tid, metod, personal, strukturer, annat) att dokumentera det de gör på ett sätt som gör deras insatser rättvisa och som fångar upp processen och erfarenheterna.

Länsstyrelsen beslutade därför att för projektperioden jan-dec 2005 beställa en kvalificerad, fristående, kvalitativ utvärdering av projekten. Syftet med utvärderingen är att ta tillvara det som inte kan fångas i de redovisningar som organisationerna har lämnat in genom ifyllandet av blanketter.

Utvärderingen ämnar belysa vilka tillvägagångssätt som givit goda resultat eller funnits ha brister, vilka hinder respektive främjande faktorer som påverkat möjligheten att uppnå målen, hur man har hanterat eventuella hinder och tagit fasta på möjligheter samt vad man lärt sig under processen.

Länsstyrelsens uppdrag om en extern kvalitativ utvärdering gavs till Stockholms Universitet, Institutionen för Socialt Arbete och utfördes under våren 2006 av Annika Jemteborn (filosofie licentiat i socialt arbete).

Länsstyrelsen har kompletterat materialet med en kort introduktion till varje projekt där det anges vilka medel som beviljats till respektive sökande. Vidare vilket mål som skulle uppnås/aktiviteter som skulle genomföras, enligt texten i beslutet.

Extern utvärdering

Bakgrund

Våld i hederns namn definieras av Förenta nationerna (FN) som en del av det patriarkala våldet, då det bottnar i en syn på flickor och kvinnor som underlägsna män och kvinnor. Ett särdrag för hedersrelaterat våld är emellertid enligt tidigare FN-rapportör R. Coomoraswamy att våldet inte alltid syns i fysiska uttryck och att det uppmuntras av ett kollektiv "... som ett led i ett strukturellt och institutionaliserat förtryck och [våldet] utgör ett medel för att utöva kontroll av individer, primärt kvinnor och flickor, i samhällen där heder får innebörden av kontroll av kvinnors sexualitet"². FN:s generalsekreterare Kofi Annan framhöll i sin rapport 2002 alla medlemsstaters skyldighet att vidta åtgärder för att bestraffa förövare av brott i hederns namn och skyldighet att förhindra våld i hederns namn och avsätta resurser för ändamålet³. Sveriges regering har beslutat om ett antal insatser för bekämpning av så kallat hedersrelaterat våld/förtryck. Den pågående regeringssatsningen (år 2002-2007) riktar sig dels till förebyggande åtgärder och dels till etablering av skyddade boenden för utsatta individer⁴.

Utvärderingsuppdraget

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutade i januari 2006 att, av Stockholms Universitet institutionen för socialt arbete, beställa en extern kvalitativ utvärdering av de projekt som under år 2005 erhållit anslag för arbete mot så kallat hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen vill med denna fånga upp metoder och strategier som utvecklats under arbetets gång samt nyvunnen kunskap och insikter. Utvärderingen bör sålunda snarare uppfattas som en kvalitativ insamling av alla projektens erfarenheter än en granskning av varje enskilt projekt⁵. I arbetet med denna utvärdering har tonvikt lagts på insamling av projektens erfarenheter från tillvägagångssätt, villkor för och omständigheter kring arbetet samt den erfarenhetsbaserade kunskap om problematiken och de utsatta som projektägarna antas vara i besittning av.

² Regeringskansliet (2005) *Patriarkalt våld som hot mot mänsklig säkerhet. – En kartläggning av åtgärder mot patriarkalt våld och förtryck, särskilt i hederns namn, mot kvinnor och homo- och bisexuella samt transpersoner*. Regeringskansliet, Stockholm 2005, sidorna 26-27

³ UN Generalsecretary, rapport A/57/169 *Working towards the elimination of Crimes against Women committed in the Name of honour*. 2002

⁴ Regeringskansliet (2003) FAKTABLAD Ju 03.21 *Regeringens insatser för ungdomar som riskerar hedersrelaterat våld*. September 2003, Justitiedepartementet

⁵ Utvärderingsuppdraget har inte heller möjliggjort en djupgående granskning av varje enskilt projekt, sedan projektåret 2005 omfattar tjugonio olika projekt vars erfarenheter avsågs fångas upp inom en starkt begränsad tidsram.

Som utförare av utvärderingsuppdraget har jag, Annika Jemteborn (filosofie licentiat i socialt arbete) haft som föresats att ta fasta på vilka tillvägagångssätt som givit goda resultat eller funnits ha brister, vilka hinder respektive främjande faktorer som påverkat projektens möjlighet att uppnå målen, att uppmärksamma hur projekten hanterat eventuella hinder och tagit vara på möjligheter samt att se vad projektägarna menar sig lärt sig under processen.

Tillvägagångssätt

Direktiv

I samarbete med Länsstyrelsens samordnare preciserades utvärderingens kärnfrågor till att beröra respektive verksamhets;

- uppsatta mål för projekten
- beskrivningar av tillvägagångssätten
- egna skattningar av hur arbetet fungerat och möjlig måluppfyllelse
- beskrivningar av erfarenheter som särskilt berör problem de stött på och hur dessa tacklats
- reflektioner kring det fortsatta arbetet efter projekttiden
- samlade erfarenheter av att arbeta med målgruppen och den nya kunskap de fått om olika berörda målgrupper

Länsstyrelsens samordnare har vidare önskat att utvärderingen även skulle beröra projektens reflektioner kring Länsstyrelsens roll under projekttiden (bidragsbedömare, anordning av samverkansträffar, fortbildning, rådgivning och konsultation med mera) varför detta utgör ytterligare en kärnfråga.

Frågeställningar

Utvärderingens kärnfrågor omarbetades till en intervjumall innehållande ett 25-tal frågeställningar (se Bilaga 1). Frågeställningarna i mallen utgår ifrån projektägarnas egna beskrivningar och skattningar och det är i sammanhanget viktigt att betona att deras utsagor står i stark relation till de mål de själva sagt sig vilja uppnå. Frågornas betoning av självskattningar syftar till att få fram positiva resultat som kan leda till förändring och utveckling⁶ av arbetat mot så kallat hedersrelaterat våld, samt att i framtiden kunna undvika mindre framgångsrika tillvägagångssätt och undanröja hinder. Då utvärderingen berör två olika typer av verksamheter, skyddat boende med råd och stödverksamhet (5 st) samt förebyggande verksamheter (24 st) har två versioner av mallen utvecklats, för att tillvarata det specifika med att arbeta med skyddat boende och råd och stöd respektive att arbeta med förebyggande arbete. Versionerna utgår emellertid från en

⁶ Jmf Karlsson, Ove (1999) "Utvärdering – mer än en metod. Tankar och synsätt i utvärderingsforskning. En Översikt." Stockholm: Svenska kommunförbundet. Kommentus

gemensam stomme med huvudfrågor som berör båda typerna av verksamheter. För att säkra utvärderingens avsedda innehåll fick Länsstyrelsens samordnare möjlighet att lämna sina synpunkter på mallen under utvecklingsarbetet.

Materialinsamling

Insamlingen av material har gjorts genom kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med projektägarna. Under februari och mars intervjuades företrädare från de tjugonio projekten utifrån den på förhand framarbetade intervjumallen. Tjugoåtta av de tjugonio projekten har svarat på frågeställningarna i personliga möten med utvärderaren. Undantaget består av en telefonintervju som genomfördes på projektägarens egen begäran. Telefonintervjun gjordes med Väsby Kvinnojours företrädare och tog 30 minuter sedan projektet var det mest begränsade av dem som erhållit anslag under år 2005. Övriga intervjuer har genomförts i verksamheternas egna lokaler eller på Socialhögskolan i Stockholm. Längden för intervjuerna med företrädarna för de förebyggande projekten har varierat mellan 1 timme och 3,5 timmar. Tre fjärdedelar av dessa intervjuer tog mellan 2 - 2,5 timme. Intervjuerna med företrädarna för de skyddade boendena har i snitt tagit 3 timmar och 15 minuter. De längsta pågick i 4 timmar och den kortaste i 2,5 timmar. Den totala effektiva intervjutiden för materialinsamlingen är sjuttien och en halv timme.

Under intervjuerna nedskrevs informanternas utsagor som minnesanteckningar. De nedskrivna anteckningarna har sedan skrivits om till sammanfattande textavsnitt under intervjumallens kärnfrågor. Intervjuerna har, förutom telefonintervjun, bandats och inspelningarna har sedan fungerat som källor till vilka jag kunnat återvända för att kontrollera riktigheten i de utskrifter jag gjort av informationen. Intervjusammandragen har skickats till respektive informanter som kontrolläst texterna och korrigerat eventuella missuppfattningar. Intervjusammandragen har, efter att informanterna godkänt riktigheten i informationen, fungerat som utvärderingens empiriska material.

Bearbetning och analys av materialet

I ett första steg har materialet bearbetats enskilt för varje projekt. Bearbetningen av materialet förbereddes genom att jag tog del av verksamheternas projektansökningar med mål och tänkta tillvägagångssätt samt projektens slutrapporteringar av arbetet under år 2005, där de skattat egen målfyllelse⁷.

Intervjusammandragen har kortats ned till avgränsade sammanfattningar av respektive projekt, utifrån några huvudrubriker; målgrupp och syfte, projektet/verksamheten i sammanfattning, erfarenheter från projektets/verksamhetens tillvägagångssätt, erfarenheter som berör målgruppen och

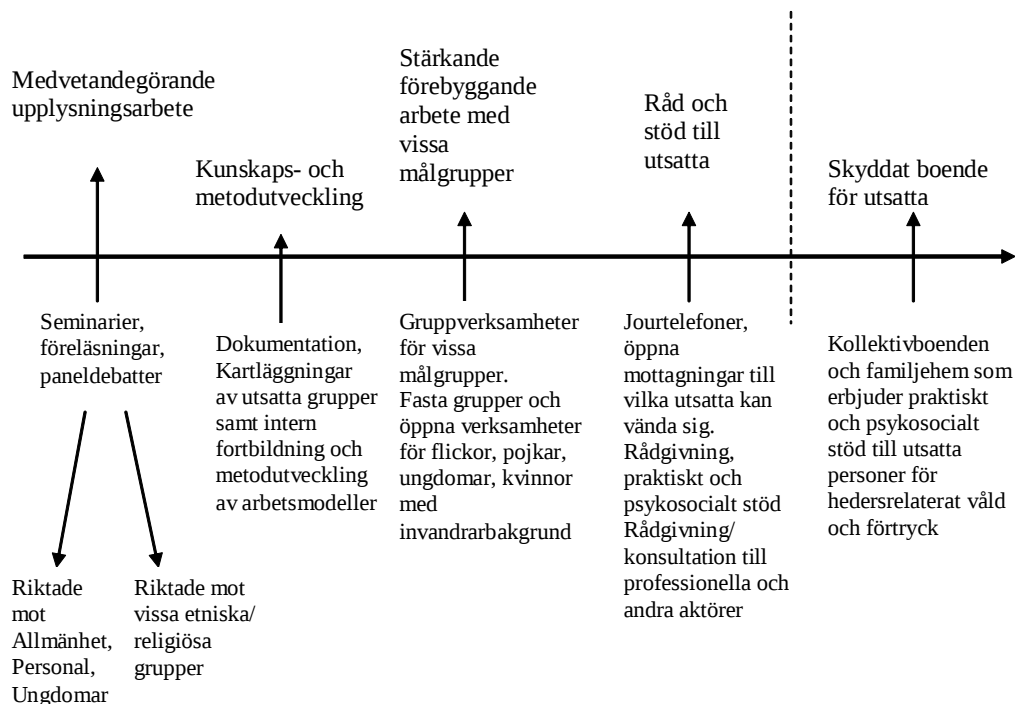
⁷ Länsstyrelsens samordnare har tillhandahållit detta material.

fältet, egna skattade resultat/och efterfrågan. Jag har härigenom sökt lyfta fram huvuddragen i projekten och i projektföreträdarnas erfarenhetsbaserade kunskaper om problematiken och de målgrupper de arbetat med.

Utifrån projektens sagda ursprungliga mål, projektplan och egna skattade måluppfyllelser har jag sedan vägt detta mot det material de givit mig i intervjuerna. I de kommentarer som följer efter varje projektbeskrivning har jag gjort bedömningar av projektens (och projektledningens) förmåga till att genomföra det arbete de själva förutsatt sig. Jag har tolkat huruvida deras skattning av resultat står i relation till deras ambitionsnivå. Vidare har jag kommenterat om deras val av metodik och/eller arbetsmodell följer utsatt projektplan och om den brukade modellen/metodiken ser ut att ha varit användbar och funktionell. Kommentarer innehåller även mina egna reflektioner över deras arbete och en tolkning av vilken förförståelse av problematiken arbetet förstås utgå ifrån. Jag har sedan gjort en bedömning av om den sagda förförståelsen står i samklang med deras uttryckta bild av vad som behöver förändras, förbättras och/eller vilka behov som bör mötas upp. Jag gör dessutom enstaka påpekanden om eventuella brister i presenterade modeller eller i förmåga att genomföra arbetet, sedan dessa bör synliggöras både för projektägarna själva och för anslagsgivarna. Projektbeskrivningar och kommentarer redovisas i del "Förebyggande projekt" och i del "Skyddade boenden".

I ett andra steg har jag förhållit mig till materialet som helhet och gjort en analys av projektens arbeten/verksamheternas insatser utifrån deras olika karaktär. För att närmare undersöka vad som verkar vara funktionella eller icke funktionella metoder och hinder eller möjligheter som tycks påverka projektens möjlighet att uppnå målen har jag grupperat in projektens olika aktiviteter under rubriker som återspeglar aktivitetens syfte och avsedda målgrupp/målgrupper. Aktiviteten "skyddat boende" skiljer sig starkt från de övriga aktiviteterna sedan det här är fråga om en insats för dem som utsatts för hedersrelaterat våld/förtryck. Skyddat boende har således blivit en av dessa rubriker. Hur övriga rubriker skapats kan utläsas i figuren på nästa sida som beskriver vilka typer av aktiviteter som inordnats under respektive rubrik.

Figur: Aktiviteter

Följaktligen har aktiviteterna inordnats under dessa rubriker:

- Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot allmänhet/personal/ungdomar**
Syfte: genom seminarier, information, föreläsningar, paneldebatter vill projektet väcka debatt, ge information, bilda opinion eller öka kunskapsnivån hos föreskriven målgrupp.
- Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska/religiösa grupper**
Syfte: samma som ovan (a) men till specifik målgrupp där de anser att så kallat hedersrelaterat våld/förtryck kan förekomma
- Kunskaps- och metodutveckling**
Syfte: genom dokumentation, fortbildning, metodutveckling, eller kartläggning vill projektet öka kunskapen om problematiken och förmågan att arbeta med problematiken (målgrupp: primärt den egna arbetsgruppen, sekundärt andra intressenter)
- Stärkande förebyggande arbete mot vissa målgrupper**
Syfte: genom gruppverksamhet eller öppen verksamhet med återkommande träffar med samma målgrupp vill projektet förändra enskildas/gruppens förtryckande attityder eller stärka förtryckta/utsatta till att bryta sig loss från förtryck.

- e) **Råd- och stödverksamhet till utsatta**
Syfte: genom att tillhandahålla vägledning, konsultation, praktiskt samt psykologiskt och socialt stöd vill projektet hjälpa och stötta de målgrupper som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld/förtryck.
- f) **Skyddade boenden för utsatta**
Syfte: erbjuda praktiskt, psykologiskt och socialt stöd genom faktiskt skydd av målgrupper som hotas eller utsätts för så kallat hedersrelaterat våld/förtryck.

En översikt över vilka aktiviteter projekten bedrivit samt vilken/vilka rubriker de återfinns under finns i Bilaga 2. Ett och samma projekt kan förekomma under ett flertal rubriker om projektet bedrivit flera olika aktiviteter med olika syften och målgrupper.

Utifrån respektive rubrik har jag vidare sett närmare på om det funnit gemensamma drag eller skillnader hos de projekt som markerats under rubriken gällande premisser, huvudmannaskap, fungerande/ icke fungerande metoder eller arbetsmodeller och skattade resultat som utkomst av vald metod. I arbetet med att skönja eventuella gemensamma drag eller skillnader har jag gått tillbaka till respektive verksamheters intervju-sammandrag och sett till deras egna beskrivningar. Sökandet efter eventuella mönster begränsas därmed till att gälla den information de själva lämnat. Dessa mönster och olikheter redovisas som en sammanhängande text (Karaktär och premisser) i utvärderingens avslutande del "Analys och sammanfattning av resultat". Jag har i denna del valt att presentera materialet på ett sätt som gör det möjligt att läsa den sammanfattande analysen utan att först har läst nästkommande delar "Förebyggande projekt" och "Skyddade boenden" där varje projekts beskrivs separat.

Utvärderingens sista del "Analys och sammanfattning av resultat" innehåller även ett avsnitt som berör projektens reflektioner kring Länsstyrelsens roll under projektiden. Avsnittet är en sammanfattning av de olika omdömen och kommentarer som framkommit under intervjuerna. Dessa har av etiska skäl frigjorts från respektive informants övriga utsagor.

Analys och sammanfattning av resultat

Översiktlig presentation av projektens aktiviteter

Det har under 2005 bedrivits tjugonio projekt. Fem av dessa projekt representeras av verksamheter som bedriver skyddat boende för ungdomar och unga kvinnor som utsatts för så kallat hedersrelaterat våld och förtryck. De återstående tjugofyra projekten har ägnat sig åt förebyggande arbete. I tabellen nedan återfinns de förebyggande projekten på de två övre raderna och verksamheterna med skyddat boende på den tredje raden. Bokstäverna i tabellen (a till f) anger typ av aktivitet enligt de rubriker som introducerades i inledningskapitlet:

- a) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot allmänhet/personal/ungdomar
- b) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska/religiösa grupper
- c) Kunskaps- och metodutveckling
- d) Stärkande förebyggande arbete mot vissa målgrupper
- e) Råd- och stödverksamhet till utsatta
- f) Skyddade boenden för utsatta

	a	b	c	d	e	f
Närkommun/stadsdel i Sthlm (7 projekt)	6		3	3		
Frivilligorganisationer, NGO (17 projekt)	2	9	1	5	4	
Skyddade boenden (5 verksamheter varav 4 NGO)	1		2		4	5
Totalt 29 verksamheter/projekt	9	9	6	8	8	5

Siffrorna i tabellen markerar det antal projekt som angivit de respektive aktiviteterna i sina projektplaner. Under rubrikerna i nedanstående avsnitt "Karaktär och premisser" framgår vidare om projekten (som inordnats under respektive rubrik) har fullföljt planerna och följaktligen bedrivit en viss typ av verksamhet. Femton av de tjugonio projekten har arbetat med olika former av insatser och aktiviteter.⁸ Samtliga skyddade boenden har förutom själva boendet bedrivit någon ytterligare aktivitet. Av de förebyggande

⁸ Tre av de projekt som i tabellen placerats under **b** har i gemensamma aktiviteter också riktat sig mot målgrupper i **a** (allmänhet/personal). Sedan deras huvudsakliga målgrupp varit etniska/religiösa grupper och syftet med dessa tre projekts verksamheter mer överensstämmer med projekten i **b**, har projekten inordnats under rubrik "Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska/religiösa grupper".

projekten har fjorton koncentrerat sig på en typ av aktivitet, varvid tio projekt bedrivit verksamheter där olika delprojekt/aktiviteter ingått.

I tabellen har projekten drivna av kommun/stadsdel, intresse/frivilligorganisationer och de skyddade boendena skiljt åt. Sex av sju kommuner/ stadsdelar har i sina projekt avsett arbeta med medvetandegörande upplysningsarbete till allmänhet, personal och/eller ungdomar. Inom det förebyggande arbetet har strax över hälften av intresse- och frivilligorganisationerna satsat på upplysningsarbete riktat till den "egna gruppen" eller grupper där de anser att så kallat förtryck kan förekomma. De skyddade boendena ser vidare vid en första anblick ut att erbjuda relativt liknande verksamheter.

Karaktär och premisser

I denna del kommer jag att återvända till några av de kärnfrågor som utvärderingen inledningsvis nämndes omfatta. Utifrån kärnfrågorna: projektens egna skattningar av hur arbetet fungerat, skattningar av måluppfyllelse samt erfarenheter från problem de stött på och hur dessa tacklats, lyfts här fungerande och/eller icke fungerande metoder, arbetsmodeller och strategier fram. Vad jag funnit vara exempel på framgångsrika⁹ modeller eller strategier samt återkommande nämnda hinder i arbetet redovisas under de rubriker som beskrivits i introduktionskapitlet. Projektens reflektioner kring det fortsatta arbetet efter projekttiden berörs indirekt under några av dessa rubriker samt i de senare avsnitt som redogör för projektens kommentarer kring Länsstyrelsens roll under projekttiden. Med enstaka undantag vill jag i övriga kärnfrågor, det vill säga tillvägagångssätten och informanternas erfarenheter av att arbeta med målgruppen och den nya kunskap de fått om olika berörda målgrupper, hänvisa till de respektive projektbeskrivningarna i tidigare avsnitt.

a) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot personal, föreningsaktiva och/eller ungdomar

Åtta av de nio projekt¹⁰ som angett denna aktivitet i sin projektplan, har bedrivit upplysningsarbete genom seminarier, föreläsningar, paneldebatter eller teaterföreställningar med efterföljande diskussioner, där målet varit att sprida kunskap och/eller öka kunskapen om så kallat hedersrelaterat våld och förtryck. Deras huvudsakliga målgrupper har varit personalgrupper/

⁹ Utvärderingens begränsningar har inte gjort det möjligt att göra bedömningar vad gäller kvalitén i verksamheterna. Kvalitetsomdömen skulle behöva inbegripa alternativa material t.ex. utlåtanden från dem som deltagit i evenemang eller erhållit någon form av insats från verksamheterna. Benämningen "framgångsrika" utgår därvidlag från projektens egna utsagor.

¹⁰ Botkyrka kommun har inte fullföljt de planer de haft med att anordna seminarium sedan intresset till att delta visat sig vara lågt.

professionella, skolungdom samt andra intressenter så som föreningsaktiva med intresse för frågorna. Sex av de åtta projekten har haft en kommun/stadsdel som huvudman (Södertälje kommun, Sollentuna kommun, Nynäshamns kommun, Huddinge kommun, Rågsveds ungdomsmottagning och Stockholms stad - Centret) och två av dem har drivits av frivillig/intresseorganisationer (Väsby kvinnojour och RFSL).

I beskrivningarna av tillvägagångssätten synliggörs två olika modeller, varav en handlat om öppna seminarier/föreläsningar riktade till flera målgrupper (personal, föreningsaktiva samt vid några tillfällen också lokalpolitiker) och en handlat om seminarier/föreläsningar för på förhand vidtalade grupper av personal eller ungdomar. Ett av projekten, Sollentuna kommun, har arbetat med båda modellerna emedan de övriga valt endera av modellerna. Samtliga projekt har tidigare erfarenhet av de arbetsmodeller de valt. Förutom ett oväntat lågt deltagande på enskilda öppna evenemang säger sig alla projekten ha varit belåtna med val av metodik och arbetsmodeller.

I projektverksamheterna (fem projekt varav fyra kommunalt drivna) med öppna seminarier helt eller delvis riktat mot personalgrupper/professionella, har av flera uppgivits att det funnits vissa svårigheter med att locka somliga personalgrupper till deltagande. (De som omnämns är lärare på grundskolan och socialtjänsthandläggare.) Detta har inte berott på ointresse utan har varit en fråga om prioritering av arbetstid. En bekräftelse på detta återfinns i Botkyrka Kommuns beslut om att inte anordna några seminarier, sedan en intresseundersökning bland personal visat att få ansåg sig kunna avsätta tid för deltagande. Att som strategi förlägga seminarier/föreläsningar under sen eftermiddag eller kvällstid har enligt projektägarna haft en mindre men inte varit särdeles verkningsfull effekt. Bättre respons fick de projekt som samarbetat med och förankrat projektets mål hos dessa professionella gruppers arbetsledare.

Med undantag av ett större evenemang¹¹ har projektsatsningen resulterat i strax under tjugo inbjudningar till öppna seminarier eller föreläsningar. De enskilda evenemangen har nått mellan tjugo och sextio deltagare vardera. Det går dock inte att bedöma hur många deltagare det vara fråga om totalt sedan de projektägare som anordnat fler än ett seminarium/en föreläsning uppgett att samma deltagare ofta återkommer till nästa tillfälle. Några av verksamheterna har påtalat att arrangemangen i huvudsak ofta lockat dem som redan är insatta i problematiken. Genom att rekrytera "kända namn" som föreläsare¹² och genom att rikta inbjudan till en så bred grupp som möjligt har emellertid vissa projekt lyckas med att nå ut till nya intressenter.

De tre verksamheter som enskilt haft flest åhörare har på förhand vidtalat de grupper som seminarier/föreläsningen riktat sig mot. Samma föreläsning/evenemang har sedan upprepats för olika grupper. En ytterst viktig faktor

¹¹ Ett större evenemang arrangerat av Södertälje kommun (med 200 deltagare)

¹² Exempelvis advokat Elisabeth Fritz.

har här varit att Rågsveds ungdomsmottagning och Sollentuna kommun (som båda riktat sig mot skolungdomar) och RFSL (som föreläst för olika personalgrupper) i omfattande förarbeten förankrat projekten hos berörda skolledningar eller arbetsledningar och att de utifrån ett samarbete sett upplysningsarbetet som en gemensam angelägenhet.

Samtliga åtta projekt menar sig ha uppnått målen med verksamheterna. Det finns i dessa projektverksamheter ett inneboende dilemma, nämligen svårigheten med att se om upplysningsarbetet leder till en ökad medvetenhet om problematiken. Några verksamheter har aktivt följt upp seminarier/föreläsningstillfällen genom att efterfråga deltagarnas ökade kunskaper. Ett intressant exempel finns hos Rågsveds ungdomsmottagning. Deltagarna (skolungdomar) fick skatta sin kunskap om hedersrelaterat våld både innan och sedan efter två seminarietillfällen. Projektet har på så sätt tydligt kunnat visa att kunskapsnivån höljts och att de uppnått projektet mål. I ett annat exempel har Nynäshamns kommun i en seminarieserie använt sig av korta utvärderingar efter varje tillfälle. Förutom att efterfråga vilken kunskap deltagarna menar kan komma till nytta fångade projektet upp frågor och teman inför senare seminarier. I ett vidare arbete sökte projektgruppen sedan finna föreläsare till nästa tillfälle utifrån de önskade temana.

Metoder och strategier som kan rekommenderas:

- samarbetat med och förankring av projektets mål hos professionella gruppers arbetsledare och/eller skolledare samt skolpersonal kan dels leda till att fler bereds möjlighet till att delta och dels till att projektet föder ”ringar på vattnet” genom vidare diskussion efteråt
- att rekrytera ”kända namn” kan locka nyfikna som tidigare inte sett sig berörda av problematiken
- att sprida inbjudan om deltagande till ett flertal olika målgrupper, något som under evenemang också kan berika diskussionen med olika perspektiv
- att i en seminarieserie följa upp och knyta an till olika berörda teman så att deltagarnas kunskapsnivå förhöjs i en successiv process
- att möta upp deltagarna på den kunskapsnivå de befinner sig och efterfråga deras önskemål om teman till fördjupning

b) Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska och/eller religiösa grupper

Sammanlagt nio intresseorganisationer för olika invandrargrupper eller religiösa samfund har genom sina respektive projekt avsett väcka debatt, ge

information, bilda opinion eller öka kunskapsnivån hos specifik målgrupp där de anser att så kallat hedersrelaterat våld/förtryck kan förekomma.

Sex intresseorganisationer; Kurdistanens kvinnoförbund, Beth Nahrin kulturcentrum, Somaliska riksförbundet, Iranska riksförbundet, Mandeiska - Sabeiska samfundet och Sveriges muslimska råd, har riktat sin upplysningsverksamhet direkt mot den egna folkgruppen, språkgruppen eller religiösa gruppen. Ytterligare tre organisationer; Marockanska kvinnoföreningen, Glöm aldrig Pela och Fadime –föreningen (GAPF) och Kulturella föreningen för kurder (KFKS), har riktat sin upplysningsverksamhet mot olika etniska och religiösa grupper. Det som särskiljer dessa från de sex ovan nämnda är att de genom sina projekt också inbjudit allmänhet och olika yrkesgrupper till gemensamma evenemang.

Åtta av de nio har valt att verka genom öppna seminarier, föreläsningar och/eller paneldebatter. Det projekt som skiljer sig ut, Beth Nahrin kulturcentrum, har i sin arbetsmodell initierat diskussion i inbjudna grupper genom visning av en film som projektet framställt för ändamålet. Det har inte gått att beräkna hur många evenemang som sammanlagts arrangerats, men uppskattningsvis rör det sig om mellan tjugo och trettio olika tillfällen. Vissa av de större arrangemangen har lockat mellan 70-90 personer¹³ och de övriga har i snitt haft runt ett trettiotal deltagare. Två av verksamheterna (KFKS och GAPF) har dessutom arbetat med opinionsbildning och deras offentliga manifestationer har lockat mellan 100-300 personer.

En majoritet av projekten¹⁴ beskriver att de behövt hantera ett ”internt” motstånd mot att diskutera frågor om hedersrelaterat våld/förtryck och därtill relevanta teman som till exempel sexualitet och kulturella könsnormer. Motståndet består dels av farhågor om att ett erkännande av att ”hederskultur” (som kan innebära våld och förtryck) finns ”hos oss” leder till rasism och dels av att ämnen som aktualiseras i sammanhanget är tabubelagda. Verksamheterna har emellertid kunna visa fram flera exempel på hur de strategiskt tagit sig förbi det interna motståndet.

Flertalet av projekten nämner vikten av att formulera temat och vidare inte ”skrämma bort” eventuella åhörare, varför de undvikit att använda sig av för laddade begrepp (heder, sexualitet, våld mot kvinnor) i annonseringen av evenemanget. De närmar de sig istället det aktuella ämnet, så kallat hedersrelaterat våld, genom att använda begrepp som jämställdhet, föräldraroller, barnuppfostran eller integration. Hos enskilda föreningar har strategin med att, i alla fall i ett inledningsskede, undvika nyss nämnda begrepp varit relativt framgångsrikt.

¹³ Se Kurdistanens kvinnoförbunds, Mandeiska Sabeiska samfundets och Sveriges muslimska råds respektive beskrivningar av projekten.

¹⁴ Detta uttryck av sex organisationer; Marockanska kvinnoföreningen, Kurdistanens kvinnoförbund, Beth Nahrin kulturcentrum, Somaliska riksförbundet, Iranska riksförbundet, Mandeiska Sabeiska samfundet.

Återkommande är också strategin att bjuda på förtäring under evenemanget och/eller att arrangera familjefester efter seminariets slut. Detta kan locka både skeptiker och ointresserade. Några har betonat mat eller fika som en förutsättning för att besökare ska lockas att ägna tid till ett seminarium¹⁵.

Via de mer neutrala begreppen har vissa av verksamheterna kunnat gå vidare till att debattera "våld mot kvinnor" och "hederskultur". Beth Nahrin kulturcentrum påpekar att samtal och diskussioner lättare kan föras om de som leder samtalen är från den "egna gruppen" eftersom "utomstående" kan mötas med misstro. I deras projekt har de kunnat visa att de genom att ha gått varsamt fram, och inte "pressat" för hårt och snabbt gällande känsliga och tabubelagda ämnen, kunnat tala om sexuella normer och heder – och oskuldskultur i den egna etniska gruppen.

Av dessa nio organisationer säger sig alla utom en ha nått avsedd målgrupp och uppfyllt målen med projektet. Undantaget illustrerar emellertid en intressant aspekt nämligen svårigheten för en kvinnoorganisation att arrangera ett evenemang som i huvudsak riktar sig till män som organisationen önskar förändra kvinnosynen hos. Den aktuella organisationen, Kurdistanens kvinnoförbund, har likväl tagit väl vara på sin erfarenhet och använt den till intern metodutveckling. De söker nu istället samarbeta med representanter för männens organisationer inför framtida gemensamma arrangemang. Könaspekten har även visat sig ha betydelse i ett annat perspektiv. Ett intressant mönster skönjs i projektledarnas könstillhörighet. I de organisationer där projektledaren är kvinna har stora delar av projektsamordningen bestått av ideellt obetalt arbete. Däremot synes organisationer med manliga projektledare i större utsträckning ha valt att arvoda arbetet med att samordna projektet.

Vid en vidare genomläsning av hur projekten använt de ekonomiska medlen visar det sig att två av projekten, KFKS och Somaliska riksförbundet, inte följt planen i deras projektansökningar utan istället använt projektmedlen till verksamheter/evenemang som varit snarlika dem de ansökt finansiering för. Genom sina verksamheter har de likväl uppfyllt målet med att väcka frågor om och skapa opinion för jämställdhet, men organisationerna har ändrat metoden, den preciserade målgruppen eller tillfället där detta skulle ha skett.

I stort sett samtliga organisationer betraktar projektet som början av eller en del av en pågående långsiktig förändringsprocess. Ovan nämnda beskrivning av "motstånd" visar på att vägen från upplysningsarbete till faktiskt förändringsarbete tar tid och att upprepade träffar/diskussioner med samma deltagare kan vara en framkomlig väg. Att processen bör få en fortsättning efter projekttidens slut nämns vid upprepade tillfällen. Som frivilligorganisationer står de därmed inför problemet med framtida finansiering av arrangemang.

¹⁵ Se till exempel Somaliska riksförbundets beskrivning av projektet.

Metoder och strategier som kan rekommenderas:

- att närma sig det aktuella ämnet, så kallat hedersrelaterat våld, genom att använda begrepp som jämställdhet, föräldraroller, barnuppfostran eller integration
- att bjuda på förtäring under evenemanget och/eller att arrangera familjefester efter seminariets slut
- att de som leder samtalen är från den "egna gruppen" eftersom "utomstående" kan mötas med misstro alternativt
- att söka samarbete med representanter som har tillträde till avsedd målgrupp (vilket i givna exempel kan gälla könstillhörighet)
- att gå varsamt fram och inte "pressa" för hårt och snabbt i känsliga och tabubelagda ämnen
- att arbeta långsiktigt genom återkommande träffar med samma deltagare

c) Kunskaps- och metodutveckling

Sex projekt har arbetat med kunskaps- och metodutveckling. Fyra projekt; Kista sdf (Ungdomsgruppen), Huddinge kommun, Unga kvinnors Värn (UKV) och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) har ägnat sig åt intern metodutveckling och/eller fortbildning för att öka den egna kunskapen och förmågan att arbeta med problematiken. Två projekt; Botkyrka kommun och Mångkulturellt resurscentrum, har arbetat med att utveckla kunskap om och dokumentation av utsatthet hos vissa målgrupper i syfte att sedan sprida denna kunskap vidare till andra intressenter. Fem av projekten har lyckats väl med att nå sina uppsatta mål.

För de två projekt, Kista sdf (Ungdomsgruppen) och Huddinge kommun, som haft för avsikt att utveckla metoder och hitta arbetsmodeller (för professionella) att bättre säkerställa de utsattas behov (flickor utsatta för hedersrelaterat våld) har det varit av betydelse att deras arbetsgrupper bestått av medlemmar från olika yrkeskategorier som träffas med regelbundenhet under en längre tid. Detta uppgivs ha berikat samtalen och lyft fram både frågor om olika perspektiv på problematiken och mötet med berörd målgrupp. Projekten har framgångsrikt använt sig av något som kan beskrivas som "reflekterande processer" hos medlemmarna. Metodmässigt har medlemmarna fått förhålla sig till och reflektera över ett gemensamt material (litteratur eller "fallbeskrivningar") eller delat med sig av inhämtad kunskap och erfarenheter till övriga. För att undvika faran med att ny kunskap och tankar kring metodutveckling stannar inom arbetsgruppen gav Huddinge

kommun sina medlemmar ansvar för att sprida kunskapen och diskussionerna vidare till kollegor på de egna arbetsplatserna emellan träffarna. Kista ungdomsgrupps projekt resulterade dels i att de utvecklat en modell för socialtjänstens utredningsarbete i ärenden där hedersrelaterad problematik aktualiserats och dels i att de genom en projektrapport spridit sina erfarenheter vidare till andra intressenter.

Två verksamheter har arbetat med metodutveckling av arbetet, med ungdomar/unga kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld/förtryck, på sina respektive skyddade boenden. Unga kvinnors Värn (UKV) har provat att tillämpa en arbetsmodell de arbetat fram; ett program med stöd till unga kvinnor i utslussningslägenhet. Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) har vidareutvecklat den arbetsmodell de redan börjat etablera; handledning till familjehem och stöd till ungdomar i familjehem. Dessa båda har det gemensamt att de fokuserar på de enskilda flickornas processer mot självständighet. Verksamheterna har i sina interna arbetsgrupper reflekterat över hur deras respektive modeller kan möta upp olika behov i olika faser av processen samt tillpassas till olika individers olika processer. Sedan UKV:s projekt resulterat i fortsatt bearbetning och anpassning av arbetsmodellen och Linnamottagningens projekt lett till att verksamhetens arbetsmodell kunnat formaliseras under ett mer enhetligt och sammanhängande ramverk, kan projektens tillvägagångssätt sägas vara väl fungerande.

Botkyrka kommun och Mångkulturellt resurscentrum har till skillnad från de övriga lagt sin ansats i kunskapsutveckling. Båda dessa projekt har startat i dokumentation. Botkyrka kommun har genom en enkätundersökning undersökt förekomst av hedersrelaterat våld/förtryck bland kommunens ungdomar. Mångkulturellt resurscentrum har genom intervjuer samlat in kunskap om tvångsbortgifta kvinnors upplevelser av våld och deras erfarenheter från att gå vidare efter en skilsmässa. I båda dessa projekt menar sig projektsamordnarna genom dokumentationen ha fått sina personliga erfarenhetsbaserade kunskaper bekräftade. I det vidare arbetet lyckades dock bara en av verksamheterna slutföra projektet. Botkyrka kommuns enkätundersökning resulterade i att en rapport publicerats och spridits till olika intressenter. Avgörande synes ha varit att projektsamordnaren och projektgruppen lyckats med att hålla fokus kvar på målet kunskapsutveckling. Det andra projekt har däremot inte resulterat i att ny kunskap kunnat spridas varför de inte kan sägas ha nått sitt uppsatta mål. Mångkulturellt resurscentrum verkar ha tappat fokus på målet och istället koncentrerat sin tid på metodavvägningar, samtalsmetodik och att erbjuda sina informanter stöd. I en jämförelse mellan de båda synliggörs att Botkyrka Kommun hade en mer drivande projektutförare som förde processen framåt och såg helheten i projektet samt en projektgrupp som påminde om att andra intressenter hade förväntningar om att få ta del av resultaten.

d) Stärkande förebyggande arbete mot vissa målgrupper

Åtta projektägare har arbetat med förebyggande arbete riktat mot grupper av tjejer, killar, ungdomar (blandade grupper) eller vuxna kvinnor med invandrarbakgrund (se Bilaga 2). Tre kommunalt drivna projekt; Södertälje kommun, Sollentuna kommun, Botkyrka kommun, och fem föreningsdrivna projekt; Unga Örnar i Backlura, Kvinnojouren i Tensta, Fryshuset (Sharafs Hjältar), Rinkeby Folkets Hus och Sveriges muslimska råd (SMR), har bedrivit gruppverksamheter i antingen fasta grupper (samma deltagare) eller öppna regelbundna sammankomster för en särskild målgrupp som i huvudsak besökts av mer eller mindre samma deltagare. Av de gruppverksamheter som startades upp fullföljdes alla utom en¹⁶. Sammanlagt har det under året 2005 bedrivits sju fasta grupper¹⁷ och fyra öppna gruppverksamheter¹⁸.

Verksamheter riktade till tjejer och/eller vuxna kvinnor har avsett stärka deltagarnas självförtroende, ge stöd i individuell utveckling och ge vägledning till insikter utifrån de ställningstaganden verksamheten gjort mot våld mot kvinnor i hederns namn. I grupperna för killar finns däremot en stark betoning på att söka påverka attityder och frammana en förändring i killarnas värderingar. I de grupper som varit könsblandade syns samma mönster; stärka gruppens tjejer och förändra förtryckande attityder bland gruppens killar.

Innehållet i verksamheterna har, med ett undantag¹⁹, varit ungefärligen det samma i de olika grupperna. Det har handlat om att ge kunskap om och att diskutera hedersbegreppet, sexualitet, jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter. Ett gemensamt drag för dessa gruppverksamheter är att gruppledarna arbetat med att medvetandegöra deltagarna om flickors och pojkars och kvinnors och mäns olika vardagsvillkor. Grupperna för tjejer och kvinnor tenderar emellertid metodmässigt att vara mer fokuserade på att stärka dem som individer medan grupperna för killar och ungdomar i större utsträckning fokuserat på grupprocesser och dynamik i gruppen. Killarna har som grupp vägletts till ställningstaganden mot våld och förtryck av kvinnor och flickor. I samtliga gruppverksamheter har ledarskapet lyfts fram som betydande sedan ledarna inte bara organiserat verksamheten utan också fungerat som förebilder. Flera av projektägarna påtalar att de använt strategier för att locka till deltagande i verksamheten. Tensta kvinnojour och Fryshuset (Sharafs hjältar) har bjudit på mat eller fika vid sammankomsterna²⁰. Botkyrka kommun har hållit deltagarnas intresse vid liv genom

¹⁶ På grund av hot mot en gruppledare avbröt Fryshuset en av sina två killgrupper. Se Fryshusets beskrivning av projektet.

¹⁷ Tre grupper för tjejer, tre grupper för killar, en grupp för vuxna kvinnor och en grupp för yngre ungdomar.

¹⁸ Två grupper för tjejer, en grupp för äldre ungdomar och en grupp för vuxna kvinnor.

¹⁹ Se Sollentuna kommuns tjejgrupp i beskrivningen av projektet.

²⁰ Något som också nämnts bland de projekt som arbetat med medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska/religiösa grupper.

att alternera diskussioner med fritidsaktiviteter och Unga Örnar i Backlura har använt en skidresa som bonus för de som fortsatt delta fram till avslutning. Sveriges muslimska råd (SMR) samordnade verksamheten med ett sommarläger där diskussioner alternerades med fritidsaktiviteter.

Annan metodik som uppges ha bidragit till framgångsrika verksamheter är;

- att möta upp deltagarna i deras vardagliga villkor och i teman de själva sagt sig vara angelägna om att diskutera, till exempel genom att anordna särskilda föreläsningar med tillfälle för att ställa frågor och diskutera (exempel Tensta kvinnojour)
- Att läsa litteratur och tidningsartiklar som knyter an till teman som till exempel hedersrelaterat våld/förtryck, sexualitet, könsspecifika villkor och sedan diskutera detta i gruppen (exempel Södertälje kommun)
- att i diskussioner koppla begrepp som demokrati och mänskliga rättigheter till förtryck och könsspecifika villkor i vardagen, till exempel genom att spegla sina egna personliga villkor mot innehållet i internationella konventioner (exempel Botkyrka kommun, Fryshuset)
- att arbeta med rollspelsövningar som skapar medvetenhet om tjejers och killars olika villkor, så att ungdomar kan få inlevelse i "det andra könets" livssituation (exempel Unga Örnar i Backlura)
- att använda gruppdynamik för att påverka attityder genom att låta deltagarna få reflektera över egna och varandras ställningstaganden, istället för att få påbud av vuxna ledare (ex Unga Örnar i Backlura, Fryshuset)

Tre av projektägarna påtalar att de under verksamhetsåret mött motstånd från lokala krafter i de områden där gruppverksamheten bedrivits. Södertälje kommuns tjejgruppverksamhet blev utsatt för förtal sedan ledarens "moral" ifrågasatts och menades ha en negativ inverkan på flickorna och ledare för en killgruppsverksamhet, Fryshusets Sharafs Hjältar, på samma ort blev hotad sedan han ansågs påverka killarna till ett avståndstagande mot deras kultur. Två öppna gruppverksamheter, båda drivna av Rinkeby Folkets Hus, där den ena riktades till flickor och den andra till äldre ungdomar, utlöste också motståndreaktioner bland lokala konservativa krafter. För tjejverksamheten var det fråga om en bojkott av verksamheten och i fallet ungdomsverksamhet fråga om öppna demonstrationer och påtryckningar.

Motståndet mot tjejgruppverksamheterna har i båda fallen initierat projektägarna bjuda in representanter för de konservativa krafterna till dialog. Det visade sig vara funktionellt för Södertälje kommun där gruppledaren hade samma etniska och religiösa bakgrund som deltagarna i gruppen.

Gruppledaren lyckades därmed få omgivningens förtroende till att fortsätta verksamheten. I det andra fallet hade gruppledaren "svensk" bakgrund. En ytterligare skillnad var att Södertälje kommuns verksamhet bedrevs i en avskild lokal, Rinkeby Folkets Hus tjejverksamhet bedrevs i en allmän lokal där både kvinnor och män vistas. Det är därför möjligt att Rinkeby Folkets Hus inte lyckades stävja bojkotten på grund av att verksamheten bedrevs i en miljö tjejernas "ärbarhet" potentiellt kunde komma att ifrågasättas.

Motståndsmönstret går till viss del igen i de nämnda kill- och ungdomsverksamheterna. Dessa båda verksamheter leddes av män som hade annan etnisk bakgrund än killarna i verksamheterna. I det fallet Sharafs Hjältar, där ledaren hotats, avbröts verksamheten. Rinkeby Folkets Hus lyckades emellertid hantera motståndet genom att inleda samarbete med polismyndigheten, kommunala tjänstemän och andra föreningar som officiellt gick ut och stöttade projektet. Av vikt synes det också ha varit att projektansvarige strategiskt fört fram ungdomarna som våra gemensamma "nysvenska" ungdomar och som goda förebilder för andra sedan de tagit avstånd mot våld och förtryck av kvinnor och flickor.

Sammantaget tyder detta på att motståndet är ett försvar mot oönskad påverkan och förändring av tjejernas kvinnoroller (och ärbarhet) och killarnas mansroller. Vid en genomgång av de tjej- och killgruppsverksamheter som inte uppgett sig stött på motstånd förstärks mönstret. De övriga tjejgruppsverksamheterna har bedrivits i lokaler där det inte pojkar/män vistas. Den killgrupp som inte stött på motstånd har haft en kvinnlig ledare, vilket troligtvis inte betraktats utgöra något hot i form av "alternativ manlig förebild".

e) Råd- och stödverksamhet till utsatta

För sex projekt; Kvinnojouren i Tensta, Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR), Glöm aldrig Pela och Fadime –föreningen (GAPF), Mandeiska Sabeiska Samfundet, Stockholms stad -Centret och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk), har en öppen råd- stödverksamhet varit en del av projektverksamheten. Hos ytterligare två projekt, Terrafems och Systerjouren Somayas skyddade boenden, finns kopplingar mellan projektverksamheten och den råd- stödverksamhet som organisationerna också bedriver²¹. Det är således fråga om totalt åtta råd- och stödverksamheter som kan knytas till projekten²².

²¹ Organisationernas respektive "tjejjourer" har i vissa delar kopplingar till Systerjouren Somayas och Terrafems skyddade boenden (som varit under uppbyggnad under projektåret 2005).

²² Några av de övriga projektägarna har nämnt att deras organisation bedriver råd- och stödverksamhet, men dessa har inte ingått i projekten varför de inte inordnats under denna rubrik. Bland de åtta berörda projektägarna finns även organisationer som utöver den

Samtliga åtta verksamheter beskriver att arbetet består i att ge praktiskt och psykosocialt stöd under kortare (enstaka) eller längre kontakter med dem som söker stöd och hjälp. Gemensamt för dem alla är att de sätter den enskilda utsatta individen (ungdomen, kvinnan) eller familjen i fokus för sitt arbete och utgår från de hjälpsökandes perspektiv och önskemål om vad de önskar stöd och hjälp med.

Sju av verksamheterna lyfter även fram att arbetet består av att vara utsatta behjälplig i kontakter med myndigheter samt att förmedla utsatta till andra hjälpinstanser och till skyddade boenden.

Dessa sju råd- och stödverksamheter riktar sig även till personal, bekanta (till utsatta) och andra intressenter som söker råd eller konsultation kring enskilda utsatta eller har frågor som berör problematiken. Det projekt som avviker från mönstret, Mandeiska Sabeiska Samfundet, är en organisation som uppger sig ha ett familjefokus. Denna verksamhet menar sig vilja söka lösningar tillsammans med familjen utan inblandning eller kontakt med sociala myndigheter om detta kan undvikas. I deras förhållningssätt betonas också att rådgivningen utgår ifrån ett integrationsperspektiv vilket innebär att de söker få familjerna att förstå och närma sig det jämställdhetsideal majoritetssamhället satt som norm.

Det inte framkommit några avgörande skillnader vad det gäller innehållet i de övriga sju projektens råd- och stödverksamhet med de utsatta. Huvudmannaskapet, det vill säga kommunalt driven eller driven av en frivilligförening, har inte indikerat olika metodik. Utifrån presenterat material har det likaså inte gått att, i fråga rådgivarnas "svenska eller icke-svenska" etniska bakgrund, skönja några större skillnader mellan hur verksamheterna beskriver att de bemöter problematiken eller vilket förhållningssätt de har gentemot de hjälpsökande²³.

Dessa sju verksamheter riktar förhållandevis överensstämmande kritik mot de sociala myndigheterna och påtalar att socialtjänsten ofta brister i förståelsen av den hedersrelaterade problematiken. Verksamheternas huvudmannaskap kan här vara av viss betydelse. De föreningsdrivna verksamheterna riskerar att som de utsattas företrädare se sig som socialtjänstens motståndare i en kamp om perspektiv och kunnande. Den kommunalt drivna verksamheten riskerar att av de utsatta stämplas som okunniga eftersom verksamheten är en del av socialtjänsten. Exempel på hur dilemmat kan lösas finns. En frivilligorganisation (IKFKR) har inlett samarbeten med vissa socialtjänster och upprättat kontrakt i vilka de ingår att lära känna varandras förutsättningar och kapaciteter till att stötta de berörda. Den kommunala verksamheten (Stockholms stad –Centret) har å sin sida satsat

beskrivna projektverksamheten har annan råd och stödverksamhet. Tre av verksamheterna är knutna till kvinnojourströrelsen; Tensta kvinnojour, Terrafem och Systerjouren Somaya. Dessa bedriver följaktligen även råd- och stödverksamhet riktad mot vuxna kvinnor.

²³ Alla verksamheter, utom den kommunalt drivna, företräds av aktörer med annan etnisk bakgrund än svensk.

särskilt på att göra sig kända hos olika aktörer som kan vara förmedlande länk av utsatta flickor till råd- och stödverksamheten.

Utifrån de uppgifter som verksamheterna lämnat uppskattas att minst 500 ungdomar och unga kvinnor²⁴ varit i kontakt med dessa åtta råd- och stödverksamheter (se tabeller Bilaga 2). Trots att tre av verksamheterna också riktar sig mot pojkar uppger de att den stora majoriteten av de ungdomar som kontaktat dem är flickor²⁵. Märkbart är att det inte finns någon råd- och stödverksamhet som enbart riktat sig mot män eller pojkar. De hjälpsökandes tillgång till insatserna och möjligheten till att själva ta initiativ till att etablera kontakt sker via öppna mottagningar och/eller telefon, samt via Internet .

Fyra av verksamheterna; Tensta kvinnojour, Mandeiska Sabeiska samfundet, Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) och Stockholms stad – Centret, har någon form av öppen mottagning dit hjälpsökande kan vända sig. Två av verksamheterna, Tensta kvinnojour och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) står för de högsta antalen nya kontakter under det gångna året²⁶. Detta synes ha att göra med att dessa verksamheter och öppna mottagningar under det senaste året blivit kända bland flickor och unga kvinnor. De övriga två öppna mottagningarna har inte uppgivit liknande höga siffror. Något som påtalas av de verksamheter som även arbetar med opinionsbildning, Glöm aldrig Pela och Fadime- föreningen (GAPF) och Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR) vilka syns i den offentliga debatten, är att antalet nya som kontakter dem ökar efter att organisationen gjort ett framträdande. En periodvis ökning av antalet hjälpsökande skulle således kunna förknippas att företrädare för verksamheten varit ”synliga” i uttalanden mot så kallat hedersrelaterat våld.

Förutsättningarna för att bedriva dessa verksamheter ser ut att skilja sig något mellan dem som arbetar med skyddat boende (fyra verksamheter varav två startat under året) och de som bedriver annan föreningsverksamhet. Där råd- och stödverksamheten direkt eller indirekt är knuten till ett skyddat boende finns en eller flera anställda personer. Stödverksamheterna hos de övriga fyra tenderar att vara en fråga om ideellt arbete . Några av dessa har visserligen arvoderat sina aktiva, men de ekonomiska ersättningarna synes inte stå i proportion till deras verkliga arbetsinsatser.

²⁴ Förbehållet för skattningen är att enskilda kan ha varit i kontakt med flera av organisationerna och att vissa föreningar har haft kontakt med fler än det antal uppdrag de sedermera uppgivit att de arbetat med.

²⁵ Se Kvinnors nätverks, GAPF:s och IKFKR:s respektive beskrivningar av projekten.

²⁶ Se tabell 3 och tabell 4, Bilaga 3.

f) Skyddade boenden för utsatta

Fem verksamheter; Unga kvinnors värn (UKV), Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk), Stockholms stad – Kruton, Terrafem och Systerjouren Somaya, har bedrivit stödarbete riktat till utsatta flickor, ungdomar och unga kvinnor som vistas/vistats i verksamheternas skyddade boenden. I detta avsnitt görs en betraktelse av gemensamma drag eller olikheter i de fem projektens beskrivningar av verksamheterna, med det i åtanke att det för två verksamheter (Terrafem och Systerjouren Somaya) handlar om nystartade och relativt oprövade verksamheter. För dessa två rör det sig således om modeller de avser sig arbeta utifrån. Placering av de utsatta på de skyddade boendena sker alltid efter ett beslut om insats av socialtjänsten som gjort en bedömning av flickans/kvinnans behov av skydd. Ibland har det skyddade boendet varit involverat redan på bedömningsstadiet. Särskilt gäller detta när en utsatt ungdom/ung kvinna själv kontaktat någon av de råd- och stödverksamheter som är knutna till de skyddade boendena .

I tabellen nedan kan utläsas att ingen av verksamheterna har angett exakt samma åldersintervall för sin målgrupp men att det finns en överlappning för intervallet 18-21 år. Av fem verksamheter med skyddat boende ges skyddet hos fyra av dem i form av kollektivboenden. Tre av kollektivboendena har vidare ungefärligen samma målgrupp sedan deras platser upplåts till unga kvinnor över arton år.

Tabell Skyddade boenden

	Målgrupp	Boendeform	Platsantal för HRV* utsatta
Sthlm stad - Kruton	13-21 år	kollektiv	8 endast för HRV flickor
Terrafem	18-26 år	kollektiv	5 endast för HRV unga kvinnor
Systerjouren Somaya	18-25 år	kollektiv	3 endast för HRV unga kvinnor
Unga kvinnors värn (UKV)	18-30 år	kollektiv	2 (av 7) för HRV unga kvinnor
Linnamottagningen	13-25 år	familjehem	± 10 endast för HRV ungdomar

* HRV; Hedersrelaterat våld och förtryck

Samtliga verksamheter menar att det ofta är fråga om både hedersrelaterad problematik och annan social och psykosocial problematik. UKVs skyddade boende avviker från de övriga sedan UKV är den enda verksamheten där kollektivboendet inte bara riktar sig till utsatta där hedersrelaterat våld/förtryck är en del av problematiken. UKV framhåller att de inte sett några

direkta problem med att samla unga kvinnor med olika problematik i samma verksamhet och att blandningen snarare ger möjlighet till att låta unga kvinnor spegla sig i varandra för att se vad de har gemensamt och vad som skiljer dem åt. Detta synsätt återfinns även i Terrafems resonemang fastän de inte själva har samma breda målgrupp.

Sett till inriktning på målgrupp och boendeform framstår Systerjouren Somaya och Terrafem ha de mest liknande verksamheterna. Förutom att de båda har förankring i kvinnojoursorganisationer utmärker de sig genom att vara verksamheter som i de skyddade boendena aktivt använder sig av ideellt arbetande volontärer. Hos dessa organisationer är det volontärer som står för stora delar av omvårdnaden och stödet till de utsatta sedan volontärerna fungerar som stödpersoner till enskilda unga kvinnor.

I de övriga verksamheter utförs detta arbete av anställd personal i någon form; behandlare och anställda/anlitade familjehem. Systerjouren Somaya och Terrafem skiljer sig däremot åt utifrån att Terrafem via sina volontärer har en schemalagd bemanning på boendet under kvällar, nätter och helger, medan Systerjouren Somayas boende inte har natt/helgbemanning. Systerjouren Somayas volontärerna har istället ”jour” för sin respektive stödmotagare och kan utifrån den unga kvinnans egna önskemål och behov vistas på boendet under kvällar, nätter och helger. Systerjouren Somaya är den enda av de skyddade boendena som inte har som inte har formell bemanning utanför ”kontorstid” då projektsamordnaren finns på plats.

Stockholm stad – Kruton och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) erbjuder skyddat boende också för minderåriga. Den mest uppenbara skillnaden mellan dessa två verksamheter är boendeformen. Krutons kollektivboende, som tillhör Stockholms stads HVB (hem för vård och boende), synes utifrån givna beskrivning fungera som ett alternativ till att placera den specifika målgruppen i Stockholms stads familjehem. Verksamhetsansvarig på Kruton framhåller att kollektivboende kan vara till den utsattes fördel.

Krutons kollektivboende har särskilda säkerhetsarrangemang och stödarbetet i boendet utförs av utbildad personal (socionomer) av båda könen. Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) menar emellertid att skydd och säkerhet för de enskilda lika väl kan ges i familjehem (med hemliga adresser) som har en särskild kompetens för att möta upp den specifika målgruppens behov. Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) har likväl anställd personal (socionomer) som står för stora delar av stödarbetet med ungdomarna i familjehemmen samt ger handledning till familjehemmen. Linnamottagningens (Kvinnors Nätverk) familjehem drivs dels av ensamstående kvinnor och av par (kvinnor och män) där männen har en mer tillbakadragen roll. Vad gäller anställdas och frivilligas könstillhörighet, skiljer sig Stockholms stad – Kruton och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) från de övriga tre verksamheterna. I UKVs, Terrafems och Systerjourens Somayas verksamheter finns endast kvinnliga anställda och frivilliga.

I samtliga fem verksamheter lyfts det fram att stödet till de utsatta inte bara handlar om att ge dem skydd och stötta dem i att bearbeta upplevelser av hot, våld och förtryck, utan att de enskilda också behöver stöd i en process mot ökad självständighet, ökat självförtroende och självkänsla. Detta synes viktigt oavsett de utsattas ålder varför tre av verksamheterna (Linnamottagningen/Kvinnors Nätverk, UKV, Terrafem) särskilt påpekar att det kan vara olämpligt och förbundet med stora risker att flytta unga kvinnor (över 18 år) till egna boenden/lägenheter där de inte får omfattande tillsyn och stöd i processen med att finna sig själva som självständiga individer.

Hur självständighetsträning och stöd i självförtroendebyggande sker skiljer sig något mellan verksamheterna. I samtliga skyddade boenden har anställda eller volontärer kontinuerliga individuella stödsamtal med de enskilda. Av Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) och UKV betonas i synnerhet att ungdomarna/flickorna behöver träning i se sig själva utifrån ett individperspektiv och att de behöver stöd i att finna en ny identitet som inte är kopplad och definierad av deras familjer.

Alla verksamheterna erbjuder vidare möjlighet till att delta i gruppverksamheter som tränar självförtroende och självkänsla. Systerjouren Somaya och Linnamottagningen (Kvinnors Nätverk) har det gemensamt att de inte organiserar särskilda gruppverksamheter för de boende. Dessa erbjuder istället de enskilda att delta i gruppverksamheter, informationsträffar och kurser som ges av moderorganisationerna. Stockholm stad –Kruton har en särskild tjejgruppsverksamhet som erbjuds via ett samarbete med Terrafem. Terrafem och UKV lägger ett större fokus, än de övriga, på samhörighet i gruppen och de unga kvinnornas möjlighet till att spegla sin erfarenhet mot varandra. UKVs kollektivboende erbjuder ett flertal olika gemensamma aktiviteter och gruppverksamheter och Terrafems modell betonar särskilt gemensamma vardagssysslor och tjejgruppsverksamhet.

De två verksamheter som drivs av organisationer med religiösa värderingar (UKV är en fristående stiftelse med anknytning till Svenska kyrkan och Systerjouren Somaya är en muslimsk kvinnojour) skiljer sig inte från de övriga. Religiösa värderingar hos aktörerna synes sålunda inte, i fråga skyddade boenden, påverka förhållningssätt eller metoder.

De verkar inte finnas några större skillnader mellan den enda kommunala verksamhetens (Stockholm stad –Kruton) och den föreningsdriva verksamheternas förhållningssätt till problematiken eller behovsanalyser hos de utsatta. Verksamhetsansvarige för Kruton är lika kritisk till socialtjänstens ibland bristfälliga hantering av problematiken som de andra skyddade boendenas representanter. De övriga verksamheterna förefaller även ha ett lika gott samarbete med socialtjänsten som det kommunalt drivna Kruton. Verksamheterna påpekar att socialtjänsten emellanåt har svårt att se den hedersrelaterade problematiken och förtrycket då psykiskt våld inte uppmärksammas på samma sätt som fysiskt våld. En av verksamheterna exemplifierar att detta kan handla om att flickorna själva får ansvara för lösningar

genom att undvika konflikter och att inte motsätta sig föräldrarnas regler. Socialtjänsten har också svårt att släppa bilden av föräldrar som antas alltid sätta sitt barn framför sig själva och istället se att vissa föräldrar ibland genom hot och press (och fysiskt våld) tvingar flickor till arrangerade äktenskap. Bilden av föräldrar som välvilligt inställda till förändringar av flickors villkor medför även att socialtjänsten misstar sig över hoten och förleds att tro att förtrycket upphört när en flicka återförts till hemmet. Flera av verksamheterna påpekar att flickor som självmant återvänder till familjen ibland misskrediteras av socialtjänsten om hon efter en tid framför nya utsagor om hot, våld eller förtryck.

De fyra föreningsdrivna skyddade boendena betonar vidare hur socialtjänstens bedömningar präglas av ekonomiska förhållanden. Detta leder enligt dem dels till att socialtjänsten oftare väljer den kommunala (för Stockholm stad subventionerade) verksamheten och dels till att de äldre flickorna (över 18 år) placeras i egna lägenheter istället för i skyddade boenden med personal/stödpersoner.

Projektet om Länsstyrelsens roll under projekttiden

Under intervjuerna tillfrågades informanterna för projektet om vilken kontakt de under projekttiden haft med Länsstyrelsen. Projektägarna ombads även kommentera hur de upplevt kontakten med samordnaren för insatser mot så kallat hedersrelaterat våld. Inledningsvis har samordnaren varit den som ansvarat för det administrativa arbetet med att ta emot projektansökningar och rekommendera bedömning av dessa ifråga avslag eller beviljad summa. Det stora flertalet av verksamheterna och föreningarna synes ha anpassat sitt projekt utifrån det anslag de slutligen beviljats. Några av verksamheterna har fått hjälp från samordnaren med att begränsa projektet och finna lämpligt arbetsform och ambitionsnivå. En av de förebyggande verksamheterna har dock uttryckt sig vara besviken över att de tilldelats ett mycket mindre anslag än de ansökt om. De menar att möjligheten till att nå önskade effekter starkt begränsats av att inte kunnat genomföra hela det planerade projektet.

Kontakten mellan projektet och samordnaren i den fortlöpande administrationen av inkommande rapporter och redovisningar från projektet synes över lag ha fungerat nöjaktigt. En verksamhet menar att Länsstyrelsens begäran om delrapporter och redovisningar av projektet varit till stöd för arbetets helhet. Detta har visserligen medfört extra arbete, men föreningen har samtidigt fått skäl till att sammanfatta och beskriva sin verksamhet. De säger sig ha upplevt att Länsstyrelsen följt föreningens process.

Viss kritik mot de administrativa förfarandena har dock framförts. Ett av projektet påpekar att de haft svårt att förstå syftet med delrapportering till Länsstyrelsen. De menar att delrapporteringen begärts in i ett för tidigt skede av projekttiden och att rapporteringsmodellen upplevts som för granskande, varvid de känt sig ifrågasatta. Vidare har några av de frivillig-

organisationer som bedrivit projekt påtalat att Länsstyrelsens ekonomiska redovisningssystem varit problematiskt.

En av samordnarens uppgifter har varit att samla alla projektägare till informationsmöten och att bjuda in till utbildningsdagar. Några av informanterna omnämner att de deltagit i informations- och utbildningsdagar anordnade av länsstyrelsen och samordnaren. Dessa menar att information om praktiska frågor kring ansökningar, anslagsbedömningar och rapportering de varit till god användning i projektarbetet. De har funnit det intressant att träffa representanter från de andra projekten och de har under möten och utbildningsdagar kunnat knyta kontakter med nyckelpersoner inom fältet. Det råder emellertid delade meningar om i vilken utsträckning projektägarna under dessa informationsmöten fått möjlighet att utbyta erfarenheter med varandra. Några betonar att träffarna, sedan de varit inriktade på det praktiska förfarandet kring administration av projekten, inte lämnat något större utrymme för detta medan en av projektägarna menar att de särskilt uppskattat just erfarenhetsutbytet under mötena. De som menar sig sakna genomtänkta och förberedda seminarier för samordning och kunskapsutveckling, har upplevt att Länsstyrelsen under projekttiden inte tagit tillvara verksamheternas erfarenheter och kunskaper.

Kontakten mellan samordnaren och projekten har i första hand sett olika ut beroende på om projektet handlat om förebyggande verksamhet eller drift/uppbyggnad av skyddade boenden, varför följande kommentarer har delats in i två olika avsnitt.

Kommentarer om Länsstyrelsen från de förebyggande projekten

Förutom deltagande i informationsmöten och utbildningsdagar anordnade av Länsstyrelsen, har nio av de förebyggande projekten inte haft någon kontakt med samordnaren utöver det skriftliga förfarandet i anslagsansökan, rapportering och redovisning av projekten. Med något undantag har projekten bedrivits av kommun eller stadsdel eller av föreningar med tidigare erfarenhet av liknande projekt och/eller där arbetsmodellerna tidigare varit beprövade. Hos dessa synes det således ha funnits tidigare erfarenheter av förebyggande verksamheter samt rutiner för projektverksamhet.

Den samlade bilden av de förebyggande projektens utsagor visar dock att samordnaren, förutom det administrativa arbetet med anslagsbedömningar och inrapporteringar samt ekonomiska redovisningar från projekten, upplåtit en markant del av sin arbetstid till vägledning och rådgivning. Länsstyrelsens samordnare har haft tätare kontakt med nio av dessa projekt samt enstaka eller flera kontakter med ytterligare fem av de förebyggande projekten. I de fall där återkommande och tät kontakt mellan samordnaren och projektägarna förekommit har det antingen gällt de projekt som haft svårigheter under arbetets gång eller de projekt som efterfrågat handledning

och råd i förfarandet med projektarbetet eller det administrativa arbetet. I det senare avseendet har samordnarens roll bland annat varit att uppmuntra och bekräfta projektägarna för det arbete de lägger ned, att handleda i skrivandet av projektrapportering och redovisning och att ge förslag på vidare tillvägagångssätt, möjliga samarbetspartner och samverkansformer.

Där svårigheter uppstått har samordnaren stundtals kunnat bidra med råd om hur projekten kan drivas framåt. I några fall har hon även träffat projektledare och inbjudits till interna möten. Samordnaren har hållits uppdaterad om hur projekten förflutit. De som har haft mindre omfattande kontakt med samordnaren har efterfrågat råd i enskilda ärenden, råd om teman för seminarier och hur vissa målgrupper kan nås eller erbjudits stöd i att begränsa projektet och finna lämplig projektform. Med ett undantag har dessa fjorton förebyggande projekt varit positivt inställda till kontakten med samordnaren. Flertalet projektägare menar att samordnarens råd varit användbara, att hon varit lättillgänglig och flexibel i att tillmötesgå projektens förfrågningar. En av informanterna uppger emellertid att samordnaren uppträtt ointresserad av deras svårigheter under arbetets gång. Samordnaren har enligt projektägaren inte varit tillmötesgående då denne kontaktat Länsstyrelsen för att bland annat påpeka att de känt sig begränsade av det nätverk som funnit kring de ekonomiska anslagen. Projektägaren upplevde sig avvisad och inte förstådd.

För Länsstyrelsens roll inför ett framtida arbete synes flera av projektägarna vilja betona samordnarens rådgivande funktion. Det finns ett behov av handledning i drift och organisering av projektarbete som man menar att Länsstyrelsen kan uppfylla. Det lyfts även fram att det är användbart att ha någon att rådgöra med kring avvägningar och val av upplägg för arbetet. Länsstyrelsen önskas även i framtiden bistå med att ge tips på föreläsare och att fungera som samarbetspartner vid större konferenser.

Flera av projektägarna för de förebyggande projekten efterfrågar tillfällen för erfarenhetsutbyten dem emellan. Länsstyrelsens arbete synes således inte i ha fyllt detta behov under den gångna projektperioden. Projektägarna påpekar att de i gemensamma forum skulle kunna både lära av varandra och diskutera centrala frågor som till exempel relationen mellan första och andra generationens invandrare samt hur olika etniska grupper/föreningar arbetar med frågorna utifrån deras olika mål. De efterlyser också tillfällen för att kunna diskutera hur samarbete mellan frivilligföreningar och myndigheter/offentliga verksamheter skulle kunna komma till stånd.

Några projektägare påtalar vidare att Länsstyrelsen borde verka för att skapa ett nätverk bland de föreningar som arbetar ideellt med de berörda frågorna. I detta sammanhang påtalar en projektledare att ett nätverk skulle kunna motverka att varje instans och etnisk grupp ”behov av egna experter”.

Vid flera intervjutillfällen med projektägarna betonas att det finns ett behov av att få en samlad information om vilket stöd som finns för målgruppen genom en förteckning över olika verksamheter som är aktiva på fältet. De

menar här att Länsstyrelsen skulle kunna verka för att samla kunskapen om frågan och framvisa ”lyckade exempel” på förebyggande verksamhet och arbetsmodeller samt att dokumentera det arbete som gör så att projektens insatser synliggörs.

Vid ett antal tillfällen påtalas att Länsstyrelsen torde kunna vara mer aktiv i att sprida information om olika projektsatsningar och möjlighet till att söka anslag. Några av projektägarna erkänner även att de inte har någon större kännedom om Länsstyrelsens arbete i övrigt varför de menar att Länsstyrelsen borde bli bättre på att informera om sina olika verksamheter och hur de kan vara behjälpliga i olika frågor.

Kommentarer om Länsstyrelsen från de skyddade boendena

Flera av de skyddade boendena har, inför projektansökan och vidare under projektperioden, saknat en enhetlig målformulering och en regional samt nationell plan för verksamheterna. Vad Länsstyrelsen (och regeringen som upplåtit medel) förväntat sig och ställt för krav synes ha varit något diffust. En av projektägarna menar att de saknat tydliga instruktioner för hur ansökan skulle formuleras och vilken information som ansökningar, rapporter och redovisningar borde innehålla. Ytterligare en projektägare påpekar att Länsstyrelsen borde ha satsat mer tid på inventering av behov, efterfrågan och befintliga resurser innan projekten beviljades medel. Samme projektägare uppger vidare att de saknat samordning och målstyrning under projektiden. Större enhetlighet hade kunnat bidra till att verksamheterna kunnat arbeta utifrån en medveten strategi och ett helhetsperspektiv där samtliga skyddade boenden kunnat se projektsatsningen i sitt sammanhang.

Fyra av de fem verksamheter som erbjudet skyddat boende drivs av frivilligorganisationer. Vissa av dessa har påpekat att Länsstyrelsen delvis varit oförberedda på att de frivilliga organisationerna bedriver projekten under andra villkor än kommunala verksamheter. Som ovan nämnt gäller detta bland annat Länsstyrelsens ekonomiska redovisningssystem. Vad gäller projektsatsningen som helhet har även påpekats att frivilligorganisationer kan ha svårigheter med att skicka representanter till offentliga möten, konferenser eller annat som hålls under ”kontorstid” sedan frivilliga organisationer sällan har anställda. Länsstyrelsens samordnare har emellertid förlagt mötestider för projektansvariga i Stockholm till kvällar efter ordinarie arbetstids slut.

De krav som Länsstyrelsen ställt på verksamheter med skyddat boende och råd och stödverksamhet har naturligt varit högre än de krav som ställts på de förebyggande projekten. Ett av projekten påpekar emellertid att de saknat uppmuntran och att höra hur viktigt deras arbete är, vilket de behöver lika väl som de övriga projekten. Denna verksamhet har periodvis upplevt att länsstyrelsen endast fungerat som ett kontrollerande granskningsorgan.

Två av projekten har varit i uppbyggnadsfas under året 2005. Deras kontakt med samordnaren har därför till viss del mer liknat den kontakt de förebyggande projekten haft med Länsstyrelsen. Samordnaren har haft kontinuerlig kontakt med verksamheterna och följt processen kring uppbyggnaden av boendena. Verksamheterna inbjöds sedermera även till att träffa samordnaren under hösten 2005 sedan projekten försenats på grund av svårigheter med att finna lämpliga lokaler.

De fem skyddade boendenas representanter har i övrigt regelbundet mött samordnaren under regionala nätverksträffar för dessa verksamheter. Initiativet till dessa sammankomster kom från en av projektägarna som menade att det fanns ett behov av att samla verksamheterna för kunskaps- och erfarenhetsutbyten samt att genom samordning verka för behovskomplementering istället för konkurrens dem emellan. Samtliga verksamheter menar att nätverksträffarna i huvudsak handlat om erfarenhets- och informationsutbyte om verksamheterna och den problematik de kommer i kontakt med samt att detta varit användbart. Över lag synes de skyddade boendena ha ett gott samarbete och anser att tillgången till olika former av boenden är positivt eftersom boendeformen därmed kan anpassas efter de enskildas individuella behov. Det påpekas icke desto mindre att vissa konkurrensförhållanden råder och att de ekonomiska förhållandena ofta styr socialtjänstens val av skyddat boende. Som ovan nämnts menar flera av verksamheterna att socialtjänsten i första hand ofta väljer det boende som Stockholms socialtjänst själv driver. En av verksamheterna tror att socialtjänstens val mellan ”likartade” insatser inte präglas av verksamheternas olika ideologier och förhållningssätt, utan de väljer istället det billigaste.

Länsstyrelsen uppges ha varit avvaktade och lämnat det fritt för gruppen att själv hålla i strukturen, vilket har resulterat i att nätverket mest fokuserat på informationsutbyte och uppdatering av verksamheternas egna fortskridande arbeten. Några verksamheter uppvisar en frustration över att Länsstyrelsen inte haft ett större mandat i att styra utvecklingen kring de skyddade boendena. En av verksamheterna menar att mötena bör utvecklas och styras mer sedan nätverksträffarna annars kan komma att bortprioriteras till förmån för angelägenheter som i den egna verksamheten är mer aktuella och nödvändiga.

Det regionala nätverket har även haft vissa kontakter med Länsstyrelsens socialkonsulenter som bland annat gällt specifika socialtjänstens hanteringar och bedömningar i enskilda ärenden. De har inte fått någon direkt respons om vad som hänt med de frågeställningar de vidarebefordrat till dem och står nu undrande inför var deras ”ifrågasättanden/kritik” hamnat.

De finns bland de skyddade boendena en oro över hur man kan säkerställa verksamheternas fortsatta arbete när anslagen från regeringen tar slut. Detta gäller dels den nationella samordningen av insatser mot så kallat hedersrelaterat våld/förtryck och dels förväntningarna om att verksamheterna i framtiden bör vara självfinansierad via boendekostnader som betalas av den

socialtjänsten som placerar tjejerna. En av verksamheterna vill särskilt betona att skyddade boende för unga kvinnor med utländsk härkomst, liksom andra verksamheter med vård till utsatta, borde finansieras av kommuner eller staten.

Sammanfattande kommentarer

Utvärderingen har inte avsett mäta effekter eller bevisa att projektinsatserna gett resultat. Det har istället varit fråga om att samla erfarenheter av arbete med att förebygga hedersrelaterat våld/förtryck och erfarenheter av arbete med utsatta i skyddade boenden. Med några undantag menar projektägarna själva att de har nått sina uppsatta mål. De allra flesta kan även visa att de gjort vad de avsåg sig göra. Jag vill avslutningsvis lyfta fram något av det som synliggjorts genom utvärderingen.

Över hälften av alla projekt har arbetat med någon form av upplysningsarbete i syfte att öka kunskapen och medvetandet om den hedersrelaterade problematiken. De kommun/stadsdels-drivna projekten har utgjort majoriteten av dem som riktat upplysningsarbetet mot personal, allmänhet och/eller ungdomar. Dessa projektinitiativ tolkar jag som svar på kunskapsbehov uttalade framförallt av personal och intressenter som ser sig kunna stå inför mötet med en person utsatt för hedersrelaterat våld/förtryck. Större kunskaper hos både personal och andra ökar chanserna för utsatta personer till att bli igenkända. Projekten torde med andra ord tjänat till att minska det mörkertalet av utsatta som inte blir "upptäckta". Även om upplysningsarbetet i de flesta fall handlat om att ge grundläggande information och att väcka frågan om den hedersrelaterade problematiken till liv, har sannolikt en medvetenhet skapats som gjort åhörare och deltagare i dessa projekt mer förbereda inför och mer kapabla att hantera ett möte med en utsatt. Projektägarna är överlag nöjda med sina insatser. God förankring av upplysningsarbetets syfte bland personalgruppers arbetsledningar är emellertid en erfarenhet att ta till sig. Samarbete med ledning och ansvariga kan bidra både till att fler bereds möjlighet till att delta seminarier/ informationstillfällen och till att skapa bieffekter så som fortsatta diskussioner och fortsatt kunskapssökande.

Det är de olika invandrargruppernas/religiösa gruppernas egna intresseorganisationer som utfört det på flera sätt vanskliga arbetet med att väcka debatt om hedersrelaterat våld bland sina egna etniska och/eller religiösa grupper. Det är här viktigt att inte låta sig nedslås av de svårigheter och motstånd som en majoritet av projekten beskriver. Trots att projekten tampats med motstånd mot att beröra "tabubelagda" ämnen och rädsla för rasism/stämpling om hedersfrågan lyfts fram, har de flesta lyckats förhållandevis väl. De har uppvisat en kreativitet och använt olika strategier för att nå fram. Jag tolkar det som att det huvudsakliga motståndet är ett motstånd mot att förändra patriarkala strukturer, värderingar och föreställningar. Att förändra strukturer tar tid och dessa projekt menar själva att de bara börjat processen. Utifrån projektens erfarenheter kan vi se att ett "inre"

arbete (lett av de egna) som går långsamt fram ger goda förutsättningar för förändring. Hörsammas dessa erfarenheter bör också de ideella organisationer (ibland enskilda inom organisationer) som arbetar mot förändring ges framtida förutsättningar för detta. I dagsläget är flertalet organisationer oroliga för att man inte ska kunna fortsätta det arbete som påbörjats.

Endast ett fåtal projekt har arbetat med kunskaps- och metodutveckling. Även om projekten som arbetat med metodutvecklingen handlat om ett internt arbete i syfte att som professionell bli bättre på att hantera problematiken, är projektens erfarenheter av tillvägagångssättet ett viktigt bidrag till andra som önskar gör det samma. Att använda sig av litteraturstudier/fallbeskrivningar och reflekterande processer i projektgrupperna har visat sig vara fungerande metoder (för metodutveckling). Genom dessa tekniker får deltagarna bearbeta egna (personliga) föreställningar om problematiken och de ögon med vilka de som professionella tolkar händelseförlopp, situationer och strukturer samtidigt som samtalen knyter an till det pågående arbete inom organisationen. Deltagarna har med andra ord varit tvungen att involvera sig själva i en process för att finna bättre modeller för mötet/arbetet med de utsatta.

Att tjejer och killar i så kallade hedersrelaterade sammanhang har olika behov av stöd och förändring av villkor, har särskilt uppmärksammat av de projekt som arbetat med gruppverksamheter. Verksamheterna för tjejer och kvinnor har handlat om att stärka dem som individer så att de bättre kan hantera den personliga situationen och de villkor de lever under. Erfarenheterna från verksamheterna för killar tyder på att förändring av (killarnas kvinnonedsättande) attityder med fördel sker i gruppssammanhang. Genom grupptillhörighet kan killar finna styrka i varandra och inte behöva stå ensam i ett avståndstagande mot den (heders-)struktur som omger dem. Avståndstagandet mot kvinnoförtryck görs istället kollektivt av "killgruppen". Det synes här särdeles viktigt att killarna får uppbackning av omgivningen efter att de ändrat sina värderingar och attityder. Erfarenheterna från projekten skulle även kunna tyda på att det underlättar för killarna att stå fast vid förändringen om de får behålla kopplingen till gruppen, till exempel genom att knyta sin identitet till gruppens identitet.

Sedan få av alla de som uppskattas utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck ger sig till känna hos de sociala myndigheterna, fyller råd- och stödverksamheterna en oerhört central roll för att fånga upp utsatta. Hos flertalet av råd- och stödverksamheterna (sju av åtta) kan den hjälpsökande som anonyma ta kontakt för att få råd och stödjande samtal. De hjälpsökande får efter samtalen och råden själva besluta om hur de ska gå vidare; ta emot hjälp från andra eller finna strategier för att förhålla sig till situationen och stanna i familjen. Rådgivningen sker med andra ord på de hjälpsökandes egna villkor. Jag menar att det kan vara en fördel att flertalet av dessa verksamheter drivs av frivilligorganisationer, eftersom de utsatta kan ha en rädsla för att kontakt socialmyndigheter eller polismyndigheter förvärrar situationen. Vissa flickor kan försättas i ytterligare fara om det blir

känt i familjen att hon kontaktat till exempel socialtjänsten. De frivilligorganisationer som leds av kvinnor med invandrarbakgrund, där vissa också har egna erfarenheter av så kallat hedersrelaterat våld/förtryck, förstås ha byggt upp en stor kunskap om hur olika situationer kan hanteras. Deras bidrag som rådgivare och konsulter till olika professionella, till exempel vid bedömningar av hotbilder, får därför inte underskattas.

De skyddade boendena är få till antalet. Dessa verksamheter utför ett mycket krävande och svårt arbete med att ta hand om de utsatta sedan de fattat avgörande beslut om att lämna sin familj och den tidigare kända tillvaron. Även om dessa fem verksamheter i mångt och mycket liknar varandra, finns skillnader. De riktar sig till olika åldersgrupper, har olika boendeformer och provar olika sätt att utveckla socialt arbete med dessa flickor/unga kvinnor. Utifrån den gemensamma utgångspunkten: det individuellt anpassade stödet till den enskilde, söker de utveckla ytterligare stödformer så som gruppverksamheter, utslussningsprogram och att bygga upp nya nätverk kring dem som brutit med alla sina tidigare kontakter. Jag menar att det för metodutvecklingen skull är en fördel att dessa fem verksamheter kommer från olika traditioner av (frivilligt) socialt arbete. Deras olika rötter; i kvinnojoursrörelsen, i frivilligorganisation med kvinnorrättsperspektiv och/eller med annan etnisk/religiös bakgrund, i kyrkligt socialt arbete och i socialtjänsten, speglar sig i de modeller de utvecklar. Än finns bara begränsad kunskap om vilket stöd de berörda flickorna/ kvinnorna behöver efter ett uppbrott från familjen och ännu mindre är känt kring vad de berörda kan komma att behöva på lång sikt. De skyddade boendenas erfarenheter från de modeller de nu provar kan i framtiden bidra med ytterst viktig kunskap om hur samhället på bästa sätt kan stötta de utsatta.

Utvärderingen visar att projektägarna över lag är nöjda med Länsstyrelsens arbete under projektåret 2005. Många menar att de fått god handledning och stöd på vägen, inte bara i form av vägledning kring det administrativa arbetet som "projektledare" utan också genom konsultation kring arbetet med projektet. Flera av projektägarna har önskat få fler tillfällen för erfarenhetsutbyte och en överblick över det stödarbete som bedrivs mot så kallat hedersrelaterat våld/förtryck. Denna utvärdering kan i detta avseende bidra med beskrivningar av det arbete projekten gjort så att projekten får ta del av varandras erfarenheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län har satsat på att sprida medlen till många olika organisationer som fått chans att prova sina idéer. Sett till projekt-satsningen som helhet finns här både fördelar och nackdelar. Spridningen av medlen till många olika projekt istället för till några få har inneburit att vissa projekt fått sänka sina ambitioner och att de bara kunnat genomföra delar av sina ursprungliga projektplaner. Emellertid går det bara att spekulera i om en satsning på ett fåtal projekt hade lett till ett bättre förändringsarbete och till större förändringar av villkoren för de utsatta. Med tanke på alla de viktiga erfarenheter som denna utvärdering kunnat lyfta fram, bör mångfalden av olika projekt ses som ett vitalt bidrag till metodutvecklingen och

kunskapsutvecklingen på ett fält som tidigare varit relativt outforskat i Sverige. Jag vill här särskilt lyfta fram de olika frivillig- och intresseorganisationerna eftersom de i flera avseende stått för nytänkande kring hur man kan arbeta mot så kallat hedersrelaterat våld och förtryck.

Bilaga 1 PROJEKT BESKRIVNINGAR

Beth Nahrin kulturcentrum	2
Beth Nahrin kulturcentrum	2
Botkyrka kommun.....	6
Fryshuset.....	9
Glöm aldrig Pela och Fadime – föreningen (GAPF)	13
Huddinge Kommun.....	17
Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR).....	21
Iranska riksförbundet i Stockholms län	24
Kista stadsdelsförvaltning, ungdomsgruppen	29
Kulturella föreningen för kurder i Sverige (KFKS)	32
Kurdistan kvinnoförbund i Sverige.....	36
Kvinnojouren i Tensta	40
Mandeiska – Sabeiska Samfundet	43
Marockanska kvinnoföreningen i Sverige.....	47
Mångkulturellt resurscentrum	51
Nynäshamn kommun.....	54
Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL).....	58
Rinkeby Folkets Hus –förening	61
Rågsveds ungdomsmottagning	65
Sollentuna Kommun	68
Somaliska riksförbundet i Sverige.....	72
Sveriges muslimska råd.....	76
Södertälje Kommun	80
Unga Örnar i Backlura	85
Väsby Kvinnojour	89
Kvinnors Nätverk/ Linna-projektet.....	91
Stiftelsen Unga kvinnors värn	96
Stockholms stad	101
Systerjouren Somaya	105
Terrafem.....	111

Beth Nahrin kulturcentrum

Medvetandegörande upplysningsarbete för assyrier/syrianer samt kunskapsutveckling om fältet

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Beth Nahrin Kulturcentrum ansökte om 400 000 kr för projektperioden jan-dec 2005 för projektet "Mellan två världar". Egen medfinansiering uppgår i 70 000 kr. Projektets mål är att 1) Få igång en debatt om flickornas situation och vad det för med sig 2) Producera teaterpjäs och en videofilm om Sverige bosatta assyrisk/syrianska ungdomars situation och deras reaktioner på den. 3) Sätta igång en förändringsprocess hos föräldrarna och andra viktiga vuxna i ungdomarnas närmaste omgivning.

Bakgrund: ett behov har uttalats av flertal assyrisk/syrianska ungdomar i området om hjälp att bryta den äldre generationens kompakta tystnad och förnekandet om att kulturen av skam och heder finns också bland assyrier/syrianer och starkt begränsar och styr ungdomarnas liv. Det har på senare tid förekommit ett par fall av ungdomar som känt sig så maktlösa att de övervägt ett självdestruktivt beteende.

Beviljats: 150 000 kr för produktion av videofilm och visning av densamma för minst två grupper av vuxna.

Utvärdering

Informant: Behiye Hadodo (projektsamordnare)

Målgrupp och syfte

Beth Nahrin kulturcentrum är en politiskt obunden ideell organisation, lokaliserad i Södertälje, vars verksamhet bland annat arrangerar olika kulturaktiviteter för den assyriska/syrianska befolkningen. Inom folkgruppen är frågor om sexualitet, heder och oskuld mycket laddade och bevarandet av det goda ryktet präglar uppfostran av barn och ungdomar. Syftet med projektet är att vidga föräldrars och vuxnas syn på ungdomars villkor som unga i Sverige tillhörande den assyriska/syrianska folkgruppen.

Projektet i sammanfattning

Erfarenheter från en tidigare kvinnogrupsverksamhet (i Hovsjö) har pekat på att det finns ett uppdämt behov hos både vuxna och ungdomar att få diskutera frågor om sexualitet, rykten, uppfostran och oskuld. För att i det nya projektet introducera dessa diskussionsämnen bland vuxna och föräldrar valde Beth Nahrin göra en film om hur ungdomar förhåller sig till teman som heder, skam, oskuld och jämlikhet/jämställdhet.

Projektets arbetsgrupp har bestått av Behiye Hadodo, som samordnare, några aktiva från föreningen och styrelsen samt en representant från det mediabolag som skulle producera filmen (Mediaföreningen Babylon). En medlem från föreningen anställdes som projektledare. Arbetsgruppen

träffade vid flera tillfällen representanter från Södertälje Kommun och dess kvinnofridsgrupp sedan kommunen ställt sig positiva till att stötta Beth Nahrins projekt. Kommunrepresentanterna och arbetsgruppen diskuterade fram vilka frågeställningar som filmen med ungdomarna skulle ta upp. Här framkom tidigt att vissa frågeformuleringar skulle kunna uppröra ungdomarnas familjer. I ett senare skede omarbetades därför frågorna.

Rekryteringen av ungdomar till filmen möttes till en början av motgångar. De få ungdomar som först sade sig vara intresserade av projektet hoppade av när de fick vetskap om vilka frågor filmen skulle beröra. Avhoppen medförde att projektledaren drog sig tillbaka från ledarrollen till att ingå som part i projektgruppen. En ny projektledare tillträdde sedermera. En person i Södertälje kommuns referensgrupp hade ett brett kontaktnät i kommunen och i skolor. Denna person var sedermera behjälplig med att rekrytera ungdomar som var intresserade av att medverka i filmen. Fyra gymnasieelever, två killar och två tjejer över 18 år, rekryterades till gruppen. Mediaföreningen var medveten om att frågorna bör behandlas med finkänslighet och programledaren önskade därför ha föräldrarnas medgivande till ungdomarnas deltagande. Projektledaren (en ung kvinna) kom själv att vara den femte deltagaren i filmintervjuerna.

Filmen består av en inspelad paneldebatt där ungdomarna svarar på frågor ställda av programledaren. Filmen är inspelad på svenska då ungdomarna menar att de har lättare att uttrycka sig på det svenska språket. Samtalet på filmen har sedan översatts till syriska genom en "speaker"-röst, då man med filmen även velat nå vuxna som brister i den svenska språkkunskapen.

Den inspelade filmen har visats för grupper vid fem tillfällen. I samverkan med kommunen har filmen visats kommunanställda vid två tillfällen. Däribland har den visats för chefer inom socialförvaltning och arbetsmarknadskontoret samt för kommunens nätverk för ungdomsfrågor och Kvinnofridsenheten.

Filmen visades vid ett tillfälle för den kvinnoförening i Hovsjö som tidigare deltagit i ett projekt om jämställdhet. Det tjugotal kvinnor som såg filmen kunde därefter öppet diskutera frågan om att det i uppfostran görs skillnad mellan flickor och pojkar.

Vid två tillfällen har filmen visats för föräldrar och vuxna på Beth Nahrin kulturcenter och Syrianska Assyriska Riksförbundet i Sverige (SARS). Vid dessa tillfällen kom ett trettiotal vuxna kvinnor och man. I de efterföljande diskussionerna menade majoriteten av föräldrarna att gruppens sociala kontroll och rädsla för rykten hindrade dem från att ge döttrar samma frihet som söner, trots att de själva önskade lika villkor för ungdomarna. Fåtalet föräldrar vidhöll i de efterföljande diskussionerna att det var viktigt att hålla på traditionerna och att kulturen inte tillät att flickorna skulle få samma frihet som pojkarna.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

De tidiga rekryteringssvårigheterna har enligt Behiye att göra med att frispråkiga ungdomar riskerar att bli stämplade av folkgruppen och befästa med skam. Behiye menar att de ungdomar som hoppade av projektet uppfattade att det skulle bli problematiskt för dem att offentligt uttala sig om oskultsfrågan, sexualitet och heder.

Kontakten mellan föreningen och kommunen har inneburit vissa motsättningar. Kommunrepresentanternas önskemål kring de frågeställningar som filmen skulle beröra kunde inte tillmötesgå av föreningen som menade att ungdomarna inte kunde utsättas för så direkta frågor. Vid visningar för kommunens representanter påpekades att filmen inte på ett djupgående sätt berör frågor om sexualitet, heder och oskuld. Behiye menar att kommunens representanter har haft svårigheter med att förstå hur laddat ämnet är och att föreningen via denna film "försiktigt" velat lyfta upp frågor som annars är tabubelagda att tala om. Filmen har velat ta hänsyn till att offentliga samtal (utanför den egna folkgruppen) är befästa med en ytterligare laddning.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Bevarandet av en flickas oskuld är centralt för att man anser att flickan annars inte kommer att kunna bli gift. Det finns en stark lojalitet mot seden om att gifta sig inom folkgruppen. Flickor och kvinnor som stämplas på grund av rykten om att förlorat oskulden innan att ha gift sig eller rykten om otrohet riskerar enligt Behiye att "frysas ut" och uteslutas från gruppen. Behiye menar att hedersmord inte förekommer bland den syrianska/assyriska folkgruppen, varken i Sverige eller i ursprungsländerna.

Inom folkgruppen finns oskrivna regler om hur man bör leva och rädslan för rykten ligger i omgivningens sociala konstruktion. Behiye menar att det är tabubelagt att tala öppet om sex och sexualitet. Detta har varit projektets största utmaning. Filmen har indirekt berört frågor om sex, genom att kringgå ämnet och genom att inte ställa direkta och personliga frågor till ungdomarna. Efter filminspelningen kunde ungdomarna däremot diskutera frågor om sex öppet med projektets arbetsgrupp. Behiye påpekar därför att det är viktigt att hitta nya metoder för att föra dessa samtal inom den syrianska/assyriska gruppen.

Egna skattade resultat

Filmen är en första början till ett vidare arbete menar Behiye. Vid filmens tre visningar för syrianska/assyriska föräldrar och vuxna har den väckt vid debatt. Särskilt bland männen diskuterades huruvida det finns en hederskultur bland syrianerna/assyrierna. Vissa förnekade detta helt och menade att hederskulturen var förbehållen muslimska familjer. Andra menar att det

finns en mindre strikt variant av hederskultur och hänvisade till att man inte känner till att hedersmord och hedersrelaterat våld förekommer. Behiye uppfattar att diskussionerna påverkat vissa av de deltagande föräldrarna som efter filmvisningen tillstår att det finns element av hederskultur bland syrierna/assyrierna.

Utvärderarens kommentarer

Projektsamordnaren betonar att frågor som rör heder, oskuld och sexualitet är starkt laddade inom den assyriska/syrianska folkgruppen. Ambitionsnivån synes därför handla om att våga tala om och diskutera ämnen som är befästa med tabun. Projektets modell tolkas vara utvecklad utifrån tankar om ett möjligt framkomligt tillvägagångssätt trots att frågorna sannolikt kommer att väcka motstånd. Föreningen har till synes stragetiskt valt försiktighet och ett icke konfrontativt förhållningssätt. Projektgruppen har vidare visat på en kreativitet i val av metod. Genom att spela in en film om ungdomars syn på uppväxtvillkor som präglas av nämnda laddade ämnen, förstås projektgruppen dels ha velat undvika att ungdomarna hamnade i en utsatt situation av direkt konfrontation med mer konservativa värderingar och dels velat framställa ett material som kan återanvändas vid flera tillfällen för diskussion. De svårigheter projektet stött på synes periodvis ha skapat en viss uppgivenhet hos de involverade. Projektgruppen uppfattas ha fortskridit med stor tålmodighet som bedöms härröra från en insikt om att ett långsamt och varsamt tillvägagångssätt bör kunna leda framåt trots motstånd. De har successivt förstärkt försiktigheten i projektet genom att anpassa frågeställningar och genom att beröra de laddade frågorna indirekt. I reflektioner över filminspelningen framhålls i efterhand att de hade kunna gå tillväga på alternativt sätt, t.ex. genom att anonymisera ungdomarna så att de hade kunnat känna sig tryggare i att våga tala om frågorna. Den färdiga filmen uppges väl ha kunnat tillmötesgå målet om att bli ett verktyg för att initiera en reflekterande diskussion om inslag av hederskultur bland syrianer/assyrier.

Botkyrka kommun

Kunskapsutveckling om fältet samt stärkande förebyggande arbete och medvetandegörande upplysningsarbete med ungdomar

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Botkyrka kommun har ansökt för perioden jan-dec 2005 om 521 000 kr för projektet "Botkyrka satsning mot hedersrelaterat våld". Egen medfinansiering är 272 000 kr. Projektet sträcker sig över två år. De ansökta medlen och projektplanen gäller för 12 månader. Målen är att ungdomar flickor och pojkar skall få ett bra bemötande oavsett till vilken myndighet eller organisation i Botkyrka de vänt sig. Det skall också finnas en handlingsplan för samverkan mellan kommunens olika aktörer samt adekvat kompetens hos frivilliga och myndighetsanställda.

Bakgrund: Botkyrka kommun har en hög andel invånare med invandrarbakgrund varav en betydande del yngre vars föräldrar har sina rötter i områden där en förtryckande hederskultur är dominerande. Flera fall av hedersrelaterat våld och förtryck har på senare tid aktualiserats hos den lokala kvinnojouren.

Beviljat: 350 000 kr.

Utvärdering

Informant: Amineh Kakabaveh (projektledare)

Målgrupper och mål

Projektet är ett samarbete mellan socialförvaltningen och kvinnojouren i Botkyrka och är planerat som ett flerårigt projekt. Genom projektet, som är planerat fortlöpa under längre tid, vill de kartlägga behovet hos unga av insatser till följd av hedersrelaterat våld, utveckla handlingsplaner för socialtjänsten, fortbilda personal och andra intressenter samt skapa nätverk för kompetensutveckling. I projektet önskar de även utveckla ett förebyggande arbete samt att stärka pågående samverkan med etniska föreningar, kyrkor och moskéer.

Projektet i sammanfattning

Under 2005 har projektledaren Amineh Kakabaveh genomfört en enkätundersökning gällande förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck bland ungdomar i Botkyrka. Frågeunderlaget till enkätundersökningen arbetades fram i samarbete mellan Amineh, projektets styrgrupp (socialförvaltningens ledning och ordförande i kvinnojouren Regnbågen) och projektets arbetsgrupp som består av representanter från kvinnojouren, socialsekreterare, kuratorer och elevvårdspersonal. Amineh stod för det ursprungliga utkastet och de övriga har sedan lämnat synpunkter och föreslagit revideringar.

Kartläggningen innehåller två delar. En enkät med frågor till elever på högstadiet och gymnasiet och en enkät med delvis liknande frågor som riktas till personal inom skola och socialtjänst.

Enkäten delades sedan ut bland elever i årskurs 9 och gymnasieskolan på slumpvis utvalda skolor i norra och södra Botkyrka. Undersökningen i skolan genomfördes av Amineh som gick ut i klasserna. De ungdomar som missat tillfälle att svara hade möjlighet att bland annat på ungdomsmottagningen fylla i enkäten. De fick därigenom in totalt nästan 200 svar från ungdomar i åldern 15-22 år.

Personalenkäten delades ut bland lärare, psykologer, terapeuter, socialsekreterare och fältassistenter, vilket resulterade i cirka 100 svar. Amineh gick själv ut med enkäten till socialtjänsten. Kuratorerna och elevvårdspersonalen i arbetsgruppen spred enkäten till lärare och skolpersonal. Övriga verksamheter fick enkäten skickad till sig. Ungdomarnas och personalens enkätsvar har statistiskt sammanställts av ett utomstående företag och publicerats som en rapport.

Amineh har, tillsammans med personal från ungdomsmottagningen, varit ute i skolornas årskurs 8 och årskurs 9 för att delge elever och personal resultaten i enkäten. Amineh har vid dessa möten föreläst om problematiken med utgångspunkt i Mänskliga rättigheter och demokratibegreppet. Ungdomsmottagningen har vid dessa tillfällen informerat om att de har kunskap om problematiken och att ungdomar kan söka stöd genom dem.

Amineh har under 2005 initierat en gruppverksamhet för killar om jämställdhetsfrågor. En gång i veckan har hon träffat elva killar på fritidsgården "Ungdomens Hus". Med dessa killar har hon diskuterat ungdomarnas liv i förorten och försökt väcka medvetenhet om flickors och pojkar olika villkor. Killarnas intresse var till en början måttligt och de var skeptiska till Aminehs budskap. Successivt har deras intresse för frågor om Mänskliga Rättigheter och jämställdhet väckts.

Projektet har även finansierat två visningar av Fryshusets teaterpjäs "Elektras bröder". Ungdomarna och majoriteten av lärarna har lämnat positiv respons på pjäsen. Några lärare har varit negativa och påpekat att teaterpjäserna tagit för mycket av värdefull undervisningstid.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Enkätundersökningen mottogs positivt bland ungdomarna som till Amineh uppgav att de var tacksamma att problematiken togs upp. Majoriteten av personalen upplevde det som positivt att frågan lyftes. Hos vissa av personalen fanns en viss skepticism mot att svara på enkäten sedan de föreställde sig att resultaten skulle vinklas för att bevisa att problematiken fanns. Amineh uppger att hon fick motivera en del med att det var ett uppdrag från Länsstyrelsen.

Amineh har fokuserat på det förebyggande arbetet med ungdomar. Hon har fått kritik ifrån projektledningen för att hon ägnat tid åt killgruppverksamheten. Amineh har inte heller prioriterat att framställa en handlingsplan för hedersrelaterat våld varför detta arbete har skjutits upp till år 2006. Socialtjänsten menar att hon måste prioritera en handlingsplan eftersom socialtjänstens målgrupp är de mest utsatta.

Projektplanen innehåller även kompetensutveckling för personal. Projektets styrgrupp har tillsammans med Amineh arbetat med planeringen av ett seminarium om hedersrelaterat våld. Styrgruppens arbete har försvårats av att få representanter kunnat närvara vid planeringsmöten. En intresseförfrågan har även visat att endast ett fåtal har anmält troligt deltagande i seminariet. Amineh menar att personalen inte ser sig kunna prioritera seminariedeltagande när de i övrigt har en hög arbetsbelastning i den ordinarie verksamheten. Datum för seminarium har skjutits fram vid två tillfällen och planeras att genomföras under år 2006.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Rapporten visar att det finns ungdomar i kommunen som lever under hedersrelaterat förtryck och att vissa även utsätts för våld. I enkäten svarar 22 av 174 ungdomar att de själva är utsatta för hedersrelaterade begränsningar. Åtta av dessa är pojkar. 63 ungdomar uppgav att de känner någon (kamrat eller släkting) som har blivit utsatt för hedersrelaterat våld.

I personalenkäten svarade 87 procent att de i sin yrkesutövning kommit i kontakt med hedersproblematik. En fjärdedel av personalen kommer i kontakt med flickor utsatta för hedersrelaterat våld/förtryck varje månad. Kontakt med utsatta pojkar förekommer dock mer sällan. 64 procent av personalen uppgav att de inte alls eller bara i sällsynta fall träffat utsatta pojkar.

Egna skattade resultat

Under både Aminehs föreläsningar i skolorna och i arbetet med killgruppen har ungdomarna kunnat ta till sig beskrivningarna och konkretiserat brott mot Mänskliga rättigheter med exempel från sina egna villkor i vardagen. Enkätundersökningen ser ut att ha väckt frågorna hos både hos personal och bland ungdomar. Skolorna har önskat få handledning och råd om hur de bör hantera situationer där de identifierat att en ungdom utsätts för hedersrelaterat förtryck eller våld. Skolorna har även påpekat att ungdomar har efterfrågat stöd sedan de känt igen sig i beskrivningarna av hedersrelaterat våld och förtryck.

Utvärderarens kommentarer

Projektåret 2005 har i huvudsak koncentrerats kring kartläggningen och framställandet av rapporten om förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck bland ungdomar i Botkyrka. Arbetet med enkäten påbörjades under våren och tillsynes har projektledaren varit drivande i att både konstruera frågeställningar och att utforma enkäten. I huvudsak är det sedan också projektledaren som arbetat med att distribuera och samla in enkätsvaren. Kartläggningen har lett till att projektledaren i samarbete med ungdomsmottagningen varit ute i skolorna och föreläst för elever och skolpersonal. Detta synes ha varit uppskattat av åhörarna, särskilt bland skolpersonal som efterfrågar ytterligare kunskaper.

I projektledarens egen beskrivning framstår arbetsgruppen relativt osynliga och framställs fungerat mer som en referensgrupp. Botkyrka kommuns samarbete med kvinnojouren framkommer inte i beskrivningen vilket bedöms ha att göra med projektledarens relativt sena inträde i projektet och att hon till synes har drivit projektet vidare utifrån egna prioriteringar. Projektledaren betonar upplysningsarbete om mänskliga rättigheter och jämställdhet och har därför tagit initiativ till att starta en gruppverksamhet för pojkar. Det metodiska arbetet med killarna uppfattas ha gett skönjbara resultat sedan projektledaren tycker sig se förändrade attityder hos killarna i gruppen. Denna verksamhet har emellertid kritiserats av projektledarens arbetsgivare på socialtjänsten som menar att projektledaren lagt allt för mycket tid på gruppverksamheten. Kritiken bedöms vara befogad då det kan tänkas att projektets övriga delar hade kunnats påskyndas om de främjats i större grad. Projektledaren och arbetsgivarna förefaller ha haft olika fokus i projektet vilket förstås ha lett till att projektgruppen inför kommande projektår gått i med en starkare styrning av projektledarens arbete. Inför 2006 har projektgruppen beslutat att prioritera genomförandet av ett kunskapsspridande seminarium samt framställandet av en handlingsplan för socialtjänsten vid möten med utsatta ungdomar och deras familjer.

Fryshuset

Stärkande förebyggande arbete med pojkar och unga män

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Fryshuset har ansökt om 800 000 kr för perioden som stöd till deras verksamhet. Följande aktiviteter är planerade: 1) uppsökande och motivationsarbete för att finna killar till Sharafshälte-grupper 2) bilda grupp och genomföra Sharafshälte utbildning 3) bilda nätverk med de olika Sharafshälte- grupperna i länet/landet. Målet är att bilda 10 nya sådana grupper i landet under detta år. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Fryshuset har under 2004 fått stöd av Länsstyrelsen för att sätta upp teaterpjäsen "Elektras bröder". Under det året startades också den första gruppen av "Sharafs hjältar".

Sharafs hjältar är en nydanande metod för att påverka och förändra killarnas beteende och attityder till den traditionella hederskulturen och den enda kända försök hittills som visat konkreta, påtagliga resultat.

Beviljat: 400 000 kr som stöd till bildandet av nya grupper av Sharafs hjältar i länet.

Utvärdering

Informant: Arhe Hamednaca (projektledare)

Målgrupp och syfte

Arhe Hamednaca började jobba med att utveckla projektet "Sharafs Hjältar" på Fryshuset år 2003. Genom Sharafs Hjältar ges unga killar kunskap om hur det hedersrelaterade livet påverkar uppväxt- och levnadsvillkoren för flickor och pojkar. Unga killar ges en utbildning där de stöttas i att neka till att bevaka och bestraffa sina systrar. I ett längre perspektiv syftar Sharafs Hjältar ge killarna styrka att vägra förtrycka kvinnor eftersom killarna är framtidens makar och pappor. Under 2005 avsåg projektet starta fler grupper av Sharafs Hjältar; en i Sollentuna och en i Södertälje.

Verksamheten i sammanfattning

Verksamheten startar i uppsökande arbete, vilket enligt Arhe är det svåraste momentet. Arhe söker hitta intresserade killar och etablera kontakt med dem. Han vill få dem att lyssna och att förstå att problematiken inte bara handlar om det våld det beskrivs i massmedia utan även rör flickors vardagliga villkor. De killar som rekryteras ges sedan en utbildning där de får kunskap om demokrati och jämställdhet och de uppmanas diskutera hur dessa begrepp kan fungera konkret i vardagslivet. Arhe talar om frihetsbegreppet och drar paralleller till ofria förhållanden i flera av killarnas hemländer. Genom diskussioner om diktaturer med förtryck vill han leda in samtalen på jämlikhet som han menar är allas rätt till frihet och fastslaget i FN:s Mänskliga Rättigheter. I utbildningen diskuteras de föreställningar killarna fått sig till livs; att systrar som inte övervakas går ut och " knuller alla". Kursen vill förmå dessa killar att se att övervakning inte kan stoppa de tjejer som vill vara sexuellt aktiva och att det därför är bättre att ge flickorna tillit och frihet att själva välja. Diskussionerna syftar till att få dessa killar att sätta sig in i flickornas vardag i Sverige där de kontrolleras och övervakas och sedan gifts bort med någon de inte älskar. Han vill att de ska inse att de själva förtrycker sina systrar när de inte ifrågasätter kontrollen av kvinnor. Genom dessa diskussioner länkar killar successivt samman den patriarkala strukturen med ett hedersrelaterat förtryck.

Utbildningens längd är flexibel och tar mellan två till cirka sex månader. Utbildningslängden berör på hur lång tid det tar att få deltagarna att göra

ställningständer mot HRV. Arhe vill inte forcera killarna och det är viktigt att samla så många som möjligt vid ett och samma tillfälle. Tider och platser för mötena bestäms av killarna. Det är även killarna som sätter dagordningen och bestämmer när det är dags att sluta mötet. Arhe berättar att Sharafs Hjältar metodiskt arbetar med att skapa tillit. Arhe vågar vara nära dessa killar och lyssnar till deras beskrivningar av en vardag som präglas rasism och diskriminering utan att ifrågasätta. Utbildningsledarna fungerar som förebilder och därefter blir killarna förebilder för andra. Arhe menar att tonårskillarna ofta saknar manliga förebilder som visar att de har en styrka som män och samtidigt tar avstånd från att förtrycka kvinnor. Under utbildningen handlar det inte bara om att utbildningsledaren ska vara generös och öppen med sig själv utan att man visar en generositet genom att bjuda på mat och dryck. Det ska vara lustfyllt att träffas och diskutera.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Södertälje kommun ställde sig positiva till att Fryshuset startade en Sharafs Hjältar –grupp i kommunen. Kommunen har en stor syrisk/assyrisk befolkning och kommunen menade att ungdomarnas villkor präglades av ett hedersrelaterade normer. Arhe träffade i början av 2005 i ett inledande möte Kenan Yusel (stadsdelsutvecklare) och Karin Mård (kvinnofridsgruppen i Södertälje).

Efter inledande möten med gymnasieskolornas skolkuratorer arbetade Arhe uppsökande under fyra månader våren 2005. Uppsökningsarbetet bedrevs dagtid på gymnasieskolorna och ute i centrum och på caféer under kvällstid. Arhe lyckades under denna tid etablera kontakt med sjutton killar som anmälde sitt intresse till Sharafs Hjältar. Avsikten var att starta en utbildning med dessa killar i september. Under sommaren 2005 mottog Elektra projektet och Arhe ett brev med ett allvarligt hot mot honom personligen. Brevet var undertecknat ”Modiga män i Södertälje”. Dessa ville inte att Arhe skulle ”hjärntvätta de unga” då de ansåg att han (som antogs vara muslim och arab) var motståndare till deras kultur. I brevet menade avsändarna också att HRV inte fanns i deras kultur. Hotet polisanmäldes och ledningen för Elektra projektet tog ett beslut om att Arhe inte fick vistas i Södertälje.

Några av de killar som tidigare anmält sig intresserade av Sharafs Hjältar hörde av sig till Arhe och berättade att de inte ville komma till ett planerat möte och inte längre ville vara med i projektet sedan de fått kännedom om hotet. I ett möte med arbetsgruppen i Södertälje, Kenan Yusel och Karin Mård, och ansvariga på Fryshuset beslutade man att lägga planerna om Sharafs Hjältar ”på is”.

En grupp med nio killar Sharafs Hjältar under ledning av Ahmed Benhur har framgångsrikt startats i Sollentuna kommun under 2005. I Sollentuna

hade Fryshuset redan ett etablerat samarbete sedan man bedrivit verksamheten "Lugna Gatan". De killar som rekryterats till Sharafs Hjältar- gruppen har olika etniskt och religiös bakgrund. Killarna har utbildats under året och fick sina diplom som "nya" Hjältar i slutet på året.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

De killar som rekryterades till gruppen i Södertälje kom alla från samma kristna folkgrupp och de lever i ett eget relativt isolerat "samhälle" i det svenska samhället. Enligt Arhe finns i denna folkgrupp en misstänksamhet gentemot muslimer. Fiendskapen mot muslimer har inplanterats hos de unga. Folkgruppen framställer sig som inte berörda av hederskulturen och det våld som sker i hederns namn medan de beskyller muslimer för att ha en hederskultur. Arhe tror att deras antagande om att han är muslim bidragit till deras motstånd mot projektet.

Motståndarna till Sharafs Hjältar i Södertälje, tros vidare ha varit rädda för att killarna skulle gå ut och "prata mot sin egen folkgrupp". Arhe lyfter fram att det i Södertälje finns en stark maktstruktur som sträcker sig från den invandrade folkgruppen till kommunpolitiker. Den patriarkala strukturen är implementerad genom den starkt religiösa hållningen hos folkgruppen. Flertalet menar således att traditionella könsroller och könsordningen är skapad av Gud.

Arhe har observerat att de framställer sig som moderna och många har uppgett att de ger flickorna frihet genom att låta dem klä sig hur de vill. Arhe menar att flickorna bara har en falsk frihet eftersom även tjejerna som har väldigt utmanande klädsel övervakas av en stor skara bröder och kusiner när de går ut.

Egna skattade resultat

Arhe uppskattar att Sharafs Hjältar lyckas förändra på djupet hos 10-30 procent av de killar som fullföljer utbildningen och sedan blir verksamma förebilder genom att vara Hjältar. Kanske är detta tillräckligt för att förändra fram-tidens generation, menar Arhe. Attitydförändringsarbete är en process och Arhe uppger att han genom killarnas resonemang upptäcker när en förändring har skett. Tecken på att killarna är redo för att examineras är att de citerar olika paragrafer i de Mänskliga Rättigheterna, konkretiserar dessa genom exempel och argumenterar för individens (flickors och pojkar) rätt att bestämma över sitt eget liv.

Projektet Sharafs Hjältar växer i andra delar av Sverige. En grupp har startats i Linköping och i Malmö har en projektledare rekryteras för att starta en grupp.

Utvärderarens kommentarer

Arbetsmodellen i Sharafs Hjältar har med framgång använts tidigare och fått mycket uppmärksamhet inte bara i Stockholms län. I de tidigare grupper av Sharafs Hjältar som Arhe Hamednaca utbildat uppfattas hans roll som manlig förebild ha varit viktig. Modellen synes även ha varit framgångsrik i att nå unga män för att den inte pressar ungdomarna till att ta avstånd från hela sin kulturella bakgrund utan endast de värderingar som står i strid med mänskliga rättigheter och demokrati. Utbildningsledarna förstås genom sitt avståndstagande mot våld och förtryck av flickor och kvinnor representera ett alternativ till den traditionellt patriarkala mansrollen. Genom resultatet med Sollentuna gruppen Sharafs Hjältar tolkas modellen inte vara helt knuten till Arhes egna person, då Ahmed Benhur likväl som Arhe kunnat fungera som manlig förebild.

Projektets ”misslyckande” i Södertälje skulle därvid kunna ses som endast knutet till syftet med att ge unga män insikter om det förtryck flickor och kvinnor utsätts samt att förmå dem att ta avstånd från förtrycket. I beskrivningarna av händelserna i Södertälje synliggörs emellertid att Arhe blivit personligt utpekad som muslim (vilket inte stämmer) och att detta väckt motstånd mot projektet bland icke muslimska män. Villkoren för projektet i Södertälje förstås således även ha präglats av ”rasism” mot muslimer vilket Arhe själv reflekterat över.

Projektets ambitionsnivå är att förändra unga killars attityder och förhållningssätt gentemot unga flickor och kvinnor. Under utbildningen stöder ledarna aktivt en process hos killarna som leder fram till att de öppet och tydligt uttalar ett avståndstagande mot förtryck av flickor och kvinnor. Härvid bedöms arbetsmodellen vara mycket verkningsfull. Den beskriva arbetsmodellen är emellertid begränsad till att leda fram till detta aktiva ställningstagande. Modellen ger inga direkta föreskrifter för ett vidare arbete mer än att killarna ges möjlighet att föreläsa och stå upp för sina ställningstaganden. Det som saknas är skapandet av en arena där killarna kan omsätta sina ställningstaganden till handlingar, så att en vidare utvecklingsprocess kan fortgå.

Glöm aldrig Pela och Fadime – föreningen (GAPF)

Medvetandegörande upplysningsarbete för allmänheten samt råd- och stödverksamhet för utsatta

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: *ansöker om 80 000 kr för bl.a. genomföra informationsmöten för olika myndigheter, paneldebatter och seminarier med politiker och andra, arbete med familjer, öppna möten med andra invandrarorganisationer. Egen medfinansiering saknas.*

Bakgrund: Föreningen GAPF har aktivt engagerat sig i denna fråga sedan ett par år och lyckats bedriva ett omfattande opinionsbildande arbete. Projektansökan gäller inte ett projekt utan stöd till föreningens ordinarie verksamhet.

Beviljat: 40 000 kr.

Utvärdering

Informant: Sara Mohammad (projektledare)

Målgrupp och syfte

Glöm aldrig Pela och Fadime-föreningen (GAPF) grundades av Sara Mohammad år 2001. Föreningen har ett trettiotal medlemmar i Stockholmsregionen. Föreningen har även sektioner i Uppsala, Göteborg och Malmö. GAPF bedriver både opinionsbildande verksamhet och stödverksamhet genom praktisk hjälp och råd till enskilda ungdomar och kvinnor som drabbas av hedersrelaterat förtryck. Projektet har finansierat delar av den ordinarie verksamheten som annars drivs helt på ideell basis.

Verksamheten i sammanfattning

Inom föreningen arbetar sex personer aktivt med verksamheten. Två av dessa får arvode för 10% tjänstgöringar inom vilka de sköter administration och praktisk organisering av verksamheten. Det annars ideella arbetet utförs av Sara Mohammad och tre av de aktiva.

Det opinionsbildande arbetet under projektåret 2005 har bland annat bestått av en rad offentliga manifestationer där GAPF varit huvudarrangör. Bland annat har manifestationer i Stockholm, Uppsala och Göteborg anordnats till minne av Fadime Sahindal (20-21 januari). Manifestation till minne av Pela Atroshi (23 juni) och minneshögtider för Abbas Rezai (som mördades i november 2005) anordnades i Stockholm under året. De större arrangemangen i Stockholm uppskattas ha haft mellan 100 och 300 deltagare.

I samband med dessa evenemang har man börjat sprida "Pela och Fadime – bandet" som ska bäras som en symbol för att man stöder motståndet mot hedersrelaterat våld. Skolminister Ibrahim Baylan bär första bandet som han fick vid Fadime-dagen i Stockholm.

Opinionsbildningsverksamheten har även bestått av arrangerandet av tre paneldebatter i samarbete med Kulturella föreningen för kurder i Sverige (KFKS) och Integrationsforum. Till dessa debatter har föreningarna gått ut med en öppen inbjudan till olika organisationer med kurdisk- talande och persisk-talande medlemmar. Föreläsningar inför paneldebatterna har hållits på kurdiska, persiska eller svenska. I samarbete med KFKS har GAPF dessutom arrangerat en föreläsning för allmänheten om kvinnors situation i

Iran. Föreläsningen som hölls på persiska tolkades till svenska. Evenemangen har lockat mellan 40-60 deltagare vid varje tillfälle.

Sara har dessutom föreläst vid flera tillfällen på gymnasieskolor och i kvinnoorganisationer samt deltagit i offentliga debatter i radio och TV i Sverige, Tyskland, England, Finland, Danmark och Norge. Debatten mot hedersrelaterat våld drivs även av GAPF via flertalet diskussioner under närradiosändningar på kurdiska samt i kurdiska "chat rooms" (paltolk) på Internet.

Flickor i behov av stöd och råd kontaktar GAPF via föreningens hemsida och jourtelefon eller förmedlas kontakt även via den kurdiska närradio-kanalen. GAPF:s aktiva fungerar som stödpersoner och ombud för de hjälpsökande i kontakt med offentliga myndigheter (socialtjänst och polis) och advokater mm. De inkommande påringningarna eller mail- kontaktarna tas emot av den som har jour och den enskildes namn och personuppgifter hålls sedan anonymt för resten av arbetsgruppen. Gruppen uppdaterar varandra om det arbetet i sina respektive stödkontakter genom att beskriva problematiken och situationen de sökt hjälp för.

Sara är föreningens officiella språkrör. Det är i huvudsak med henne som den första kontakten tas varför Sara står för majoriteten av praktisk hjälp till enskilda personer. Arbetet fördelas i övrigt mellan de tre aktiva stödpersonerna i föreningen.

Erfarenheter från tillvägagångssätt

Inom ramen för det praktiska arbetet har föreningen börjat arbeta mer med de enskildas nätverk. Flickorna får beskriva sina familjer och de situationer där de upplever sig utsatta och kontrollerade. Efter att man bekräftat att en flicka inte är ensam om att utsättas för denna slags kontroll kan man gå vidare med att i hennes eget nätverk söka efter personer som kan tänkas stötta henne psykosocialt. Sara menar att det kan finnas släktingar och vänner som visar sympati och är beredda att backa upp motstånd mot kontroll. Föreningens representant kan då träffa eventuella sympatisörer för att "pusha" dem till att stödja flickan och göra gemensam sak av att stå emot krav från familjen.

Vanligtvis ökar antalet inkommande nya förfrågningar om stöd efter att föreningen offentligt deltagit i en manifestation. Föreningen framstår via dessa offentliga uttalanden som en motpol till familjer som menar att de har rätt att besluta om döttrarnas liv. Vid manifestationerna visar dessutom föreningen att det finns hjälp att få för dem som är utsatta för hedersrelaterat våld.

Sara ser även att antalet personer som söker hjälp ökar inför sommarloven. Flickor berättar att de fruktar att de ska bli bortgifta under sommarvistelsen i familjens gamla hemland, att de ska hindras att återvända till Sverige eller mördas för att de vägrat gifta sig.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Sara menar att enskilda personers situationer ofta präglas av en rad olika faktorer och att hedersrelaterat våld ofta utgör en pusselbit i att förstå denna situation. Familjerna där våldet förekommer kan finnas i sammanhang där de isolerat sig från övriga samhället och där de inte upplever sig integrerade. Sara menar att hon i de flesta familjer ser att problematiken kring flickornas situation både innehåller hedersrelaterat förtryck och en tonårsproblematik. I de kontakter hon haft har hon aldrig sett att det bara är fråga om tonårsproblematik och att det går att utesluta att det även förekommer hedersrelaterat förtryck.

Under det senaste året har enstaka yngre män kontaktat föreningen. Killar med svensk bakgrund eller invandrarbakgrund beskriver att de hotats av sina flickvänners familjer, som på grund av familjehedern inte accepterar att dottrarna har en kärleksrelation. De unga killarnas utsatthet bör därför uppmärksammas mer. Killarna också kan betraktas som offer för det hedersrelaterade förtrycket om de tvingas kontrollera sina systrar eller pressas till att gifta sig mot sin vilja i ett arrangerat äktenskap.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Projektanslagen har möjliggjort att två aktiva kunnat arvoderas för att sköta föreningens administration och praktiska organisering. Projektet har sålunda bidragit till att det förebyggande arbetet i föreningen blivit mer strukturerat och bättre organiserat samt att föreningen i större utsträckning ringat in sin målgrupp.

Under ett år kontaktas föreningen av runt hundra personer som söker stöd. Cirka sextio procent av dessa får råd och stöd vid det första telefonsamtalet och kontakten avslutas därefter. Hälften av dessa korta kontakter är studenter som söker kunskap om berörda frågor eller vänner och bekanta till utsatta kvinnor/flickor som vill veta vilken hjälp som är tillgänglig. GAPF har under 2005 haft längre kontakter med lite mer än fyrtio kvinnor, flickor och enstaka pojkar. Flertalet av dessa personer är flickor i åldern 14 -18 år.

Utvärderarens kommentarer

Under projektåret 2005 har verksamheten bedrivits på i huvudsak samma sätt som tidigare. Det vill säga det ideella engagemanget har fördelats mellan opinionsbildande arbete och stödarbete med utsatta flickor, pojkar och kvinnor. Dessa två grenverksamheter ser ut att vara tydligt relaterade till varandra. Att GAPF syns i media och via offentliga manifestationer förstås leda till att många utsatta kontakter föreningen. Vidare uppfattas projektledarens och GAPF:s opinionsbildande arbete har varit bidragande till att frågan inte försvunnit från den offentliga debatten. Det framgår med tydlighet att projektledaren är navet för föreningens verksamhet. Hennes engagemang för frågor om hedersrelaterat våld är stort och hon har

framgångsrikt gjort sig känd som en driven debattör. Föreningen bedöms ha stor kunnighet om den hedersrelaterade problematiken och under det senaste året har de särskilt arbetat för att uppmärksamma utsatta pojkars och unga mäns situation. I stödarbetet synes de ha utvecklat sin arbetsmodell genom att prova olika former av nätverksarbete. Både det opinionsbildande arbetet och stödarbetet bedöms vara omfattande och projektet uppges ha lett till bättre struktur i verksamheten. Dessa förbättringar tolkas i huvudsak ligga på ett administrativt och organisatoriskt plan. Emedan majoriteten av stödarbetet och de offentliga framträdandena utförs av projektledaren synes projektet inte i större grad lett till en ökad arbetsfördelning mellan de aktiva. Arbetsgruppen består av några få ideellt arbetande personer vilket gör den redan nu sårbar för överbelastning av uppdrag och förfrågningar om stöd. En större spridning av arbetet skulle därmed kunna minska risken för att stödverksamheten får stå tillbaka för det opinionsbildande arbetet.

Huddinge Kommun

Kunskaps- och metodutveckling för personal

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: ansöker om 250 000 kr för första året av ett treårigt projekt. Egen medfinansiering 250 000 kr.

Bakgrund: Socialtjänsten i Huddinge kommun har tidigt engagerat sig i denna fråga. Bland annat har varit en av de första kommuner i länet i att ta fram en handlingsplan för bemötande av utsatta ungdomar. Projektet är formellt förankrat i kommunen.

Beviljat: 200 000 kr.

Utvärdering

Informant: Sivbritt Björktomta (projektsamordnare)

Mål och målgrupp

Initiativtagare till "Sara- projektet" är Ungdomsmottagningen i Huddinge kommun och projektet är förankrat genom ett beslut i kommunstyrelsen. Projektet är riktat mot personalen inom kommunens Barn och familjeenhet.

Projektets mål är att; inventera vilka personer i kommunal verksamhet som kommer i kontakt med utsatta flickor, skapa arenor för intern och extern samverkan, sprida information till kommunens personal samt få en tydligare bild att hur våldet/förtrycket uttrycker sig och kartlägga förekomst.

Projektet i sammanfattning

I projektplanen fanns ursprungligen tre delar; att bilda ett professionellt nätverk, att skapa ett underlag för att bedöma förekomst och tydliggöra uttrycksformer av hedersrelaterat våld/förtryck bland flickor samt att fortbilda personal genom konferenser och utbildningar i frågan.

Arbetet ämnade starta i en inventering via en enkät till olika personalgrupper som avsåg finna de som kommer i kontakt med målgruppen. Genom fokusgrupp intervjuer ämnade sedan projektet fånga uppskattad förekomst i kommunen, vilka som träffar eller kunde tänkas komma i kontakt med flickorna och beskrivningar av hur dessas möten/kontakter med flickorna såg ut.

På grund av en större omorganisation i kommunen infanns svårigheter i att distribuera och få in svar på enkäten. Ett mindre antal enkätsvar (cirka 30) insamlades efter en projektkonferens under senare delen av år 2004. Inventeringen fortskred genom de besök projektsamordnaren Sivbritt Björktomta företog sig på socialtjänstens barn- och ungdomsenheter, i kommunens introduktionsenhet för nyanlända flyktingar, på socialjouren, hos familjerätten, kvinnojouren och skolkuratorer. Enkätsvaren och personalens utsagor tydliggjorde att endast enstaka hade kunskap och erfarenhet av arbete med våld/förtryck i hedersstrukturer.

I stället för att i detta tidiga skede bilda ett professionellt nätverk valde man att i kommunen skapa en arbetsgrupp som kunde föra metodutvecklingen framåt. Den så kallade SARA-gruppen består av tolv personer från socialjour, ungdomsmottagning, introduktionsenhet för nyanlända, resursenhet, familjerätt, socialtjänstens barn- och familjeenheter samt socialtjänstens enhet för arbete och försörjningsstöd. SARA-gruppen har under år 2005 träffats vid sex tillfällen. Som underlag för diskussioner om metodutveckling har de använt det begränsade underlag som enkäten kunnat erbjuda och det material som Sivbritt tagit fram genom sex fokusgruppsintervjuer med skolkuratorer, socialtjänst, introduktionsenheten, ungdomsmottagning och socialjour. Deltagarna i SARA-gruppen har vidare arbetat med att förankra gruppens samlade reflektioner på sina respektive arbetsplatser.

Samordnaren har även gjort djupintervjuer med flickor som varit utsatta för hedersrelaterat våld/hedersförtryck och detta material är under bearbetning.

Mellan december 2004 och juni 2005 anordnades sex öppna seminarier för personal för att fokusera på arbete mot hedersrelaterat våld. Verksamma inom några av de andra projekt som fått anslag av Länsstyrelsen har rekryterats som föreläsare.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Sivbritt har varit den enda anställda inom projektet. Projektet har saknat formell referensgrupp varför hon har använt sig av projektets initiativtagare Ungdomsmottagningen som reflektionspartners.

Kommunens socialtjänst genomgick en större omorganisation under årsskiftet 2004/2005. Enhetschefer och socialtjänsthandläggare har periodvis under 2005 inte kunnat delta i träffar och seminarier. Liten förekännedom om kommunens organisation och avsaknad av redan etablerat kontaktnät har fördröjt arbetsprocessen. Deltagarantalet i de öppna seminarierna har varit lägre än önskvärt. Initialt benämndes dessa seminarier "Nätverksträffar" vilket visade sig missvisande då flertalet antog att inbjudan därmed bara ställts till utvalda. Under benämningen "Öppna Seminarier" har majoriteten av deltagare har kommit från primärvården, skolan, socialjouren, introduktionsenheten och familjerätten. Att inte socialtjänstens barn och ungdomsenheter kunnat delta i seminarierna i större utsträckning har bland annat rört kommunens omorganisering samt att socialtjänstens arbete präglas av hög arbetsbelastning. Vid några tillfällen har projektets träffar och seminarier också bortprioriterats med argument om att det ofta endast är fråga om något enstaka fall per år (av flickor utsatta för hedersrelaterat våld).

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Initialt kretsade SARA-gruppens diskussioner kring hur distinktioner kan dras mellan hedersrelaterad problematik och konflikter mellan ungdomar och föräldrar som härleds till tonårstrots/revolter. Frågeställningarna behandlade gränsdragningar mellan rimliga och orimliga frihetsinskränkningar. Ämnet hedersrelaterat våld väckte känslor av frustration hos socialtjänsten och rädslor för att agera felaktigt. Hos övriga yrkesgrupper synliggjordes en misstro mot socialtjänstens arbete då man inte hade tillit till att socialtjänsten kunde hantera dessa ärenden och att flickor som uppmärksammades inte fick tillräcklig hjälp. Sivbritt menar att ett förändringsarbete förutsätter att det finns "luft i organisationen" och ett intresse av att diskutera. Dessa förutsättningar menar hon sig sett och diskussionerna har utvecklats till att beröra frågor om mänskliga fri- och rättigheter. Olika etiska dilemman har kunnat diskuteras utifrån ett analysinstrument utvecklat av Erik Blennberger.

Egna skattade resultat

Sivbritt menar att metoderna i projektet har kompletterat varandra och lett till en större medvetenhet och samordning av arbetet på ett strukturellt kommunövergripande plan. Genom fokusgruppsintervjuer har kontakter knutits och erfarenhet utbytt mellan personal från olika delar av kommunen.

En ökad medvetenhet om ämnet har i första hand skönjts hos SARA-gruppen. Gruppens implementeringsarbetet på sina respektive arbetsplatser har visat sig vara verkningsfullt.

Inom socialtjänsten säger de sig betona noggranna kartläggningar av flickornas villkor (vilket leder till bättre riskbedömningar) och större vikt läggs vid att lyssna på flickornas egna framställningar. Det finns även en ökad medvetenhet om flickornas processer och utifrån detta lägger socialtjänsten större vikt vid konsekvensanalyser av möjliga insatser för utsatta flickor. Projektet har bland annat resulterat i en insikt om att de professionella bör hörsamma vad som kan vara flickornas egna överlevnadsstrategier i den kontext hon befinner sig i och t.ex. inte klassificera henne som icke trovärdig för att hon använder sig av lögner när hon gentemot familjer försöker skaffa sig ett handlingsutrymme. Det finns också bland deltagarna i SARA-gruppen en ökad förståelse för att det inte bara handlar om fysiskt våld utan också om frihetsinskränkningar och kontroll.

Arbetet fortsätter under 2006 genom fortsatta träffar med SARA-gruppen. De överväger en arbetsmodell där SARA-gruppen ska kunna fungera som en öppenvårdsinsats och/eller stödjande nätverk med vilket personal kan rådgöra i frågor och enskilda fall som ser ut att beröra hedersrelaterat våld och hedersrelaterat förtryck. Viss fortsatt utbildning är planerad.

Utvärderarens kommentarer

Projektet är ambitiöst och fokuserar på strukturerna i kommunens barn- och familjenhets hela tjänstemannaorganisationen för att därigenom lyfta kunskapsnivån och arbeta med metodutveckling. Att arbeta med öppna seminarier som form för kunskapsspridning synes inte ha gett önskade resultat. På grund av kommunens omorganisation har deltagande varit lågt och seminarierna har blivit lågt prioriterade av främst socialtjänstens personal. Drivkraften för projektet uppfattas finnas hos projektsamordnaren själv och hos Ungdomsmottagningen som initierat projektet. Genom projektsamordnarens kreativitet har projektet satts i process och sedan fått "eget liv" genom SARA-gruppen vars engagemang ser ut att ha växt sig alltmer starkt. Fokusgrupp intervjuer har dels bidragit till SARA-gruppens diskussionsunderlag och dels samlat yrkesgrupper som annars är spridda i en stor kommun. Genomförandet av djupintervjuer med utsatta flickor bör efter samordnarens bearbetning kunna leda till en kunskapsutveckling om uttrycksformer av hedersrelaterat våld/förtryck.

Metodiken uppfattas har utvecklats pragmatiskt och lett till att SARA-gruppens medlemmar sprider kunskapsutvecklingen vidare på sina respektive arbetsenheter. Sålunda har SARA-gruppens arbetsmodell varit framgångsrikt. SARA-gruppens tillkomst ser ut att ha lett till att målet om intern samverkan är uppnått. Den arbetsmodell SARA-gruppen nu överväger, att vara ett rådgivande resursteam för annan personal, uppfattas

tillmötesgå projektets mål om att skapa ett professionellt nätverk. Skapandet av ett professionellt nätverk riskerar emellertid att kunskaper om problematiken och metoder i möte med berörda familjer och ungdomar stannar inom en mindre grupp samt att projektets ambition om att förändra strukturerna därmed går förlorad.

Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR)

Råd- och stödverksamhet för utsatta

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: IKFKR ansökte om 198 000 kr för vidareutveckling och utvidgning av sin egen expertgrupps arbete med medling i konflikt samt upplysning och attitydförändringsarbete hos irakiska (kurdiskt och arabisktalande) familjer. Egen medfinansiering uppgår i 25 000 kr.

Bakgrund: IKFKR startade förra året med bidrag från Länsstyrelsen en expertgrupp på fem personer med kulturkompetens som bedriver uppsökande fältarbete i syfte att tidigt upptäcka familjekonflikter som blåser upp mellan familjens medhavda traditioner och de värderingar som råder i Sverige.

Beviljat: 140 000 kr

Utvärdering

Informant: Halala Rafi (projektledare)

Målgrupp och syfte

Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR) har sedan flera år tillbaka varit en aktiv deltagare i debatten kring hedersmord och hedersrelaterat våld. Föreningen, som har cirka 300 medlemmar i Stockholmsområdet, har bland annat blivit känd för sitt opinionsbildande arbete genom deras medverkan i ett kurdiskt (och arabiskspråkigt) radioprogram på en närradiokanal sedan 1998. Allt sedan föreningens ställningstaganden blivit kända har fler och fler utsatta kvinnor och ungdomar sökt sig till IKFKR för att få direkt och praktiskt stöd. Stödverksamheten har successivt växt fram sedan 2001 och ökat i omfattning under de senaste åren. Projektet har möjliggjort att de aktiva i en mindre omfattning har kunnat arvoderas för stödarbetet och arbetet med att fungera som länk mellan utsatta personer och de olika myndigheter de utsatta behöver ha kontakt med.

Verksamheten i sammanfattning

Halala Rafi fungerar som projektledare och är själv aktiv i stödverksamheten tillsammans med fyra kvinnor och två män som arbetar ideellt inom IKFKR. Stödverksamheten har i första hand kontakt med kurdiska och

arabiska familjer/ kvinnor/ ungdomar då arbetsgruppens medlemmar är araber och kurder som behärskar flera kurdiska dialekter.

De flesta uppdrag får IKFKR från de hjälpsökande som kontakter föreningen via telefon eller e-post och berättar om sina problem. En majoritet av de familjer och enskilda personer som söker stöd, bor i Stockholmsområdet. De har även haft några enstaka uppdrag från personer i andra delar av landet samt över gränserna i Norge och Danmark.

Efter en första telefonkontakt träffar någon ur IKFKR:s arbetsgrupp den hjälpsökande för att få information om familjebakgrunden och om deras hjälpbehöv ligger inom ramen för föreningens kapacitet. De insatser som föreningen kan erbjuda är rådgivande stödsamtal med den enskilda och/eller personens familjemedlemmar samt att som ombud för personen/familjen vara länk i kontakt med myndigheter och andra hjälpinsatser. Den stödperson som etablerat en ny kontakt informerar de övriga i arbetsgruppen och rådgör om lämpliga tillvägagångssätt. IKFKR följer upp och har fortsatt kontakt med de flickor och kvinnor som förmedlas till ett skyddat boende. Personerna som söker stöd har möjlighet att förbli anonyma och deras identitet skyddas från utomstående. I vissa fall träffar någon från arbetsgruppen personer i kvinnans/flickans nätverk som de menar kan stötta henne. De manliga medarbetarna i arbetsgruppen kan erbjuda sig att tala med en flickans pappa eller att tala med en kvinnans make som vägrar skilja sig. De försöker även arbeta med att bygga nya nätverk kring familjer genom att initiera diskussioner mellan familjer som presenteras för varandra på föreningens sociala tillställningar (fester etcetera.).

Erfarenheter berör målgruppen och arbetssättet

Halala menar att det kan vara svårt att förändra villkoren för utsatta i familjer som är "socialt okunniga". Dessa familjer kan tala om hedersrelaterat våld och relationer men har ofta svårt att ta till sig resonemang om hur den sociala strukturen påverkar deras egna levnadsregler. I dessa familjer är det hedersrelaterade förtrycket av ungdomar och kvinnor ofta en del av en mer omfattande problematik. Deras situationer kan därför inte bara lösas genom att endast angripa den hedersrelaterade problematiken. Familjernas situationer kräver därför insatser från flera olika instanser; socialtjänst, skola, polis, arbetsgivare etcetera.

Om det hedersrelaterade förtrycket/våldet däremot ringas in som "kärnfrågan" i en familjs problemsituation kan myndigheternas inblandning göra situationen än mer komplicerad.

Halala menar att det är frustrerande att myndigheter ofta tar lång tid på sig för att göra bedömningar och att bevilja en insats. Halala har upplevt att myndigheter (socialtjänst) inte velat lyssna på hennes förslag på lösningar för att de inte sett att det hedersrelaterade tänkandet står i centrum för familjens huvudsakliga problematik.

Föreningen kontaktas även av myndigheter och instanser (socialtjänst, ungdomsmottagning, skolpersonal, kvinnokliniker, advokater, tingsrätten, polis etcetera.) som söker rådgöra med föreningen vad de kan göra för flickor/kvinnor/ungdomar de träffat och som de befärar utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld. Kontakter som initierats av professionella leder ibland till att IKFKR träffar den utsatta personen eller familjen. IKFKR framhåller att de har språkkunskaper och en kulturkompetens sprungen ur egna erfarenheter av hederskulturella sammanhang, vilket medför att deras arbete har en hög kvalitet. De har ett stort socialt nätverk (medlemmar som förmedlar kontakt till dem som behöver stöd) i Sverige och ett internationellt nätverk (som kan ta kontakt med kvinnor/flickor som dumpats utomlands) vilket underlättar arbetet.

Erfarenheter som berör fältet

IKFKR är arrangör för en årlig konferens i Stockholm för kvinnoorganisationer. Via denna konferens sprids information om respektive verksamheter. Under det senaste året konferens var det enligt Halala tydligt att de tidigare motsättningar som funnits mellan organisationer, som arbetade mot hedersrelaterat våld och våld mot kvinnor, avtagit betydligt. För fem år sedan rådde enligt Halala konkurrens om ekonomiska medel och det fanns även ideologiska motsättningar i tolkningen av problematiken. Detta medförde enligt Halala att ideella föreningar lade ned mycket tid på att hävda sig inför konkurrenterna i önskan om att framstå som ”enda” alternativet i kampen mot hedersrelaterat våld. Stämningen på fältet har nu ”mildrats” och numer finns ett konstruktivt samarbete mellan de organisationer som arbetar med berörda frågor. Flertalet organisationer är idag fokuserade på det konkreta arbetet med att förbättra dessa kvinnors och flickors villkor och det synes finnas en mer komplementär syn på olika stödinsatser. Halala menar att organisationerna gjort gemensam sak och söker stärka sina likheter istället för sina olikheter. Att acceptera andras arbetssätt bidrar till en respekt för den egna organisationens insatser.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Under 2005 hade IKFKR ca trettio uppdrag, där vissa var kortvariga kontakter och andra var långvariga stödkontakter. Flertalet av IKFKR:s uppdrag handlar om vuxna kvinnor som utsätts för fysiskt och/eller psykologiskt våld från sina makar. Runt tio uppdrag har gällt unga flickor som kränkts av föräldrar eller en familj som kontrollerar hennes rörelsefrihet och beteende, hotat gifta bort henne eller dumpat henne i hemlandet. Några av dessa flickor har förmedlats plats i ett skyddat boende.

Efterfrågan på stöduppdrag från föreningen har hela tiden ökat. Halala menar att flickor och kvinnor alltmer våga uttrycka sig och att den pågående

debatten om hedersrelaterat våld gjort att kvinnor blivit alltmer medvetna om sina rättigheter. De ökade efterfrågan har även medfört att arbetsgruppen tvingats prioritera akuta stödinsatser. De har inte möjlighet att på ideell basis hinna arbeta grundligt i alla ärenden. Arbetsgruppens arbete är arvoderat till en tiondel av deras egentliga arbetsinsats, menar Halala. Att dessa aktörer till stor del gör detta arbete ideellt betyder att de för sin försörjning har andra arbeten. Det är därför problematiskt att myndigheter ofta förväntar sig att IKFKR ska arbeta ideellt med uppdrag som kräver arbete på heltid. I undantagsfall utbetalar vissa kommuner ekonomisk ersättning till föreningen när de varit behjälpliga som stödpersoner i enskilda ärenden på socialtjänsten.

Utvärderarens kommentarer

Föreningens engagemang för frågor om så kallat hedersrelaterat våld synes i denna beskrivning vara mycket målgruppsfokuserat. Det bör emellertid lyftas fram att föreningen även är mycket aktiva i opinionsbildningsfrågor riktade mot allmänhet, politiker och grupper med invandrarbakgrund. Genom projektet har föreningen gått in för att särskilt satsa på sitt stödarbete. IKFKR bedöms ha en omfattande råd- och stödverksamhet som med begränsade medel utförs av ideellt arbetande medlemmar. Stödarbetet uppfattas vara av hög kvalitet vilket bland annat synliggörs genom föreningens struktur i mottagandet av förfrågningar om stöd från kvinnor/flickor och strukturen i hur varje uppdrag sedan fullföljs. IKFKR uppfattas även arbeta med en metodutveckling då de bland annat söker prova modeller för att stärka utsatta individers/familjers nätverk och modeller arbeta med medling via föreningens manliga aktörer. De visar på en flexibilitet i tillvägagångssätt i och med att de inte låst sig fast vid en föreställning om att det endast finns en möjlig väg till lösning av hedersrelaterad problematik i familjer. Det tolkas även finnas en stor kunnighet hos aktörerna som givit föreningen gott renommé för att tillhandahålla råd och konsultation till myndigheter och andra intressenter.

Att arbetsgruppens medlemmar via projektanslaget till dels kunnat arvoderas synes inte i sig ha ökat antalet insatser eller arbetstimmar då omfattningen av stödarbetet förutsatt ha varit den samma tidigare år. Projektanslaget bedöms snarare ha kunnat lyfta fram att aktörerna utför ett kvalificerat stödarbete.

Iranska riksförbundet i Stockholms län

Medvetandegörande upplysningsarbete för persisktalande samt kunskaps- och metodutveckling inom organisationen

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: föreningen har ansökt om 250 000 kr för att arbeta mot förtryckande hederstraditioner bland iranier. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Iranska riksförbundet är en bland flera föreningar för/av iranier i landet, som engagerat sig i arbetet mot de förtryckande hederstraditionerna. Föreningen genom det här projektet ämnar fortsätta ett påbörjat långsiktigt upplysningsarbete och främjande av dialog bland sina medlemmar. Projektet har flera omfattande mål.

Beviljat: 40 000 kr som stöd till arbetet för att "Öka de iranska familjernas/föräldrarnas förståelse för ungdomarnas situation och skapa en dialog i syfte att förändra de iranska familjernas/männens/pojkarnas attityder i riktning mot ökad respekt för flickornas och kvinnornas mänskliga rättigheter".

Utvärdering

Informant: Saied Tagavi (projektrapportör/administrativ samordning)

Målgrupp och syfte

Riksförbundet är ett samarbetsorgan för flertalet olika iranska föreningar i Sverige. Riksförbundet i Stockholms län är ett samarbetsorgan för ett trettiotal iranska föreningar i länet och är riksförbundets (IRIS) största distriktsorganisation. Projektets syfte är att öka de iranska familjernas/föräldrarnas förståelse för ungdomarnas situation och skapa en dialog i syfte att förändra de iranska familjernas/männens/pojkarnas attityder i riktning mot ökad respekt för flickornas och kvinnornas rättigheter.

Projektet i sammanfattning

Iranska riksförbundet bedrev under år 2000-2003 ett projekt på riks- och distriktsnivå, som handlat om jämställdhet och insatser mot våld mot iranska kvinnor och barn. I detta projekt har man samarbetat med Rädda Barnens Dialogprojekt och anordnat en rad seminarier där kvinnofrågan stått i centrum. Det aktuella projektet har varit en förlängning på den redan initierade diskussionen inom den iranska gruppen i Stockholm och skett i ett fortsatt samarbete med Dialogprojektet. Arbetet har bland annat avsett att utveckla arbetsmodellen för att engagera fler medlemsföreningar och därigenom skapa diskussion för att bryta tabun om ämnet "våld mot kvinnor" och ta bort skammen för dem som blir slagna.

Projektets första fas bestod av ett förankringsarbete och en intresseinventering. Av samtliga medlemsföreningar i Stockholm svarade fem föreningar; Iranska Handikappföreningen i Stockholm, Iranska kultur- och litteraturföreningen, Kista Pars IF, Kulturföreningen RangaRang, Iranska föreningen för drogförebyggande arbete. Dessa föreningar fick skriva under en skriftlig bekräftelse på samarbete sedan de förankrat projektet inom sina respektive organisationer. Projektets arbetsgrupp har sedermera bestått av en representant från respektive fem föreningar.

Själva arbetet har bestått av två delar; gemensamma seminarier för föreningarna i Stockholm och särskilda åtgärder mot våld mot kvinnor och barn. Två seminarier har anordnats i samarbete med Rädda Barnens Dialogprojekt. Vartdera seminarium lockade mellan 30-40 deltagare. Det första seminariet höll i maj 2005 och efter föreläsningar av författaren Dilsa Demirbag-Sten och psykolog Vidar Wetterfalk (Rädda Barnen) fick deltagarna diskutera frågor under en paneldebatt. Den iranska psykologen Azra Ahzari och Violet Dahlgren från kvinnojouren i Botkyrka föreläste under det andra seminariet som hölls i oktober 2005. Till skillnad från det föregående seminariet, var dessa föreläsningar och den efterföljande diskussionen mer inriktade på praktiska insatser till våldutsatta kvinnor och barn.

De särskilda åtgärderna har bestått av arbetet med att framställa en informationsbroschyr (på persiska och svenska) och informationsspridning via persisk närradio. Under närradiosändningar har iranska riksförbundet informerat om att de samarbetar med en persisktalande familjerättsjurist som erbjuder gratis rådgivning till iranier i Sverige. Broschyren består dels av information om svensk lagstiftning om äktenskap, skilsmässor, vårdnad av barn, straff vid våldsbrott, hot, olovligt intrång och våldtäkt. Texten informerar även om vilka olika insatser som finns för våldutsatta och förövare genom adresser i Sockholmsregionen till bland annat kvinnojourer, mansjourer, BRIS och Rädda Barnen. Grundmaterialet till broschyren har tagits fram av Saied Tagavi. Texten har vidare skrivits av handikapp-föreningen och iranska kvinnogruppen under ledning av Goli Taghavi, som fungerat som projektets samordnare. Arbetsgruppen har fått de delar av texten som rör lagstiftning har översatts av en persisktalande familjerättsjurist. Rädda Barnens Dialogprojekt har bidragit med hjälp till tryckning av broschyren.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Arbetsgruppen har översiktligt planerat arbetet och representanterna har, utifrån en projektplan och tidplan, fått checka av hur arbetet förflutit inom sina föreningar och sedan avrapporterat till Saied som haft den översiktliga kontrollen för hur processen förflutit. Saied trycker på att arbetsgruppens förarbete medfört att arbetet kunnat fördelas och dessutom tydliggjort allas egna och gemensamma ansvar för projektet. Metoden har stött en aktiv process inom varje förening och Saied menar att projektplanen varit pedagogiskt användbar. Tidigare erfarenhet har nämligen visat att medlemsföreningarna inte arbetat med frågorna "på djupet" när riksorganisationen stått för ansvaret och arbetet med att arrangera seminarier.

Arbetet med insamling av olika rapporter ifrån olika föreningar och sammanställning och omstrukturering av dessa rapporter till svenska har tagit mycket tid och har periodvis varit betungande. Under projektets gång har medlemsföreningar, som inte varit intresserade av att bidra i det praktiska arbetet med projektet eller velat delta i seminarierna, gjort anspråk på

att få ta del av projektpengarna. Detta skapade en dålig stämning. Besvikelsen över detta har gjort att Saied nu dragit sig tillbaka som aktiv till en föreningsövergripande nivå. Han menar att intresset och engagemanget för frågorna finns men att många föreningar inte klarar det organisatoriska arbetet. Det saknas här en insikt om att samhället väntar sig att föreningen visar fram resultat/effekter från projekt som detta.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Dilsa Demirbag-Stens anförande under det först seminariet ledde till diskussioner om hur man definierar begreppet kultur, om kultur uppfattas på samma sätt av alla inom en etnisk grupp och om vilken föreställning svenskar får om invandrargrupper när hederskultur knyts till vissa etniska grupper. Anförande ledde till att fler deltagare hamnade i en försvarsposition där de ville värna om den egna kulturen. Många menade att iranier fördömer våld mot kvinnor (inte del av den iranska kulturen). En rädsla fanns för att vissa invandrargrupper stämplas om hedersrelaterat våld kategoriseras som "kulturbetingat" eller anses vara knytet till en viss religion. Detta leder till ett "vi (svensk kultur) och dom (invandares kultur) tänkande" menade många. Äldre deltagare i seminariet lyfte fram att detta tänkande ställer krav på assimilering av invandrare. De som inte är beredda att ta anstånd från hela sin kultur tvingas att isolera sig som grupp, vilket leder till utanförskap i samhället.

Egna skattade resultat

Informationsbroschyren har delats ut vid det andra seminarietillfället samt sänds ut till samtliga (runt åttio) iranska medlemsföreningar i Sverige. Organisationen var redan mobiliserad i frågan om jämställdhet. Riksförbundet ville med det nya projektet hindra att diskussionen avstannade. Saied menar att projekt visat att det bör finnas en kontinuitet i diskussionen av de berörda frågorna. För att leda till förändring måste frågorna diskuteras i en målmedveten, ständigt pågående, systematisk process. Det våldsförebyggande arbetet bör finnas i fokus för samhällets insatser likaväl som de praktiska insatserna till de våldsutsatta.

Saied menar att seminarierna sått ett frö av reflektion hos deltagarna. Han är nöjd med arrangemangen som visat att många var intresserade av att lyssna och att föra fram sina åsikter. Saied beklagar att ekonomiska begränsningar lett till att man inte kunnat göra en uppföljning av den diskussion som seminarierna bidragit till. Vissa efterreaktioner har gjort sig till känna i de persiska närradiosändningarna där frågorna fortsatt diskuteras.

Utvärderarens kommentarer

Projektet består till en del av ett fortgående samarbete mellan organisationen och Rädda barnens Dialogprojekt som pågått sedan år 2000. Under projektåret 2005 har Iranska riksförbundet särskilt satsat på frågor om våld mot kvinnor och diskussion om så kallat hedersrelaterat våld. Det långa samarbetet med Dialogprojektet synes således ha lett till att organisationen gått vidare från en första mer försiktig diskussion om jämställdhet till att ta sig an frågor som kan anses vara betydligt mer laddade, det vill säga frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Genom de båda seminarierna uppfattas projektet ha kunnat kombinera en öppen (och delvis kritisk) diskussion om så kallat hedersrelaterat våld och information om vilka stödinsatser som kan erbjudas till utsatta kvinnor. Organisationen synes väl medvetna om att diskussionen måste hållas vid liv genom ständiga påminnelser om att frågor om våld mot kvinnor inte får tas bort från dagordningen. Det kan emellertid ifrågasättas om föreningen inte lämnar för mycket av förändringsarbetet upp till var och en. Modellen stannar vid att ge information eller väcka en diskussion. Den framtagna informationsbroschyren tolkas visserligen både kunna tjäna till att påminna om diskussionen och att sprida information om var våldutsatta kan få stöd och hjälp. Broschyren innehåller information på både svenska och persiska vilket gör den tillgänglig för en större grupp än endast persisktalande. Modellen saknar dock metoder för att följa upp debatter och stödja en fortsatt process mot förändring av förtryckande attityder mot kvinnor.

Det kan tyckas beklagligt att endast fem av trettio medlemsföreningar i Stockholms län involverat sig i projektet. I rapportörens beskrivning synliggörs att andra medlemsföreningar velat ta del av projektanslaget utan att bidra med arbetsinsatser till projektet. Projektets tillvägagångssätt, där medlemsföreningar skriftligt fått bekräfta sin medverkan, bedöms sålunda ha varit ett viktigt verktyg mot missbruk av de ekonomiska medlen. Modellen ser även ut att ha lett till en önskad arbetsfördelning och ansvarsfördelning bland de fem föreningar som engagerat sig.

Kista stadsdelsförvaltning, ungdomsgruppen

Kunskaps- och metodutveckling för personal

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Ungdomsenheten i Kista stadsdelsförvaltningen ansökte om 190 210 kr för kunskapsutveckling hos socialsekreterarna på Kista Ungdomsgruppen. Egen medfinansiering: 158 730 kr. Projektets huvudsakliga aktivitet är en studieresa för samtliga socialsekreterare till en ideell organisation i östra Turkiet som arbetar framgångsrikt med att förebygga hedersrelaterade mord i sitt område. Målet är att utforma en välfungerande arbetsmodell för handläggning av ärenden med inslag av hedersrelaterat våld/hot om våld inom stadsdelen.

Bakgrund: Socialförvaltningen i stadsdelen Kista i Sthlm: s stad har tidigt engagerat sig i problemen kring hedersrelaterat våld och haft ett antal aktuella ärenden. Utifrån erfarenheterna hittills har ett behov vuxit bland ungdomsenhetens medarbetare av att utvidga och fördjupa insikten och förståelsen av den familjedynamiken som råder i familjer som bejaktar dessa traditioner. Syftet är att vidareutveckla gruppens bedömningsförmåga.

Beviljat: 150 000 kr

Utvärdering

Informanter: Kerstin Alnervik och Anna-Karin Svensson (projektgruppen)

Målgrupp och syfte

Socialtjänstens i Kista stadsdel har haft ett tidigare engagemang i frågor som berör hedersrelaterat våld varigenom de bland annat arbetat fram en handlingsplan. De ärenden med hedersrelaterat våld och förtryck som socialtjänstens grupp för ungdomsärenden arbetat med har haft en komplex svårighetsgrad. I projektet har ungdomsgruppen gjort en studieresa till KA-MER organisationen i Turkiet i syfte att fördjupa socialtjänstens kunskap om berörda frågor.

Projektet i sammanfattning

En studieresa till Turkiet och KA-MER organisationen uppfattades kunna ge socialsekreterarna i ungdomsgruppen en bättre kunskap till att göra bedömningar och fatta beslut i ärenden som berörs av hedersrelaterat våld/förtryck (HRV). De ville dessutom arbeta fram en gemensam arbetsmodell för socialtjänsten och ungdomsmottagningens kuratorer, sedan den tidigare framställda handlingsplanen i huvudsak fokuserade på socialsekreterarnas arbete.

Projektgruppen har bestått av ungdomsgruppens nio socialsekreterare, gruppens enhetschef (Kerstin Alnervik), två familjebehandlare (från

familjeteamet) samt en kurator från ungdomsmottagningen. En socialsekreterare i ungdomsgruppen har fungerat som projektansvarig.

Förberedelsearbete inför studieresan pågick under cirka sex månader. Projektgruppen träffades för gemensamma diskussioner efter att ha läst litteratur om problematiken och de länsstyrelserapporter som skrivits om HRV. Gruppen diskuterade även socialtjänstens tidigare handlingsplan. Representanter från projektgruppen deltog dessutom i några seminarier, konferenser och vid föreläsningar om HRV. Under förberedelsetiden fick gruppen vid två tillfällen handledning av Magnus Ringborg. Med hans hjälp förbereddes frågeställningar inför studieresan. De frågor man främst önskade fokusera på var ställningstaganden och bedömningar vid utredningar av ärenden där problematiken synes finnas. Ungdomsmottagningen och familjebehandlarna bidrog med frågeställningar som kunde underlätta deras möten med familjer och ungdomar där HRV aktualiserats.

Studieresan till Turkiet företogs under fem dagar i april 2005. Vid två tillfällen träffade gruppen KA-MER:s team i Diyar Bakir och vid ett tillfälle träffade de KA-MER:s team i Mardin. KA-MER berättade om sitt arbete och vilka förutsättningar som råder i Turkiet.

I Diyar Bakir besökte gruppen även organisationen Dikasum (som arbetar i de fattigare områdena), människorättsorganisationen IHD och ett öppet ungdomscenter för gatubarn. Vid två tillfällen (i Diyar Bakir och i Istanbul) fick de dessutom möjlighet att samtala med advokater från Baro Association, som bland annat företräder kvinnor och flickor som utsatts för våld från makar och/eller familjemedlemmar.

Efterarbetet pågick under ca två månader. Projektgruppen diskuterade igenom intrycken från resan och vilka erfarenheter de ville ta med sig i det vidare arbetet på socialtjänsten i Sverige. Gruppen arbetade sedan med att revidera den tidigare handlingsplanen för HRV till en mer omfattande arbetsmodell. Genom framtagandet av arbetsmodellen har de gått igenom vad de anser sig lärt sig från resan och konkretiserat detta till handfasta anbefallningar för arbete med familjer, ungdomar och HRV.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

En hög arbetsbelastning i det ordinarie arbetet har medfört att det periodvis varit svårare att sätta av tid till projektet under förberedelsetiden. De förberedande studierna och diskussionerna gav inga direkta svar men tydliggjorde komplexiteten i problematiken. Förarbetet skapade en kunskapsgrund som varit mycket värdefull. De viktigaste kunskapstillskotten erhöles under dessa första sex månader och resan bidrog sedan med att omvandla teorin till observationer i praktiken.

I förberedelsearbetet kontaktades Silan Otlu, bosatt i Sverige, som arbetat hos KA-MER i Diyar Bakir och som numer arbetar på distans för organi-

sationen. Silan var behjälplig med att ta kontakter med KA-MER, anordna tolkar på plats, föreslå studiebesök i Turkiet och att tillsammans med projektgruppen utarbeta ett preliminärt studieprogram för resan.

Det planerade efterarbetet blev uppskjutet till cirka fyra månader efter hemkomsten. På grund av hög arbetsbelastning strax efter återkomsten och att semestertiden inföll kunde projektgruppen inte samlas för efterarbetet förrän under början på höstterminen 2005. Detta medförde både nackdelar och fördelar. Entusiasmen över att diskutera intrycken hann svalna och det var sedan "trögt" att starta diskussionen igen eftersom flera månader hunnit förflyta. Avbrottet kan dock ha medfört att de intryck som sedermera lyfts fram, fått tid att mogna och övervägas av varje individ under den tid man inte träffats för att hålla diskussionen vid liv.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

I de reflektioner projektgruppen hade efter resan betonades att arbetet på organisationen Dikasum i Diyar Bakir gjort starkt intryck. Dikasum arbetar i de mest utsatta områdena av staden. De bedriver en öppen tvättstuga och i anslutning till denna en verksamhet med utbildning och rådgivning för fattiga kvinnor. KA-MER:s klienter är vanligtvis medelklasskvinnor som ofta har en högskoleutbildning. KA-MER:s klienter har således andra egna resurser och större samhällskunskap än de kvinnor som Dikasums verksamhet når.

Genom besöket på KA-MER tycker gruppen att de fått bekräftat att deras arbetssätt och handlingsplan redan tidigare haft rätt inriktning. De har fått bekräftat att de bör arbeta med individuella bedömningar och se varje individs villkor eftersom inget ärende helt liknar det nästa. I jämförelse med den tidigare handlingsplanen innehåller den framtagna arbetsmodellen fler frågeställningar att ta hänsyn till i utredningsarbetet. De frågor som ställs vid ett första möte med en utsatt flicka har begränsats till ett fåtal gällande säkerhetsaspekten och skyddsbehovet. De vill istället lägga större tonvikt på att lyssna på hennes berättelse.

Arbetsmodellen föreslår att det första mötet kan förläggas till ungdomsmottagningen och öppnar för att flickan kan besöka ungdomsmottagningen vid flera tillfällen innan socialtjänsten inleder utredning och kontaktat föräldrarna.

Egna skattade resultat

Projektet har som helhet inneburit att socialsekreterarna känner sig säkrare i sitt arbete med familjer där problematiken berörs. Särskilt har tryggheten i bedömningar av akuta situationer ökat. Socialsekreterarna menar att det varit en fördel att ha sett "hederskulturen" på plats och hur normerna

genomsyrar människornas vardag och livsvillkor. Genom resan har de fått en ny förståelse för hur dessa föräldrar tänker sedan de sett hur man i Turkiet ser på kvinnans sexualitet. Resan har därför inte bara varit rent kunskapsmässigt viktig utan varit en processuell resa för de som deltagit i projektet. Projektet har än mer förbättrat samarbetsrelationerna mellan socialtjänsten, ungdomsmottagningen och familjeteamet. Socialtjänsten anlitar numer oftare familjebehandlarna och kontakten med ungdomsmottagningen är tätare.

Utvärderarens kommentarer

Projektets ambition har dels varit att fördjupa personalens kunskap om så kallat hedersrelaterat våld och förtryck och dels att arbeta med metodutveckling i bedömningar av ärenden på socialtjänsten där det påtalas förekomma. Kunskapsutvecklingen har utifrån projektgruppens egna uppgifter i första hand skett i projektets förarbete på hemmaplan. Litteratur- och diskussions träffar och medverkan i seminarier tolkas således kunna vara tillräckliga för att skapa en fördjupad kunskapsnivå och ökad medvetenhet om problematiken. Processen av att reflektera kring och att samtala om problematikens olika dilemman och komplexitet förstås ha varit ett viktigt element i Kista-projektets arbetsmodell. Projektets förarbete torde sålunda kunna fungera som modell för andra socialtjänsters metod- och kunskapsutveckling.

Projektgruppen lyfter fram att de genom besöket hos KA-MER fick sina huvudsakliga tankar kring metodik i utredningsförfarande bekräftade som lämpliga. Gruppen hade således en adekvat metodik redan innan resan till Turkiet. Besöket hos KA-MER och resan till Turkiet bedöms främst ha tillfört är en ökad säkerhet hos de socialtjänstemän som möter berörda familjer. Studieresan uppfattas därmed bidragit till en metodutveckling. Bekräftelsen av att ingen familj är den andra lik och att problematiken är komplex synes ha bidragit till att deras utvecklade handlingsplan (som blivit en arbetsmodell) innehåller färre frågor och en uppmaning till lyssnande.

Kulturella föreningen för kurder i Sverige (KFKS)

Medvetandegörande upplysningsarbete för kurder och allmänheten

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Kulturella föreningen för kurder i Sverige ansökte om 100 000 kr hos Länsstyrelsen för opinionsbildning och information angående bakgrunden till s.k. hedersrelaterat våld och dess konsekvenser. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Föreningen är mycket aktiv sedan ett antal år som opinionsbildare kring denna fråga. Den aktuella ansökan gäller stöd till olika offentliga arrangemang med vilka man hoppas nå bredda, blandade målgrupper (politiker och andra

beslutsfattare, iranska och kurdiska organisationer i Sverige, kurdiskt, persiskt och turkiskt talande grupper i Sthlm, m fl)

Beviljat: 40 000 kr som stöd till genomförande av projektets följande del: "paneldebatt den 8 mars 2005, inklusive framställning av dokumentation och spridning av densamma till nyckelpersoner"

Utvärdering

Informant: Kamal Mohammad Asad (projektsamordnare)

Målgrupp och syfte

Kulturella föreningen för kurder i Sverige (KFKS) har cirka 250 medlemmar i Stockholmsområdet. De bedriver flera olika projekt varav ett handlar om jämställdhet och opinionsbildning mot så kallat hedersrelaterat våld. Föreningen beviljades medel från Länsstyrelsen för att under år 2005 anordna en större paneldebatt riktad dels mot politiker och tjänstemän och dels till kurdisk- och/eller persisktalande personer.

Projektet i sammanfattning

Under 2005 var föreningen huvudarrangör för en internationell konferens under temat "Noll-tolerans mot hedersmord", vilken uppmärksammades från media. Konferensen lockade ca 250 deltagare och innehöll föreläsningar och workshops på svenska, persiska, kurdiska, engelska och arabiska. Som en del av konferensen arrangerades en paneldebatt. Föreläsningarna under konferensen berörde bland annat hederskulturens grunder där paralleller drogs mellan kvinnors situation i Iran och invandrade kvinnors situation i Sverige. Under workshops fördes diskussioner kring kulturkrockar och hur man bemöter utsatta kvinnor.

I föreningens övriga opinionsbildande arbete har de organiserat ett flertal föreläsningar och paneldebatter samt demonstrationer. Föreningen vill bland annat visa på bakgrunderna till s.k. hedersmord. Flera av föreläsningarna och paneldebatterna har arrangerats i samarbete med integrationsförvaltningen i Stockholm, ABF i Stockholm och Rädda Barnens Dialogprojekt.

I samarbete med Glöm aldrig Pela och Fadime-föreningen (GAPF) och Integrationsforum har KFKS anordnat tre paneldebatter som lockat mellan 40-60 deltagare till varje tillfälle. Föreläsningen som anordnades till debatten om "Kurdiska kvinnors rättigheter i Sverige" hölls på kurdiska. Paneldebatten "Familjens roll och flickors situation" hölls på persiska. En paneldebatt om "Svenska flyktingpolitik" riktade sig särskilt till politiker och hölls därför på svenska.

Föreningen bedriver även en social verksamhet med direkt och individuellt stöd till utsatta. De möter kvinnor och familjer som söker sig till organisationen sedan deras ställningstagande mot våld och för jämställdhet blivit känt via debatter och genom närradiosändningar på kurdiska. Föreningen har haft ett flertal ärende med kvinnor och flickor som har sökt hjälp.

Efter stödsamtal kan föreningen förmedla kontakt till sociala myndigheter, polis och advokater.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Kamal Mohammad Asad menar att paneldebatterna varit en effektiv metod i det förebyggande arbetet. Problemet har kunnat diskuteras samt roten/ bakgrunden till hedersrelaterat våld. De har bidragit till att ta bort tabu kring frågan också bland männen. Föreningsmedlemmarnas engagemang är betydelsefullt för bland annat genomförande av opinionsbildande paneldebatter och demonstrationer. Ett stort antal frivilliga hjälper till med affischering inför evenemang och medverkar vid konferensen och paneldebatter genom att stå vid informations- och bokbord. Information om debatterna förs även ut via föreningens närradiosändningar samt via föreningens hemsida.

Som ideell förening har arbetet med att möta utsatta kvinnor/familjer som söker sig till föreningen blivit en tung uppgift. Dessa hjälpsökande och stödarbetet tar mycket tid och energi, som föreningen tidigare kunnat ägna åt den opinionsbildande verksamheten menar Kamal.

Föreningen har ett nära samarbete med Glöm aldrig Pela och Fadime – föreningen (GAPF) och Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR). Samarbetet handlar dels om det opinionsbildande arbetet och dels om stöd till utsatta kvinnor och flickor. KFKS samarbetar även med organisationen Kvinnors Nätverk och föreningen Kvinnors Rätt som båda har radiosändningar på samma frekvens.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Kamal har märkt en förändring i den allmänna debatten kring hedersmord och hedersrelaterat våld. Han menar att deras opinionsbildande arbete, som del av flera föreningars arbete mot samma mål, har bidragit till detta. Samhällets bild av kurder har också förändrats. Kurders ses inte längre generellt som "hedersmördare" eftersom att de kunnat visa på att många av dem tar avstånd just emot hedersrelaterat våld och att intresse finns för att driva frågor om jämställdhet.

Föreningen vill koppla frågan om hedersrelaterat våld till olika integrationsfrågor (bland annat jämställdhet och bostadspolitik; kvinnors svårigheter med att finna ny bostad sedan de lämnat våldsamma män). I sitt arbete med

enskilda familjer har föreningen erfarit att kvinnorna inte lämnar sina familjer i första taget. Kamal påtalar att det krävs en hög allvarlighetsgrad kring det våld/förtryck de utsätts för. Kvinnorna vet ofta inte var de kan ta vägen. Vissa kvinnor har föredragit att kontakta föreningen istället för att kontakta myndigheter eller kvinnojour. De har försökt vägleda kvinnorna, och ibland också haft samtal med männen, kring frågor som rör skilsmässa och våld.

Egna skattade resultat

Konferenserna och paneldebatterna har varit välbesökta. Besökarna har varit personer med invandrarbakgrund (kurdisk, persisk, arabisk) samt svenskar som är gifta med kurder eller bekanta till kurder samt personer (svenskar och invandrare) som är aktiva i frågan.

Kamal tycker att föreningen har kunnat nå inte bara de som redan tagit ställning utan också nya intresserade. Föreningen menar sig även ha lyckats locka politiker och andra nyckelpersoner som målgrupp och den tidigare distanseringen har förändrats. Nu förs en öppen diskussion och politikerna erkänner att det finns något som kan kallas hedersrelaterat våld/hedersmord. Kamal tycker sig bland annat ha kunnat se detta genom ställningstagandet och lagförändringarna kring barnäktenskap.

Överlag har de sett en positiv förändring hos män med utländsk bakgrund och att det numer går att diskutera frågan om hedersrelaterat våld. Vissa män har vågat ta ställning mot våld och kvinnorna vågar stå fram. Föreningen tycker sig se en förändrad medvetenhet hos utsatta kvinnor och flickor. Dels har de fått kunskap om att det finns hjälp att få och också en vetskap om hur/var de kan söka hjälp. Kamal anser att föreningen kunnat förmedla att det finns alternativ till fundamentalistiska åsikter i frågor kring hedersrelaterat våld och jämställdhet. Föreningen fortsätter sitt arbete under 2006 i samarbete med ABF, Integrationsenheten, och Rädda Barnens dialogprojekt.

Utvärderarens kommentarer

Projektet innefattas egentligen endast den större konferensen ”Noll tolerans mot hedersmord”. I projektledarens beskrivning framkommer dock att anslaget från länsstyrelsen betraktats som ett bidrag till föreningens relativt omfattande arbete med opinionsbildning mot så kallat hedersrelaterat våld. Föreningens arbete med opinionsbildning mot hedersrelaterat våld och hedersmord har pågått i flera år och uppfattas ha gjort dem till en stark röst i den offentliga debatten. Projektsamordnaren uppfattas mån om att lyfta fram den egna föreningens bidrag till den förändring i debatten han skönjer. Ett nära samarbete med GAPF och IKFKS gällande det opinionsbildande

arbetet omnämns emellertid varvid deras gemensamma röst som representanter för kurdiska föreningar snarare bedöms ha stått för ett betydande bidrag till det svenska samhällets reaktioner på berörda frågor. Likväl framgår det med tydlighet att KFKS har en god kapacitet och förmåga till att få gehör både bland politiker och bland människor med invandrarbakgrund.

Att KFKS gjort sina ställningstaganden kända påtalas vidare ha medverkat till att flertalet kvinnor och familjer som söker sig till föreningen för att få stöd och hjälp. Stödarbetet beskrivs vara av en betydande omfattning och att KFKS fått ägna alltmer tid av det ideella arbetet till att stötta utsatta. Detta ser inte ut att ha förändrat inriktningen på KFKS verksamhet. De förstås mena att det opinionsbildande arbetet fortsatt står i fokus och uppfattas vilja lägga sin huvudsakliga tid och energi på förebyggande och attitydförändrande insatser.

Kurdistan kvinnoförbund i Sverige

Medvetandegörande upplysningsarbete för kurder

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Kurdistan Kvinnoförbund i Sverige ansökte om 435 000 kr för första året av ett omfattande treårigt projekt om jämställdhet som inbegriper flickor, kvinnor, familjer, pappor och pojkar av kurdiskt ursprung bosatta i Sthlm:s län. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Föreningen är aktiv sedan flera år i arbetet för jämställdhet, demokrati och integration och en av flera föreningar verksamma i länet som har kurdiska medlemmar och arbetar för kvinnors rättigheter. I det aktuella projektplanen uppges ett antal olika syften bl.a. "att diskutera frågor som är tabubelagda inom familjen, till ex unga tjejers rätt att bestämma när och med vem de vill gifta sig, att dokumentera organisationers erfarenheter i bokform, att organisera en internationell kongress för stora kurdiska organisationer verksamma i Europa".

Beviljat: 80 000 kr för projektets följande del: "att diskutera frågor som är tabubelagda inom familjen, till ex unga tjejers rätt att bestämma när och med vem de vill gifta sig,

Utvärdering

Informant: Seyran Duran (projektledare)

Målgrupp och mål

Kurdiska Kvinnoförbundet är anslutet till Kurdiska riksförbundet. Kvinnoförbundet har arbetat med förebyggande verksamhet under flera år och härigenom i huvudsak nått kurdiska kvinnor och flickor. De har bland annat anordnat föreläsningar om föräldrarollen i det nya samhället, jämställdhet och kvinnors rättigheter. I detta projekt ville de genom ett större seminarium nå de kurdiska männen för att förmå dem att börja diskutera frågor om jämställdhet, heder och våld mot kvinnor.

Projektet i sammanfattning

Kvinnoförbundet har samarbetat med Rädda Barnens Dialogprojekt för att anordna ett seminarium under temat jämställdhet för pappor och män. Seminariet salufördes via kurdisk närradio och en kurdisk TV-station samt via informationsbrev till förbundets alla 300 medlemmar (kvinnor) som ombads ta med manliga familjemedlemmar till evenemanget.

Seminariet hölls i ABF Stockholms lokaler i december 2005 och lockade runt sjuttio deltagare varav tolv var män. Programmet innehöll fem föreläsningar. Seminariets huvudföreläsare Sazan J. Ömer var inbjuden från Irak för att tala om flickors situation i Kurdistan. Övriga föreläsningar hölls av Dialogprojektet (Nicklas Kelemen och Vidar Wetterfalk), familjeterapeut Amir Kaderland som talade om genusperspektiv och specialpedagog Sermin Bozarslan som arbetar med barn med invandrarbakgrund. Programmet innehöll även ett anförande från politikern Nalin Pekul.

I en efterföljande paneldebatt tog två kvinnor och två män (varav tre är utbildade socionomer) emot frågor från publiken. Diskussionerna under seminariets paneldebatt beskrivs som livlig trots att de manliga deltagarna varit få. De kvinnliga deltagarna vågade stå upp och argumentera emot de män som förnekade att flickor kontrolleras i hederns namn.

Efter seminariet hölls en fest med musikunderhållning som lockade cirka 400 personer. Fstdeltagarna var i majoritet kurdiska familjer.

Erfarenheter från projektets genomförande

Kvinnoförbundet valde strategisk att rubricera seminariet med temat "Pappor och pojkar" eftersom de menar att en debatt om hedersrelaterat våld väcker motstånd hos män. Erfarenheten finns i tidigare seminarier. Förbundet har använt sig av begrepp som barnuppfostran eller jämställdhet för att locka deltagare. Via samtal om barnuppfostran och jämställdhet leds in deltagarna i diskussioner om förtrycket mot flickor. När de anordnar föreläsningar instrueras föreläsare om att väva in frågor om heder, oskuld och våld mot kvinnor under teman som barnuppfostran och jämställdhet.

Avsikten i projektet var således att först introducera dessa ämnen i en grupp bestående av i huvudsak kurdiska män. Detta skulle i teorin kunna leda till att männen sedermera offentligt kunde tala om att kvinnor förtrycks i hemmen. Att evenemanget lockat färre män än önskvärt förklarar Seyran Duran med att det är svårt att förmå männen att tala om de berörda frågorna. Hon tror att män är skeptiska till att komma till ett seminarium som anordnas av ett kvinnoförbund och att temat för seminariet inte lockat. När kurdiska organisationer annonserar om ett seminarium/konferens om politik

lockas många män dit. Det politiska temat kan handla om Kurdistan eller politiskt inflytande i Sverige, till exempel integration.

Paneldebattörerna hade valts ut av Seyran i samarbete med Dialogprojektet. De önskade att panelen skulle representera olika förhållningssätt gentemot frågor som berör jämställdhet och hedersrelaterat våld. De lyckades dock inte finna någon person till panelen som kunde representera en mer konservativ hållning eller någon som förordade traditionella könsroller. Seyran menar att dessa inte vågar ställa upp i en panel anordnad av ett kvinnoförbund som starkt framhäver kvinnors rättigheter.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Den kurdiska huvudföreläsaren Sazan J. Ömer berättade bland annat att hon efter att ha suttit i fängelse och våldtagits av vakter, bemötts med smutskastning av män som sa att hon var oren för att hon blivit av med sin oskuld. De manliga åhörarna menade att de tog avstånd från denna smutskastning sedan Ömer anses respekterad av de kurdiska männen i Sverige för att hon av politiska skäl suttit i fängelse. Ömer anmärkte på männens dubbelmoral eftersom hon på grund av våldtäkten inte kunnat gifta sig efter fängelsevistelsen. Föreläsarens påpekanden om att smutskastningen mot henne liknar det förtryck som flickor dagligen utsätts för fick dessa män att tystna.

Kvinnoförbundets tidigare offensiva strategi för kvinnors rättigheter har av riksförbundets mer konservativa medlemsorganisationer uppfattats som provocerande. Kvinnoförbundet har periodvis därför motarbetats när de visat sig vara "för starka". Kvinnoförbundet har dock fått en större aktning sedan man sett effekterna av deras verksamheter och ställningstaganden. De får framförallt stöd från de progressiva kurdiska medlemsföreningarna. Förbundet har även medvetet bytt strategi och är numer försiktigare i sin framtoning.

Egna skattade resultat

Efter seminariet har Kurdiska riksförbundets manliga medlemmar visat större respekt för kvinnoförbundets arbete. Det har även blivit lättare att tala om de berörda frågorna i den kurdiska gruppen. Förbundet blir kontaktat av personer som vill att de ska vara talare på deras föreningsmöten och vid andra sammanträffanden.

Erfarenheterna från att evenemanget lockat så få manliga åhörare har fått Kvinnoförbundet att överväga en förändrad strategi. Tidigare arbetade varje kvinnosektion med mindre seminarier och studiecirkelar. I detta arbete nådde de endast ett fåtal. Genom projektet har förbundet insett att de bör arbeta via riksförbundets interna nätverk. Projektets resultat diskuterades under en

tvådagarskonferens för de fyra kvinnosektionerna. 117 aktiva kvinnor från olika delar av Sverige möttes för att diskutera samordning och framtida gemensamma strategier. Förslag finns om ett nytt projekt där kvinnoorganisationerna samarbetar med ”männens” organisationer. Tanken är att kvinnoförbundets representanter ska uppsöka och delta i de olika medlemsorganisationernas interna diskussioner och seminarier för att i förebyggande syfte förändra männens attityder.

Utvärderarens kommentarer

Projektet framstår vara ett djärvt försök från kvinnoförbundet att nå männen för att diskutera förtryck mot flickor och kvinnor. Seminariet och paneldebatten anordnades i ett samarbete mellan organisationen och Rädda Barnens dialogprojekt. Kvinnoförbundet uppfattas ha utgått från att Dialogprojektets namn torde kunna intressera kurdiska män till att delta i seminariet sedan Dialogprojektet är kända från tidigare samarbeten med flertalet invandrarorganisationer (driva av män). Dialogprojektets renommé till trots och fastän kvinnoförbundet vidtagit försiktighetsåtgärder och satt en relativt harmlös rubrik för seminariet (Pappor och pojkar) lyckades de inte locka sin huvudsakliga målgrupp; de kurdiska männen.

Projektledaren har visat en god förmåga till att analysera och reflektera över de erfarenheter som projektet bidragit med. Hennes slutledning om att männen är obenägna att komma till ett seminarium med ett tema som inte uppenbart rörde politik och som anordnats av ett kvinnoförbund som offentligt argumenterar för kvinnors rättigheter kan sannolikt stämma. Seminariet synes emellertid ha varit givande för dem som deltog. Föreläsningen av Sazan J. Ömer beskrivs som mycket uppskattad sedan hon lyckats vända på perspektiven genom att visa på paralleller mellan förtryck av flickor i Sverige och kvinnors utsatthet i Kurdistan. Projektet bedöms ha givit kvinnoförbundet viktiga lärdomar som förvaltats i deras efterföljande diskussioner och reflektioner.

Erfarenheterna ser ut att ha drivit kvinnoförbundet vidare till en metodutveckling och förslag finns nu på en arbetsmodell som möjligtvis roner större framgång i att nå de kurdiska männen.

Kvinnojouren i Tensta

Råd- och stödverksamhet för utsatta samt stärkande förebyggande arbete med flickor och kvinnor

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Kvinnojouren i Tensta ansökte om 870 000 kr för ett projekt om stärkande av självkänslan samt öka insikten, kunskapen om mänskliga rättigheter och handlingsalternativen hos unga kvinnor bosatta i Tensta som fostras till underkastelse och riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld, och hos deras mödrar. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Projektet är välunderbyggd och välförankrat i områdets verklighet. Tidigare verksamhet visar att det hos Kvinnojouren i Tensta finns både kompetens och förmåga att genomföra våldsförebyggande utvecklingsarbete jämte ett omfattande stödarbete för de direkt våldsutsatta och en unik förmåga att bedriva verksamhet som når och håller samman kvinnor med olika bakgrund

Beviljat: 400 000 kr

Utvärdering

Informant: Sahra Bargadle (projektledare)

Målgrupp och syfte

Tensta kvinnojour bedriver en öppen verksamhet i en träfflokal i centrala Tensta. Via lokalen erbjuds stödinsatser och jouren förmedlar skyddat boende till våldsutsatta kvinnor och flickor. Tensta kvinnojour vill genom projektet dels utveckla kvinnojourens öppna verksamhet och dels särskilt utveckla tjejjoursverksamheten sedan de under det senaste året haft svårigheter med att hinna ta hand om de tjejer som söker sig till jouren. Genom tjejjouren vill de även kunna möta upp flickor med utländsk härkomst och stödja dem i en förebyggande träffverksamhet.

Projektet i sammanfattning

Genom projektet fick kvinnojouren möjlighet att under år 2005 timanställa två unga kvinnor som arbetat specifikt med tjejjouren vars målgrupp är flickor mellan 13-25 år. Dessa har bland annat ansvarat för att bemanna Tjejjourens jourtelefon, vilket tidigare gjordes av kvinnojourens aktiva. Tjejjouren har öppen mottagning för tjejer varje vardagseftermiddag samt en kväll i veckan. En gång i månaden hålls öppna föreläsningar för tjejer som brukar locka mellan 25-30 tjejer med invandrarbakgrund från Tensta och närområden omkring. Föreläsningarna följs alltid av en gemensam diskussion.

Kvinnojouren har cafékvällar med föreläsningar och diskussion för kvinnorna en gång i veckan. Ett återkommande tema för dessa kvällar är ”uppföstran av barn”. Hit kommer inte bara kvinnor som utsatts/ är utsatta för våld. De våldsutsatta kvinnorna ändock tenderar att ”hitta varandra”. Om någon spontant berättar om sin egen situation följer de andra ofta hennes exempel. Flertalet kvinnor som besöker verksamheten är arabisktalande från Libanon, Irak och Syrien. Många kommer även från olika delar av Kurdistan. Även om den somaliska gruppen är stor i området och i närområden, kommer få somaliska kvinnor till kvinnojouren.

Den förebyggande öppna verksamheten är central för jouren. Via denna får jouren också kontakt med utsatta flickor och kvinnor. Jouren blir även allt oftare kontaktad av skolpersonal som vill ha råd eller som vill att Sahra Bargadle ska komma dit och föreläsa.

I samarbete med representanter för Elektraprojektet har Sahra medverkat i fyra temadagar om hedersrelaterat våld på gymnasieskolor och högstadium i Tensta och Hjulsta. Efter föreläsningar från Sahra och samarbetspartnerna har de haft workshops med grupper av killar och tjejer. Eleverna har fått diskutera flickors lika rättigheter till att bestämma över sitt eget liv. Efter dessa temadagar har många unga tjejer kontaktat Tensta tjejjour och Elektra för att prata och få råd om sina situationer.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

De öppna föreläsningarna för flickor hålls under sen eftermiddag sedan de tidigare kvällsföreläsningarna för tjejer inte var särskilt välbesökta. Sahra menar att flertalet flickor inte fick vara ute på kvällarna. Tjejjourspersonalen annonserar om dessa föreläsningar på kringliggande skolor och i allmänna lokaler. De annonserade rubrikerna är försiktigt formulerade för att inte vecka negativa motreaktioner hos vuxna/föräldrar i området. Till exempel ”Hur fungerar din kropp” när temat handlar om flickors sexualitet och oskuld. Vid flera tillfällen har en barnmorska från Länsstyrelsens Resursteam föreläst om teman som berör bland annat sexualitet, anatomi, menstruation och oskuld. Barnmorskans återkommande besök till tjejträffarna har kommit av flickornas egna önskemål. Föreläsningarna har även mycket försiktigt berört ämnet kvinnlig könsstympning. Sahra menar att ämnet väcker starka känslor då flera av flickorna sannolikt är omskurna och ämnet är befast med ett tabu som gör det vanskligt att tala om. Andra teman som behandlats är barnkonventionen och mänskliga rättigheter. En representant från Alla Kvinnors Hus har föreläst om flickors rättigheter.

Bland de flickor som besöker föreläsningkvällarna finns flera med somalisk bakgrund. Sahra brukar vara med vid dessa föreläsningar och tror att det har betydelse att hon gjort sig känd som en somalisk förebild i området. Hon kan betraktas vara en förebild för andra så att de vågar bryta upp från

förtryck och våld. Dessa flickor och kvinnor behöver förebilder menar Sahra. Hon tror att flertalet flickor inte berättar för sina familjer att de går till de öppna föreläsningarna. Det finns en rädsla hos tjejerna att bli stämplade ifall familjen och andra får veta att de besöker tjejverksamheten. Kontakten med tjejjouren kan av familjen tolkas som att andra fått insyn i deras familjeangelägenheter. Kännedom om att flickan besöker verksamheten kan till och med vara farlig för henne.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Projektet har gett verksamheten möjlighet att närmare lära känna problematiken med hedersrelaterat våld. Projektet har bland annat syftat till att synliggöra att dessa flickor finns i området. Det handlar inte bara om flickor i minoritetsgrupperna från Mellanöstern, Pakistan och Afghanistan. Sahra pekar på att problematiken också finns bland kvinnorna och flickorna från Somalia, Egypten och Nordafrika. Här tar den hedersrelaterade problematiken sig andra former, bland annat i form av könsstympning. Men dessa flickor utsätts också för våld, kontroll, förtryck och tvingas klä sig i vissa kläder som döljer deras kroppar. Att sexualitet är ett tabubelagt samtalsämne medför problem. Flickor vars sexualitet kontrolleras sedan de förväntas bevara sin oskuld fram till ett giftermål, inleder relationer med pojkar i hemlighet. Aborter är vanliga, påpekar Sahra, sedan flickor inte skyddar sig vid sexuella relationer.

Egna skattade resultat och efterfrågan

I genomsnitt kontaktas jouren av tre till fyra nya tjejer varje vecka. Nysamtalen leder oftast till kortare kontakter med rådgivning. Jourpersonalen har även långvariga stödkontakter, där de förutom råd och stödsamtal också är behjälpliga i kontakter med andra verksamheter och myndigheter. I vissa fall har dessa kontakter varat upp till ett år. De tjejer som söker stöd vill ha råd för att de är kontrollerade och/eller utsatta för hedersrelaterat våld av sina släktingar och/eller fruktar att de ska giftas bort. Under året har tjejjouren haft kontakt med åtta tjejer, 15-18 år, som i samarbete med socialtjänsten fått ett skyddat boende. Tjejjouren fortsätter sin stödkontakt med flickorna efter att de ha flyttats till olika boenden. Jouren har under det senaste året haft långvariga stödkontakter med elva unga kvinnor, 20-25 år. Bland dessa finns flera kvinnor med små barn som vill ta sig ur äktenskap med män som förtrycker dem.

Sahra menar att det nu finns en allmän kännedom om Tensta kvinnojour vilket gör att många kvinnor och flickor kontaktar dem med sina problem. Deras verksamhet har fyllt ett behov då det lokalt tidigare inte fanns någon liknande verksamhet dit utsatta kunde vända sig. De är nu en länk mellan

utsatta kvinnor/flickor och social-tjänsten.

Utvärderarens kommentarer

Projektet förstås ha gett verksamheten möjlighet att hitta rutiner för det tjejjoursarbete som tidigare uppfattas ha fått ge vika för arbetet med att bedriva kvinnojoursarbete. Tensta kvinnojour ser ut att ha funnit en givande arbetsmodell för att kombinera stödarbete riktat till enskilda och förebyggande arbete riktat till kvinnor och flickor som grupp. Kvinnojouren uppfattas ha starkt satsat på det förebyggande arbetet trots att stödverksamheten till enskilda våldutsatta förbrukar en stor del av de anställdas och frivilligas tid. Projektet förstås sålunda ha ambitionen att förändra könsförtryckande strukturer och inte bara erbjuda stöd till dem som blir förtryckta. De öppna föreläsningkvällarna, för flickor respektive kvinnor, ser ut att väl fylla sina ändamål som både medvetandegörande upplysning om olika teman och stärkande av självbilder och självförtroende. Framgången bedöms dels ligga i regelbundenheten i dessa träffar och dels i att jourens personal och frivilliga framstår som starka kvinnoforesbilder. Projektledaren har en viljestark profil som tros ha bidragit till att verksamheten fått ett gott renommé både bland kvinnor/flickor i området och hos de myndigheter och samarbetspartner jouren är i kontakt med.

Cafékvällarna för kvinnor framstår även vara en god metod för att bygga nätverk mellan kvinnor (våldutsatta och inte våldutsatta) där de har en gemenskap och kan stötta varandra. Temana vid föreläsningarna för flickor har tillmötesgått flickornas egna önskemål, sedan jouren upptäckt ett uppdämt behov av att få diskutera ämnen som sexualitet, kropp och oskuld. Att tiderna för dessa föreläsningar har anpassats efter flickornas möjligheter till att delta bedöms visa att jouren har kapacitet att se och möta flickorna i deras vardagliga villkor.

Mandeiska – Sabeiska Samfundet

Medvetandegörande upplysningsarbete för arabisktalande samt råd och stödarbete

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Mandeiska Sabeiska samfundet i Sverige ansökte om 90 000 kr för ett projekt som syftar till att förebygga familjevåld och ungdomsbrottslighet bland pojkar och unga män från mandeiska familjer bosatta i Sthlm:s län. Egen medfinansiering uppgår i 10 000 kr.

Bakgrund: Hedersrelaterat våld accepteras inte bland mandéer. Samfundet ser dock att konflikter som inte hanteras på ett bra sätt, som uppstår inom familjen i samband med anpassningen till livet i Sverige, kan försvåra ungdomarnas identitets- och tillhörighetssökande process. Detta kan få mandéer - pojkar och unga män - att ta avstånd från familjen och söka gemenskap med och identifiera

sig med andra arabiskt talande ungdomar vilka bejakar starkt konservativa hederstraditioner och legitimerar bruket av våld i heders namn.

Beviljat: 40 000 kr som stöd till genomförande av projektets följande del:
"Informationsinsatser och insiktsskapande seminarier om barn och kvinnors rättigheter för samfundets medlemmar, samt direkt stöd till familjer när konflikter uppstår."

Utvärdering

Informant: Sadi Sadoon (projektledare)

Målgrupp och syfte

Mandeiska - Sabeiska Samfundet är en religiös organisation som tillsammans med Mandeiska föreningen i Stockholm också bedriver flera sociala och kulturella aktiviteter. Projektet är en fortsättning av samfundets och föreningens etablerade samarbete med Rädda Barnens Dialogprojekt. Projektet riktar sig till arabisktalande grupper och syftar till att lyfta fram teman som integration, jämställdhet och barnuppfostran genom föreläsningar med efterföljande diskussion.

Projektet i sammanfattning

Tre personer, däribland Sadi Sadoon, har arbetat aktivt med att arrangera seminarier tillsammans med Dialogprojektet. Samarbetet med dialogprojektet har hittills innefattat upp till 20 föreläsningar med efterföljande diskussioner i stort forum som samlar både män och kvinnor i olika åldrar och generationer. Förutom föreläsningar från inbjudna gäster kring teman som berör integration, jämställdhet och barnuppfostran har de haft ett utbyte med andra Mandeiska - Sabeiska föreningar i andra länder. En central fråga har varit religiöst utövande och livet i det nya landet. Sadi betonar att det ofta handlar om att svårigheter uppstår i att kombinera integration och religiositet.

Förutom föreläsning/diskussionsserien som fortgått under år 2005, har Samfundet skapat en "rådgivningsgrupp för sociala frågor". Tre personer (två vuxna – en man och en kvinna, en ungdom – ung kille) träffas två dagar i veckan för att ta emot familjer och personer som vill ha stöd i att lösa familjekonflikter eller andra sociala problem i eller kring familjelivet. De problemområden som oftast berörs är:

- Familjers/ föräldrars ovilja att acceptera att dottern har en pojkvän
- Våld mellan makar

- Barnens situation i skolan (press om höga betyg eller utagerande ungdomar)
- Vårdnadsfrågor kring barn vid skilsmässa (män nekas umgänge på grund av misshandel av maka)

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Sadi påpekar att jämställdhet är en av grundtankarna i den Mandeiska religionen. Uppslutningen kring frågor som berör kvinnans roll och könets ömsesidiga respekt för varandra har varit en förutsättning för att driva projektet. Information om föreläsningarna har bland annat spridits genom brevutskick och e-post till flertalet förenings- och samfundsmedlemmar i Stockholmsområdet samt till andra föreningar i Stockholm med arabisktalande medlemmar.

I begynnelsen var det få deltagare men under det senaste året har föreläsningarna samlat mellan 50- 90 personer, beroende på tema. Projektet har nått ut till ett flertal arabisktalande grupper och medlemmar i olika föreningar. Majoriteten av besökarna på föreläsningarna kommer från olika irakiska grupper/föreningar men besöks också av libaneser, palestinier, egyptier och syrier. De som inbjudits men inte kommit har varit fundamentalistiskt islamistiska föreningar.

Erfarenheten har visat att de familjer som besöker ”rådgivningsgruppen” ofta når fram till en lösning. Gruppen har haft lätt att närma sig familjerna eftersom de ofta träffat varandra i andra sammanhang tidigare. De diskuterar frågor som berör jämställdhet med familjerna som har interna problem och/eller konflikter och menar att deras religion tar avstånd från våld. Gruppen söker lösa problemet tillsammans med familjen utan inblandning av sociala myndigheter eftersom de menar att familjen vill att deras situation ska förbli en intern fråga och inte föremål för offentligt ingripande.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Sadi påpekar att han inte känner till att hedersmord historiskt eller i dagsituationen praktiseras bland sabier. Organisationens arbete (samfundet och föreningen) fokuseras därför mot våld inom familjen. I organisationens begynnelse kretsade intressefrågorna mer kring utövande av kulturella ceremonier och viktiga religiösa högtider, men fokus har alltmer flyttats till frågor som rör mandéers och sabiers liv i Sverige och barnuppfostra i ett ”nytt land”. De vill därför arbeta med integrationsfrågor och problem som uppstår när integration brister.

I fråga om föräldrars motstånd mot att döttrar har pojkvän har ”rådgivningsgruppen” arbetat med enskilda samtal med både föräldrapar och ungdomen.

De söker här verka för medling och en ökad förståelse mellan parterna. Deras ställningstagande utgår ifrån att mandéer/sabier i Sverige måste acceptera att de lever i ett samhälle där de inte kan förbjuda sina döttrar det som är tillåtet och accepterat här. Samfundet menar att det är bättre för familjen att en dotter kan vara ärlig och tala med föräldrarna, istället för att hon smyger med ett kärleksförhållande och döljer det för föräldrarna. I samtal med dessa unga flickor försöker de att förmå dem att berätta om relationen till pojkvännen, så att de kan rådgöra kring förhållandets seriositet.

Egna skattade resultat

Föreläsningarna har fungerat bra som medel för att få igång diskussioner. Många röster gör sig hörda, från både män och kvinnor i församlingen. De har sett en tendens i att kvinnor alltid uttalar sig positivt om jämställdhet. Många män stöttar jämställdhetsarbetet men några förhåller sig avståndstagande. Inget öppet motstånd har funnits vilket kan ha att göra med att de som är negativt inställda inte uttalar sig på mötena. Sadi kan inte bedöma om det skett en generell förändring av attityder för jämställdhet. Organisationen planerar därför att följa upp projektet med en ”attitydundersökning” där deltagarna via enkäter får svara för sin inställning.

Rådgivningsgruppens arbete har varit framgångsrikt. Under 2005 träffade rådgivningsgruppen 25 familjer där problematiken gällde barnen eller ungdomarna och 21 familjer där konflikten fanns mellan kvinnan och mannen. Samtliga kontakter med familjerna/paren har följts upp av rådgivarna och i ett fåtal av fallen fortgår arbetet.

Utvärderarens kommentarer

Seminarieerien av projektet är en del av det fortgående samarbetet mellan organisationen och Rädda barnens dialogprojekt. Ambitionen är således att projektet, i ett första steg mot det långsiktiga målet, ska väcka frågor och diskussion om bristande jämställdhet och syn på barnuppfostran. Samarbetet med dialogprojektet ser ut ha varit till stöd för samfundets arbete med att väcka och hålla diskussionen om jämställdhet vid liv.

Genom projektbeskrivningen synliggörs att ställningstaganden om jämlikhet återfinns i den mandeiska religionen, som framställs vilja lyfta fram kvinnors värde. Initiativet till att göra en attitydundersökning för att få en bild av eventuella effekter av projektet visar att organisationen är väl medvetna om att det inte räcker med att väcka diskussion för att påvisa en ökad jämställdhet i mandeiska/sabeiska familjer.

Det sociala stödarbetet i ”rådgivningsgrupper” kan tolkas vara en insats där de försöker förändra handlingsmönster och hantering av problem där frågor

om bristande jämställdhet aktualiseras. Metodiken i råd och stödarbetet bedöms ha ett tydligt integrationsfokus. Stödarbetet synes vara framgångsrikt sedan ett större antal familjer och enskilda sökt sig till samfundet och har förtroende för deras förmåga att kunna hjälpa dem.

Marockanska kvinnoföreningen i Sverige

Medvetandegörande upplysningsarbete för marockaner och allmänhet

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Marockanska kvinnoföreningen ansökte om 60 000 kr för att genomföra ett seminarium med fokus på hedersrelaterade brott, med inbjuden jurist och regeringsrepresentant från Marocko och dito från svenska Justitiedepartementet. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: under senaste året har en del ändringar införts i marockansk lagstiftning gällande kvinnors rättigheter. Seminariets mål är att ge marockanska kvinnor bosatta i Sthlm korrekt, uppdaterad information om de senaste ändringar i marockansk lagstiftning samt analysera vad det innebär för kvinnor och flickor i Sverige gifta med eller döttrar till marockanska män.

Beviljat: 50 000 kr

Utvärdering

Informant: Meryem El Mezouak (projektledare)

Målgrupp och syfte

Marockanska kvinnoföreningen vill genom projektet uppmärksamma att marockanska familjer i Sverige förutom svensk lagstiftning också berörs av marockansk familjerätt, vid till exempel skilsmässor och vid tvister om vårdnad av gemensamma barn. Ny ledning och parlament i Marocko har under år 2005 instiftat nya lagar och gjort omfattande förändringar av lagstiftningen. Marockansk lagstiftning har tidigare inte tagit hänsyn till kvinnors och flickors rättigheter vilket har inneburit krockar mellan ländernas familjerättslagstiftningar.

Kvinnoföreningen har i projektet bjudit in en marockansk juridiskt kunnig föreläsare till Sverige i syfte att informera marockanska familjer i Sverige och berörda svenska myndigheter om vad dessa lagändringar innebär.

Projektet i sammanfattning

Ett seminarium med efterföljande paneldebatt anordnades den 5 april under temat "Mänskliga rättigheter och flickors rättigheter" för marockaner och svenska intressenter i Stockholm. Runt ett 60-tal personer deltog under hela

eller delar av dagen. Förutom flertalet personer från den marockanska befolkningen i Stockholm, deltog bland annat representanter från olika intresseföreningar, invandrarorganisationer, politiker, myndighetspersoner och ambassadtjänstemän. Inbjudna föreläsare var mänskliga rättigheters aktivisten Latifa Jebabdi från Marocko samt Kristina Malmberg, socionom och familjerådgivare verksam i Hässelby. Jebabdi beskrev lagändringarna i Marocko och att det i praktiken kommer att innebära att flickor och kvinnor får fler rättigheter.

Kristina Malmbergs föreläsning om den svenska familjerättslagstiftningen exemplifierades genom beskrivningar av familjer hon mött i sin praktik som familjerådgivare.

Under eftermiddagens öppna diskussion fick Jebabdi motta en mängd frågor från publiken. Bland annat diskuterades det nya marockanska förbudet mot tvångsäktenskap, barnäktenskap och situationen för handikappade kvinnor i Marocko. Det blev även en livlig diskussion om islamiska levnadsregler och hur dessa står i relation till lagändringarna. Jebabdi menade att den människorättsorganisation hon företräder försöker möta det religiösa samfundet i dialog för att successivt förändra en traditionell syn på kvinnan.

Föreläsningarna och debatten tolkades till svenska för svenska deltagare, till arabiska för marockanska deltagare som ej till fullo behärskar svenska samt till teckenspråk för döva och hörselskadade. I anslutning till Stockholmsbesöket träffade Latifa Jababdi och representanter från Marockanska kvinnoföreningen nyckelpersoner på Justitiedepartementet, Utrikesdepartementet och Jämställdhetsombudsmannen. Jebabdi berättade om förändringarna i Marocko och att marockanska människorättsorganisationer numer har bättre villkor för att aktivt arbeta med kvinnofrågor. De besökte även Stockholms stads Kvinnocentrum och Alla Kvinnors Hus i Stockholm.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Meyem El Mezouak och föreningens styrelse har arbetat med planering och organisering av arrangemanget. Meryem arbetade intensivt under cirka fem månader under 2005 med att söka lämplig föreläsare från Marocko. Via e-post och telefon kontaktade hon en mängd olika mänskliga rättighetsorganisationer i Marocko, för att fråga dessa om namn på lämplig föreläsare. Sedan hon kontaktat de olika föreslagna föreläsarna och dessa gett besked om att de inte kunde resa till Sverige för detta arrangemang, beslöt hon att själv resa till Marocko och söka på plats.

Under Meryems besök i Marocko i november 2005 träffade hon flera olika potentiella föreläsare. Meryem träffade också Latifa Jebabdi som via media och tidningar är en känd profil och debattör för frågor som gäller mänskliga rättigheter. Meryem bedömde att Jebabdi var en lämplig föreläsare och Jebabdi ställde sig positiv till att besöka Stockholm.

Latifa Jebabdi har under 2005 och därefter under 2006 rest runt i Europa och i arabländerna för att föreläsa om lagändringarna i Marocko. Datumet för projektets seminarium har skjutits fram vid tre tillfällen då det krockat med andra arrangemang i Jebabdis föreläsningsturné.

Föreningens styrelse föreslog att Jebabdis föreläsning skulle kompletteras med en föreläsning av en person som väl kände till svensk lagstiftning. Önskemålet var att finna en person som har erfarenhet av möten med invandrarfamiljer i Sverige där flickors villkor och hedersrelaterat våld kan finnas på dagordningen. Meryem kände sedan tidigare till Kristina Malmberg som vid förfrågan sa sig kunna delta i seminariet.

Inför föreläsningen hade Meryem instruerat Jebabdi om att via exempel illustrera flickors situation Marocko genom till exempel beskrivningar av familjer som bestraffar flickor som vägrar att acceptera ett arrangerat äktenskap. Meryem uppger att hennes avsikt var att detta skulle lyfta fram frågan om fenomenet hedersrelaterat våld i Marocko. Jebabdis föreläsning visade sig emellertid vara en mer informativ beskrivning av lagändringarna. Genom publikens frågor under eftermiddagens paneldebatt kunde Jebabdi däremot ge praktiska exempel på hur man tror att lagändringarna kommer att förändra flickors och kvinnors situation i Marocko.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Meryem uppger att hedersmord och hedersrelaterat våld förekommer i Marocko. Främst förekommer detta på landsbygden. Då Marocko endast har några större städer bor majoriteten utanför dessa större städer, varför synen på kvinnor och barn till stor del präglas av en traditionell patriarkalisk struktur. Meryem påtalar att det därför är mycket laddat att tala om ämnen som kvinnors rättigheter och våld mot kvinnor. Inom föreningen finns det kvinnor som ifrågasatt projektet sedan de anser att det inte är riktigt att öppet tala om flickors rättigheter. Dessa kvinnor förordar den traditionella familjen där fäder bestämmer över döttrar och hustrun. Vid kontakt med andra Marockanska föreningar har Meryem mött män som uttalat att de inte vill att kvinnoorganisationen ska ta upp frågor om hedersrelaterat våld. Bland de marockaner hon mött i Sverige förnekas det ofta att det finns hedersrelaterat våld och våld mot kvinnor är inget man gärna talar om. Många följer de traditionella könsrollerna i familjen och anser att fäder har rätt att bestämma över kvinnor och barn samt att olydiga flickor bör bestraffas för att de inte är "riktiga muslimer". Bland dem som migrerat till Sverige finns även de som förändrat sin syn på arrangerade äktenskap, tvångsäktenskap och bestraffning av flickor och kvinnor som bryter mot traditionerna kring den förväntade kvinnorollen.

Egna skattade resultat

Seminariedagen beskrivs som mycket lyckad. Föreläsningarna framställs ha varit informativa och eftermiddagen diskussion lyfte fram väl illustrerade exempel från praktiken. Deltagare har efter seminariet kontaktat föreningen med förfrågningar om att hjälpa dem att kontakta olika nyckelpersoner i Marocko som vidare kan svara på frågor om deras personliga situation.

I mötet med representanter från Justitiedepartementet uppkom förslag om att skapa samarbeten mellan marockanska människorättsorganisationer och projekt som arbetar med kvinnofrågor och svenska migrationsverket och justitiedepartementet. Justitiedepartementet överväger att resa till Marocko för att undersöka förutsättningarna för att sådant samarbetet. Utrikesdepartementet menar att träffen varit mycket användbar sedan de kunnat knyta kontakter med olika organisationer och nyckelpersoner i Marocko. Efter seminariet har svenska institutet kontaktat föreningen och föreslagit ett ytterligare seminarium under hösten 2006. Marockanska kvinnoorganisationen har ställt sig positiva till detta sedan de vill fortsätta att aktivt arbeta med frågor som gäller våld mot kvinnor och jämställdhet.

Utvärderarens kommentarer

Projektet, som begränsats till ett öppet seminarium och värdskap för den marockanska gästföreläsarens Stockholmsbesök, innebar ett omfattande och tidkrävande förarbete. Projektledaren synes ha haft ett stort tålamod och drivkraft till att genomdriva projektet trots flera motgångar. Anordnandet av ett evenemang i denna storlek framstår vara något nytt för Marockanska kvinnoorganisationen och projektet bedöms ha kunnat genomföras mycket tack vare projektledarens kreativitet och handlingskraft.

Genom att kombinera seminariet med den marockanska gästföreläsarens besök på olika departement synes kvinnoorganisationen ha lyckats sprida informationen till både marockaner i Stockholm, en grupp som inte tidigare varit synliga i debatten kring förtryck av kvinnor, och till olika intressenter som i sin tur aktivt kan främja marockanska flickors och kvinnors rättigheter. Annonseringen av evenemanget beskrivs ha föregåtts med vissa försiktighetsåtgärder sedan rubriken för föreläsningarna inte angav att frågan om hedersrelaterat våld och förtryck skulle beröras. Projektledarens instruktioner till föreläsarna om att istället exemplifiera olika situationer som berör frågan, synes därför ha varit strategiskt för att väcka debatten utan att använda begreppen som framkallar motstånd hos traditionalister.

Seminariet förstås ha haft huvudfokus på situationen i Marocko. Emellertid bedöms den svenska familjebehandlarens föreläsning samt den efterföljande diskussionen ha medfört att tydliga kopplingar ändå gjordes till

marockanska familjers vardagsliv och förekomsten av hedersrelaterat förtryck bland dessa i Sverige.

Mångkulturellt resurscentrum

Kunskapsutveckling om fältet och metodutveckling inom organisationen

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Mångkulturellt resurscentrum ansökte om 233 000 kr för ett projekt kallat "Bygga broar". Egen medfinansiering består av egen arbetsinsats vars värde beräknas av den sökande uppgå i 66 000 kr. Projektets mål är: "undersöka, analysera, ta fram och testa metoder för att förändra det patriarkaliska tanke- och levnadssättet hos invandrarfamiljerna i Sverige samt, stärka unga tjejers ställning i Sverige".

Bakgrund: Mångkulturellt Resurscentrum är verksam i Tensta och är ett av flera resurscentra aktiva i länet. Resurscentras huvuduppgift är att erbjuda stöd att gå in i arbetslivet till kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Verksamheten finansieras med medel från NUTEK. Inom ramen för detta ettåriga projekt om hedersrelaterat våld planeras en mängd olika aktiviteter/metoder, bl.a. samla upp, dokumentera och analysera erfarenheter från kvinnor som tidigare varit utsatta för s.k. hedersrelaterat våld, starta kaffé-verksamhet, bilda jourgrupp som gör hembesök hos utsatta flickor, kartlägga flickornas överlevnadsstrategier, med mera.

Beviljat: 40 000 kr till genomförande av projektets följande del:

"Dokumentera och analysera erfarenheter från tidigare psykiskt och fysiskt hedersvåldsutsatta invandrade kvinnor i Stockholm län".

Utvärdering

Informant: Alice Bilfeldt Onay (projektgruppen)

Målgrupp och syfte

Mångkulturellt resurscentrum KARMA är en ideellt driven kvinnoorganisation. Deras resurscentra, där kvinnor med invandrarbakgrund erbjuds råd och utbildning för att komma ut i arbetslivet, har funnits sedan år 2002. På centret har de erfarenhet av att träffa kvinnor som gifts bort av sina familjer och som blivit utsatta för våld i sina äktenskap.

Projektet har handlat om att dokumentera erfarenheter från tidigare våldsutsatta kvinnor som brutit upp ifrån arrangerade äktenskap och de erfarenheter kvinnorna hade från att gå vidare i livet. KARMA ville undersöka dels hur dessa kvinnor hanterat bortgiftet och våldet och dels hur de lyckats skapa sig en ny bättre tillvaro.

Projektet i sammanfattning

Initiativet till projektet togs av Alice Bilfeldt Onay, som har egen erfarenhet av att ha blivit bortgift i unga år och sedan utsatts för våld. I projektet sökte de kvinnor med liknande erfarenheter som var intresserade av att intervjuas. Alice och medarbetaren Ayseh har stått för intervjuarbetet. De har till sin hjälp haft en handledare som arvoderats för att ge vägledning i projektprocessen. Tillsammans har dessa tre utgjort projektets arbetsgrupp.

För att finna informanter gick de ut med en förfrågan till KARMAS medlemmar om de kunde sätta dem i kontakt med kvinnor som brutit upp från våld och arrangerade äktenskap. Efter att ha fått in 45 tips gjordes ett första urval på runt tjugo kvinnor som gift om sig och fått barn i den nya relationen. Tolv av de tjugo kvinnorna svarade på en intresseanmälan om deltagande i projektet. KARMA ville försäkra sig om att kvinnornas nya makar var införstådda med projektet och att detta kunde riva upp svåra känslor. Två av dessa tolv kvinnors makar reserverade sig, varför dessas hustrur inte kom att intervjuas. De tio kvinnor som sedermera intervjuades har sina bakgrunder i Iran, Irak, Turkiet, Sri Lanka och Indien.

Centret har startat en grupp med de intervjuade kvinnorna som inte kände till varandra sedan tidigare. Kvinnorna har samlats vid fyra tillfällen med två veckors mellanrum. Avsikten är att detta ska leda till att kvinnorna skapar ett eget nätverk där de kan stödja varandra och bearbeta de känslor som intervjuerna väckt. De lagar mat tillsammans på centret och samtalar sedan om sina erfarenheter.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Arbetsgruppen arbetade fram en frågemall med cirka 40 frågor som skulle ställas under intervjuerna. Frågemallen kom dock att revideras sedan det under några testintervjuer framkommit att intervjuformen och frågorna inte fungerade. Kvinnorna ville inte svara på frågor som handlade om deras intima (sexuella) erfarenheter från det första äktenskapet eller det nuvarande. Bland annat var det mycket svårt att tala om den första natten tillsammans med den man som de gifts bort med. Frågemallen kom därefter att handla om några centrala teman utifrån vilka kvinnorna fritt fick berätta sin livshistoria.

Varje intervju förbereddes genom besök i kvinnans hem av intervjuaren och den föreningsmedlem som förmedlat kontakten. Med något undantag gjordes intervjuerna i kvinnornas hem, medan maken och barnen var borta. Intervjuerna inleddes med att Alice berättade om sin egen historia för att skapa ett förtroende till kvinnan. Aysen, som inte själv har denna erfarenhet, berättade om Alice som är hennes storasyster.

Under intervjuerna var endast informanten och Alice eller Aysen närvarande. I efterhand menar de att det hade behövts ett psykologiskt stöd

till kvinnorna efter samtalen, som i vissa fall kom att likna ett terapiarbete. Många känslor rördes upp och kvinnorna både grät och visade ilska när de berättade om händelser de i årtal försökt förtränga och hållit tyst om.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Centret hade planerat skriva en bok utifrån intervjuerna med kvinnorna. Arbetet med intervjuerna har tagit mer arbetstid än planerat. Deras projekt-rapport har istället blivit en kortare sammanfattning av intervjuernas gemensamma nämnare.

I denna korta text beskrivs hur kvinnorna efter uppbrottet känt skam för att ha misslyckats med äktenskapet, att de tappat kontrollen över sina liv sedan andra haft makten (familj och make) och att de varit rädda för att släppa andra nära igen och åter hamna i underläge. Alice berättar att kvinnorna senare kunnat gå vidare då de drivits av viljan att bevisa att de inte är misslyckade, viljan att bevisa att de kan stå på egna ben och att de kan vara självständiga och ekonomiskt oberoende. Enligt Alice har kvinnorna inte haft som mål att gifta om sig. Omgifte har följt efter att de upplevt en försoning med sina erfarenheter som gjort att de vågat lita på en ny man. De flesta av de intervjuade kvinnorna har flyttat från den plats/stad där de vuxit upp och där deras familj finns kvar. Brytningen med familjen var i de flesta fall total. För de flesta av kvinnorna låg uppbrottet mer än tjugo år tillbaka i tiden. Efter uppbrottet hade det dröjt mellan fem till åtta år innan kvinnan kunnat inleda en ny relation.

Egna skattade resultat

Gruppträffarna med de intervjuade kvinnorna har lett till det bland dem uppstått en solidaritet kring de gemensamma upplevelserna av bortgifte och våld. Kvinnorna har dessutom fått konfronteras med sina fördomar om varandra sedan de kommer från olika etniska grupper. I detta sammanhang har kvinnorna även fått råd och stöd från en Imam.

Erfarenheterna från intervjuprojektet har även lett till att KARMA uppsökt och startat en serie träffar med äldre kvinnor på ett dagcenter i området. En av de intervjuade kvinnorna berättade att de äldre kvinnorna "stämplade henne som hora" sedan hon skilt sig och gift om sig. Sedan projektgruppen i samarbetat med Imamen (som besöker kvinnogruppen) vid flera tillfällen diskuterat frågorna med de äldre damerna har deras fördömande attityder förändrats. Genom diskussioner om de äldres egna erfarenheter av (ibland förtryckande) arrangerade äktenskap och genom religiösa argument har dessa damer börjat visa empati och slutat fördöma de kvinnor som bryter upp från våldsamma äktenskap.

Utvärderarens kommentarer

Projektgruppen har under arbetets gång låtit de erfarenheter de fått leda dem vidare till nya arbetsuppgifter. Aktörerna förstås därför ha ägnat huvuddelen av sin tid till ett arbete som inte fanns i projektplanen. Utifrån de utsatta kvinnornas situation ter sig detta som visserligen som ansvarsfullt sedan intervjuprojektet väckt kvinnornas behov av att få samtala om våldserfarenheterna samt behov av att få stöd i bearbetning av tidigare undanskjutna minnen. Det bör emellertid påpekas att stödarbetet med de intervjuade kvinnorna samt samtalsträffarna med de äldre damerna konsumerat mycket av projektgruppens tid och energi. Initiativen till stödinsatser har således betytt att materialet som framtagits genom intervjuerna inte hunnit bearbetas i någon större omfattning. Den korta rapport som projektgruppen sammanställt är en fyra sidor lång sammanfattning av de intervjuade kvinnornas samstämmiga och olika beskrivningar av sina våldserfarenheter. Genom intervjuerna uppfattas projektgruppen ha tillskansat sig erfarenheter och kunskap som kan vara av betydande vikt vad gäller utveckling av både förebyggande arbete och stödarbete för utsatta kvinnor. En uppenbar risk finns för att erfarenheterna förblir ”interna” lärdomar hos KARMA sedan materialet inte analyserat och bearbetats till en form där kunskaperna kan spridas vidare. Projektgruppen bedöms således ha brustit i förmåga att genomföra projektet så som det presenterades i projektplanen.

Nynäshamn kommun

Medvetandegörande upplysningsarbete för personal och föreningsaktiva

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Socialtjänsten i Nynäshamn kommun ansökte om 54 000 kr för kompetensutveckling kring hedersrelaterat förtryck och våld för personal inom socialtjänsten, polisen, skolan, psykiatrin, kyrkan, primärvården och frivillig organisationer verksamma i kommunen. Egen medfinansiering uppgår i 54 000 kr.

Bakgrund: Socialtjänsten i Nynäshamn har inte haft några tydliga aktuella ärenden med denna problematik hittills men sådana ärenden kan bli aktuella framöver. Syftet med denna satsning är att skapa beredskap för tidigt och adekvat bemötande, öka förmågan till tidigt identifiering av ärendena samt lägga en gemensam grund för samverkan mellan olika aktörer.

Beviljat: 50 000 kr.

Utvärdering

Informant: Elisabet Alexius (projektsamordnare)

Syfte och mål:

Intresse och motivationsarbete genom föreläsningar och seminarier som syftar till att ge många olika samhällsaktörer tillräckliga kunskaper för att kunna identifiera problemet.

Projektet i sammanfattning

Initiativet till projektet togs av Elisabet Alexius, samordnare av utvecklingsfrågor i kommunens socialtjänst och chefen för socialförvaltningens Individ- och Familjeomsorg. Det direkta arbetet med att anordna seminarier har sedan utförts av kommunens arbetsgrupp för frågor rörande familjevåld. Arbetsgruppen, kallad Lill-STINA, består av socialsekreterare från olika enheter. Det finns en intern kommunal samverkan inom socialtjänsten för frågor om våld genom medlemmarna i arbetsgruppen. Dessa är en resurs för sina kollegor på de olika enheterna och har på sina respektive arbetsplatser arbetat med implementering av handlingsrutiner för familjevåld samt projektets fokusering på det hedersrelaterade våldet. Elisabet har fungerat som projektsamordnare för arbetsgruppen som under år 2005 även inkluderade en skolkurator samt under en viss tid den fritidsledare som varit projektledare för Unga Örnar i Backlura:s projekt mot hedersrelaterat våld.

Under 2004 och 2005 har Lill-STINA arrangerat fyra seminarier. Inbjudan till dessa seminarier har gått ut via post och genom annonsering på kommunens interna hemsida. Det första seminariet lockade cirka 65 deltagare och det andra seminariet ett 50-tal deltagare från skolan, föreningar, kvinnojourer, socialtjänsten, brotts-offerjouren, polisen, svenska kyrkan samt enstaka lokalpolitiker. Seminarierna var organiserade som "storföreläsningar" varför utrymme till diskussion och frågor var mycket begränsat. Annonserad föreläsare vid det första tillfället var advokat Elisabeth Fritz och vid det andra tillfället Marianne Rhedig (då verksam på Linna Mottagningen) och en polistjänste-man från Södertörns PMD. Fritz och Rhedig bytte sedermera datum med varandra för sina respektive föreläsningar. Informanten menar att Fritz är ett starkare annonsnamn, vilket kan ha lockat fler deltagare till det första tillfället.

Vid det tredje seminarietillfället föreläste Maria-Pilar Reyes från Länsstyrelsen och Azam Qarai (Linna Mottagningen) som företrädde Länsstyrelsens Resursteam. Föreläsningen kretsade kring Mänskliga Rättigheter och kulturer med patriarkala strukturer. Temat för det fjärde seminarietillfället var pojkars situation. Arhe Hamednaca från Fryshusets "Sharafs Hjältar" föreläste om "att som kille leva i två världar". Här berördes även frågan om igenkänning av de utsatta ungdomarna i skolan. Vid dessa tillfällen deltog ett 50-60 tal personer från ovan nämnda yrkeskategorier och ideella föreningar.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Arbetsgruppen har lagt ned mycket tid på att förbereda, planera inför seminarierna och vid seminarierna organisera det praktiska arbetet. Val av föreläsare gjordes utifrån att medlemmar i arbetsgruppen kände sedan tidigare till vissa av de föreläsare som engagerades. Elisabeth uppger att arbetet med att starta upp och planera från början varit trögt. Sedan processen väl kommit i gång och det första seminariet anordnats förflöt arbetet smidigare.

I val av tema och föreläsare har arbetsgruppen, i den vidare planeringen efter det inledande seminariet, utgått ifrån vad deltagarna önskade vidare fördjupa sig i. I utvärderingsenkäter efter de två första seminarietillfällena påpekades från flera håll att deltagarna önskade få större kännedom om utsatta flickors situation i skolan samt vilka möjligheter som finns att inom skolan arbeta med problematiken. Deltagarna önskade också ytterligare fokusering på urskiljande av de utsatta och en fördjupning av hedersbegreppet. I utvärderingsenkäten efter det tredje seminariet önskade deltagarna att den fjärde och sista föreläsningen skulle fokusera på pojkarnas situation.

Efter den fjärde föreläsningen lämnades inte sedvanlig utvärderingsenkät ut till deltagarna. De uppmanades istället skriva sina reflektioner fritt på blankt papper. Detta resulterade i att inte en enda kommentar/utvärderande reflektion inkom.

All arbetstid kring projektet har bekostats av kommunen och arbetsgivarna. En förutsättning för att genomföra projektet har således varit engagemanget hos medlemmarna i arbetsgruppen. Elisabeth har fungerat som den drivande kraften som hållit fokus kvar på frågan. Hon har haft möjlighet att under en period prioritera arbetet med projektet inom sitt ordinarie arbete. Det har varit en fördel att kommunen är relativt liten så att nyckelpersonen inom olika förvaltningar, organisationer och verksamheter känner till varandra. Ett redan gott samarbetet och tätt nätverk har således underlättat i fråga om vem/vilka inbjudningar bör ställas till.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Intresse för frågorna synes ha funnits inom alla inbjudna yrkeskategorier och intresseorganisationer. Det har dock funnits svårigheter med att locka skolans lärarkollegier. Avsiktligt valde projektgruppen att lägga seminarietillfällena på sen eftermiddag. Då få lärare funnits bland deltagarna i de två första seminarierna gjorde Elisabet inför de tredje och fjärde seminarierna vissa påstötningar hos områdets skolrektorer. Avsikten var att rektorerna skulle möjliggöra lärares deltagande. Vid samordnarens kontakter med rektorer på grundskolenivå har det förmedlats att seminariedeltagande inte kan prioriteras för lärare som annars har en belastad arbetstillvaro.

I arbetsgruppen har det förts en diskussion kring de berörda frågorna som lett till att man i större utsträckning börjat reflektera över den egna "svenska" kulturen samt den egna historiens förhållningssätt till hedersfrågan. Ämnet har i dessa diskussioner belyst det svenska samhällets historiska utveckling från att ha varit en patriarkalisk kultur till att bli ett samhälle präglad av ett jämställdhetsideal.

Egna skattade resultat

Ambitionsnivån för projektet är att väcka intresse för frågan vilket menar att de har lyckats göra. Det har skrivits om seminarierna och engagemanget för dessa frågor i lokaltidningen vilket också gjort projektet känt bland allmänheten. För arbetsgruppen har projektet bland annat inneburit att kunskapsnivå ökat och möjliggjort igenkänning av denna problematik bland de familjer som blir eller varit aktuella inom socialtjänsten. Medlemmarna i arbetsgruppen har även uppgett att de i möten med familjer och ungdomar vågar ställa frågor som berör projektets ämnen.

De som deltagit i seminarierna uppger sig har fått en ökad kännedom om vilken hjälp som finns att tillgå för de utsatta ungdomarna. De tycker att de har fått nya och fördjupade kunskaper om hedersrelaterat förtryck och våld. I utvärderingarna nämnde flera att kunskapen kunde komma väl till användning i deras respektiver verksamheter. Efter den fjärde föreläsningen blev Arhe Hamedna cirka kontaktad av en skola vars personal deltagit. Skolan har haft bekymmer med denna typ av problematik och med utagerande pojkar varför de önskade diskutera ett utbyte med Fryshuset.

Utvärderarens kommentarer

Genom projektet har kommunen velat samla en bred publik från olika yrkesgrupper och föreningslivet. Projektgruppen har visat på stor lyhördhet och tillmötesgående gentemot åhörarnas egna önskemål och nivå av tidigare kunskaper. Metodiskt och pedagogiskt har projektgruppen genom kortare utvärderingar av föregående seminarium fått input till tema för nästkommande seminarium. Projektets ambitionsnivå har handlat om att sprida kunskap om så kallat hedersrelaterat våld och förtryck och i den respons som inkommit synes målet ha uppnåtts.

I projektets uppläggning har arbetsgruppen särskilt velat fånga upp intresset hos skolpersonal. Att avsiktligt förlägga föreläsningarna till sen eftermiddag har inte lett till önskat högt deltagande från personal i grundskolan. Projekt-samordnarens försök att locka fler deltagare från skolan genom förankring av projektet hos skolrektorer synes inte heller ha varit verkningsfullt. Möjligt är att det finns ett motstånd mot att upplåta lärartid till frågor som kan innebära engagemang utöver det pedagogiska ansvaret i skolan.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL)

Medvetandegörande upplysningsarbete och kunskapsutveckling för personal

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: RFSL-Sthlm ansökte om 550 000 kr hos länsstyrelsen för ett projekt som syftar till att utveckla och stärka stödet till unga homo-bi och transsexuella personer som lever i mänskliga system där s.k.hedersrelaterat våld förekommer. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Projektet är en fortsättning på förra årets som genomfördes framgångsrikt med projektmedel från Länsstyrelsen. Enligt den aktuella projektplanen skall projektet under detta år utvidgas till att omfatta fler kommuner/stadsdelar i länet än tidigare. Årets projekt lägger också större tyngdpunkt på direkt stöd till utsatta ungdomar samt upplysnings- utbildningsarbete kring denna fråga till andra grupper i samhället förutom socialtjänsten.

Beviljat: 400 000 kr

Utvärdering

Informant: Anneli Svensson (projektledare)

Målgrupp och syfte

RFSL:s brottsofferjour påpekade redan år 2002 att homo-, bi- eller transpersoner (HBT- personer) blir utsatta för hedersrelaterat våld och trakasserier. Regeringsuppdraget (2003) om att skapa insatser för ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld har sedermera betonat att frågor om sexuell läggning ska lyftas in. Projektet syftar till att vara ett upplysnings- och utbildningsarbete mot olika yrkesgrupper/myndigheter i samhället.

Projektet i sammanfattning

Projektet är ett samarbete mellan RFSL Stockholm och Socialförvaltningen i Stockholm. Anneli Svensson har under år 2004 och 2005 arbetat med projektet genom att bland annat hålla föreläsningar och fånga upp frågor i efterföljande diskussioner. Hon har även för RFSL Stockholm framställt ett informationshäfte som delas ut vid föreläsningarna. Stockholms socialförvaltning har som samarbetspartner bidragit med att förankra arbetet och saluföra de för åhörarna kostnadsfria föreläsningarna i olika förvaltningar, däribland socialtjänstenheter, ungdomsmottagningar, BUP, skolor och specialistcenter.

Under 2004 genomfördes föreläsningar för runt 980 personal inom socialförvaltningen (majoriteten), gymnasieskolor och polismyndigheten. Under 2005 hölls föreläsningar för cirka 560 personer verksamma inom ungdomsmottagningar, BUP, olika enheter inom psykiatri och landstinget.

Varje föreläsning är cirka tre timmar. Föreläsningarna inleds med ett klargörande av olika definitioner som t.ex. HBT. Efter detta följer en historisk tillbakablick på hbt-personers rättigheter, och om hur heteronormativiteten drabbar och hur komma-ut-processen ser ut. Föreläsningen behandlar vidare HBT-ungdomars hälsa både på en strukturellt som individuell nivå. Åhörarna invigs sedan i olika värderingsövningar med syfte att väcka fram omedvetna/medvetna fördomar och föreställningar.

Föreläsningen betonar starkt att dessa ungdomars löper risk att utsättas för våld sedan deras sexuella läggning eller könsidentitet bryter mot många normer. HBT kan anses bryta med normerna inom alla religioner och etniska grupper. Föreläsningen förbereder åhörarna på att kunna identifiera dessa ungdomar och hantera de situationer som kan uppstå, genom att ge konkreta riktlinjer för dessa möten och anbefallningar om vad man kan göra.

Inom projektet år 2005 har Anneli som medlem i Länsstyrelsens resursteam för arbete mot hedersrelaterat våld och som representant för RFSL Stockholm deltagit i en resa till Kosovo. Under resan utbyttes erfarenheter och kunskap under besök på mottagningar och hjälpcenter. Anneli, som är utbildad terapeut med inriktning på trauma, bidrog bland annat med att beskriva hur man med gruppprocesser kan arbeta med våldsutsatta.

Upplysningsarbetet pågick även på PRIDE-festivalen i Stockholm 2005, där deltog Anneli i en paneldebatt om hedersfrågor. Hon har dessutom vid upprepade tillfällen medverkat i media för att diskutera de berörda frågorna.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Anneli har medvetet förlagt föreläsningarna i verksamheternas egna lokaler. För att visa respekt mot dem hon möter tar hon på förhand reda på information om befolkningen och området där verksamheten finns. Hon knyter sedan in denna information i föreläsningen och ställer frågor om vilka villkor de yrkesverksamma har för att möta de berörda ungdomarna.

Anneli föreläser i egenskap av terapeut och betonar att hon utgår ifrån att de som lyssnar redan har en viss kunskap om frågorna. Föreläsningarna blir således ett möte mellan en professionell och andra professionella på fältet. Hon tror att professionella ibland kan tröttna på att ideella eldsjälarna påpekar professionellas okunskap i de berörda frågorna. Vidare menar Anneli att hennes egen professionella bakgrund och sedan tidigare kända renommé, har gett tyngd till budskapet och lockat människor till föreläsningarna.

Anneli har erfarit att personal inom olika verksamheter ofta ser sig som relativt fördomsfria. Hon väljer därför att arbeta med värderingsövningar så att åhörarna får chans att reflektera över sina egna föreställningar och sig själva.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Inom RFSL var frågan HBT-personer i hederskulturella sammanhang väckt och förankrat redan innan projektstart. RFSL kontaktas oftast inte spontant av HBT-ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld. De är därför beroende av att andra upptäcker dem och vidare förmedlar kontakt med RFSL. Under Annelis föreläsningar har åhörarna tillfrågats om de mött de ungdomar som beskriver. Av cirka 1500 åhörare har endast några enstaka mött dessa ungdomar.

Definition av våldet som hedersrelaterat kan fungera som stöd då man vill finna utsatta, nå ut till dem och lyfta fram problematiken. Definitionen kan även vara ett hinder om kategoriseringen gör att hjälpinstanser blir handfallna för att de inte tycker sig ha tillräcklig kunskap för att hjälpa denna ”nya grupp” utsatta personer.

RFSL har lång erfarenhet av att arbeta med att skolinformation. RFSL Stockholm har bedrivit en ungdomskampanj i försök att nå ut till HBT-ungdomar med hedersrelaterad problematik för att erbjuda dem stöd. Det har visat sig varit svårt att sprida information till dessa ungdomar. Det synes vara för känsligt att inför kamrater plocka upp en broschyr om HBT, vilket begränsar informationsspridningen om att stöd finns för dem som utsätts för våld. Att sprida information via Internet torde vara framkomligt menar Anneli. Där finns dock en begränsning i att pojkar antas ha större tillgång till internet än flickor. Steget från att ha fått information om att hjälp finns till att ta kontakt med hjälpinstanser verkar dock vara långt.

Det finns även svårigheter med att samla de berörda ungdomarna i grupp. Deras rädsla för att rykten sprids är stor och de vill inte bli sedda av andra eller vid en lokal som skyltar med HBT relaterade ämnen. I individuellt arbete med dessa ungdomar är det viktigt att inte glömma könsperspektivet menar Anneli. Villkoren är olika för flickor och pojkar och förtrycket ser därför olika ut.

Egna skattade resultat

Efter föreläsningsserien har Anneli hört från flera åhörare som vill rådgöra om lämpliga närmelesätt sedan de menar sig identifiera dessa ungdomar. De som hört Anneli har även remitterat våldsutsatta personer till RFSL Stockholms kuratorsmottagning och till Annelis privata terapeutmottagning. Via e-post har hon fått positiv respons på föreläsningarna och korrespondensen visar att hon väckt nya tankar kring de berörda frågorna.

Ett direkt resultat är bland annat Maria Ungdom i Stockholm ska försöka ta in aspekten sexuell läggning och könsidentitet i sina förstasamtal med ungdomar som en del i de frågor man ställer till alla.

Projektet kan ses som en punktinsats menar Anneli och betonar att det därför är väsentligt att man fortsätter att sprida kunskap så att diskussionen inte avstannar. Det finns planer på ytterligare en seminarieriserie. Anneli kommer att arbeta med återkommande seminarieträffar i grupp bestående av nyckelpersoner från olika arbetsplatser. Hon arbetar nu med att ta fram ett pedagogiskt utbildningsmaterial för denna grupp. Deltagarna får vidare arbeta med att förankra diskussioner och sprida kunskapen vidare på sina respektive arbetsplatser.

Utvärderarens kommentarer

Föreläsningsserien uppfattas ha fungerat bra som ett första steg i att medvetandegöra personal om att frågor om sexuell läggning och könsidentitet aktualiserar en särskild utsatthet för ungdomar (och vuxna) i så kallade hederskulturella sammanhang. Genom projektet har information om HBT-ungdomars utsatthet nått ut till minst 1500 personer i Stockholm. Spridningen av den framställda informationsbroschyren ska läggas därtill. Professionellas medvetenhet om HBT-ungdomarnas utsatthet ter sig som en synnerligen viktig fråga att satsa på då det visat sig svårt att på andra sätt sprida information om stödinsatser direkt till ungdomarna själva. Föreläsningarna ter sig vara mycket metodiskt och pedagogiskt upplagda. Projektledaren möter sina åhörare med respekt för deras profession och tidigare kunskaper. Att projektledaren har en förmåga att fånga publikens uppmärksamhet och få dem att reflektera över de egna föreställningarna (och eventuella fördomar) bedöms ha varit betydande för att informationen och budskapet nått fram.

Rinkeby Folkets Hus –förening

Stärkande och medvetandegörande förebyggande arbete med ungdomar och unga vuxna

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Rinkeby Folketshus-förening ansökte om 138 280 kr för ett projekt vars mål är att förändra attityder kring könsroller hos ungdomar i bostadsområdet – framför allt pojkar och unga män – samt underlätta för ungdomar utsatta för s.k. hedersrelaterat förtryck och våld att våga be om hjälp. Egen medfinansiering uppgår i 63 000 kr.

Bakgrund: projektet tar fasta på ett redan väckt intresse och engagemang hos en grupp ungdomar i området, aktiva i föreningen. Projektet har ett klart förebyggande syfte. Den planerade metoden förefaller adekvat i förhållande till målet. Det ger ungdomarna själva en ledande roll i processen och omedelbar redskap att arbeta för förändring och att ta kollektivt ansvar för processen.

Beviljat: 80 000 kr

Utvärdering

Informant: Björn Gardarson (projektansvarig)

Målgrupp och syfte

Folkets Hus verksamhetsidé handlar om att slå vakt om människors rätt att få verka och utöva kulturaktiviteter. I Rinkeby Folkets Hus har olika (vuxen-) föreningar under de senare åren riktat sig åt barn och ungdomsgrupper. Projektet syftar till att stimulera ungdomar till att bedriva egna verksamheter på självständiga villkor.

Projektet i sammanfattning

I Rinkeby har en stor del av befolkningen sin bakgrund från Somalia. Björn Gardarson har arbetat i Rinkeby under en längre tid och han menar att flertalet somaliska ungdomar i området infogar sig i ett värdesystem med religiösa regler där flickorna är hårt hållna och somalier inte uppmuntras umgås med andra etniska och religiösa grupper. Projektet startade i och med att en grupp ungdomar (varav flertalet av dem somalier) sökt sig till Folkets Hus för att de önskade ha sin "hemvist" i huset. I mötet med dessa ungdomar visade det sig att de opponerade sig mot det strikta värdesystemet och de somaliska tjejers situation. Ungdomarna såg ut att vilja söka sig en alternativ identitet till den som de dominerande somaliska imamerna i området påbjöd.

Tillsammans med Björn tog kärnan i gruppen, 7-8 ungdomar, initiativ till en café/träffverksamhet. Café Respekt står för att de vill visa respekt för varandras olika kulturella bakgrund, varandras traditioner, respekt för tjejer och visa respekt för svenska och det svenska samhället. Café Respekt drivs sedermera av 30-40 ungdomar (mestadels unga killar i åldern 18-24) som bildat en förening. Genom träffverksamheten vill dessa ungdomar föra en öppen diskussion om hur de kan vara "nysvenskar" med invandrarbakgrund.

Kärngruppen har ett stort musikintresse. De har dels startat ett HipHop-band, "Ghetto Strarz" som i Folkets Hus inspelningsstudio spelat in en skiva, och dels arbetat med att arrangera fester och gästuppträdanden med internationella artister på Folkets Hus. Gruppen anordnar även "open mic" på Folkets Hus scen en gång i veckan för dem som vill uppträda.

Till ungdomsverksamheten har Folkets Hus knutit en projektledare som regelbundet träffar ungdomsgruppen, medverkar i vissa arrangemang och har kontaktansvaret med kommunen och polismyndigheter.

Folkets Hus har inom projektet arbetat med att nå flickorna i Rinkeby. En svensk somalisktalande tjej rekryterades för att i Folkets Hus bedriva läxhjälpverksamhet för flickor. Läxhjälpverksamheten var tänkt att även

fungera som en arena för andra samtal eftersom studiestöd ofta accepteras av familjerna som fritidsverksamhet för flickor. Verksamheten kunde dock bara bedrivas under åtta veckor. Under de första veckorna kom mellan 30-40 flickor till Folkets Hus två gånger i veckan. Antalet besökare minskade successivt ned till ett fåtal. Björn förmodar att flickornas föräldrar utsattes för påtryckningar från de konservativa grupperna till att inte tillåta sina döttrar gå till verksamheten.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Ett av musikgruppens första arrangemang var en fest med ett uppträdande av en internationellt känd somalisk artist. Ungdomarna stod för planeringen, organiserande och det praktiska arbetet med spelningen tillsammans med projektledaren och Björn. Tillståndet att anordna festen hade föregått med förhandlingar med polismästaren sedan det på tidigare somaliska fester ofta blivit bråk. Evenemanget stötte dock på motstånd från konservativa grupperingar bland somalierna i området som vid festtillfället demonstrativt hindrade besökare att gå in genom att ropa "Harram" (Synd enligt Koranen). Denna erfarenhet medförde att Folkets Hus och ungdomsgruppen inledde ett samarbete med polisen. Vid ungdomsgruppens nästa fest och musikuppträdande, motade poliser bort de som ville protestera mot arrangemanget. Detta har bidragit till att Folkets Hus under 2005 har kunnat organisera flera fester och arrangemang, som är lugna tillställningar och som både har manliga och kvinnliga besökare. I samarbete med Folkets Hus har också polisen förmedlat några av ungdomarna till en ordningsvaksutbildning så att dessa ungdomar i framtiden själva kan stå för säkerheten och ordningen på fester.

Björn har blivit uppsökt av somaliska föreningar som inte vill att han ska påverka deras ungdomar till att "bli svenskar". Björn har själv sökt medla med dessa och pekat på de inte är "deras" somaliska ungdomar utan "Rinkeby ungdomar" som vill ha en sund fritid utan droger och alkohol. Konservativa ledare har ställt krav om att reglera ungdomarnas verksamhet i huset. De vill ha inflytande på verksamhetens öppettider och vad ungdomarna gör på Folkets Hus. Björn och projektledaren har inlett ett försök att föra samtal med de konservativa krafterna i Rinkeby. Björn har vid flera tillfällen talat med en religiös ledare som han uppfattat inte är strikt konservativ utan öppen för diskussioner. Den religiösa ledaren har sagt sig vara intresserad av att fungera som medlare mellan personer i de konservativa grupperna.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

På Café Respekt har man fortlöpande diskussioner om tjejernas situation. Detta är enligt Björn den mest explosiva och laddade lokalpolitiska frågan. Killarna menar att de inte vill vara kvinnoförtryckare och de vill ha rätt att välja vem de vill vara tillsammans med istället för att tvingas gifta sig med en könsstympad tjej. Dessa spontana diskussioner med vuxna och varandra på träffpunkten syftar enligt Björn till att ge dessa ungdomar fotfäste i en annan värdegrund.

I arbetet med att skriva låtar till Getto Starz:s CD ville ungdomarna lyfta fram tjejernas situation och ett ställningstagande mot förtrycket. I diskussionerna framhölls att det finns olika former av våld mot kvinnor och att hedersrelaterat våld är en av uttrycksformerna. Ungdomarna har efter diskussioner med varandra, föräldrar och kompisar avvägt hur man ville uttrycka avståndstagandet mot våld. De ville nå ut med budskapet istället för att väcka motståndskrafter som slog det tillbaka. Sången "Sister" på Getto Starz:s skiva innehåller textrader på fem språk och har spelats på radio och i TV.

Egna skattade resultat

Björn menar att ungdomsverksamheten på Folkets Hus indirekt påverkar de konservativa krafterna i området. Folkets Hus tar ställning för de ungdomar som vill förändra. Verksamheten får även uppbackning av polismyndigheten och kommunen. Den goda responsen uppfattas som bekräftelse på att det finns ett vuxensamhälle som stöder dessa ungdomars opposition mot det konservativa värdesystemet. Genom stadsdelsförnyelse har Folkets Hus fått pengar från kommunen för att bygga en ny inspelningsstudio. De har också kunnat anställa en av ungdomarna som ansvarig för studion.

Gruppen Getto Starz har fått publicitet i media och uppträtt med låten på olika offentliga arrangemang. Skivan visar att det finns invandrarkillar som kan stå upp för tjejerna och förändra bilden av "macho-mannen" i förorten. Gruppen har erhållit respekt i lokalsamhället och deras egen självkänsla och självförtroende har vuxit. Ungdomsföreningen fortsätter att bedriva caféverksamheten och med arrangera fester och uppträdanden. Musikgruppen "Ghetto Starz" har bildat en egen utvecklingsförening och arbetar nu med planerna för den nya inspelningsstudion.

En av de tjejer som varit aktiv i musikgruppen och Café Respekt har fått anställning hos stadsdelsförvaltningen som "medborgarvård" på Rinkeby torg. Kontakterna mellan tjejen och stadsdelen har knutits via Medborgarservice som finns lokaliserat på Folkets Hus.

Utvärderarens kommentarer

Projektet bedöms ha bidragit till att de ungdomarna kunnat etablera sin verksamhet på Rinkeby Folkets Hus utifrån deras egna villkor. Projektet har till en del handlat om ungdomsgruppens egen process där ungdomarna genom samtal om värderingar, könsroller och förtryck av tjejer velat söka sig identiteter som bryter mot deras familjers kulturella bakgrund. Etablerandet av den öppna träffpunkten "Café Respekt" förstås ha skapat ett tillåtande forum för dessa diskussioner och samtal. Det uppfattas ha varit av betydelse att projektledaren och den projektansvarige funnits där som samtalspartners och vuxna förebilder sedan dessa unga vuxna beskrivs leva i ett sammanhang där traditionella värderingar kring könsroller påbjuds av föräldrar och andra vuxna auktoriteter. Då huvuddelen av ungdomsgruppen består av unga män bedöms projektets modell vara funktionell för att förändra attityder och få killar att uttala sin ställning mot förtrycket mot tjejer. Detta har bland annat visat sig genom att medlemmarna i Getto Stars egna texter i sången "Sister".

Projektansvariges uppgift synes främst ha varit att utåta mot konservativa krafter i lokalsamhället hävda dessa ungdomars rätt att dels bedriva sin egen verksamhet och dels att få göra motstånd mot värderingar de vill förkasta. Här har arbetet bestått av att ta bort de hinder som stoppat ungdomarna från att visa vad de kan om de ges möjlighet. Samarbetet med polismyndigheten ser ut att vara särskilt lyckat eftersom det möjliggjort ett flertal evenemang i ungdomarnas egen regi. Arbetet med att undanröja hindren för ungdomarnas verksamheter fortsätter i och med initiativet till att söka kontakta och medla med de konservativa ledare som vill reglera ungdomsverksamheten.

Rågsveds ungdomsmottagning

Medvetandegörande upplysningsarbete för ungdomar

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Vantörs stadsdelsförvaltningen ansökte om 525 000 kr för ett projekt riktat till ungdomar 14 – 20 år om förebyggande av hedersrelaterade brott, inom ramen för Rågsveds ungdomsmottagningens verksamhet. Projektets mål är att nå fler ungdomar med adekvat information och nå fler utsatta ungdomar i tidigt skede. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Ungdomsmottagningen i Rågsved har uppmärksammat behovet och initierat ett samarbete kring dessa frågor med tre närliggande högstadieskolor. Den planerade arbetsmodellen med besök till mottagningen av hela klasser underlättar att nå med information och medvetandegörande insatser många fler ungdomar än dem som på eget initiativ tar kontakt med mottagningen.

Beviljat: 200 000 kr

Utvärdering

Informant: Petra Voss (projektsamordnare) och Lotta Partby (projektgruppen)

Målgrupp och syfte

Ungdomsmottagningen finns i ett område där problematiken med hedersrelaterat förtryck förekommer i familjer med invandrabakgrund. Projektet har syftat till att sprida kunskap om hedersrelaterat förtryck och mänskliga rättigheter under skolelevers besök på ungdomsmottagningen.

Projektet i sammanfattning

Arbetsmodellen bygger på goda erfarenheter från ett tidigare projekt där skolklasser från högstadiet fick möjlighet att göra två studiebesök på mottagningen istället för det i skolundervisningen enda obligatoriska besöket. Genom det tidigare projektet hade de upptäckt att ungdomarna dels saknade forum för att tala om frågor om sexualitet och samlevnad och dels att ungdomarna ofta hade dåliga kunskaper om kroppens anatomi. Ungdomsmottagningens personal samlades därför kring ett projekt där de ville använda den tidigare beprövade arbetsformen för att skapa ett forum för samtal och diskussion med ungdomar och där de också kunde sprida kunskap om hedersrelaterat förtryck och mänskliga rättigheter.

Petra Voss har som kurator på ungdomsmottagningen fungerat som projektsamordnare. Utöver detta har hela mottagningens personal deltagit i arbetet med projektet inom mottagningens ordinarie verksamhet. Arbetet inleddes genom förankring av projektet bland skolornas rektorer och lärarpersonal. Petra träffade lärargrupper på områdets tre högstadieskolor och samtalade om projektets syfte och upplägg.

Områdets ungdomar i årskurs 9 (cirka 280 elever) har i grupper om cirka åtta elever fått besöka Ungdomsmottagningen vid två tillfällen. Det rör sig således om ca 75 besök totalt. Besöksgrupperna har delats in i tjejer och killar för sig. Personalens erfarenhet är att eleverna har lättare att tala om frågor som rör sex och samlevnad om de är i könssegregerade grupper. Utformningen av första besöket på Ungdomsmottagningen har liknat de studiebesök elever alltid erbjuds göra i årskurs 9. Vid förstabesöket fick grupperna information om att det följande besöket skulle handla om så kallat hedersrelaterad problematik. Eleverna fick i slutet av besöket fylla i en kort enkät med frågor om vad de redan visste om ämnet.

I det andra besöket berörs Mänskliga rättigheter och att detta i demokratisk praktik innebär "rätten till att själv få bestämma om det egna livet". Eleverna fick sedan information om vad ett så kallat hedersrelaterat liv kan

innebära. Informationen har sedan efterföljts av diskussion. Temana för diskussion har utgått ifrån vad som intresserat eller fångat den specifika gruppens uppmärksamhet. Informatörerna har här velat möta ungdomar där de står och således låtit dem styra riktningen på diskussionen. Vid slutet av det andra besöket fick eleverna fylla i en enkät där de fick skatta om det ansåg sig lärt sig något under besöken.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

I det föreberedande arbetet med förankring av projektet bland skolpersonal ville ungdomsmottagningen introducera tanken om att samtal och diskussioner med ungdomarna om jämlikhet som en mänsklig rättighet är en del av lärandet om hur demokrati fungerar i praktiken och att dessa samtalsämnen kan vara en naturlig del av undervisningen.

I anslutning till projektet har Vantörs stadsdelsförvaltning finansierat fem visningar av Fryshusets teaterföreställning "Elektras bröder". Ungdomsmottagningens samarbete och kontakter med skolans rektorer i samband med projektet synes ha bidragit till att rektorerna i sitt ställe tryckte på ansvariga chefer inom stadsdelen. Ungdomsmottagningen gjorde så att säga ett "lobbyarbete" i denna fråga.

Mycket tid av det praktiska arbetet har gått åt till att organisera de totalt 75 besöken av elevgrupper från områdets tre högstadieskolor. Att Petra tidigare varit verksam som skolkurator har underlättat då hon hade ett väl etablerat nätverk och var känd på skolorna bland både rektorer och lärare.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Det förebyggande arbetet handlar mer om att betona villkoren i det "hedersrelaterade livet" än att hitta de mycket färre enskilda fallen där det förekommer våld i heders namn.

När ungdomsmottagningen under det andra besöket berört så kallat hedersrelaterat våld har de betonat att det inte handlar om ett vi (svenskar) och dom (invandrare från hederskulturer) perspektiv eftersom Sverige historiskt sett också har utvecklats från ett patriarkalt samhälle till ett samhälle med ett jämställdhetsideal där individen med sina enskilda rättigheter står i centrum.

Egna skattade resultat

Projektets ambitionsnivå beskrivs vara "att så ett frö" av reflektion och sprida kunskap bland ungdomarna. De menar att de genom projektet har kunnat ge information och kunskap till ungdomarna. Genom projektet har

Ungdomsmottagningen fått möjlighet att under en tid fokusera kring en viss fråga och arbeta mer på djupet. Enligt informanterna är projektet början på en lång process av förändring av kunskapsnivå. De är uppmuntrade över att projektet förlängts under 2006 eftersom detta ger en trygghet för dem.

Det stora flertalet ungdomar har visat intresse för ämnet och har nyfiken varit mottagliga för informationen. Endast en elev har helt vägrat komma på besöken som varit frivilliga för alla elever. Enkätsvaren från den båda besöken har visat att kunskapen och medvetandenivån bland ungdomarna har ökat. De ungdomar som är utsatta och berörda av hedersrelaterat våld eller inskränkta levnadsvillkor relaterade till en hederskultur har genom projektet kunnat uppleva sig sedda. Samtalen om ämnet kan också ha gjort det tydligare för vissa att det är just deras verklighet de talar om och satt ord på. Ungdomsmottagningen menar att det ökade medvetandenivån kanske inte får effekter förrän om flera år eller förrän i nästa generation.

Utvärderarens kommentarer

Genom projektet har Ungdomsmottagningen återanvänt en redan beprövad och framgångsrik arbetsmodell. Projektgruppen uppfattas genom det förebyggande arbetet mot så kallat hedersrelaterat förtryck ha vidgat ämnet sex- och samlevnadskunskap till att även omfatta begreppen mänskliga rättigheter och demokrati. Samarbetet mellan ungdomsmottagningen och stadsdelens skolor uppges sedan tidigare ha varit gott. Ungdomsmottagningen synes ha varit både flexibla och tillmötesgående gentemot skolan i planeringen av ungdomarnas besök på mottagningen. Det bör lyftas fram att ungdomsmottagningen varit angelägen om att skolpersonalen var väl insatt i syftet med projektet. Förarbetet där projektsamordnaren besökt och diskuterat projektet med skolpersonalen ser således ha lagt grunden för fortsatt kunskapsutveckling i samarbete mellan skolan och ungdomsmottagningen. Metodiken i mötet med ungdomarna ser ut att ha lyft ungdomarnas medvetandenivå bland annat genom kopplingarna mellan hedersrelaterade livsvillkor och villkor för utövandet av mänskliga rättigheter och demokrati.

Sollentuna Kommun

Medvetandegörande upplysningsarbete för personal och ungdomar samt stärkande förebyggande arbete med flickor

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Sollentuna kommun ansökte om 167 000 kr för ett projekt som syftar till att förebygga s.k. hedersrelaterade brott mot ungdomar genom att 1) öka kunskapen och förståelse för problematiken hos skolpersonal, ungdomsmottagningen, kvinnojouren samt pojkar och unga män i samarbete med skolor i området 2) driva gruppverksamhet för flickor med invandrabakgrund som rekryteras via skolan.

Bakgrund: Sollentuna kommun har tidigt engagerat sig i arbetet för att förebygga hedersrelaterade brott bland kommunens invånare. Det aktuella projektet är välplanerat och välförankrat och stärker samverkan mellan lokala myndigheter/aktörer.

Beviljat: 160 000 kr

Utvärdering

Informant: Ann Hellberg (projektledare)

Målgrupper och syfte

Projektet initierades av kommunens förebyggande enhet som är en del av socialtjänsten. Enheten samordnar förebyggande insatser inom kommunen och har därmed kontakter med såväl socialtjänst som BVC/MVC, fritidsförvaltningen, skola/förskola och polismyndigheten.

Syftet är dels att lyfta fram ämnet hedersrelaterat våld bland personal som inom kommunen, med ett särskilt fokus på skolorna vars personal möter dessa ungdomar i ett tidigare skede, och dels att stödja flickor i patriarkala strukturer genom förebyggande arbete.

Projektet i sammanfattning

Ann Hellberg, enhetschef på förebyggande enheten, har fungerat som projektledare. Projektet har bestått av tre delar där två delar särskilt fokuserat på skolan som arena. I projektet inledning skickades en förfrågan ut till rektorerna på kommunens tretton högstadieskolor och två gymnasieskolor, för att kartlägga intresset av seminarier om hedersrelaterat våld och intresset för visning av föreställningen "Elektras bröder". Fem skolor svarade att intresse fanns.

Två seminarier har anordnats för ett sextiotal lärare, elevvårdspersonal, kommundienstmän och politiker. Astrid Schlytter och Sara Högdin talade vid det första seminarietillfället om de teoretiska begreppen kring hedersrelaterat våld och vidare om vad forskningen säger om utbredning och omfattning av problematiken. På det första seminariet presenterades även arbetet med att starta upp "Sharafs Hjältar" (Fryshuset) i Sollentuna av den lokala projektledaren Ahmet Benhur. Det andra seminariet koncentrerades till de utsatta ungdomarnas situation i skolan. Schlytter och Högdin redogjorde för sin egen forskning kring skolelevs (med invandrarbakgrund) upplevelse av situationer där normer i hemmen krockar med de normer som präglar den svenska skolan.

Under år 2005 visades Fryshusets föreställning "Elektras bröder" vid sex tillfällen. Tre grupper av gymnasieelever och tre grupper av högstadieelever

har sett föreställningen. De högstadieskolor där föreställningen visats finns i områden med en hög andel ungdomar med invandrarbakgrund. Visningarna av teaterföreställningen medförde vissa logistiska problem. Vid ett tillfälle visade det sig att den planerade lokalen drabbats av en vattenläcka efter en renovering. De fick därmed snabbt hitta en ny lokal och flytta hela sceneriet.

Den tredje delen i projektet har riktat sig till unga invandrarflickor som kan finnas i riskzon för hedersrelaterat förtryck. I kommundelen centrala Tureberg hade fältarbetare under 2002 – 2003 bedrivit det så kallade KASAM-projektet. De hade fångat upp tjejer i området, som inte fick utöva fritidssysselsättningar då de passade småsyskon, och startat en tjejgrupp. När KASAM-projektet lades ned tog samordnaren vid familjecentralen i området över ansvaret för tjejgruppen och drev den vidare under 2004. Under 2005 inkluderades verksamheten i Sollentunas projekt mot så kallat hedersrelaterat våld. Samordnaren på familjecentralen fortsatte att fungera som ansvarig och hade till sin hjälp två medledare. Medledarna har varit verk samma inom fritidsförvaltningen och inom förskolan.

Gruppen, bestående av 15 flickor i mellan- och högstadieåldern, har träffats under ett års tid. Samtliga flickor har invandrarbakgrund. Under det första halvåret träffades gruppen och dess ledare på familjecentralen. Tjejerna har genom olika aktiviteter så som hantverk, utflykter och besök på bowlinghall bekräftats till ett större självförtroende. Under hösten 2005 leddes gruppen endast av fritidsledaren och då träffades gruppen på fritidsgården i området.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Ann har delvis varit involverad i uppbyggnaden av en grupp med Sharafs Hjältar i Sollentuna. Hennes funktion har varit att hänvisa och presentera Ahmet Benhur för de rätta nyckelpersonerna. I ett förberedande möte diskuterade projektledaren Ann och Ahmet Benhur samt två yngre killar i Sharafs Hjältar-gruppen, troliga reaktioner hos ungdomar sedan de sett föreställningen. Mötets avsikt var bland annat att förebygga eventuella motsättningar mellan svenska ungdomars reaktioner (vars fördomar mot ”invandrare” kan stärkas av berättelsen) och reaktioner från ungdomar med invandrarbakgrund (som kan uppleva att berättelsen ”stämplar invandrare”). De två yngre killarna framhöll att föreställningen med fördel kan visas för en jämnt blandad publik, så att inte fördomar eller nidsbilder väger över.

I den respons som kommit efter visningarna av Elektras bröder talas det om att de direkta reaktionerna varit mycket positiva. Pjäsen ser ut att ha fångat eleverna. Lärare för de klasser som sett föreställningen ”Elektras Bröder” blev uppmanade att i efterhand arbeta med värderingsövningar/forumspel och fick till sin hjälp ett material från Elektra för efterarbetet. När projektledningen bett om respons på detta efterarbete har endast en lärare svarat att hon utfört övningarna med sin klass. Ann har dock tilltro till att de övriga

arbetat med någon form av efterarbete. Ann tänker i efterhand att man innan visningen av föreställningen för eleverna kunde ha ordnat ett seminarium för berörda lärare där de i förväg gett möjlighet att se pjäsen och diskutera och förbereda det egna efterarbetet i klasserna.

Att tjejgruppsverksamheten periodvis haft tre ledare med olika professioner och bakgrunder har visat sig vara dynamiskt. Det har lett till att man parallellt lärt sig handskas perspektivkrockar och fått en gemensam kunskap om de olika verksamheternas möten och förhållningssätt till flickornas situation. Det har funnit svårigheter med att ha gemensamma diskussioner och samtal med tjejerna i gruppen. Tjejerna har varit i olika åldrar och varit olika mogna. Det har varit tydligt att flickor som annars förväntas vara tysta och lydiga, i en sådan verksamhet ibland tar chansen att agera ut när de inte kontrolleras av familjen.

Egna skattade resultat

Ann menar att projektets tre delar bildar en helhet och att det varit positivt att få satsa mer gediget på att lyfta fram frågan ur flera olika perspektiv.

Seminarierna har följts upp i en kort utvärderande enkät till deltagarna. Responsen har över lag varit positiv. Seminariedeltagarna menade att föreläsningarna väckt tankar kring frågornas komplexitet och att de gärna såg att de kompletterades med konkreta råd om hur man bör agera då man möter en ungdom som utsätts för hedersrelaterat våld. Det andra seminariets diskussion lyfte särskilt fram ungdomarnas svårigheter med att finna en balans mellan föräldrarnas önskemål/krav och skolans/samhällets förväntningar på dem. Deltagarna menar i utvärderingen att de börjat reflektera över hur skolan hanterar dessa ungdomars situation.

Tjejgruppaktiviteten har efter årsskiftet 05/06 avslutats och fritidsgården arbetar numer aktivt med att ha en kväll öppen exklusivt för flickor. Familjecentralen och fritidsgården planerar att starta upp en ytterligare tjejgrupp under hösten 2006, sedan yngre tjejer som inte besöker fritidsgården efterfrågat denna verksamhet.

Utvärderarens kommentarer

Projektets olika delar synes, som projektledaren själv påpekar, ha kompletterat varandra. Fokus har genomgående legat på ungdomars villkor. Projektets uppläggning uppfattas därför ha varit väl genomtänkt redan innan från början. De olika delarnas metoder har tidigare används i kommunen eller i andra verksamheter. Kring visningarna av teaterpjäsen "Elektras bröder" har projektledningen i efterhand reflekterat över upplägget. Projektledningen menar att teaterprojektet hade kunnat förberedas genom särskilda seminarier

för skolpersonalen där pjäsen skulle visas. Detta hade möjligtvis kunnat leda till större respons från lärare gällande efterarbetet efter visningarna. Satsningarna på skolpersonalen kunskapsutveckling har vidare visat sig genom inriktningen och temana för seminarierna. Projektet har genom val av föreläsare aktivt tagit ställning för att påvisa att så kallat hedersrelaterat våld inte bara handlar om fysiskt våld och enstaka utsatta utan också omfattar skolelever (särskilt flickors) vardagliga villkor. Att projektet gått metodiskt tillväga syns även genom att uppföljning skett genom utvärderande enkäter till seminariedeltagarna. Responsen pekar på behov av att fortsätta kunskapsutvecklingen i samarbete med kommunens skolor, vilket tyder på att projektet lyckats med att väcka ett medvetande om flickors och pojkars olika villkor.

Arbetet med gruppverksamhet ser ut att ha lyckats med att dels skapa en arena för ”lydiga” flickor att få släppa på en självkontroll som sannolikt hämmar dem till underordning och dels skapa ett utrymme för flickor på fritidsgården (exklusiva Tjejkvällar som förmodas vara acceptabla för flickornas familjer). Särskilt bör bieffekterna av ökat samarbete mellan olika yrkesgrupper och enheter lyftas fram som en form av metodutveckling att ta till vara i framtiden.

Somaliska riksförbundet i Sverige

Medvetandegörande upplysningsarbete för somalier samt kunskaps- och metodutveckling inom organisationen

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Somaliska riksförbundet i Sverige har ansökt om 200 000 kr för ett projekt som syftar till att förebygga s.k hedersrelaterat våld bland somaliska familjer genom spridning av information via media, seminarier, personliga kontakter, stärka somaliska flickors situation i familj och samhälle samt påverka männens attityder och värderingar om flickor och unga kvinnors mänskliga rättigheter. Egen medfinansiering uppgår i 10 000 kr.

Bakgrund: Somaliska riksförbundet har förra året ansökt om beviljats medel av Länsstyrelsen för ett liknande projekt, vars syfte var att starta en attitydförändringsprocess bland somaliska pappor och unga män. Projektet har enligt organisationens utsago lyckats starta en dialog kring frågor om könsroller och flickors/kvinnors rättigheter hos en mindre grupp av manliga medlemmar. Processen är dock i sin linda och möter en del motstånd. Det aktuella projektet vänder sig till flera olika målgrupper –utöver pappor och unga män - med diverse engångsaktiviteter.

Beviljat: 40 000 "Medlen skall användas för fortsättning av den attitydförändringsprocessen hos en grupp pojkar och män som Somaliska riksförbundet påbörjade förra året."

Utvärdering

Informant: Ismahan Abdullahi (projektsamordnare)

Målgrupp och syfte

Inom Somaliska riksförbundet har de sedan 1998, i ett projekt finansierat av Stockholms stad, arbetat tillsammans med Rädda Barnens dialogprojekt för att skapa diskussioner om jämställdhet och somaliska familjer i Sverige. Genom seminarier och paneldebatter anordnade i samarbete med medlemsföreningarna i Stockholm har förbundet introducerat diskussioner om bland annat föräldraansvar och barnuppfostran samt att flickors och pojkar olika villkor och frihetsbegränsningar. Förbundet vill genom länsstyrelsens anslag vidga arbetet till att även omfatta medlemsföreningar i länet som finns utanför Stockholms stad.

Projektet i sammanfattning

Under 2005 har Ismahan Abdullahi fungerat som samordnare för projektet "Föräldraansvar och jämställdhet". Under våren 2005 delade hon ansvaret tillsammans med den tidigare projektledaren Abdibashir Ali.

Somaliska riksförbundet är en landsomfattande paraplyorganisation för 68 somaliska föreningar i Sverige. Riksförbundet har 32 medlemsföreningar i Stockholms län varav fyra finns i kommuner utanför Stockholms stad. Under våren 2004 gick man ut med en intresseförfrågan till alla somaliska medlemsföreningar i länet, om att delta i projektet genom att i sin förening tillsammans med Rädda Barnens dialogprojekt arrangera seminarier om föräldraansvar.

Modellen bygger på att varje förening arrangerar ett större seminarium med efterföljande diskussion. Dialogprojektet brukar vara behjälpliga med att finna en lämplig föreläsare till dessa seminarier.

Fyra större seminarier anordnades under 2004 och fyra större seminarier anordnades under 2005. Av de fyra föreningar som under 2005 deltog i projektet finns en förening utanför Stockholms stad. Föreläsningarna tolkas till somaliska. Efter seminarietillfället har projektledaren eller Niclas Kelemen från Dialogprojektet besökt föreningen vid 2-3 tillfällen.

Under 2005 har förbundet arbetat med att utbilda "jämställdhetsinformatörer". Initiativet till utbildningen kom från föreningen och de har fått hjälp från Dialogprojektet i det praktiska arbetet. Nio informatörer från nio föreningar har genomgått en utbildning med föreläsningar från bland annat advokater (om lagstiftning), författare och debattörer (Dilsa Demirbag-Sten) och religiösa ledare (Imam). Jämställdhetsinformatörerna blir efter utbildningen ansvariga för frågor som rör kvinnors och flickors rättigheter och jämställdhet inom sina respektive föreningar. Utbildningen syftar till att deltagarna ska ta ställning mot våld och sedan vara beredda att diskutera och argumentera för detta ställningstagande. Flertalet av de utbildade jämställdhetsinformatörerna är kvinnor. Kvinnorna är mycket stolta över att ha

fått denna utbildning. De har dock en svår position sedan de ständigt råkar i konflikt i sin förening med män som motsätter sig att de tar upp jämställdhetsfrågor. Ismahan tror dock att dessa informatörer har den envishet och det tålamod som krävs för förändring av attityder.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Bland de medlemsorganisationer som 2004 anmälde intresse prioriterades de föreningar som inte tidigare varit delaktiga i samarbetet med dialogprojektet. Anledningen uppges vara att riksförbundet önskar sprida projektet till nya intresserade.

I intresseinventeringen presenteras projektet handla om somaliska föräldrars uppfostran av barn och mötet med de ideal som finns i det svenska samhället. Genom seminarierna väcks diskussioner om jämställdhet. Denna rubricering kan annars avskräcka medverkan menar Ismahan. Vid inventering görs även en utlysning om att arrangörerna ersätts med 5000 kronor till föreningen för dess arbetsinsats. Summan ska täcka matkostnader och andra omkostnader. Föreningen får behålla det som blir över. Ambitionen är att nå ut även till dem som kanske är skeptiska till att diskutera jämställdhetsfrågor genom att använda den ekonomiska ersättningen som ”morot”.

Efter en inledande kontakt mellan projektledaren och föreningsordförandena hålls förberedande möten med föreningarnas styrelser i deras egna lokaler. Man diskuterar här de praktiska arrangemangen som datum för seminariet, lämplig föreläsare och servering av förtäring under seminariet. Ismahan uppger att det är viktigt att servera mat för att locka dit deltagare. Många menar annars att seminarier är ”slöseri med tid”.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Erfarenheten har visat att åhörarna till en början är ofta skeptiska till föreläsarnas anföranden men diskussionerna brukar innehålla både negativa och positiva inställningar till ämnet. Diskussionerna har aldrig lett till våldssamma bråk eller hotfulla ord, vilket är att räkna som en framgång i sig. Enligt Ismahan har somalier traditionellt i historien löst konflikter med våld och många har sin bakgrund i olika krigarfolk.

Ämnet kvinnlig könsstympning tas upp både på seminarier och i utbildningen av jämställdhetsinformatörer. Ismahan menar att kampen mot stympning är svår sedan även kvinnor som själva är omskurna kan argumentera för traditionens fortlevnad. De som stöder praktiserande menar att omskärningen ger ”rena kvinnor”. Ismahan står själv för motargumenten och brukar upplysa om att de kvinnor som anses vara ”rena” sedan de omskurits kan få

hygieniska problem och vara rent kroppsligt orena av urin eller menstruationsblod.

Projektet var tänkt att nå de föreningar som fanns utanför Stockholms stad. Endast en av dessa fyra föreningar har varit intresserade av att delta. Ismahan menar att det är allmänt svårt att nå ut till de somaliska föreningarna. Många somalier är inte vana vid ny teknik varför det finns ett motstånd mot att information sänds ut via mail och internet. För att nå människor bör man istället personligen tala med dem. Sammankomster och olika arrangemang kräver även att arrangörerna upprepade gånger påminner om tid och datum. Annars händer det att tänkta besökare uteblir. Flertalet kommer även ogenerat försenade till möten och arrangemang. Många lever kvar i en traditionell livsstil där tidsperspektivet är helt annorlunda än i det svenska samhället.

Egna skattade resultat

Att diskutera jämställdhet och våld mot kvinnor med den somaliska gruppen är en utmaning i sig. Seminarierna har enligt Ismahan lett till en ökad medvetenhet om att svenska samhällets jämställdhetsideal krockar med de traditionella somaliska könsrollerna. De försöker hantera denna konflikt genom att fokusera på barnuppfostran. Det finns här även en ökande medvetenhet om att flickor och pojkar växer upp med olika villkor och att flickornas frihet begränsas så att vissa inte ens får ha en fritid. Ismahan har hört Niclas Kelemen säga att han sett en positiv förändring och att det är mycket lättare att ta upp och tala om frågor om jämställdhet nu än det var 1998.

Via seminarierna har projektledarna gjort sig kända som förespråkare för jämställdhet. Detta har lett till att utsatta kvinnor sökt sig till Ismahan för stöd. Ismahan har under det senaste året fungerat som råd och stödkontakt för 6-7 kvinnor. Hon har bland annat hjälpt dessa kvinnor med råd i rättsliga frågor (skilsmässor) och i kontakter med myndigheter. Riksförbundet har tagit fram en liten informationsbroschyr om riksförbundet på somaliska som omnämner att utsatta kan söka sig till dem. Utsatta somaliska kvinnor hänvisas även till Ismahan via Medborgarkontoret.

Utvärderarens kommentarer

Projektet är en del av det fortgående samarbetet mellan riksförbundet och Rädda barnens dialogprojekt. Samarbetet med dialogprojektet uppges vara väletablerat och att arbetsmodellen varit verkningsfull för att väcka debatt inom Somaliska riksförbundets medlemsorganisationer. Fokus under projektåret har legat på att fånga upp nya medlemsföreningar och initiera diskussioner bland dessa. Det verkar emellertid inte vara enkelt att få medlemsorganisationerna intresserade av att diskutera jämställdhet. Genom

projektsamordnarens beskrivningar synliggörs att riksförbundet använder sig av flertalet olika strategier för att locka medlemsorganisationerna till samarbete, locka deltagare till seminarierna och för att inte väcka motstånd från dem som vidhåller bruk av de traditionella somaliska könsrollerna. Riksförbundet bedöms därvid besitta gott tålamod och en kreativitet till att finna olika sätt för att sprida intresset för projektet vidare. Det bör dock påpekas att den önskade förändringsprocessen bland somalier avstannar om riksförbundet, som de gjort under projektåret, till för stor del fokuserar på att starta nya debatter i fler föreningar istället för att följa upp arbetet i de föreningar där frågorna väckts. Initiativet till att utbilda jämställdhetsinformatörer kan tolkas vara ett försök att bedriva ett fortsatt förändringsarbete. Denna verksamhet bedöms dock sakna strukturer för ett sådant arbete sedan jämställdhetsinformatörernas huvuduppgift är att "bevaka frågan" och inte att driva den framåt. Informatörerna riskerar därmed att bli ensamma företrädare för jämställdhet i medlemsorganisationernas interna diskussioner. Då flertalet av informatörerna är kvinnor finns även risk att jämställdhetsfrågor görs till en "kvinnofråga" som inte berör männen.

Sveriges muslimska råd

Medvetandegörande upplysningsarbete för muslimer samt stärkande förebyggande arbete med flickor

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Sveriges Muslimska Råd ansökte om 159 000 kr för ett projekt som syftar till att förebygga hedersrelaterade brott mot ungdomar. Egen medfinansiering uppgår i 100 000 kr. Metoden är att – i samarbete med imamer och med stöd av rätt kunskap om islam – hjälpa familjer och ungdomar som löper risk att ta till våld/utsättas för våld för att lösa konflikter, om de tillåts att isolera sig och inte får hjälp med olika känslor, traditioner och lojalitetskonflikter.

Bakgrund: Projektet lyfter fram muslimska familjers utanförskap som en del av problemet. Målet är att identifiera familjer som lever i rädsla och skam och aktivt stödja dem med information om de mänskliga rättigheterna. Länsstyrelsen ser det som positivt att muslimska familjer och ungdomar som hamnar i kris erbjuds och får ett stöd som de själva inte orkar söka samt att imamer i egenskap att andliga ledare och auktoriteter uttalar sitt avståndstagande från familjevåld i alla dess former.

Beviljat: 30 000 kr. Eftersom detta är ett nydanande projekt föreslås att det drivs som pilotförsök i liten skala under detta år

Utvärdering

Informant: Mahmoud Aldebe (projektledare)

Målgrupp och syfte

Sveriges Muslimska Råd är en paraplyorganisation för nio rikstäckande muslimska föreningar som i sig omfattar 145 församlingar. Projektet syftar till

att förebygga våld genom att upplysa om Islams avståndstagande från våld samt att förevisa hur religion kan användas för att förhindra hedersrelaterade brott.

Projektet i sammanfattning

Muslimska rådets projektkommitté har arbetat aktivt med projektet tillsammans med Mahmoud som fungerat som projektledare. Utifrån anslaget storlek omarbetades den ursprungliga projektplanen och Muslimska rådets styrelse gav råd om vad som skulle prioriteras i projektplanen. Rådet gav också ekonomiskt stöd för att genomföra projektet. Projektet kom att bestå av tre delar; en Imam som turnerat runt i församlingar med tre olika förberedda predikningar, ett sommarläger för flickor i samarbete med Muslimska tjejklubben i Solna och projektledaren Mahmouds framarbetande av en information om Islams förhållningssätt till så kallat hedersrelaterat våld.

Projektet har arvoderat en imam (vanligtvis verksam i Uppsala) som rest runt och talat för muslimska församlingar i Stockholm med omnejd. Imamens predikningar har utgått från tre teman; Familjen och Islam, Relationen mellan föräldrar och barn, Sammanhållning av familjen är viktigare än att fördöma något misstag och tvinga dem att bryta med familjen. Dessa predikningar finns nedskrivna på arabiska.

Tillsammans med flera sakkunniga och en psykolog har man även anordnat en större paneldebatt. Cirka 500 män, kvinnor, ungdomar och äldre deltog. Det blev långa diskussioner utifrån frågor (vissa anonyma skriftliga som skickades fram) från publiken.

Inom projektet anordnades ett sommarläger för flickor i samarbete med Muslimska tjejklubben i Solna. Syfte var att i en lugn och trygg miljö diskutera frågor om religion och familjeband när det fanns konflikter mellan ungdomar och deras föräldrar. Teman för dessa diskussioner förbereddes av Mahmoud och tjejklubbens ledare.

Tjugofem flickor och femton vuxna kvinnor deltog i lägret som genomfördes under tre dagar under sommaren 2005 i för ändamålet hyrda SSU:s kursgård. Under dagtid bedrevs olika sommar- och fritidsaktivitet. Diskussionerna förtogs i huvudsak på kvällarna vid lägerelden och leddes av två kvinnor som deltog i lägret. De teman som diskuterades var bland annat flickornas kännedom om religiösa regler kring sex före äktenskapet.

Mahmoud har i arbetet med att skriva en informationsbroschyr studerat olika religiösa skrifter och läst en mängd olika debattinlägg där frågan om Islams förhållningssätt till så kallat hedersrelaterat våld diskuterats. Den färdiga broschyren rymmer ca 12 sidor. Han har här förklarar begreppen heder och hedersrelaterat våld. I broschyren fastslås att det i religiösa texter aldrig talas om att heder kan uppnås genom att begå våldsbrott. Texten förklarar att skam kan förmå vissa att begå brott. I sammanhanget betonas att Islam fördömer att människor dödas eller misshandlas på grund av att

denna människa agerat felaktigt eftersom endast Gud har makt att ge och ta liv. Texten exemplifierar olika konfliktsituationer mellan föräldrar och barn där det betonas att konflikter ska lösas genom diskussion och här rekommenderas att familjer i konfliktsituation tar hjälp av en imam. Broschyren innehåller även viss medicinsk information om "oskulden" för att understryka att flickor kan sakna mödomshinna utan att ha varit sexuellt aktiva.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Mahmoud medverkade vid ett tillfälle i de diskussioner som initierades under sommarlägret för flickor. Mahmoud beskrev ett illustrativt exempel på en familj som splittrats. Flickorna fick sedan diskutera sig fram till lösningar som kunde ha förhindrat utgången. En av de förebyggande lösningar som lyftes fram var att i ett tidigt skede i familjekonflikten anlita en imam som rådgivare för att medla och handleda parterna. Mahmoud upplevelse var att det inte fanns några större svårigheter med att diskutera de berörda frågorna med de unga flickorna.

Imamens auktoritet har varit av betydelse för projektet. Enligt Mahmoud söker sig såväl strikt religiösa familjer som etniskt muslimska familjer till imamer för råd i konflikter med söner och döttrar. I alla familjer kan dessa konflikter uppstå menar Mahmoud. I de mindre religiösa familjerna uppstår konflikter när föräldrarna ger för stora friheter till döttrarna och söner, varvid ungdomarna ställer till bråk om de inte får göra som de vill.

Mahmoud understryker att ungdomar kan få stöd i konflikter med föräldrarna om en imam betonar att ungdomars åsikter ska lyssnas till, att religionen fördömer våld och att det är viktigare att hålla samman familjen än att fördöma den som agerat felaktigt. Imamen kan även bistå i att förmå föräldrar att acceptera att ungdomar har kamrater av motsatt kön.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Den stora paneldebattens diskussioner mynnade ut i ett konstaterande av att hedersmord sällan förekommer i verkligheten och att ämnet i huvudsak är medias förstoring av fenomenet. Här framkom att den muslimska gruppen upplever sig stämplade. Flertalet i publiken menade att de inte ser någon skillnad mellan muslimska tonåringars och svenska tonåringars konflikter med sina föräldrar. Finns skillnad så handlar det om att svenska flickor inte håller tyst, medan de flesta muslimska flickor förblir tysta.

I interna diskussioner har det funnits ett ifrågasättande kring användandet av begreppet "hedersrelaterat våld". Mahmoud anser att det vore bättre om man använder begreppet "skam".

Inom projektet har de fortsatt att använda begreppet ”hedersrelaterat våld” med en hänvisning om att det handlar om vissa människors hantering av skam som föranleder dem till att bruka våld.

Egna skattade resultat

I Södermoskén har de märkt att alltfler familjer och ungdomar söker sig till imamerna för att med dem diskutera konfliktsituationer i familjen.

Mahmoud menar att ungdomar har fått ett ökat förtroende för imamens förmåga att medla med deras föräldrar.

Medlemsorganisationerna har informerats om projektet via ett informationsblad. Detta har inspirerat vissa församlingar som ute i landet kontaktat sina respektive Länsstyrelsen för att ansöka om att få arbeta med liknande projekt. I Örebros församling har man planer på att genomföra ett eget projekt som är större än det Muslimska rådet genomfört.

Den imam som anlitas för att resa runt och predika har även talat i ytterligare islamiska församlingar i Stockholmsregionen.

Mahmoud lyfter fram att han personligen lärt sig mycket. I arbetet med broschyren har han varit tvungen att gå in och på djupet undersöka vad religionen säger om denna företeelse. Han har även med intresse följt den pågående debatten. Mahmoud vill gärna översätta broschyren och imamens nedskrivna predikningar från arabiska till svenska i förhoppning om att sprida dessa material ytterligare bland alla som arbetar med frågorna.

Utvärderarens kommentarer

Anslaget från Länsstyrelsen avser stötta arbetet med att lokalisera familjer som lever i rädsla och skam och aktivt stödja dem med information om de mänskliga rättigheterna. Muslimska rådet uppfattas ha valt att göra detta genom att bedriva ett medvetandegörande upplysningsarbete i syfte att utsätta familjer sedan ska söka sig till organisationens företrädare för stöd.

Projektets tre delar förstås ha kompletterat varandra för att sprida ett gemensamt budskap om att Islam tar avstånd från våld och att religionen föreskriver att konflikter ska lösas genom medling och dialog. Genom projektet uppfattas Muslimska rådet velat sprida detta budskap både internt till svenska muslimer och externt till allmänheten och det svenska samhället. Budskapet uppfattas även syfta till att bekämpa föreställningen att hedersmord förknippas med muslimsk kultur. I upplysningsarbetet har projektet bland annat valt att använda sig av föreläsningar och predikningar från en imam. Predikningsarbete uppfattas ingå i organisationens ordinarie arbete varför metoden sannolikt är väl beprövad tidigare. Projektet har sedermera riktat sig direkt till muslimska flickor genom ett sommarläger. Detta bedöms

vara fråga om förebyggande upplysningsarbete sedan dessa flickor inte beskrivs vara utsatta för våld eller förtryck.

Projektledarens exemplifieringar och fallbeskrivningar av de teologiska analyserna i framställd broschyr framstår som ett pedagogiskt riktigt val. I fallexemplen finns möjligheter för familjer att känna igen situationer av konflikter mellan ungdomar och föräldrar. Det bör dock påpekas att spridningen av broschyrens information starkt begränsas av att den endast tryckts på arabiska. Likaså finns de nedskrivna predikningarna endast att tillgå för dem som förstår och läser arabiska.

I alla dessa delar ser metodiken ut att ha fungerat väl för att sprida budskapet. Projektledaren uppskattar att ett ökat antal ungdomar söker sig till religiösa ledare som genom medling kan stötta dem i konflikter med föräldrar och familjen. Projektet synes emellertid endast ge verktyg för lösningar av familjekonflikter inom religionens ramar och att stötta en muslimsk levnadsstil. Sedan projektet inte länkar sin modell till en integration i samhället utanför den religiösa menigheten, förefaller alternativen för berörda familjer vara begränsade.

Södertälje Kommun

Medvetandegörande upplysningsarbete för personal och föreningsaktiva samt stärkande förebyggande arbete med flickor och kvinnor

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Socialförvaltningen i Södertälje kommun ansökte 450 000 kr för ett projekt vars mål var att "förändra synen på könsroller och öka medvetenheten om det hedersrelaterade våldets konsekvenser". Tidsplanen är 12 månader. Målgruppen anges vara flickor och pojkar i s.k. patriarkala familjer, föräldrar som omfattas av hederskultur, personal inom socialtjänst och skola, berörda organisationer och trossamfund. Som metod för att uppnå målet uppges bl.a. kvinnogrupper, studiecirklar, samarbete med progressiva krafter, synliggöra maktstrukturer, kartläggning av hur många flickor som drabbas, kartläggning av vad som görs i Södertälje, få igång intern diskussion. Egen medfinansiering uppgår i 450 000 kr.

Bakgrund: Länsstyrelsens bedömning är att projektet är mycket ambitiöst, mycket omfattande, mångfacetterat och tycks bygga på ett starkt engagemang i frågan. En förändrad syn på könsroller förutsätter dock en personlig förändringsprocess hos de berörda. En sådan process – som rör vid människors värdegrund - kan inte forceras fram genom massiva parallella insatser på olika fronter under kort tid utan att riskera att få den motsatta effekten, dvs. uppfattas som ett hot och därmed väcka ett försvar som blockerar möjligheten att granska och reflektera över dessa värderingar och dess konsekvenser. Länsstyrelsens bedömning är att projektet skulle vinna på att sträckas över längre tid och under en första fas (12 månader) fokusera på några av nyckelaktörerna/målgrupperna och koncentrera sig på färre aktiviteter.

Beviljat: 100 000 kr.

Utvärdering

Informanter: Karin Mård (projektledare), Broula Barnohro-Oussi (projektgruppen)

Målgrupper och syften

I Södertälje kommun finns befolkningsgrupper från södra och östra Medelhavsområdet där hederskultur praktiseras. Projektet har till en del riktat sig till personal och föreningsaktiva och där handlat om fortbildning, kunskaps- och metodutveckling i frågor som berör så kallat hedersrelaterat våld. I övriga delar har projektet bestått av attitydförändrande verksamhet i grupper där det finns personer som drabbas av hedersrelaterat våld. Syftet med det senare är att förändra synen på könsroller och öka medvetenheten om det hedersrelaterade våldets konsekvenser.

Projektet i sammanfattning

Projektgruppen har letts av Karin Mård på Södertälje kommuns enhet för kvinnofrid. Enheten bedriver en mottagning för våldsutsatta kvinnor. Projektet har bestått av två delar varav en riktats mot personal och föreningsaktiva och en del riktats mot kvinnor och flickor i befolkningsgrupper där hederskultur praktiseras. Under projekttiden har kommunen dessutom haft visst samarbete med Fryshusets projekt (Sharafs hjältar) och Beth Nahrin kulturcentrums projekt (film om assyriska/syriska ungdomars tankar kring heder).

Den del som riktats mot professionella och andra aktörer har bestått av en seminarieserie med tre föreläsningar med efterföljande debatter och diskussioner. Seminarieserie föregicks av ett seminarium i samarbete med Huddinge och Botkyrka kommuner. I samband med seminariet inbjöds deltagare från Södertälje att anmäla sitt intresse till att arbeta vidare med frågor om hedersrelaterat våld. Dessa kom att bilda Södertäljeprosjektets nätverksgrupp. Nätverket, med representanter från socialtjänst, polis, kvinnojour, skolkuratorer, arbetsmarknadsenhet, vuxenutbildning och Svenska kyrkan, har arbetat med att sprida information om projektets seminarier inom sina respektive arbetsenheter och föreningar.

Det inledande seminariet i Södertäljes egen regi lockade runt tjugofem deltagare. Seminariet innehöll en föreläsning av Sivbritt Björktomta (projektledare för Huddinge kommuns projekt mot hedersrelaterat våld). Det andra seminariet var ett samarbete med Rädda Barnens Dialogprojekt. Evenemanget bestod kortare föreläsningar av Astrid Schlytter (rättssociolog

och forskare vid Stockholms Universitet), Broula Barnohro-Oussi (tidigare verksam vid St. Jacobs församling), Elisabeth Fritz (advokat) och Niclas Kelemen (Rädda Barnens Dialogprojekt). Runt 200 personer deltog i seminariet som avslutades med en paneldebatt. Det tredje och avslutande seminariet arrangerades i samarbete med Huddinge kommun. Ett tjugotal personer lyssnade till en föreläsning av Azam Qarai (LinnaMottagningen, föreningen Kvinnors Nätverk).

Den andra delen i projektet har handlat om diskussioner i kvinnogrupper och tjejgrupper där deltagarna har sin bakgrund i kulturer där hedersrelaterat våld förekommer. Kommunens arbetsmarknadscentrum anordnade under år 2004 tio träffar med åtta kvinnor. Deltagarna har tränat svenska språket samtidigt som man talat om genusfrågor och skillnader och likheter i hemmet och i arbetslivet för kvinnor med olika bakgrund.

Efter att gruppverksamheten avslutats anlätades Broula för att starta ytterligare en kvinnogrupp samt en tjejgrupp. Kvinnogruppen startades i St. Jacobs församlings kvinnosektion. Broula har tidigare varit verksam i kyrkan. Kvinnogruppen har bestått av 11 kvinnor som träffats var fjortonde dag i kyrkans lokaler. Träffarna har haft teman som könsroller, föräldrollen och uppfostran, oskuld och hedersmord.

Deltagarna i tjejgruppen har rekryterats genom Broulas egna kontaktnät. Gruppen som består av sju tjejer har träffats varje vecka i Kvinnofridsenhetens lokaler under hösten 2005. Tjejerna har vid flera tillfällen läst texter ur böcker och tidningar som berör hedersfrågor och kvinnors/flickors villkor och sedan reflekterat över dessa texter. Vid 2005 års slut avslutades kvinnogruppen och tjejgruppen i en gemensam träff i St. Jacobs kyrka. Förutom Karin och Broula deltog även flera diakoner från Svenska Kyrkan.

Fryshuset i Stockholm tog initiativ till att söka starta en grupp med "Sharafs Hjältar" för unga killar i Södertälje. Kenan Yusel, stadsdelsutvecklare inom kommunen, har haft den huvudsakliga kontakten med Arhe Hamednaca, projektansvarig för Sharafs Hjältar. Efter att Fryshusets arbete med rekrytering av intresserade killar till Södertäljegruppen pågått under en tid, motogs ett allvarigt hot mot Arhe och Sharaf-projektet. Vid ett möte mellan kommunen och Fryshuset avgjordes att försöket skulle avbrytas och Fryshuset har beslutat att låta projektet vara "vilande".

Kommunen har under året stöttat Beth Nahrin kulturcentrums filmprojekt genom att Broula Barnohro-Oussi varit behjälplig med att rekrytera ungdomar till filminspelningen. Efter en längre tids övertalning fann Broula två unga tjejer och två unga killar som sa sig vara beredda att medverka. Broula valde också att själv delta i filminspelningen. Karin Mård och Kenan Yusel har vidare deltagit genom att föreslå frågeställningar som kommunen ansågs vara viktiga att beröra genom filmen. Dessa frågeställningar omarbetas emellertid av Beth Nahrin som bedömde att frågorna var för laddade för att ställas direkt till ungdomarna.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Tjejerna i gruppverksamheten har varit öppna med att berätta om sina villkor i vardagen, där de bland annat beskrivit att ryktesspridning bidrar till att jämnåriga ungdomar kontrollerar varandra.

Ett problem uppkom sedan rykten spridits om verksamheten i den assyriska/syriska folkgruppen. Föräldrar uppmanades hålla sina döttrar ifrån tjejgruppen för Broula sades uppmanade flickorna till att ha sex före äktenskapet och att gifta sig med muslimer. Ett brev skrevs till flickornas mödrar som inbjöds till ett möte. Fyra av flickornas mödrar kom till mötet där de förutom Broula också träffade Karin Mård och Kenan Yusel. Ryktet dog sedermera ut. Om detta kan härledas föräldramötet går inte att säga.

Karin menar att paneldebatten med 200 deltagare tyvärr aldrig tog fart. Ett av anförandena förnekade att hederskulturen fanns och att religionen är helt emot våld. Anförandet blev inte ifrågasatt varför debatten föll platt. Karin menar att detta heldagsseminarium också varit ett för långt arrangemang, varför deltagarna varit trötta när det blev dags att diskutera.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Karin och Broula menar att det är problematiskt att man inte kan diskutera problematiken offentligt. Detta gäller dels inom den syriska/assyriska gruppen, där hedersrelaterat våld förekommer men där ämnet är tabubelagt, och dels i det offentliga rummet där det finns olika åsikter om hur man bör förhålla sig till frågan. Det är även problematiskt att hantera assyrierna/syriernas polarisering emot muslimer. Karin och Broula menar att det inte är konstigt att Sharaf- projektet blev motarbetat just i Södertälje, då hotet mot Arhe Hamednaca kom från några som antagit att han är muslim. Även progressiva krafter inom olika invandrarföreningar förnekar att hederskulturen finns bland assyrier/syrianer och man skyller fenomenet hedersmord på muslimsk kultur.

Broula menar att det går att diskutera laddade frågor om sexualitet om dessa hålls inom en ren kvinnogrupp. Broula kan introducera ämnet sedan hon själv har samma bakgrund som kvinnorna. Frågor som berör förekomst av hedersmord är något som kvinnorna inte kunde tänka sig att tala om i sammanhang där det finns utomstående (svenskar). Inför det svenska samhället vill man inte tillstå att de lever i en hederskultur. Kvinnorna talade om att det förekom hedersmord ibland assyrier/syrier i Syrien, Turkiet och Libanon. De menade även att ett mord av en syrisk kvinna i Sverige på 80-talet varit ett hedersmord men blivit rubricerat som ett svartsjukemord.

Egna skattade resultat

Respons från deltagare i seminarierna har visat att föreläsningarna varit uppskattade. De korta utvärderingar som gjorts har påvisat att deltagarna uppfattar sig ha erhållit ny kunskap och ytterligare kunskap efterfrågas. I efterföljande möten med socialtjänsten menar sig Karin ha sett att intresset för frågorna finns men att socialtjänsten alltför ofta uppvisar en handfallenhet när det gäller konkret arbete med enskilda familjer där det misstänks förekomma hedersrelaterat våld.

Vid starten av den kvinnogrupp och den tjejgrupp som letts av Broula, genomfördes en kortare enkät. De fick ta ställning i olika frågor som berörde dem själva och vikt av familjeheder, flickors oskuld, betydelse av ryktet och könsroller med mera. Broula menar att hon ville få en bild av kvinnornas och flickornas initiala medvetenhet om dessa frågor. Enkäten visade att hälften av kvinnorna uppgav sig leva i en hederskultur och att samtliga uppgav sig vara rädda om sitt rykte. Efter arbetet med kvinnogruppen har kvinnorna börjat ifrågasätta sin ställning som medarbetare i det kyrkliga arbetet. De har tidigare upplevt att de blivit för givet tagna och inte fått uppskattning av kyrkans manliga medarbetare. Sedan kvinnogruppen avslutats har de börjat kräva lika rätt till utrymme och att få lika rätt till resurserna. Kvinnorna uppvisar en högre medvetenhet om att de blivit sekundärt prioriterade inom församlingsarbetet och de synes ha fått ett starkare självförtroende. Ingen av tjejerna uppgav sig i den korta startenkäten veta vad en hederskultur är och hälften av dem menade att de var rädda om sitt rykte. Tjejernas medvetandegrad har enligt Broula förändrats under gruppverksamhetens första år. Tjejerna använder numer begrepp som heder och hederskultur när de beskriver sina villkor.

Utvärderarens kommentarer

De olika delarna av Södertälje kommuns projekt har dels haft olika målgrupper samt till synes olika ambitionsnivåer. Gentemot personal och föreningsaktiva har projektet satsat på att väcka frågan och sprida kunskap om så kallat hedersrelaterat våld. Användningen av seminarier och föreläsningar som arbetsform framstår vara en klassisk modell som fungerat för att locka åhörare och ge information. I fråga gruppverksamheterna (flickor och kvinnor) synliggörs en försiktighet inför att temat hedersrelaterat våld väcker starka känslor inom den berörda gruppen. Emellertid synes ambitionsnivån ha varit att förändra attityder och föreställningar varför verksamhet tyds ha använt sig av en mer ifrågasättande metodik. Vad gäller kvinn- och tjejgrupperna förefaller detta ha varit framgångsrikt bland annat på grund av samtalsledarens bakgrund och förankring i den assyriska/syrianska gruppen.

Laddningen som uppges finnas kring frågor om heder, oskuld, sexualitet och i ifrågasättande av patriarkala strukturer beskrivs vara en av de bakomliggande orsakerna till att projektet Sharafs Hjältar tvingades avbrytas. Projektgruppen uppvisar en reflektionsförmåga över de egna skattade resultaten sedan de betonar att det fortsatta arbetet mot så kallat hedersrelaterat våld i Södertälje bör föregås av en mer försiktig linje och mer i samarbete med interna krafter (i invandrarnas egna organisationer).

Unga Örnar i Backlura

Stärkande och medvetandegörande förebyggande arbete med ungdomar

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Unga Örnar i Backlura ansökte om 126 000 kr för ett projekt som syftar till att skapa större trygghet för flickor i området och att de skall känna sig respekterade. Unga Örnar bedriver på entreprenadbasis kommunens fritidsgård i Backlura, som är ett invandratätt område. Egen medfinansiering uppgår i 50 000 kr.

Bakgrund: Projektet vänder sig till de killar som besöker fritidsgården. Den metod som planeras går ut på att de får videofilma sig själva under genomförande av olika aktiviteter på fritidsgården. Två manliga ledare skall leda aktiviteterna. Därefter skall killarna tillsammans med sina ledare samtala om de värderingar angående kvinnlighet, manlighet, kill-och tjejroller, relationer mellan killar och tjejer som framkommer i videofilmen. Killarna skall därefter uppmuntras och ges stöd att reflektera över vilka värderingar som styr deras beteende och diskutera tänkbara alternativ. Projektet är nydanande och på ett kreativt sätt tar tillvara de möjligheter som står till buds inom ramen för fritidsgården och erbjuder killarna en roll som subjekt i processen.

Beviljat: 90 000 kr

Utvärdering

Informant: Joana Ericson (projektledare)

Målgrupp och syfte

Fritidsgården "Rumbagården" drivs av Unga Örnar i Nynäshamn och finns i ett bostadsområde där flertalet har invandrarbakgrund från bland annat irakiska Kurdistan, iranska Kurdistan och från Bosnien. På Rumbagården har fritidsledarna tidigare initierat diskussioner om könsroller, hedersrelaterade ämnen och våld i familjer. Syftet med projektet är kartlägga unga invandrarkillers attityder och att förändra en patriarkal kvinnoosyn.

Projektet i sammanfattning

Projektet har bestått av arbete med en grupp killar och en grupp tjejer. Utifrån olika teman och övningar har grupperna fått diskutera ämnen som

berört bland annat hedersrelaterat våld/förtryck, jämställdhet, värderingar och patriarkala strukturer. Joana Ericson har fungerat som projektledare. Tillsammans med en yngre kvinnlig fritidsledare har Joana lett arbetet med tjejgruppen och två yngre manliga fritidsledare har lett diskussionerna i killgruppen. Som metod har de valt att filma dessa gruppers diskussioner för att så småningom göra en film om projektet. Projektet har avslutats genom en gemensam skidresa till Sälen.

Deltagarna rekryterades bland de ungdomar som deltog i ett läger under början av 2005. Under lägervistelsen fick ungdomarna göra rollspel om temat våld/hedersrelaterat våld mot kvinnor. Fritidsledarna presenterade även projektet, dess uppläggning och att det skulle avslutas med en gemensam skidresa till Sälenfjällen.

Tio ungdomar har deltagit i gruppdiskussionerna på Rumbagården mellan april 2005 och mars 2006. Varsin veckokväll träffades grupperna tillsammans med ledarna för att diskutera utifrån på förhand gjorda frågeställningar om bland annat könsroller, könsförtryck, våld och heder, familjerelationer och flickors och pojkars olika villkor. Diskussionsunderlaget har bland annat utgjorts av tidningsartiklar och rollspel. De olika frågor och tankeställningarna som uppkom i en grupp överfördes ibland till den andra gruppen. De har även haft gemensamma diskussionskvällar. Alla träffarna dokumenterades med videokamera. Ungdomarna lånade också kameran för att intervjua föräldrar, syskon och kamrater utifrån frågeställningar som berörde ämnet.

Parallellt med projektet har Joana gått en utbildning i ART (Aggression Replacement Training) och arbetet med killgruppen utifrån teman om "ilskekontroll" och "alternativ konfliktlösning". Processerna i projektet och arbetet med förebyggande konfliktlösningsmetoder har gått in i varandra och fungerat kompletterande.

Under Sälenresan fick ungdomarna chans att prova skidåkning (för vissa för första gången) och att samsas med andra "svenska" skidturister i lifter och backar. Kvällarna användes till gemensamma diskussioner och till att intervjua ungdomarna enskilt. Även detta filmades med videokamera.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

Vid ett inbrott på fritidsgården i september 2005 stals videokameran och större delen av det filmade materialet. Ungdomarna var enligt Joana mycket besvikna bland annat eftersom materialet som de själva framställt (med intervjuer) inte kunde visas för de övriga. Eventuell uppgivenhet mot att de nu var tvungna att "börja om" med filmandet motades bort genom att hänvisa till att målet var Sälenresan. Det gjordes ett nytt inköp av kamera och verksamheten fortskred. De frågeställningar som legat till grund för de gruppträffar som filmats fanns kvar i skriftlig form vilket underlättade

arbetet med att spela in dessa diskussioner på nytt. De senare nyinspelade diskussionerna saknade dock lite av de tidigare samtalens fokusering och uppriktighet. Detta faktum bidrog till man beslutade om att göra enskilda intervjuer med ungdomarna under Sälensresan.

I de olika rollspel man arbetat med har flickorna fått spela manliga roller och pojkarna fått spela kvinnliga roller. Detta har enligt Joana medverkat till att ungdomarna, främst pojkarna, fått en större förståelse för varandras situationer. Killarna har till exempel uppvisat en större empati för sina sysstrars, flickvänners och mödrars situation och fått insikt om hur det kan vara att uppleva våld från en närstående man.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Joana valde medvetet att introducera ämnet hedersrelaterat våld och projektet under den första lägervistelsen, eftersom hon erfarit att ungdomarna oftare känner sig friare i att diskutera när de kommit ifrån sin vanliga miljö. Joana pekar på att hon strategiskt använt Sälensresan som en ”morot” för att rekrytera ungdomarna. Hon menar att entusiasmen över att arbeta med ämnet från början var ”mild” men att engagemanget vuxit under tiden projektet pågått och att de deltagande ungdomarna blivit seriöst angelägna om att diskutera dessa frågor. Ungdomarna fick en unik möjlighet i att uttrycka sig och att bli lyssnade till. De kom i stort sett alltid i tid till gruppträffarna och det var ibland de själva som påminde ledarna om att det var dags att samlas och att ta fram videokameran.

Ämnena och frågeställningarna har ibland lett till att diskussionerna varit laddade. Joana lyfter fram att det har varit av vikt att ledarna känner ungdomarna sedan tidigare. Detta har bidragit till öppna och ärliga diskussioner. Under diskussionerna har ungdomarna kunnat spegla sig i varandra och det finns flera exempel på att de konfronterat varandras kvinnoförnedrande attityder med argument som förespråkar jämlika relationer. Kontakt med syskonpar (sysstrar och bröder) som deltagit i projektet har möjliggjort att ämnet ”bröder som övervakar och kontrollerar sysstrar” har kunnat lyftas fram på ett illustrerat sätt i diskussionerna. De har även kunnat diskutera dessa (invandrar-) killars syn på ”svenska tjejer”, genom illustrerade exempel från gruppmedlemmarna. I dessa båda avseende har enskilda ungdomars situation lett till att fritidsledarna har fungerat som samtalspartner och stöd för berörda ungdomar.

Egna skattade resultat

Diskussionerna har varit givande för både ungdomarna och ledarna. Joana pekar på att hennes manliga kollegor genom projektet också genomgått en process där de har fått förändra sina ibland konservativa värderingar om könsroller. Joana menar att projektet genom sitt upplägg, där fritidsledarna kunnat styra upp dessa diskussioner, bidragit till att ungdomarna nu gör mer begründade reflektioner över tjejers och killars olika villkor, det egna beteendet och olika könsideal i det svenska samhället och i invandrarungdomarnas familjer. Det parallella arbetet med ART i killgruppen har bidragit till att killarna sammanlänkat konfliktlösningsmetoder med ett avståndstagande mot våld när de reflekterat över hur olika situationer kan hanteras.

Resan till Sälenfjällen bidrog till att förändra vissa invandrarungdomars syn på "svenskar". Intrycken från positiva möten med svenska familjer under resan har blivit bestående hos vissa av invandrarkillarna som sedan dess har knutit nya vänkontakter med svenska killar och de har bjudit in svenska killar till fritidsgården, där det annars bara finns ungdomar med invandrarbakgrund.

Inom projektet finns ca 5 timmars inspelat filmmaterial. Materialet har överlämnats till den handledare som följt fritidsledarnas arbete. Handledaren som kommer att göra en dokumentation av vad filmerna innehåller. Ungdomarna kommer att ge tillstånd till det material som får användas i den slutliga film som kan visas för andra.

Utvärderarens kommentarer

Gruppverksamheter på en fritidsgård är relativt vanligt förekommande. Att som i detta projekt fokuserat arbeta utifrån ett löpande tema och över längre tid, bedöms dock vara förhållandevis ovanligt. Skidresan uppges ha använts som "morot" för att locka ungdomar till att delta. I reflektion över ungdomarnas till synes äkta engagemang i projektet uppfattas skidresan successivt ha förvandlats till projektets "bonus". Projektet framstår som väldigt lyckat då ledarna förmått väcka ungdomarnas intresse för temat samt även med framgång ha förändrat enskilda killars tidigare förtryckande attityd mot tjejer. Verksamheten visar sålunda fram skönjbara resultat på attitydförändringar.

Tekniken, att dokumentera via filmkamera, förstås ha bekräftat för ungdomarna att deras åsikter och tankar är viktiga och att andra är intresserade av vad de har att säga. Metodmässigt ser även användning av rollspel ut att ha haft betydelse för att åstadkomma en förändring av attityder. Särskilt bland killarna bedöms det varit pedagogiskt lyckat att låta dem spela "kvinnoroller", vilket synes ha ökat deras empati för systrar, mödrar och flickvänner.

De fyra gruppledarna ser ut att via deltagande i diskussioner om könsroller ha stärkt sina roller som vuxna manliga och kvinnliga förebilder för ungdomar som besöker fritidsgården.

Väsby Kvinnojour

Medvetandegörande upplysningsarbete för personal och föreningsaktiva

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Väsby kvinnojour ansökte om 7 400 kr för att genomföra ett seminarium om s.k. hedersrelaterat våld för personal inom skola och social omsorg och andra som kommer i kontakt med utsatta ungdomar i området. Syftet är att ge seminariedeltagare ökade kunskaper och möjligheter att knyta kontakt med varandra

Bakgrund: Insatsen är välförberett, avgränsat och fokuserat och tar avstamp i kvinnojourens verklighet och faktiska förutsättningar. Den har också ett uttalat mål att främja dialog och samverkan mellan olika lokala aktörer.

Beviljat: 8 000 kr

Utvärdering

Informant: Britt-Marie Proos-Svensson (projektsamordnare)

Målgrupp och syfte

Kvällsföreläsning med efterföljande diskussion för professionella, lokalpolitiker och ideella aktörer. Syftet med projektet är att ge deltagarna ökade kunskaper och tillfälle att knyta närmare kontakter.

Projektet i sammanfattning

Kvinnojouren har i samarbete med ABF och Vänsterpartiet i Väsby arrangerat en kvällsföreläsning om så kallat hedersrelaterat våld. De tre har träffats i en projektgrupp för att förbereda föreläsningen och diskutera förslag på lämplig föreläsare. Samarbetet mellan de tre parterna är etablerat genom tidigare gemensamma evenemang och föreläsningstillfällen.

Evenemanget annonserades på anslagstavlor på olika enheter i kommunhuset i Upplands Väsby, däribland hos socialtjänsten, och på skolor i kommunen. Föreläsningen lockade mellan trettio till trettiofem åhörare som sedan deltog i en efterföljande diskussion. Deltagarna var kommunanställda, socialtjänsten, lärare från grundskola och gymnasium, enstaka politiskt aktiva inom vänsterpartiet och socialdemokratiska partiet samt aktiva från den lokala Rädda Barnen föreningen.

Kvinnojourens fokus ligger på bekämpning av våld mot kvinnor i allmänhet. Jouren vill inte särskilt skilja ut det hedersrelaterade våldet. Föreläsaren

Sureya Calli, beteendevetare verksam i Uppsala, hade själv satt rubriken för kvällen. Hon talade utifrån temat ”patriarkala mönster i Sverige och världen” med en senare frågeställning om dessa mönster går att bryta. Calli berörde bland annat hur hon arbetat med frågorna i skolor i Uppsala. Arrangörernas intryck är att föreläsningen var något som särskilt de deltagande lärarna kunde ta till sig. Föreläsningen följes av mindre gruppdiskussioner som sedan fångades upp i ett allmänt forum.

Erfarenheter från projektets tillvägagångssätt

I sin annonsering inför föreläsningen gick de medvetet ut brett för att fånga in intresserade inom olika verksamheter. Att föreläsningen inte lockat fler tros ha att göra med att det finns svårigheter med att anordna denna slags tillställningar i förorten. Det är ofta de samma, samhällsintresserade och föreningsaktiva personer, som kommer till dessa arrangemang oavsett vilket tema som arrangemanget berör.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Flertalet deltagare var de som redan vid tidigare visat intresse för frågor gällande våld mot kvinnor och besökt liknande arrangemang anordnade av kvinnojouren. Åhörarna var i stort sett den målgrupp som förväntades.

Kvinnojouren bedriver förutom jourverksamhet för våldutsatta en utåtriktad verksamhet, där de informerar om jourens verksamhet och kunskap om våld mot kvinnor. Jouren har erfarenhet av att ta emot flickor som utsatts för hedersrelaterat våld. Denna erfarenhet har gjort att de kontaktat rektor på kommunens gymnasieskola. Britt-Marie Proos-Svensson framhåller att det hitintills varit svårt att locka skolan till ett samarbete med kvinnojouren. De lärare som kommer till kvinnojourens föreläsningar uppfattas vara de som har ett personligt engagemang och intresse.

Egna skattade resultat

Deltagarnas respons efter föreläsningen visade att de hade en positiv inställning till arrangemanget och att informationen var användbar. Syftet med föreläsningen var att förmå deltagarna att se de patriarkala mönster som ligger bakom våld mot kvinnor. Arrangörernas förhoppning är att deltagarna på föreläsningen i sin tur ska föra vidare information och medvetandegöra andra på sina respektive arbetsplatser, i föreningslivet samt i politiska sammanhang. Ambitionsnivån för projektet är att väcka debatt och föra fram frågan om så kallat hedersrelaterat våld (och våld mot kvinnor i allmänhet) på dagordningen. En god bieffekt av detta och liknande arrangemang är att

kontakter knyts mellan socialtjänst, skolpersonal och kvinnojour när dessa träffas på föreläsningar.

Utvärderarens kommentarer

Projektet har varit begränsat till ett öppet seminarium om patriarkala mönster som indirekt berörde våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld. Projektet har använt sig av en arbetsmodell de tidigare haft goda erfarenheter av. I inbjudan till seminariet gick projektledningen ut brett till olika yrkesgrupper och föreningsaktiva. Ambitionen synes således ha varit att söka sprida informationen till så många som möjligt och till nya intresserade. Det visade sig då att huvuddelen av åhörarna gick att känna igen från kvinnojourens tidigare evenemang och föreläsningar. Projektledarens påpekan om att det finns svårigheter med att anordna denna typ av evenemang i förorten bedöms mycket väl kunna stämma. Arbetsmodellen där åhörarna i efterhand fick diskutera föreläsningen i mindre grupper uppfattas dock ha bidragit till att ge nya perspektiv på ämnet våld mot kvinnor sedan begreppet så kallat hedersrelaterat våld kopplats till sammanhanget.

Kvinnors Nätverk/ Linna-projektet

Skyddat boende, råd- och stödverksamhet för utsatta samt metodutveckling av stödarbete

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Föreningen Kvinnors Nätverk tillsammans med det kommunala bolaget AB-Vårlljus ansökte om 1 700 000 kr för andra året av Linna-projektet, ett treårigt samverkansprojekt om uppbyggnad av skyddat boende med stödinsatser - inklusive en öppen mottagning och jourverksamhet - för ungdomar 13-25 år utsatta för hedersrelaterat våld.

Bakgrund: Projektet startades förra året med stöd från Länsstyrelsen. Linna mottagningen och jourverksamheten öppnades sommaren 2004. Familjehem har rekryterats och utbildats av Kvinnors Nätverk. AB-Vårlljus har under året haft några placeringar inom sin verksamhet.

Beviljat: 750 000 kr till vidareutveckling och etablering av Linna-projektet. Från och med 2005 drivs projektet vidare av Kvinnors Nätverk ensam som då får förfoga över de beviljade medlen. Kvinnors Nätverk egen medfinansiering uppgår i 350 000 kr.

Utvärdering

Informanter: Azam Qarai och Liselotte Redaelli-Eriksson
(projektgruppen/personal Linnamottagningen)

Målgrupp och syfte

Frivilligorganisationen Kvinnors Nätverk bildades 1997 med avsikt att ge stöd till kvinnor med invandrarbakgrund och aktivt arbeta med att främja kvinnors rättigheter. År 2004 startade Kvinnors Nätverk i samarbete med AB Vår ljus en öppen mottagning, Linnamottagningen, vars syfte är att erbjuda råd- och stödverksamhet för ungdomar mellan 13–25 år som utsätts för så kallat hedersrelaterat våld och förtryck samt erbjuda konsultation till professionella. Samarbetet med AB Vår ljus är upplöst och Kvinnors Nätverk har under 2005 drivit Linnamottagningen i egen regi. Genom Linnamottagningen förmedlas utsatta ungdomar skyddat boende i jour- och familjehem anslutna till verksamheten. Mottagningen har en jourtelefon öppet alla dagar i veckan fram till kl.22.30.

Verksamheten i sammanfattning

Inom Linnamottagningen finns tre heltidstjänster. Verksamhetens kärna är deras öppna råd- och stödmottagning. Till Linnamottagningen vänder sig såväl ungdomar (flickor och pojkar) som olika yrkesgrupper (socialtjänst, skola, skolhälsovård mm) för rådgörande samtal kring en ungdoms situation. Verksamheten erbjuder stödjande och rådgivande samtal med ungdomar, som i vissa fall fortgår kontinuerligt under längre tid. Ungdomar erbjuds anonymitet och kan genom den öppna mottagningen få regelbundna stödstödsamtal då Linnamottagningen inte har någon dokumentations-skyldighet av sina stödkontakter. I sin samtalsmetodik betonar de ett fokus på ungdomens egna utsagor och önskemål om vilket stöd de tycker sig behöva. Personalen ger också praktisk hjälp (ex hur man ställer sig i bostadskö, i att söka utbildningar eller arbete), är ombud för ungdomar i kontakt med olika myndigheter samt länkar dem till psykologer och andra stöd- och specialistinstanser. Linnamottagningen erbjuder också stödpersoner till ungdomar. Stödpersonerna är frivilliga som rekryteras och utbildas av Kvinnor Nätverk. Mottagningen förmedlar även skyddade boenden i verksamhetens familjehem eller i andra verksamheters skyddade boenden.

Under året har Linnamottagningen dels arbetat med rekrytering av nya familjehem och dels arbetat med metodutveckling i den fortsatta kontakten personalen har med placerade ungdomar och själva familjehemmet. Linnamottagningen har i dagsläget sju familjehem. Personalen har en aktiv roll efter placering av ungdomen, som sker i samarbete med socialtjänsten, vilket bland annat innebär tät och kontinuerlig kontakt mellan Linnamottagningen, ungdomen och familjehemmet. Familjehemmen handleds i att stödja ungdomarna och uppmuntra självständighet samt att hantera de strategier ungdomarna genom uppväxten använt sig av, till exempel att ljuga och att

dölja vissa saker för att därigenom få ett större handlingsutrymme. I kontinuerliga självförtroende befrämjande samtal med Linnamottagningens personal uppmuntras vidare ungdomarna i att argumentera, att uttrycka tankar, intressen, framgångar eller missnöje.

Erfarenheter från verksamheten

För de ungdomar som har behov av flyttas från familjen görs en individuell bedömning kring vilken form av boende som bäst lämpar sig. Bedömningen görs (i samarbete med den socialtjänst som bekostar insatsen) utifrån problematikens form och grad, utifrån ålder och ungdomens önskemål. Ungdomar i Linnamottagningens familjehem följs i sin fortsatta process och utveckling. I stödsamtal med ungdomarna följer personalen upp psykosocial hälsa, motivation, känslor av saknad efter familjen och hjälper ungdomarna att hantera svåra känslor. Personalen fungerar som rådgivare kring olika val och alternativa handlingsstrategier.

Linnamottagningen betonar vikten av att förmå ungdomarna att förstå och strukturera sina tankar så att de kan reflektera kring den egna situationen. Ibland kan detta också handla om att klargöra ungdomarnas rättsliga läge och att ge samhällsinformation. Linnamottagningen understryker den självförtroende- och självständighets- befrämjande delen av stödsamtalen. En majoritet av ungdomarna har vuxit upp i familjer där de fått ständig kritik, förväntats vara lydiga och inte ifrågasätta, varför Linnamottagningen menar att det är viktigt att minska deras osäkerheter. De uppmuntrar ungdomarna att stegvis klara av att göra saker själva, bekräftar vad ungdomarna åstadkommer på egen hand och reflekterar kring deras utveckling genom återblickar på tidigare situationer. Linnamottagningens familjehem får således också i uppdrag att uppmuntra ungdomars självständighet.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Självbilden, hos de ungdomar som internaliserat familjens bild av dem som odugliga, är enligt Linnamottagningen en av de mest vanskliga bitarna att arbeta med. Linnamottagningen har erfarit att dessa ungdomar ofta växt upp utan att lära sig tänka på konsekvenserna av olika beteenden/handlingar. De har endast förväntats lyda utan att ifrågasätta. De har inte fått lära sig att överväga olika alternativ eller att ta egna beslut. Personalen bearbetar tillsammans med ungdomarna en nedvärderande självbild genom olika former av självförtroende träning.

Detta förändringsarbete tar lång tid och syftar till att söka förmå ungdomarna att se sig själv som individer med egna rättigheter. Linnamottagningen har under det senaste året tydligare börjat uppmärksamma ungdomarnas processer mot att vara "individer". De pekar också på hur mångfacetterad

problematiken är och att det finns olika element som har olika betydelse för olika ungdomar. Under det senaste året har Linnamottagningen, på uppdrag från ungdomen, i det fall där det varit möjligt träffat ungdomens familj för samtal. De har erfarit att ungdomarna (flickorna) ofta har nära relationer med sina mödrar. I en del fall har de därför haft en kontinuerlig kontakt med flickors mödrar. Dels för att flickan ska få behålla denna relation, via Linnamottagningen, då hon placerats i ett boende som inte är känt för familjen. Dels skingrar detta moderns oro, när Linnamottagningen kan försäkra mamman om att dottern är i säkerhet och att hon mår bra.

Överlag menar sig Linnamottagningen har ett bra samarbete med de socialtjänsthandläggare de kommer i kontakt med. Linnamottagningen beskriver dock några problemområden som försvårar samarbete. Socialtjänsten har enligt Linnamottagningen svårigheter med att se att hedersproblematiken sträcker sig över myndighetsgränsen. Linnamottagningen har haft svårt att få gehör från socialtjänsten för insatser till unga vuxna (över 18 år) då unga vuxna med hedersproblematik hamnar utanför den sociala barn- och ungdomsvården. Linnamottagningen har erfarit att hoten mot dessa unga måste vara av livshotande karaktär för att utlösa ett ingripande från socialtjänstens vuxenenheter. Linnamottagningen har också erfarit att vissa handläggare, utifrån socialtjänstens ekonomiska ramar och/eller kategorisering av ungdomar över 18 år som vuxna, förordar egna boenden framför familjehem med kompetens kring hederskultur. De unga som får egna boenden riskerar att bli isolerade eller dras in i riskfyllda situationer när de söker bekräftelse från partners och kamrater som utnyttjar deras genom uppfostran implementerade undergivenhet.

Ett annat problemområde rör socialtjänstens förhållningssätt gentemot ungdomars familjer. Socialtjänsten tycks ha en tilltro till uppriktigheten hos familjer som påtalar att de förändrats och att det därför är säkert för ungdomarna att återvända. I fall där det senare visat sig att förhållandena inte förändrats och att kränkningarna/våldet fortgår efter återföreningen har Linnamottagningen flertalet gånger stött på att socialsekreterare tenderar att vara obenägna att göra nya placeringar av de ungdomar som återvänt till familjen. Detta trots att ungdomarna påtalat nya kränkningar, hot eller våldsamheter.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Antal förfrågningar om stöd och råd från ungdomar själva, andra professionella, bekanta, släktingar mm, har under projektiden varit alltså växande. Under perioden 2004 - 2005 kontaktades Linnamottagningen av över 200 ungdomar och under det första halvåret av 2006 har 132 flickor och pojkar vänt sig till mottagningen. Samtliga ungdomar har fått någon form av samtalsstöd, många över längre tid. Sedan start 2004 har de dess-

utom haft 17 stödkontakter med ungdomar på uppdrag av socialtjänsten. Tre av dessa är pågående även under år 2006.

Linnamottagningen har haft totalt 35 placeringar (av flickor) under hela projektperioden, varav tio placeringar i mottagningens jour- och familjehem gjorts under det senaste året. Både uppdragsgivare (socialtjänsten) och målgruppen ungdomar uppges ha varit nöjda med Linnamottagningens arbete.

Personalen framhåller att kunskaper om den hedersrelaterade problematikens sammanhang först har förvaltats genom Kvinnors Nätverk stödverksamheter och sedermera utvecklats metodmässigt av Linnamottagningen. Genom professionalisering av arbetet menar sig verksamheten ha funnit en mellanform mellan att vara frivilligförening och tjänstemannaorganisation. De betonar att deras modell präglas av ett metodiskt och processfokuserat arbete. Linnamottagningen har sett stora fördelar med att ungdomar och unga vuxna får ett boende i ett familjehem istället för ett eget boende. Ju tätare kontakt Linnamottagningen har kunnat ha med ungdomarna desto lättare har det varit att kunna motverka en nedvärderande självbild. Familjehemmen har kunnat ge direkt omsorg till ungdomar som annars upplever sig som ensamma i saknaden efter familjen.

Utvärderarens kommentarer

Ett stort antal ungdomar söker själva kontakt med verksamheten varför Linnamottagningen bedöms ha lyckats väl i nå ut till målgruppen. Detta uppfattas bland annat ha att göra med att Linnamottagningen uttryckligen uppger sig göra ett ställningstagande för den enskilda individen. Att personalen sedermera i mötet med ungdomar visar detta ställningstagande förstås ha medfört att målgruppens förtroende gentemot Linnamottagningen är stort. Förhållningssättet, att sätta ungdomens egna utsagor och önskemål i fokus, ser vidare ut att metodiskt genomsyra både råd- och stödverksamheten och det fortsatta stödarbetet med ungdomarna som placeras i skyddat boende.

Linnamottagningen förstås vara väl medvetna om att vissa ungdomar förleder personal och/eller ett familjehem för att få sina önskemål tillgodosedda. Personalen bedöms sålunda ha en omfattande och djupgående kunskap om komplexiteten i problematiken och erfarenhet av att se de strategier ungdomar i hederskontextuella sammanhang använder för att hantera villkor av förtryck och frihetsinskränkningar.

Verksamhetens jour- och familjehem uppges vara särskilt rekryterade för att möta upp denna målgrupps olika behov, däribland att tillgodose behov av nära relationer och att fungera som alternativa vuxenförebilder som inte styr, kontrollerar och övervakar. Arbetsmodellen framstår i hög grad vara processfokuserad och tonvikt läggs på självständighets- och självförtroende

befrämjande stödarbete. Aktörerna skattas ha en kvalificerad förmåga att analysera ungdomarnas processer utifrån kännedom om deras specifika bakgrund.

Linnamottagningen bedöms ha utvecklat en väl fungerande metod där de i samarbete med familjehemmen kan följa varje enskild ungdoms process samt handleda och stötta en process mot självständighet. Metodutvecklingen, företrätt av den fortlöpande uppföljningen efter placering i familjehem, uppfattas ha lett till en hög kvalitet i stödarbetet. Verksamheten har även arbetat med att upprätthålla en kontakt mellan en placerad ungdom (flicka) och någon närstående familjemedlem (modern) utan att för dens skull bortse från ett säkerhetstänkande kring ungdomens situation. Detta tolkas kunna vara början till att utarbeta metoder för förhindra att ungdomen i saknaden efter familjen lämnar det skyddade boendet och återvänder till oförändrade förhållanden av förtryck, kränkningar och våld.

Stiftelsen Unga kvinnors värn

Skyddat boende och metodutveckling av stödarbete

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Unga Kvinnors Värn inkom med en ansökan om 424.215 kr för fortsatt uppbyggnad av skyddat boende för flickor/unga kvinnor 16 – 30 år utsatta för hedersrelaterat våld. Projektets mål är att uppgradera säkerheten i UKVs nuvarande kollektivt boende, iordningsställa 2 lägenheter att användas som sluss inklusive utveckling av metoder för att arbeta med det, utöka målgruppen till att omfatta även flickor som är underåriga (16 – 18) samt genomföra en del sociala aktiviteter i anslutning till nuvarande kollektivt boende. UKV har samtidigt ansökt hos länsstyrelsen om tillstånd för att bedriva HVB-verksamhet för flickor från 16 år mot tidigare från 18 år.

Bakgrund: Länsstyrelsens bedömning är att UKV bedriver en verksamhet av god kvalitet, har kompetent personal och är etablerade. Länsstyrelsen har ställt sig dock tveksam till att åldersgruppen i ett litet kollektivt boende skall vara så vid (16 – 30 år) eftersom de boendens behov och erfarenheter kan bli då mycket olika. Besök har gjort av länsstyrelsens socialkonsulenter som handlägger tillståndsansökan. Samtal har också ägt rum mellan UKV och Länsstyrelsen. UKV har därefter bestämt sig för att dra tillbaka tillståndsansökan för HVB-verksamhet från 16 år och behålla sin tidigare åldersgrupp 18 – 30 år.

Beviljat: 250 000 kr som stöd till projektets följande delar:

- I ordningställande av 2 lägenheter att användas som sluss
- uppgradera säkerheten i det nuvarande boendet samt
- metod-och kompetensutveckling för att utveckla slussverksamheten

Utvärdering

Informanter: Maria Lyshöj (projektledare) och Ingrid Strindberg (personal)

Målgrupp och syfte

Som kris- och motivationshem, för unga kvinnor mellan 18-30 år, har stiftelsen Unga kvinnors värn (UKV) 20 års erfarenhet av att bland sina boende möta unga kvinnor med hedersrelaterad problematik. Under 2004 fick UKV anslag från Länsstyrelsen till kostnaden för två boendeplatser i deras kollektivboende. Under 2005 ville UKV utveckla en utslussningsverksamhet efter ett boende i kollektivet för unga kvinnor med hedersrelaterad problematik. Projektet syftar till att stödja dessa unga kvinnors utveckling till större självständighet genom ett stödprogram under ett boende i utslussningslägenhet.

Verksamheten i sammanfattning

På kollektivboendet arbetar tio personal på 7 ½ heltidstjänster totalt. Boendet har personal dygnet runt. Personalen arbetar utifrån "medlevarskap" i kollektivet och deltar i livet på boendet tillsammans med tjejerna. De menar att de därigenom fungerar som kvinnliga förebilder för de unga kvinnorna. På boendet erbjuds bland annat kvinnorna tjejgruppsverksamhet, motionsaktiviteter, helgaktiviteter och skapande verksamhet. I verksamheten ingår även självständighetsträning och arbete med empowerment. Förutom gemensamma aktiviteter arbetar UKV individuellt med varje ung kvinna utifrån hennes specifika behov.

UKV har tillgång till två lägenheter där de låtit unga kvinnor bo upp till två år efter ett boende på kollektivet. Inför projektet start fanns sålunda erfarenheter av en utslussningsverksamhet som fungerat efter en pragmatisk modell. Härigenom hade de lärt sig att de unga kvinnorna behöver mer stöd, än enstaka kontakter med UKV, när de bor i egna lägenheter.

Det "utslussningsprogram" UKV har utvecklat, och som knyts till de två nämnda lägenheterna, innehåller kontinuerlig och intensiv kontakt med UKV-boendet och personalen. Avsikten är att genom detta motverka isolation eller annan problematik hos unga kvinnor som förmodligen inte ens sovit själva utan sin familj eller andra närstående, vid något tidigare tillfälle.

Modellen utgår ifrån att den unga kvinnan först ska bo en längre tid på UKV:s kollektivboende och att UKV bedömer och avgör vilka kvinnor som flyttar till lägenheterna. De menar att för tidig eller direkt inflytt till utslussningslägenhet kan medföra att utslussningsprogrammet inte utnyttjas, då den unga kvinnan inte har en tidigare etablerad tillhörighet till aktiviteter eller etablerad relation till personalen. I utslussningsprogrammet görs en individuellt anpassad plan för de unga kvinnor som bor i lägenheterna. I programmet ingår möjlighet till att delta i gemensamma måltider och i de aktiviteter som erbjuds på kollektivboendet. Här är det enligt UKV viktigt att uppmärksamma att de unga kvinnorna kan komma att överskatta sin egen

förmåga och bild av att leva självständigt, så att de avböjer kontakt med kollektivboendets verksamheter i alltför stor grad. Den unga kvinnan har under boendet i lägenheten fortsatt kontakt med de stödpersoner som hon fått under det tidigare boendet på kollektivet. Genom programmet vill man skapa balans mellan frigörelseprocessen och stöd i relationen till personal. UKV vill arbeta med att bryta flickans isolering genom att stödpersonen fungerar som länk ut till aktiviteter utanför UKV. Den unga kvinnan uppmuntras att söka bilda nya nätverk som utgår ifrån hennes egna personliga intressen och fritidsaktiviteter. Den fortsatta kopplingen mellan utslussningslägenheterna och kollektivboendet är även viktig för att ge de tjejer som bor i lägenheterna en gemenskap bland andra tjejer.

Boendet i lägenheterna begränsas till kontrakt om sex månader i taget, varvid man sedan omprövar beslutet om boendet. Detta avser uppmuntra unga kvinnorna till att vara aktiva och ta ansvar för sitt senare fortsatta egna boendet.

Erfarenheter från projektets genomförande

Projektet med utslussningslägenheter för tjejer med hedersrelaterad problematik har sträckt sig över perioden 1 januari till sista december 2005. En personal har fungerat som ansvarig för de praktiska frågorna kring boendet i utslussningslägenheterna, men i övrigt har man inte haft specifik personal knuten till utslussningsprogrammet.

UKV har under år 2005 haft två unga kvinnor boende i var sin av de två utslussningslägenheterna. Trots att man arbetat med utslussningsprogrammet, upplevde de unga kvinnorna att de "stod vid sidan om" gemenskapen på kollektivboendet. Arbetet med att förmedla nya sociala kontakter ute i samhället försvårades av att de unga kvinnorna själva dragit sig undan kontakt med personalen. De unga kvinnorna har sagt sig starkt önska ett eget boende och att de varit medvetna om vad detta innebär. Dock har det visat sig att de unga kvinnorna upplevt det som mentalt påfrestande att bo ensam i ett eget boende. De unga kvinnorna som bott i lägenheterna synes ha varit intellektuellt förberedda på det egna boendet, men inte varit emotionellt beredda på ensamheten i vardagen. Det är här viktigt att personalen är lyhörda för och har respekt för de unga kvinnornas egna processer.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Personalen ser med fördel att unga kvinnor med olika problemsituationer och olika utsatthet umgås i samma grupp. Detta kan fungera bekräftande på att unga kvinnor från alla miljöer kan ha problem i sina familjer. UKV har

erfarit att unga kvinnor med olika bakgrund skapar nya nätverk sinsemellan och får kamrater som de fortsätter ha kontakt med efter boendet.

De unga kvinnor som delar den hedersrelaterade problematiken har fler gemensamma nämnare med de övriga unga kvinnor som på grund av andra sorts kriser eller konflikter med familjen har flyttats från hemmet. Specifika behov beroende på hedersproblematikens karaktär fångas upp av kvinnans stödperson som ger henne mycket egen tid. Dessa unga kvinnor har ofta visat ett ointresse av umgänge just med varandra. De visar ibland på rädslor inför att andra ska sprida rykten och göra det känt att de flyttat från familjen. Några av dessa unga kvinnor har också menat att de inte orkar höra andras liknande beskrivningar på erfarenheter av hedersrelaterad problematik, för att det blir betungande att känna igen sig.

UKV menar att det finns risk för depressioner hos de unga kvinnor som lämnas att i för stor utsträckning klara sig själva. De kan komma att avvärja sig från kontakt och dra sig undan sociala aktiviteter. Risken finns att de i och med detta blir isolerade. Upplevelse av ensamhet kan göra att längtan efter familjen växer sig ännu starkare och manifesterar sig i en föreställning om att hotet mot henne tappat sin allvarlighetsgrad. De unga kvinnorna kan då komma att själva ta kontakt med sina familjer för att söka försoning. För de unga kvinnor som önskat flytta tillbaka till sina familjer har UKV i samarbete med socialtjänst och polis, verkat för att mellan kvinnan och familjen präglas av ett säkerhetstänkande.

Erfarenheterna har visat att dessa unga kvinnor, trots att de uttalat att de inte vill leva under förtrycket, ändå har inkorporerat att familjens värderingar om att "ogifta unga kvinnor" inte bör bo ensamma. De har vuxit upp i familjer med en kollektivistisk syn på familjen vilket gör att unga kvinnor har svårigheter med att tänka på sig själva som autonoma individer och att fungera som självständiga unga kvinnor. Deras identitet är också knuten till familjen som bas, där de är någons dotter och/eller syster. Detta försvårar ett boende i en egen lägenhet. UKV menar att här finns en risk att dessa unga kvinnor, på grund av sitt behov av att vara någon i relation till andra, söker sig till män och pojkar som utnyttjar dem och de kan även komma att hamna i nya hotade situationer.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Kollektivboendet hade under år 2003 fjorton unga kvinnor med så kallad hedersrelaterad problematik. Under år 2004 var motsvarande siffra tolv unga kvinnor och under år 2005 bodde nio unga kvinnor ur målgruppen på kollektivet. Boendetiden varierar mellan korta boenden och längre boenden. De unga kvinnor som bott på UKV har överlag varit mycket nöjda med boendet.

Utslussningslägenheterna och medföljande utslussningsprogram ingår numera i UKV ordinarie verksamhet. De kommer fortsatt att prioritera unga kvinnor från den specifika målgruppen för detta boende. Erfarenheterna från de två första unga kvinnornas boende i utslussningslägenheterna har lett till att UKV diskuterar vidare metodutveckling. De överväger en modell med ett ”dubbelt boende”. Unga kvinnor kan således tränas i eget boende genom att börja med att sova i lägenheten någon enstaka natt och att sova i kollektivet övriga nätter i veckan.

Det egna boendet i lägenheten kan sedan stegvis ökas så att den unga kvinnan efter en tid klarar att bo själv på heltid. Själv-ständighetsträningen kan även utvecklas genom regelbundna individuella samtal med de unga kvinnorna utifrån teman som berör deras processer, däribland medvetandegörande om svårigheterna med att se den autonoma individen när man vuxit upp med en kollektivt relaterad identitet. Det förut-sätter också ett arbete med att förmå tjejerna att se sina olika kvinnoroller och att familjens bild av ”hur kvinnor ska vara” och det svenska samhällets motsvarande bild skiljer sig.

Under de perioder som UKV inte själva haft boenden som bedöms behöva eller klara av boende i egna lägenheter avser de, mot hyreskostnad, upplåta utslussningslägenheterna för unga kvinnor som aktualiserats hos socialtjänsten eller andra skyddade boenden. Det är då dessa parter som gör bedömningen om den unga kvinnans behov och mognad för att klara boendet samt har uppföljningsansvar efter att en ung kvinna flyttat till lägenheten.

Utvärderarens kommentarer

Genom beskrivningen framkommer vidare att UKV har en mångårig erfarenhet av att möta unga kvinnor från den specifika målgruppen. Deras erfarenheter och kunskap om målgruppens uppväxtvillkor förefaller ha omvandlats till en bild av flickornas förmodade behov av stöd och vilka redskap de torde ges för att kunna utvecklas till självständiga individer.

UKV har via projektet fokuserat arbetat med metodutveckling vilket uppfattas ha lett till att verksamheten genom utslussningsprogrammet presenterar en väl genomtänkt plan för hur stödet i UKV:s lägenheter bör se ut. Programmet bedöms kunna svara upp mot ambitionen om att skapa en balans mellan en frigörelseprocess och ett behov av att få stöd från personal som kan fungera som vuxna förebilder. I beskrivningen av verksamheten och programmet synliggörs att UKV i hög grad är processtänkande och att de utifrån varje enskild flicka sätter hennes egna individuella processer i fokus. Utslussningsprogrammet innehåller en flexibilitet som bedöms såväl kunna stärka flickorna som individer som tillgodose behovet av att finnas i en gemenskap med andra flickor. Modellen synes även väl kunna fungera

för att skapa bestående nya nätverk runt flickorna. Metodmässigt vill UKV använda sig av valmöjligheter och individuell anpassning vilket förstås uppmuntra till självständighet samtidigt som den följer den enskildas egen utvecklingstakt. Att boendet i utslussningslägenheterna begränsas till överenskommelser om sex månader i taget synes vara ett exempel på detta.

Aktörerna framstår ha en kvalificerad förmåga att analysera och reflektera över tidigare och nya erfarenheter. I de förklaringar de sökt till utslussningsprogrammet till vissa delar inte kunnat finna balansen frigörelseprocessen och samhörigheten i kollektivet, har de funnit motiv som de sedermera arbetar vidare med i metodutvecklingen. De uppvisar således en tålmodighet i att prova nya former sedan tidigare visat sig ha brister.

Den omnämnda statistiken för antalet flickor med hedersrelaterad problematik som under de senaste åren vistats på UKV visar att antalet flickor i den specifika målgruppen varit något sjunkande. Detta kan sannolikt ha samband med att det under de angivna åren startats flera skyddade boenden som specifikt vänder sig till flickor med hedersrelaterad problematik. Socialtjänsten kan tänkas i första hand använda sig av dessa skyddade boenden för målgruppen sedan UKV:s hela målgrupp är betydligt bredare. Det bör även lyftas fram att UKV inte i någon större grad salufört att de har en kompetens, genomtänkt metodik samt beredskap för att arbeta med den specifika målgruppen.

Stockholms stad

Skyddat boende samt råd- och stödverksamhet för utsatta

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Socialtjänstförvaltningen i Sthlms stad ansökte om 800 000 kr för andra året av ett projekt som initierades 2003 med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen. Egen medfinansiering uppgår i motsvarande summa.

Bakgrund: Projektets mål i föregående period var att öppna ett stöd -och rådgivningscenter i anslutning till stadens skyddat boende "Kruton" (som hade öppnat 2002). Inom ramen för länsstyrelsens beslut 2003 rekommenderade den sökande att genomföra en extern, oberoende utvärdering av Krutons verksamhet. Stöd -och rådgivningscentret öppnades försommaren 2004. Den rekommenderade utvärdering av Krutons verksamhet genomfördes däremot inte under projektets första år. Inför projektets andra år ansöks om medel för fortsatt etablering av centret. I ansökan meddelas att en extern, oberoende utvärdering är planerad att påbörjas under 2005.

Beviljat: 400 000 kr som stöd till genomförande av projektets följande delar/ mål:

- extern, oberoende utvärdering av Krutons verksamhet, samt
- dokumentation av och fortsatt etablering av stöd – och rådgivningscentret

Utvärdering

Informant: Anders Börjes (verksamhetsansvarig)

Målgrupp och syfte

Det skyddade boendet Kruton öppnade för denna målgrupp under år 2002, efter ett önskemål från det politiska styret i Stockholms stad om att staden skulle ha ett eget boende för flickor utsatta för hedersrelaterat våld. Kruton har åtta boendeplatser för flickor mellan 13 och 21 år. Boendet tar emot flickor från hela landet som en del av ett nationellt handlingsprogram där hotade flickor bland annat kan behöva byta vistelseort. I syfte att bättre ta tillvara Krutons platser och med ambition om mer träffsäkra placeringar genom tidiga kontakter med utsatta flickor, startade verksamheten 2004 ett Stöd- och rådgivningscentret (Centret). Det är en öppen mottagning dit flickor själva kan vända sig. Centret tar emot flickor och unga kvinnor mellan 13 och 25 år.

Verksamheten i sammanfattning

Det skyddade boendet Kruton och Stöd- och rådgivningscenter är organisatoriskt en del av Socialtjänstförvaltningen i Stockholm. Kostnader för boendet på Kruton är subventionerade för flickor från Stockholms stad. Krutons boende har personal dygnet runt och där arbetar elva personal varav åtta är behandlingsassistenter. Personalgruppen består av både kvinnor och män som har erfarenhet av arbete med utsatta ungdomar i kris. Cirka 50 procent av personalen fanns i verksamheten innan 2002, varefter målgruppen riktades mot utsatta flickor i patriarkala strukturer. På Centret arbetar två socionomer, varav en tidigare arbetat på Kruton. Anders Börjes menar att det är av vikt att det finns en personal på Centret med erfarenhet om hur Krutons verksamhet fungerar.

Stöd- och rådgivningscenter tar fasta på att utsatta flickor behöver stöd före, under och efter ett eventuellt skyddat boende. Den öppna mottagningen erbjuder råd och stöd dels till de flickor som själva söker sig dit och dels till flickor som socialtjänsten har givit dem uppdrag att ha en stödkontakt med. Centret har även stödkontakter med flickor efter boendet på Kruton. För dessa handlar det om att stötta dem i den nya tillvaron och i de processer de befinner sig i. Flickor som själva initierar kontakten med Centret kan om de önskar vara anonyma. Stödkontakter på den öppna mottagningen faller inte under socialtjänstens dokumentationsskyldighet, om det inte är fråga om ett uppdrag som givits till den av socialtjänsten. Personalen möter flickorna för samtal (på mottagningen eller annan plats). Arbetet består också av att vara behjälplig med praktiska frågor och att vara flickans ombud i möte med till exempel olika myndigheter.

Till den öppna mottagningen finns det knutet en ”skyddslägenhet” med två platser. Lägenheten är tänkt som ett utslussningsboende från Kruton eller som boende för äldre flickor som kan klara mycket själva. För boende i

skyddslägenheten finns möjlighet till regelbunden kontakt med Centrets personal.

I samarbete med organisationen Terrafem har verksamheten haft projekten tjej 04, tjej 05 och i år tjej06 som är en tjejgruppsverksamhet driven av Terrafem i Centrets lokal. Centret informerar och förmedlar flickor till gruppverksamheten.

I Centrets uppdrag ingår att utveckla nya metoder för samarbete, att vara kunskapsspridare och ge råd till professionella samt att samla kunskaper och ta tillvara erfarenheter. Centret riktar sig således även till olika professionella och organisationer som kommer i kontakt med målgruppen, varvid dessa kan rådgöra med personalen och få handledning kring enskilda flickor, få konsultation och information och de tar emot uppdrag från socialtjänsten om stödinsatser för enskilda flickor. Verksamheten förmedlar kontakter till andra berörda organisationer eller verksamheter och erbjuder fortbildning till professionella. De är lokaliserade i Stockholm men deras tjänster kan användas nationellt.

Erfarenheter från verksamheten

De flickor som söker sig till Centret uttrycker inte alltid som att det är fråga om hedersrelaterat förtryck. Flickor som kommer till centret och som inte tillhör målgruppen (samt pojkar som kontaktar dem) hänvisas till annan verksamhet eller insats. Verksamheten är en del av Stockholms HVB, och enskilda fall har därför kunnat förmedlas plats i annat boende. Fokus läggs således på en hedersrelaterad problematik. Anders vill dock vara tydlig i att annan problematik kan finnas med i bilden sedan flickornas situationer är komplex.

Verksamheten Kruton och Centret vill ha en pragmatisk hållning gentemot metodik för att kunna matcha insatser och stödarbetet mot flickans enskilda behov. Såväl på boendet som på den öppna mottagningen utgår de ifrån flickornas egna utsagor om sina problem och bekymmer. Anders betonar att de inte utgår ifrån att det är flickan som äger problemet utan menar istället att hon är utsatt för förtryck av sin familj, det är således hennes situation som är problematisk.

Metodiskt använder man sig av lösningsfokuserade modeller och arbetar med nätverkskartor och livslinjebeskrivningar. Nätverkskartor är särskilt brukbara menar Anders då kartorna kan användas för diskussioner om familjestrukturen och samtal som syftar till att förmå en flicka att se de egna processerna, med blick bakåt samt framåt mot utveckling. Nätverkskartor och livslinjer har också visat sig vara användbara för att bedöma hotbilden mot en flicka och hur/om denna hotbild förändras. Flera av personalen har även utbildning i kognitiva samtal.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

En svårighet finns i att det fortfarande finns de som förnekar problemens existens. Detta kan enligt Anders ha att göra med bristande insikt om att någon kan vara rädd för sin egen familj. Det finns också en tendens att våld mot kvinnor allmänt betraktas som ett övergående problem. Det finns också en svårighet i att nå fram med att våldet inte alltid är fysiskt. Flickornas situation kan beskrivas handla om förtryck och psykologiska kränkningar vilket inte alltid tar sig uttryck i fysiskt våld. Erfarenheten har visat att socialtjänsten oftare gör omhändertaganden av flickor där det också finns annan problematik. Socialtjänsten är generellt riktad mot utagerande ungdomar och Anders menar att dessa omhändertaganden är lättare att legitimera, både utifrån den enskilda socialtjänstemannens synvinkel och utifrån juridiska, ekonomiska och normerande direktiv.

Anders framhåller att vissa flickor kan komma att behöva ett livslångt skydd. Det händer att familjerna mobiliserar för att få tillbaka en flicka hem efter att hon omhändertagits. Detta görs genom olika strategier och inte sällan trappas hotbilden ”offentligt” ned. Risk finns då att både flickan och omgivningen vaggas i in en falsk trygghet. I dessa situationer är det av vikt att se att våldet är latent och kan fortsätta att vara det för en lång framtid.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Verksamheten beskrivs etablerad och känd bland olika professionella och organisationer, såväl när det gäller skyddat boende som mottagningen. Under verksamhetens första år har Centret bland annat saluförts via olika nätverk till i första hand andra professionella. De menar att dessa i sin tur kan ge information till flickor samt förmedla kontakten vid behov. Arbete med att bli mer kända bland flickorna återstår. Anders vill påpeka att det synes svårt att nå nya målgrupper om flickorna inte själva definierar sina problem som hedersrelaterat. Efterfrågan av råd och konsultation till professionella och andra har ökat i takt med att de blivit mer kända och allt eftersom verksamheten etablerat sig som permanentad över åskådlig tid framöver. Förfrågningar om att föreläsa har även ökat, vilket Anders uppfattar som en positiv respons. Under år 2004 hade Centret tjugotvå kontakter med flickor och ett femtiotal kontakter med professionella eller andra. Under år 2005 var dessa siffror det dubbla. Responsen från båda målgrupperna, flickor och professionella, har varit överlag positiv. Detta påvisas också i två tidigare utvärderingar som gjort av boendet Kruton.

Utvärderarens kommentarer

Verksamheten Kruton och Centret drivs av Stockholms stads socialförvaltning vilket ger dem en stabilitet och ett ramverk runt sin arbetsmodell. Verksamheten bedöms också genomsyras av de normer för professionalism som råder inom socialtjänsten. Det arbete som utförs på Centret och Kruton framstår som väl strukturerat och kvalificerat i att möta upp målgruppens olika behov av stöd och skydd. Verksamheten påvisar en hög medvetenhet om de villkor utsatta flickor lever med och synes ha ett genomgående säkerhetstänkande både i tillnärmelsesätt och i vidare arbete med och runt en utsatt flicka. De bedöms ha en omfattande kunskap om problematiken och dess komplexitet vilket uppenbarar sig bland annan genom att de utgår från varje flickas individuella situation och hennes egen berättelse om sina villkor. Verksamhetens fokus på flickorna som egna individer ser även ut att ha format deras arbetsmodell där stödarbetet anpassas efter enskildas behov. Stödarbetet på Centret framstår således genomsyras av principer om flexibilitet och mobilitet hos personalen och ställer inte krav om att flickorna ska anpassa sig till en given modell för stödarbete.

I den beskrivning som verksamhetsansvarig presenterar synliggörs emellertid att Centret varit mer framgångsrik i att saluföra sig till andra professionella och intressenter än till den utsatta målgruppen. Verksamheten synes gjort framsteg i uppdraget om skapa nya samarbetsformer, sprida information om verksamheten samt att etablera sig som rådgivande instans till andra yrkesgrupper och organisationer. Detta kan ses som en medveten strategi sedan andra professionella kan förmedla utsatta flickor till Stöd- och rådgivningscentret. Detta bedöms göra verksamheten beroende av att kunskapen om problematiken finns hos dem som möter dessa flickor i andra vardagliga situationer så att flickorna blir upptäckta ifall de inte själva ber om hjälp och stöd. Verksamheten har sålunda ägnat sig åt kunskapsspridning genom bland annat föreläsningar för andra professionella och intressenter.

Verksamhetsansvarig tillskriver delvis svårigheterna med att nå ut med information om verksamheten till att flickor inte betraktar sig befinna sig i hedersrelaterad problematik. Begrepps användningen kan väl vara ett hinder i att nå de utsatta. Det bör dock tagas i beaktning att svårigheterna med att nå ut till flickorna inte ligger i budskapet om att stöd finns för dem som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Hindren kan likväl ligga i vem budskapet kommer ifrån. Måhända kan det finnas en skepticism hos utsatta flickor mot att söka stöd hos en verksamhet som drivs av socialförvaltningen. Målgruppen kan förmodas, att likväl som verksamhetsansvarige själv, ha hört talas om socialtjänstens bristande förmåga i att agera.

Systerjouren Somaya

Skyddat boende samt råd- och stödverksamhet för utsatta

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Systerjouren Somaya ansökte om 1 210 000 kr för att bygga upp "Styrka", ett skyddat boende med psykosocialt stöd med 5 platser för muslimska kvinnor 18 – 25 år, utan barn, som är dubbelt utsatta: dels fördömande ute i samhället pga. de är muslimer, dels hedersrelaterade kvinnoförtryckande traditioner inom sina familjer. Egen medfinansiering saknas.

Bakgrund: Systerjouren Somaya är en etablerad kvinnojour som sedan några år driver ett skyddat boende för vuxna kvinnor med eller utan barn. Behovet av ytterligare platser i skyddat boende - med särskild inriktning på unga tjejer utan barn - har blivit påtagligt under de senaste 2 åren. Systerjourens Somayas erfarenheter visar att tjejer utan barn har andra villkor och andra behov än de som har varit gifta och är mödrar. Om de blandas hamnar ofta de unga tjejerna och deras behov i skymundan. Vid tidpunkten för den aktuella ansökan har Systerjouren Somaya ännu ingen lokal i sikte för denna nya verksamhet. Systerjourens Somayas beskrivning av verksamheten i det nya boendet behöver granskas av Länsstyrelsen i syfte att bedöma om den är att betrakta som HVB-verksamhet och därmed skyldig att ansöka om tillstånd från Länsstyrelsen.

Beviljat: 600 000 kr. I beslutet har beaktats att ev. tillståndsgivningsprocessen, personalrekryteringsprocessen, samt sökandet efter lämplig lokal kan ta några månader. Därmed är inte projektet klart att starta under årets första kvartal. Driftkostnaderna under året beräknas därför bli mindre än preliminärt budgeterat. Projektets övriga finansiering är också osäker, pga. den bygger på förhoppningar om dels förväntade intäkter från kommuner för inköp av platser i boendet dels bidrag som Somaya skall ansöka om. Detta torde också begränsa verksamhetens omfattning under första året.

Utvärdering

Informant: Maryam Barkadehi (projektledare)

Målgrupp och syfte

Boendets målgrupp är unga kvinnor i åldern 18-25 år. Verksamheten leds av Somayas tjejjour och riktar sig i första hand till tjejer med muslimsk bakgrund men tar även emot tjejer med annan religiös bakgrund som respekterar att boendet utformats för att underlätta efterföljandet av grundläggande muslimska levnadsregler. Syftet är att erbjuda ett särskilt skyddat boende till unga muslimska kvinnor som utsatts för våld och/eller förtryck då muslimer betraktas vara "dubbelt" utsatta på grund av fördomar samt tendenser till islamofobi i det svenska samhället.

Verksamheten i sammanfattning

Systerjouren Somaya startade 1998 och har sedan dess kontaktats av flertalet kvinnor och flickor som varit utsatta för hedersrelaterat våld och som kommit att söka skydd i deras boende. Det nystartade boendet avser tillgodose yngre våldsutsatta/förtryckta kvinnors problematik och stödbehov sedan deras situation till del skiljer sig från äldre kvinnor som utsätts av våld av en partner. I tjejjoursverksamheten finns sedan augusti 2005 en projektledare på en heltidstjänst som finansieras av Länsstyrelsens anslag. Därutöver finns en volontärsamordnare (under finansiering från Stockholms stad) som arbetar med att värva volontärer, med olika bakgrunder samt språkfärdigheter, vilka är tänkt att fungera som stödpersoner till tjejerna.

Boendet öppnades i januari 2006 och är ett kollektivboende med plats för tre unga kvinnor. Boendet är under vardagar (kl. 08 – 17) bemannat med en personal. Övrig tid täcks efter önskemål och behov från de boende tjejerna av volontärer som kan övernatta i lägenheten. Volontärerna har som stödperson till en enskild tjej 24-timmars beredskap så att de kan finnas där för den tjej som mår dåligt eller inte kan/vill vara ensam. De aktiva har genomgått Somayas kurs för volontär- och kvinnojoursarbete. Det praktiska arbetet på det skyddade boendet och arbetet med att följa upp varje enskild tjej samordnas via Somayas tjejjour som har en egen verksamhetslokal.

Tjejerna kan själva komma i kontakt med det skyddade boendet via tjejjourens telefon som är öppen under vardagar 09.00- 16.00 och har en telefonsvarare nattetid och under helger. Platserna i det skyddade boendet kan även förmedlas av tjejjouren då socialtjänst eller socialjour kontakter Somaya.

Det nya boendets arbetsform är utformad efter samma modell som Systerjourens boende. Då kontakten initierats av en ung kvinna görs en första kartläggning för att bedöma hotsituationen. Om det bedöms vara fråga om en reell hotsituation kontaktas socialtjänsten med en förfrågan om kostnadsersättning för det skyddade boendet. I samband med att en ung kvinna får en plats i det skyddade boende får hon en stödperson bland Somayas volontärer. Denna volontär kan även komma att fungera som stödperson efter boendet.

I samråd mellan tjejen, stödpersonen, boendets personal och socialtjänsten görs sedan en ny kartläggning och en individuell handlingsplan för tjejen. Handlingsplanen innehåller både långsiktiga mål och delmål samt plan över Somayas uppdrag och insatser.

Boendet inom Somaya tar hänsyn till vissa grundläggande muslimska levnadsregler men arbetar inte religiöst missionerande. Inom boendet är inte alkohol/droger tillåtna och ej heller mat innehållande fläskprodukter. De tillåter inte besök av killar eller män på boendet.

Under boendet har stödpersonen och Somayas personal regelbundna vägledande samtal med tjejen. Dessa samtal avser stärka tjejen självförtroende samt förbereda för livet efter boendet. Genom uppföljning formuleras vidare en individuell utslussningsplan.

Som en del av det självförtroendestärkande arbetet har tjejerna i boendet möjlighet att delta i Somayas olika kurser och vara med på föreläsningar. På Systerjouren Somaya ges bland annat stöd i att hantera av egen ekonomi och samhällskunskap. Tjejerna har möjlighet att delta i en självförsvarskurs och i delar av volontärutbildningen rörande till exempel Mänskliga Rättigheter. Kunskap betraktas ge tjejerna redskap och tillfälle till att känna att de har makt över sin egen situation.

Erfarenheter från uppbyggnadsarbetet

Under 2004 samt första halvåret av 2005 arbetade Systerjouren Somayas personal och jourkvinnor med förberedelsearbetet inför det nya boendet. Arbetet med att finna lämplig lokal fick periodvis ge vika för det ordinarie arbetet med systerjouren och det boende som redan fanns. Maryam Barkadehi anställdes som projektledare för Somayas skyddade boende för yngre kvinnor i augusti 2005 och startade med att under hösten söka efter en lämplig lokal. Planen var att öppna ett boende med fem platser. De förfrågningar som gjordes hos bostadsföretag blev flertalet gånger mötta med skepticism när det stod klart att lägenheten skulle användas som ett skyddat boende för våldsutsatta kvinnor. Vid ett tillfälle var motståndet präglat av rasism mot muslimer medan de övriga avvisandena motiverades med rädsla över att de boende kvinnornas familjer skulle få reda på var lokalen fanns och därefter söka upp lägenheten och orsaka konflikter i huset samt förstörelse. Det fanns även en misstro mot att en ideell förenings stod för hyreskontraktet och bostadsföretagen befarade att detta skulle leda till problem med uteblivna hyreskostnader.

I oktober 2005 Somaya fick kontrakt på en lägenhet via en bostadsförmedling. Förevisad lägenhet har möjlighet att ha tre boendeplatser utifrån Somayas princip om att varje tjej bör ha ett eget sovrum. Utifrån diskussioner om att efterfrågan på skyddade boenden varit mindre än väntat för övriga skyddade boenden i Stockholmsregionen, beslutade Somaya att istället begränsa sina platser till tre istället för fem. De fick tillträde till lägenheten i december 2005 och Maryam tog vid med inredningsarbetet. Lägenheten stod inflyttningsklar i januari 2006.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

Somaya vill genom boendet ge unga kvinnor möjlighet att identifiera sig och känna igen sig i med varandra samt kunna stödja varandra utifrån mer

liknande våldserfarenheter och förtryckande situationer. De yngre ogifta kvinnorna är utsatta för förtryck från familjen/ släkten genom våld och kontroll från bröder, fäder eller andra manliga släktingar medan gifta kvinnor utsatts för misshandel av sina makar och har ofta sina barn med sig till skyddade boenden.

Maryam betonar att det vid de första samtalen är viktigt att lyssna på tjejen. Genom samtalen görs en kartläggning av familjestrukturen, vilka villkor tjejen lever under och vad som uppfattas vara motiven bakom de hot hon utsätts för. Kartläggningen ligger till grund för en bedömning om det är fråga om en reell hotbild (som kräver ett skyddat boende) eller om det är fråga om ungdomsproblematik och frigörelse som kan lösas på annat sätt.

Om tjejens problematik är av sådan art att hon inte bedöms kunna klara det egna boendet i lägenheten, så förmedlas hon till ett annat boende med personal dygnet runt. För flickor som är under 18 år kan Somaya fungera som rådgivare för de familjehem där en hotad flicka placeras av socialtjänsten.

Maryam menar att det finns risk för ryktesspridning när tjejer (och äldre kvinnor) från samma etniska grupp bor i samma boende. Att de delar erfarenheten av att bli utsatta för våld eller kränkningar behöver inte betyda att de blir dislojala med den egna gruppen. Det finns således risk för att hotet ökar mot en enskild om dennes boende och motstånd mot familjen blir känt bland andra i den etniska gruppen. I organiserande av skyddet för de yngre kvinnorna försöker de därför, i samarbete med andra verksamheter med skyddade boenden, att placera flickor från samma etniska grupp i olika boenden.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Under hela 2005 har Somayas systerjour haft sex tjejer (i ålder 18-25) med hedersrelaterad problematik på boendet för kvinnor. I den statistik som finns sedan mitten av augusti 2005 finns sextiotvå samtal från flickor/unga kvinnor till tjejjourens telefon registrerade. Dessa tjejer har fått stödsamtal och/eller blivit förmedlade till stödåtgärder. Tjejjourens arbete innebär en mängd samtal med andra aktörer och under det senare halvåret av 2005 noterade 270 samtal till och från myndigheter, skolor, volontärer med mera.

Under första halvåret 2006 har tjejjouren haft fyra unga kvinnor i den nya lokalen. De boende har uppgett sig uppleva lägenheten som en lugn och trygg plats. Det stöd som fanns till hands har uppgetts vara tillfredssällande.

Maryam pekar på att tjejernas deltagande i självförsvarskursen har visat goda resultat. På kursen får de tillfälle att stärka sitt självförtroende och att känna att de har makt över situationen när de kan försvara sig. Dessutom har övningarna visat sig vara "förlösande" för tjejer som annars stänger in sina känslor av frustration och sorg. De flickor som förväntas vara tysta och skötsamma får bokstavligt talat skrika ut i vrede.

Utvärderarens kommentarer

Organisationen Somaya har lång erfarenhet och kunskap om flickors och kvinnors våldsutsatthet och våld i hederns namn. Deras kunskap om problematiken och erfarenheter av unga kvinnors boende på systerjouren förstås ha legat till grund för det förhållningssätt organisationen valt och den modell som satts upp för stödarbetet på det skyddade boendet. Somayas verksamhet på det skyddade boendet liknar, som de själva påpekar, den arbetsmodell de brukar på sin kvinnojour. Kunskaper och medvetandegörande upplysning tolkas vara ledorden i den metodik som brukas för att rusta de unga kvinnorna inför framtiden och ge dem en ökad självständighet och ett oberoende. Arbetsmodellen synes vara fokuserad på anpassning till de enskilda individernas specifika stödbehov och kvinnan får erbjudande om att delta i aktiviteter som anordnas av Systerjouren. Genom att inte skapa specifika aktiviteter för tjejerna i det skyddade boendet förstås organisationen starkt betona varje individs egen process och val. Den fysiska miljön på boendet bedöms erbjuda en lugn och trygg miljö vilket väl tillmötesgår organisationens föreställning om att de unga kvinnorna i första hand behöver ro till att varva ned och reflektera över ett smärtsamt beslut om att lämna familjen.

Verksamheten har valt att inte ha schemalagd bemanning under kvällar, nätter och helger. Det skyddade boendets frivilliga stödpersoner har istället ”jour” dygnet runt för sina respektive tjejer. Detta ställer stora krav på engagemang hos stödpersonerna som när som helst förväntas vara beredda att finnas tillgängliga för den flicka som behöver stöd. Somaya överlämnar således ansvaret till den enskilda tjejen att bedöma och besluta om hon behöver stöd, varmed de förstås utgå från att dessa tjejer är kapabla att göra dessa bedömningar. Detta antagande stödjer förvisso tjejernas självständighet men kan innebära att man riskerar att inte upptäcka de unga kvinnor som mår psykiskt dåligt bakom en spelad fasad av säkerhet och styrka. Somaya synes vidare utgå från att tjejerna kommer att respektera boendets regler om alkoholförbud och förbud mot att inbjuda män till boendet, vilket ses som en ansvarsbejakande god utgångspunkt. Det bör emellertid tas i beaktning att det finns risk för att tjejer, som undsluppit en ständig övervakning och kontroll från familjen, använder sin nyvunna frihet på ett för dem vådligt sätt.

Somayas muslimska profil kan tyckas rendera dem en särskild nisch bland de skyddade boendena som startats för målgruppen. Det framgår dock med tydlighet att deras verksamhet inte är missionerande varför deras särskilda kompetens bedöms väl kunna möta upp såväl icke praktiserande muslimer som kvinnor med annan religiös bakgrund. Emellertid uppfattas organisationen som mycket skickliga i att fånga upp muslimska unga flickors särskilda behov som förutom en respekt för levnadsregler också innebär

beredskap i att diskutera och samtala om de specifikt religiösa villkor flickorna är uppvuxna med.

Terrafem

Skyddat boende samt råd- och stödverksamhet för utsatta

Länsstyrelsens introduktion

Ansökan: Terrafem ansökte om 1 500 000 kr för att öppna ett Tjejhus i Stockholm, med skyddat boende, för unga kvinnor med utländsk härkomst, 18 – 15 år, från hela landet. I huset kommer att finnas 7 sovrum, gemensam matsal, samtalsrum, gemensam allrum, gemensam datarum/studierum/bibliotek och en verkstad för kreativt skapande. Kvinnorna kommer att erbjudas stödsamtal enskilt och i grupp, praktiskt stöd i framtidsplanering samt vardagsaktiviteter inklusive kontakt med myndigheter, hjälp att bryta isolering, möjlighet till kreativt skapande, m.m.

Bakgrund: projektet är ambitiöst och bygger på en till synes insiktsfull analys av unga utsatta kvinnors situation och behov, utifrån Terrafems unika erfarenhet av jourverksamhet för våldsutsatta kvinnor av utländsk härkomst. Projektet tar däremot inte avstamp i ett uttalat intresse/efterfråga på just en sådan verksamhet från de sociala myndigheter, som är samtidigt de som förväntas bidra till minst hälften av både projektets och verksamhetens fortsatta finansiering genom inköp av boendeplatser. Projektet tar med i sin budget dessutom andra bidrag som ännu inte ansökts.

Terrafem inkom med en liknande ansökan för föregående projektperiod. Länsstyrelsen bedömde då att projektet inte var mogen att starta då ingen lämplig lokal hade hittats och projektet saknade dessutom förankring hos länets socialtjänster. Vid tidpunkten för den aktuella ansökan har Terrafem ännu ingen lämplig lokal i sikte. Stöd finns nu från ett par av länets kommuner/ socialtjänst men är mycket blygsam och innebär inga konkreta åtaganden.

Beviljat: 600 000

Länsstyrelsen vill öppna för att projektet eventuellt startas i mindre skala pga. efterfrågan på platserna är oklar. Boendet kan antagligen inte öppna inom kort eftersom lämplig lokal inte har hittats ännu och personalen kan därför inte heller rekryteras förrän senare. Kostnader för hyra och drift av verksamheten borde däremot utgå under minst årets första kvartal.

Utvärdering

Informant: Bernardita Nunez (projektledare)

Målgrupp och syfte

Terrafems kvinnojoursverksamhet startade år 2000 av kvinnor med utländsk bakgrund som tidigare arbetat inom andra kvinnojourer. Organisationen har sektioner i Stockholm, Göteborg och Malmö. Inom verksamheten finns flerårig erfarenhet av våld i hederns namn sedan många kvinnor har sökt stöd för att de har blivit utsatta våld, för hot om våld, begränsning av livsutrymme, tvångsäktenskap mm. I Skåne finns sedan något år tillbaka ett Terrafem "tjejhush" – ett skyddat boende för unga kvinnor med utländsk bakgrund. Genom detta projekt har Terrafem startat ett "tjejhush" i Stockholm i avsikt att ge skyddat boende för unga kvinnor som utsätts för våld och förtryck i hederns namn.

Verksamheten i sammanfattning

Terrafem har via sina rikstäckande jourtelefoner för kvinnor och flickor med utländsk bakgrund förmedlat skyddat boende hos kvinnojouren. De aktivas erfarenhet har varit att unga kvinnor i åldern 18-20 som bor på kvinnojourer tillsammans med andra äldre kvinnor (ibland medhavandes barn) upplever svårigheter med detta boende. Dels har dessa tjejer saknat stöd kvälls och nattetid, då jourerna inte har någon personal närvarande och dels har de saknat lugn och ro då det ibland blir livligt i samvaron med andra kvinnors medhavda barn. Att några unga kvinnor ofta saknade erfarenheter från ett eget boende och var relativt osjälvständiga har också medfört att tjejer haft svårigheter med att klara en egen hushållning och ekonomi. Avsikten med projektet är således att möta upp målgruppen unga kvinnors behov i ett särskilt boende för yngre.

Det skyddade boendet, som har plats för fem unga kvinnor, invigdes i mars 2006. "Tjejhuset" är organiserat som ett kollektivboende för unga kvinnor i åldern 18-26 år. Varje boende har ett eget sovrum och därtill finns gemensamma utrymmen. Att kunna erbjuda ett eget sovrum är av vikt sedan de unga flickor som ska komma att bo där har behov av enskildhet och ro. Lokalens gemensamma utrymmen har en öppen planlösning för att skapa känsla av samhörighet. På Terrafems tjejhush finns en Tjejhushandledare, en Tjejhushamordnare och Tjejhushvärdinnor. Bernardita Nunez är verksamhetens Tjejhushandledare och fungerar som bollblank för de anställda och frivilliga som arbetar på Terrafem samt erbjuder boende enskilda stöd-samtal. Tjejhushamordnaren är verksam i dagligt stödarbete samt är behjälplig i praktiska göromål och de kontakter som tjejerna har med olika myndigheter och officiella instanser. Kvällstid och under helger finns en stab av sju frivilliga jourkvinnor, Tjejhushvärdinnor, som täcker upp med en person per natt. Tjejhushvärdinnorna är kvinnor med erfarenhet av kvinnojoursarbetet och har utbildats inom Terrafems volontärutbildning.

Boendet på tjejhuset bekostas av den socialtjänst som beslutar om att bevilja skyddat boende hos Terrafem. Det finns inga tidsbegränsningar för boendet utan tiden i det skyddade boendet kommer att anpassas efter varje enskild ung kvinnas behov. Boendet är organiserat så att unga kvinnor ur säkerhetssynpunkt kan förflyttas mellan Skånes och Stockholms båda tjejhus. När ett boende aktualiseras för en ung kvinna får hon verksamheten presenterad för sig så att hon kan göra ett aktivt val om just detta boende kan passa henne. Utgångspunkten i arbetet är också att de unga kvinnorna gjort ett aktiv val för sin rätt till ett självständigt liv utan våld och förtryck.

Förutom att vara varje enskild ung kvinna behjälplig i kontakter med myndigheter och praktiska göromål ska personalen stödja kvinnorna i att söka till utbildningar, söka arbete och i ett längre perspektiv i att söka egen bostad. Personalen organiserar även fritidsaktiviteter och anordnar informationsträffar som ger samhällskunskap och ger samhällsorientering. Tonvikt läggs på att vara aktiva samtalspartner i alla vardagliga sysslor med tjejerna och att tillsammans diskutera värderingar och relationer som ett stöd för att tjejerna ska kunna gå vidare och utvecklas. Boendet ska hjälpa tjejerna att lära sig hantera sin egen ekonomi, att planera sin vardag och att tänka långsiktigt. Självständighets träning i kombination med samhörighet får tjejerna bland annat genom planering av aktiviteter och rutiner som matlagning och städning. Bland de frivilliga får varje tjej en personlig stödperson som hon har enskilda regelbundna samtal tillsammans med. Tillsammans med stödpersonen görs reflektioner över framtidsplaner och planer för utslussning.

Terrafem bedriver en tjejgruppsverksamhet i samarbete med Stockholms stads skyddade boende Kruton och Råd och stödcentret. Terrafem har för avsikt att starta en gruppverksamhet för de boende i tjejhuset.

Erfarenheter från uppbyggnadsarbetet

Under 2004 kontaktade Terrafem alla kommuner inom Stockholms län för att undersöka intresset för att göra framtida placeringar av unga flickor i ett skyddat boende drivet av organisationen. Enligt Terrafems utsago ställde sig tillfrågade närkommuner och kranskommuner positiva till Terrafems planerade tjejhus. Dock kunde inga formella överenskommelser göras sedan Terrafem inte hade några garantier för att organisationen skulle erhålla projektmedel från Länsstyrelsen kommande år. Även Stockholms stad avböjde möjligheten till formell överenskommelse, sedan staden menade det var ytterst osäkert om Terrafem skulle kunna starta sitt skyddade boende.

Under början av år 2005 ansökte Terrafem om en lämplig lokal hos olika bostadsföretag och lade ut förfrågan bland personer i Terrafems kontaktnät. I kontakten med bostadsföretagen anpassade Terrafem förfrågningarna utifrån vad hon föreställde sig kunde vara "lämpligt" ur en säkerhetsaspekt då Bernardita befarade att bostadsföretagen kunde motsätta sig verksamheten eller sprida kännedom om en adress som avsågs bevaras hemlig. Detta

blev flertalet gånger bemött med skepticism. Hon menar att misstron dels hade att göra med betänkligheter kring frivilligorganisationers ekonomi och dels att göra med att det finns ett allmänt bristande förtroende för organisationer som drivs av enbart kvinnor med utländsk härkomst. Till dem Bernardita tidigare haft kontakt med och som hon hade förtroende för upp-gav hon att lokalen skulle användas som skyddat boende. Genom Terrafems eget kontaktnät erbjöds de i november 2005 en lämplig lokal. Lokalen var endast delvis inflyttningsklar och i behov av renovering. Under november gjordes ett offertintag från olika byggbolag angående renovering och ombyggnation. Efter renovering och möblering stod lokalen klar i mars 2006.

Inför start av tjejhuset i Stockholm har organisationen dragit nytta av de erfarenheter som finns genom tjejhuset i Skåne. Till en början hade Skåne Tjejhus en hög dygnskostnad för platser på grund av hög personaltäthet dagar och nätter. De höga dygnskostnaderna medförde att verksamheten hade svårt att få sina platser belagda. När sedan Skåne Tjejhus sänkte kostnaderna för platserna till en nivå som var jämförbar med andra kvinnojourers kostnader ökade antalet placeringar gjorda av socialtjänsten. Dessa erfarenheter har gjort att man i Stockholm beslutat att lägga sina dygnskostnader på en nivå jämförbar med kvinnojourerna. För att hålla omkostnaderna låga är Terrafem således beroende av att ha en större grupp aktiva volontärer i verksamheten istället för att ha anställd personal dygnet runt.

Erfarenheter som berör målgruppen och fältet

I de kontakter Terrafem haft med unga tjejer som bott på kvinnojourer innan tjejhuset startade har de sett hur tjejerna ofta upplever att glädjen över att ha brutit upp från ett förtryck har en negativ baksida. Dels känner de en frihet i att få leva sitt liv som de vill och dels så sörjer de den förlorade kontakten med syskon och mamman (som kanske också anklagar dem för att ha svikit när de lämnat dem ensamma i förtrycket). Terrafem har mött tjejer som berättat att de velat blir "officiellt dödsförklarade" för att ta bort skammen från familjen och sedan försätta leva sina liv under helt nytt namn. Detta illustrerar att omtanke om familjen finns där trots att flickorna utsätts för våld och förtryck av familjen.

Det skyddade boendets målgrupp är endast unga våldsutsatta flickor med utländsk bakgrund.

Att samla flickor med olika etnisk bakgrund (ickesvensk) öppnar för möjligheten att de kan spegla sig själva och sina erfarenheter i varandra och därigenom bearbeta fördomar samt lära sig av varandras strategier. När de upptäcker att de har liknade kulturella bakgrunder kan de lära sig att det finns sätt att vara selektiv i vad i sin kultur (och värderingar) de vill ta avstånd ifrån och vad de vill behålla. De unga behöver inte ta avstånd från allt som de uppfattar har med deras kulturella bakgrund att göra. Terrafem

menar att de unga kvinnorna även kan reflektera över att de kan anta andras kulturella värderingar och att människor är i ständig förändring.

Terrafem ser annars positivt på möjligheten att ha gemensamma boenden för dessa flickor och våldsutsatta flickor med svensk bakgrund. Bernardita menar att de unga kan lära sig av varandra genom att se vad de har gemensamt samt att se vad som skiljer sig mellan deras våldserfarenheter.

Bernardita uppger att organisationen har sett tydliga exempel på att vissa socialtjänster har oförmåga att förstå dessa unga kvinnors situation. Tjejerna har ofta blivit klassade som bärare av problem. Ibland tenderar socialtjänsten att överlåta ansvaret för att inte försätta sig i konflikt med familjen eller i en hotsituation på de unga kvinnor som riskerar utsättas för våld om de inte anpassar sig. Terrafem menar att det är viktigt att se att flickorna själva är experter på sina egna liv men för dens skull ska de inte lämnas ansvariga för att göra alla bedömningar.

Enligt Bernardita tenderar socialtjänsten även att bara se det fysiska våldet vilket gör att de missar att se det psykologiska förtrycket i vardagen. De förbiser även mönstret då våldet och hoten alltför ofta betraktas som härröra till specifika konfliktsituationer.

Bernardita menar vidare att det hos socialtjänsten finns en föreställning om att föräldrar alltid menar väl och vill sitt barns bästa. Hon ser att de har svårigheter i att lämna denna föreställning och se de unga kvinnorna ur ett individperspektiv. Det är således problematiskt att många socialtjänster är alltför ivriga att flytta tillbaka tjejen till familjen hon brutit upp ifrån. Socialtjänsten kan av ekonomiska skäl förorda att tjejen ska tillbaka till familjen så snart det omedelbara hotet har försvunnit varvid de inte ser det potentiella livslånga hotet mot tjejen. Att socialtjänsten dessutom i samarbete kring konfliktsituationen vill tillmötesgå familjers önskemål och ibland anbefaller anhörigplaceringar kan vara förödande för tjejen.

Egna skattade resultat och efterfrågan

Terrafem har rikstäckande jourtelefoner både unga tjejer och vuxna kvinnor som bemannas av frivilliga. Efter start av tjejhuset i Stockholm har samtal från de yngre tjejerna kunnat kopplas till den anställda tjejhussamordnaren. Inom tjejhusverksamheten håller de i dags dato på att bygga upp grunden för hur de dagliga rutinerna bör fungera. Arbetet kräver en samordning av personal och volontärer i det vardagliga livet på boendet.

Redan innan lokalen stod helt klar fick tjejhuset i Stockholm sin första boende. Den unga kvinna som fortsatt bor på boendet har uppgivit sig vara nöjd med verksamheten. Hitintills har hon varit den enda boende men Terrafem har fått förfrågningar om boende för ytterligare tre unga kvinnor. Två av dessa förfrågningar har aktualiserats via kvinnornas egna initiativ till att

kontakta Terrafem och den tredje är en förfrågan från socialtjänsten.

Utvärderarens kommentarer

Terrafem har under 2004 och 2005 genomfört ett omsorgsfullt förarbete inför starten av det skyddade boendet. Organisationens intresseundersökning hos kommunerna visar att de har kapacitet att saluföra verksamheten och att Terrafem synes ha ett gott renommé. Av beskrivningen framgår att organisationen har lång erfarenhet och kunskap om flickors och kvinnors våldsutsatthet och våld i hederns namn. Att målgruppen befinner sig i akuta hotsituationer synes bland annat ha lett till att förarbetet med att söka lämplig lokal och planeringen av verksamheten i boendet genomgående har präglats av ett säkerhetstänkande.

Terrafem presenterar en väl genomtänkt plan för hur stödet på det skyddade boendet bör se ut.

Verksamheten förstås ha valt att ha bemanning på boendet dygnet runt bland annat på grund av de erfarenheter de fått från unga kvinnors boenden på andra (nattetid obemannade) jourer. Detta uppfattas dels ge de boende trygghet i att det alltid finns någon tillgänglig att tala med och dels kunna förhindra att flickor, som undslupit en ständig övervakning och kontroll från familjen, använder sin nyvunna frihet på ett för dem vådligt sätt.

I arbetsmodellen betonas dels hänsynstaganden till enskilda individers stödbehov och dels ett pedagogiskt stödarbete med de unga kvinnorna som grupp. Stödarbetet som förutsätts leda till ökat självförtroende och till en ökad självständighet erbjuds således både i form av individuella samtal och vägledning samt i form av gemensamma aktiviteter, informationsträffar, deltagande i vardagssysslor och i spontana gruppsamtal. Den fysiska miljön på boendet är således utformad så att den kan möta upp både behov av gemenskap och behov av att få dra sig undan i ett eget rum.

Det kollektiva boendet tolkas syfta till att skapa gemenskap mellan de unga kvinnorna. I samvaron med varandra förutsätts flickorna kunna lära av varandras olikheter och likheter både gällande erfarenheter av våld och gällande förtryck samt kulturella bakgrunder. Modellen bedöms sannolikt kunna uppfylla denna pedagogiska tanke. Det bör emellertid påpekas att gruppedagogiken förutsätter att skyddade boendets platser är tämligen fullbelagda. Verksamheten har ännu bara haft någon enstaka boende. Sedan boendet invigdes så sent som i mitten av mars 2006 återstår att se om den tänkta modellen fungerar i praktiken.

Tabeller

Tabell 1. Projektens aktiviteter

	a	b	c	d	e	f
Södertälje Kommun	X			X		
Sollentuna Kommun	X			X		
Rågsveds ungdomsmottagning	X					
Nynäshamn kommun	X					
Kista sdf, ungdomsgruppen			X			
Huddinge Kommun	X		X			
Botkyrka kommun	X		X	X		
Väsby Kvinnojour	X					
Unga Örnar i Backlura				X		
RFSL	X					
Mångkulturellt resurscenter			X			
Marockanska kvinno föreningen	(X	X)				
Kurdistan kvinno förbund		X				
Kvinnojouren i Tensta				X	X	
Irakiska kommittén för kvinnors rättigheter (IKFKR)					X	
Glöm aldrig Pela och Fadime – föreningen (GAPF)	(X	X)			X	
Beth Nahrin kulturcentrum		X				
Somaliska riksförbundet		X				
Fryshuset				X		
Iranska riksförbundet		X				
Kulturella föreningen för kurder i Sverige (KFKS)	(X	X)				
Mandeiska Sabeiska samfundet		X			X	
Rinkeby Folkets Hus förening				X		
Sveriges muslimska råd (SMR)		X		X		
Stockholms stad - Kruton/Centret	X				X	X
Terrafem					X	X
Systerjouren Somaya					X	X
Unga kvinnors värn (UKV)			X			X
Kvinnors Nätverk - Linnamottagningen			X		X	X
Antal:	12 (-3)	6 (+3)	6	8	8	5

Bokstäverna i tabellen (a till f) anger typ av aktivitet enligt de rubriker som introducerades i inledningskapitlet:

- a)** Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot allmänhet/personal/ungdomar
- b)** Medvetandegörande upplysningsarbete riktat mot vissa etniska/religiösa grupper
- c)** Kunskaps- och metodutveckling
- d)** Stärkande förebyggande arbete mot vissa målgrupper
- e)** Råd- och stödverksamhet till utsatta
- f)** Skyddade boenden för utsatta

Tabell 2. Gruppernas verksamhetsform

Målgrupp	Fasta grupper (minst/max gruppstorlek)	Öppen "gruppverksamhet" (genomsnittlig gruppstorlek)
Tjejer	3 grupper (minst 7 - max 25 tjejer)	2 grupper (25 - 30 respektive 30 - 40 tjejer)
Killar	2 grupper (minst 11 - max 17 killar)	---
Ungdomar	1 grupp (10 ungdomar varav < killar)	1 grupp (30 - 40 ungdomar varav < killar)
Kvinnor	1 grupp (11 kvinnor)	1 grupp (20 - 25 kvinnor)

Tabell 3. Föreningars antal uppdrag under 2005

	Kontaktvägar	Skattat antal uppdrag
IKFKR	Telefon, Internet	Cirka 30 uppdrag (ungdomar/unga kvinnor)
GAPF	Telefon, Internet	Cirka 40 uppdrag (ungdomar/unga kvinnor)
Mandeiska Sabeiska samfundet	Mottagning	Cirka 25 uppdrag (familj med ungdom) Cirka 20 uppdrag (vuxna gifta par)
Tensta kvinnojour	Telefon, mottagning	Ingen uppgift på antal uppdrag 3 - 4 nya kontakter (flickor)/vecka cirka 150/år

Tabell 4. Skyddade boendens antal nya kontakter under 2005

	Kontaktvägar	Skattat antal nya kontakter
Kvinnors Nätverk - Linnamottagningen	Telefon, mottagning	Cirka 150 nya kontakter (ungdomar/unga kvinnor)
Stockholms stad - Centret	Telefon, mottagning	Cirka 50 nya kontakter (flickor/unga kvinnor)
Somayas tjejjour	Telefon, Internet	Cirka 60 nya kontakter ¹ (flickor/unga kvinnor)
Terrafems tjejjour	Telefon, Internet	Ingen uppgift på antal nya kontakter ²

Tabell 5. Skyddade boenden

	Målgrupp	Boendeform	Platsantal för HRV* utsatta
Sthlm stad - Kruton	13 -21 år	kollektiv	8 endast för HRV flickor
Terrafem	18 - 26 år	kollektiv	5 endast för HRV unga kvinnor
Systerjouren Somaya	18 - 25 år	kollektiv	3 endast för HRV unga kvinnor
Unga kvinnors värn (UKV)	18 - 30 år	kollektiv	2 (av 7) för HRV unga kvinnor
Kvinnors Nätverk - Linnamottagningen	13 - 25 år	familjehem	±10 endast för HRV ungdomar

* HRV; Hedersrelaterat våld och förtryck

¹ Somayas skyddade boende startade i januari 2006. Tjejjoursverksamheten har varit knuten till projektsamordnaren för boendet sedan augusti 2005.

² Terrafems skyddade boende startades i mars 2006. Projektsamordnaren svarar sedan dess för att följa upp samtal till jourtelefonen.

Ekonomisk översikt över insatser mot hedersrelaterat våld

Tabell 1. Fördelning av ekonomiskt bidrag till externa projekt för insatser mot hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Verksamhetsår	2004			2005			2006		
	Antal sök- ande	Antal bevil- jade	Beviljat kr	Antal sök- ande	Antal bevil- jade	Beviljat kr	Antal sök- ande	Antal bevil- jade	Beviljat kr
Skyddat boende ideella organisationer	7	7	1 960 000	4	4	2 450 000	4	4	2 400 000
Skyddat boende kommuner + andra myndigheter	1	1	400 000	1	1	400 000	1	1	400 000
Förebyggande insatser ideella organisationer	20	6	771 000	33	18	2 098 000	14	8	1 520 000
Förebyggande insatser kommuner + andra myndigheter	5	5	500 000	8	8	1 460 000	9	9	2 032 000
Summa:	33	19	3 631 000	46	31	6 408 000	28	22	6 352 000

Tabell 2: Fördelning mellan kommuner/myndigheter respektive ideella organisationer + trossamfund. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Verksamhetsår	2004	Antal pro- jekt	2005	Antal pro- jekt	2006	Antal pro- jekt	
Skyddat boende ideella organisationer	1 960 000	7	2 450 000	4	2 400 000	4	
Förebyggande insatser ideella organisationer	771 000	6	2 098 000	18	1 520 000	8	
Summa bidrag ideella organisationer	2 731 000		4 548 000		3 920 000		11 199 000
Skydd bo kommuner + andra myndigheter	400 000	1	400 000	1	400 000	1	
Förebyggande insatser kommuner + andra myndigheter	500 000	5	1 460 000	8	2 032 000	9	
Summa bidrag kommuner / andra myndigheter	900 000		1 860 000		2 432 000		5 192 000

Tabell 3: Fördelning skyddat boende respektive förebyggande insatser. Länsstyrelsen i Stockholms län.

	2004	2005	2006	Summa
Skyddat boende *	2 360 000	2 850 000	2 800 000	8 010 000
Förebyggande insats	1 271 000	3 558 000	3 552 000	8 381 000

(*) Under 2004 drevs ett projekt om skyddat boende i samverkan mellan AB-Vårlljus (kommunalt bolag) och Kvinnors nätverk (ideell org). Samverkan upphörde efter första året. Lst beslutade att bevilja stöd till Kvinnors Nätverk för att fullfölja projektet. Tas upp i sammanställningen som ett frivilligorganisations projekt

Tabell 4: Av Länsstyrelsen beviljade bidrag till projekt gällande insatser mot hedersrelaterat våld

	2003	2004	2005	2006	Summa kr
<i>Projektägare</i>					
Barnen först				50 000	50 000
Beth Nahrin kulturcentrum		50 000	150 000	300 000	500 000
Botkyrka kommun		50 000	300 000	400 000	750 000
Etiopisk Tewado kyrka		40 600			40 600
Fryshuset/Elektra		40 000	400 000	400 000	840 000
FoU Norväst (8 kommuner)		300 000		430 000	730 000
Glöm aldrig Pela och Fadime förening			40 000		40 000
Huddinge kommun		50 000	200 000	250 000	500 000
Huddinge Vårdcentral				200 000	200 000
Hässelby-Vällingby sdf/ Sthlm stad				250 000	250 000
Iranska riksförbundet			40 000		40 000
Irakiska kommittén för försvar av					
Kvinnors rättigheter		90 000	140 000	180 000	410 000
Järfälla kommun		50 000		62 000	112 000
Karma, Mångkulturell resurscentrum			40 000		40 000
Kista sdf Ungdomsgr / Sthlm stad			150 000		150 000
Kommite för iranska kvinnors rättigheter				80 000	80 000
Kulturella förening för kurder i Sverige			40 000		40 000
Kurdistsans Kvinnoförbund i Sverige			80 000		80 000
Kvinnors Nätverk		1 300 000	1 000 000	1 050 000	3 350 000
Madeiska-Sabeiska samfundet			40 000		40 000
Marockanska Kvinnoförening			50 000		50 000
Nynäshamn kommun		50 000	50 000		100 000
RFSL		470 000	400 000		870 000
Rinkeby Folketshus			80 000		80 000
Rinkeby sdf Ungdomsenh/ Sthlm stad			300 000		300 000
Rågsveds Ungdomsmott / Sthlm stad			200 000	218 000	418 000
Sociala misionen		180 000			180 000
Socialtjänstförv Sthlms stad		400 000	400 000	400 000	1 200 000
Sollentuna kommun			160 000		160 000
Somaliska Riskförbundet		80 000	40 000		120 000
Stiftelse Kvinnoforum				200 000	200 000
Stiftelse Stora Sköndal		250 000			250 000
Stiftelse Unga Kvinnors Värn	15 000	80 000	250 000		345 000
Sveriges Muslimska Råd			30 000		30 000
Systerjouren Somaya		75 000	600 000	600 000	1 275 000
Södertälje kommun		50 000	100 000	150 000	300 000
Tensta Kvinnojour			400 000	160 000	560 000
Terrafem		75 000	600 000	750 000	1 425 000

Tabellen fortsätter på nästa sida

Bilaga 3

Turkiska Riksförbundet		30 000		30 000
Utbildningsförvaltning Sthlms stad			72 000	72 000
Unga Örnar Nynäshamn, fritidsgård		90 000		90 000
Verdandi Södertörn			150 000	150 000
Väsby Kvinnojour		8 000		8 000
Summa beviljade hela perioden	3 680	6 408	6 352	16 455 600

Inbjudan att söka medel för projekt till skyddat boende och förebyggande verksamhet för ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld/utsatta för hedersrelaterat förtryck.

Regeringen har i beslut den 23 juni 2004 beviljat landets samtliga län sammanlagt 34,5 miljoner kronor för stödinsatser som riktar sig till ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Av dessa medel har storstadslänsstyrelserna fått 7,5 miljoner kronor vardera. Ekonomiskt stöd kommer därmed att kunna ges även i fortsättningen till projekt om dels förebyggande arbete dels vidareutveckling av skyddat boende.

Utgångspunkten för arbetet mot hedersrelaterat våld är respekten för de mänskliga rättigheterna, lika för alla, utan åtskillnad pga. vare sig kön, ålder, bakgrund, ursprung, religion, sexuell läggning, utseende, förmåga, utbildning, ekonomiska förhållanden eller något annat.

Vem kan söka?

- Bidrag till projekt om förebyggande insatser kan sökas enskilt eller i samverkan, av kommuner, kommun- och kommunalförbund, kommunägda bolag, myndigheter, frivilligorganisationer, samfund, stiftelser m.fl. med säte och/eller verksamhet i Stockholms län.
- Bidrag till skyddat boende kan sökas av motsvarande organisationer i hela landet.
- Bidrag kan inte sökas av enskilda personer.

Till vilka projekt kan man söka pengar?

Länsstyrelsen i Stockholms län fördelar projektmedel inom följande områden:

1. Förebyggande åtgärder

Medel beviljas till projekt som syftar till att:

- påverka attityder, värderingar och maktstrukturer i grupper/familjer med ett traditionellt hederstänkande.
- stärka utsatta ungdomar och kvalitativt förbättra deras situation i familj, skola och samhälle.
- öka kunskaperna, bedömningskapacitet och handlingsförmåga hos verksamheter/myndigheter som kommer i kontakt med utsatta ungdomar.
- förbättra samordning och samverkan mellan myndigheter och verksamheter som kommer i kontakt med utsatta ungdomar/har i uppdrag att värna om ungdomarnas välbefinnande och mänskliga rättigheter.

2. Skyddat boende och därtill anknutna åtgärder

Medel beviljas till start och utveckling av skyddat boende för ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat förtryck, hot och våld. Med ungdom avses i första hand individer under 25 år.

Stöd kan även ges till långsiktigt/långvarigt psykosocialt stöd till ungdomarna, stöd att fullfölja utbildning, arbete, praktik eller liknande, och andra insatser anknutna till det skyddade boendet, som t ex medling och attitydpåverkan i familjen, öppen rådgivning till flickor, familjer och extern personal, anordnande av utslussningsplatser, nätverksbyggande, mm. Länsstyrelsen förutsätter att projektet även omfattar utbildning av personal i verksamheterna.

Projekt för skyddat boende ska ha

- en långsiktig inriktning.
- en verksamhet som innefattar planering för ungdomarnas framtid och vid behov kan erbjuda psykosocialt stöd.
- en verksamhet som är öppen för ungdomar från kommunerna utanför storstadslänen.

3. Samverkan

Projekt som har både planerats och skall drivas i samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer/stiftelser/kommunalägda bolag kommer att prioriteras.

Ansökan

Ansökan ska ha kommit in **senast den 20 september till**

Maria-Pilar Reyes
Länsstyrelsen i Stockholm/Socialavdelning
Box 22 067
104 22 Stockholm.

- Ansökan skall göras på bifogad ansökningsblankett. Övrig dokumentation om organisationen skall skickas enligt det som står i ansökningsblanketten. Ofullständiga ansökningar behandlas inte.
- Projektplanen bör följa rubrikerna och anvisningarna i bifogad "Mall för projektplan".
- Samtliga sökande organisationer ska bifoga en uppdaterad beskrivning av hur man arbetar med jämställdhetsfrågor i övrigt, på max 1 sida
- Sökande från annat län än Stockholm (gäller projekt om skyddat boende) skall komplettera sin ansökan med brev från tjänsteman eller protokoll från nämndsammanträde som visar att det berörda kommunen har tagit del av projektplanen och stödjer uppbyggnaden av skyddat boende inom kommunen.
- Kommunala sökande skall komplettera sin ansökan med protokoll från nämndsammanträde som visar att nämnden stödjer projektet samt med en

SKRIVELSE

Datum

10.8.2004

Beteckning

kort redogörelse för om frivilligorganisationer aktiva i kommunen har blivit delaktiga i planeringen av projektet och/eller kommer att medverka i projektets genomförande.

- För kommunala sökande skall kommunen förbinda sig att medfinansiera projektet med 50 % procent av projektets totala kostnad. Övriga sökanden skall ha kommunal eller annan medfinansiering på minst 20% av projektets kostnader.
- I de fall kommunal medfinansiering saknas ska den sökande organisationen :
 - redovisa på vilket sätt projektet får stöd av kommunen/ alternativ vilka aktiviteter som har genomförts för att försöka få stöd för projektet hos kommunen, samt
 - uppge namn och telefonnummer till de tjänstemän/politiker i kommunen som den sökande organisationen har varit i kontakt med för att försöka få stöd för projektet.

För samtliga projekt gäller följande

Medel ges inte till ordinarie verksamhet eller allmänna investeringar.

Projektet ska normalt påbörjas inom två månader från det datum Länsstyrelsen fattat beslut. Behov av ändringar i projekt- eller tidplan ska anmälas till och diskuteras med Länsstyrelsen så snart behovet uppstår.

Delrapport inkl. ekonomisk redovisning ska lämnas till Länsstyrelsen senast den 15 februari 2005. Datumet för slutrapport och utvärdering kommer att meddelas i beslutet om ev. beviljade medel.

Frågor kan ställas till:

Maria-Pilar Reyes

Tel: 08-745 4302 eller 0738- 07 4302

e-post: maria-pilar.reyes@ab.lst.se

Mats Hellström
Landshövding

AnnMarie Danon
Avdelningschef

Ansökan om projektmedel för arbete mot hedersrelaterat våld

Organisationens /föreningens/samfundets namn	Organisationsnummer	Startat och registrerat år
Postadress	Telefon	Fax (om det finns)
Adress till hemsida (om det finns)	Kontaktpersonens namn	
Kontaktpersonens e-post adress	Kontaktpersonens telefonnummer dagtid	
Firmatecknarens namn	Organisationens postgiro/kontonummer	
Information om organisationens/föreningens/samfundets medlemmar (gäller ej kommuner) Åldersgrupp från ----- till ---- år Antal kvinnor (år 2003) : ----- Antal män (år 2003):------		
Organisationens /föreningens/samfundets viktigaste aktiviteter under 2003		
Organisationens/föreningens/samfundets mål och syfte (kommuner uppger nämndens uppdrag)		

Organisationens/föreningens/samfundets geografiska verksamhetsområde:

- ☐ Hela landet ☐ Stockholms län
- ☐ Flera län, ange vilka.....
- ☐ En eller flera kommuner/stadsdelar i Stockholms län, ange vilken eller vilka
.....

Hur finansieras organisationens/föreningens/samfundets ordinarie verksamhet, huvudsakligen?
(Gäller ej **kommuner**)

☐ Medlemsavgifter	☐ Egna medel	☐ Projektbidrag
☐ Förenings/organisationsbidrag	☐ Annat sätt	

Finns det samarbete med kommun/stadsdel? Om det finns ange med vilka kommuner/stadsdelar
(**kommuner** uppger samarbete med frivilligorg och andra myndigheter)

.....
.....
.....

Namn och telefonnummer på referensperson inom respektive kommun/stadsdel

.....
.....
.....

Finns det samarbete med andra organisationer?..... Om det finns ange vilka.

_____ - _____

Följande dokument bifogas denna ansökan : (kryssa för de som skickas med)

- ☐ Organisationens/föreningens/samfundets stadgar / styrdokument
- ☐ Protokoll från senaste årsmöte/stämma/nämndsammanträde där bokslut 03 och verksplan 04 behandlades
- ☐ Verksamhetsberättelse /årsberättelse 2003 ☐ Verksamhetsplan och budget för 2004
- ☐ Projektplan för det projekt som ansökan gäller.

OBS: var snäll och skicka inga andra dokument utöver de som efterfrågas.

Datum.....

Uppgiftslämnarens namn Underskrift.....

Telefon dagtid

E-post.....

Tack!

Var snäll och TEXTA!!

Projektplan

Projektets namn.....

Sökande organisations namn.....

Projektansvariges namn.....

Projektansvariges telefonnummer dagtid.....

Projektansvarigs e-post adress.....

Bidrag som söks från Länsstyrelsen nu kronor

Planeras verksamheten att fortsätta efter avslutat projektperiod?

Om svaret är JA, hur har ni tänkt att den skall finansieras?

Om ni söker/skall söka ekonomiskt bidrag för det här projektet också från andra myndigheter, fonder eller stiftelser var god och ange:

Myndighetens/fondens/stiftelsens namn	telefon	vilken summa söker ni?
		kronor
		kronor
		kronor
		kronor

Var god och bifoga projektplanen.
(Använd gärna den mall som vi har utarbetat)

Mall för projektplan

(hela projektplanen skall helst inte vara längre än fem A4-sidor)

- **Bakgrund** (helst inte längre än en halv A4 sida)

Varför vill ni genomföra projektet? Vilket behov ser ni som fick er att planera det här projektet? Vilka kunskaper/erfarenheter/resurser/intressen/kontakter har ni - som verksamhet - som gör att ni vill och att ni bedömer att ni kan genomföra projektet?

- **Syfte** (helst inte mer än 4 rader)

Vad skall projektet leda till på sikt? För vem? Det vill säga: vem skall få det bättre tack vare projektet och på vilket sätt?

- **Mål** (helst inte längre än 4 rader)

Vad vill ni uppnå - konkret - med projektet?

Med andra ord, när projektet är klart, genomfört, vad skall ha förändrats? Hur skall skillnaden se ut om man jämför med hur det var innan ni genomförde projektet?

- **Målgrupp** (helst inte längre än 3 rader)

Vilka vänder sig projektet till, direkt?

Exempel: om projektet går ut på att genomföra ett seminarie med föräldrar för att förändra deras attityder mot sina döttrar, är målgruppen för själva projektet inte döttrarna utan föräldrarna.

- **Metod** (helst inte längre än 1,5 sida)

Vad skall ni göra och hur ni skall göra det.

- **Tidsplan**

När skall ni starta och när skall det vara klart. Om det är möjligt kan man här också skriva tidsplan för etappmål.

Exempel:

april – maj:	skaffa lokal och anställa seminarieledare
juni - juli :	rekrytera seminariedeltagare, skicka inbjudan, mm.
augusti-oktober:	genomföra seminarierna
november - december:	utvärdera projektet och planera hur vi går vidare.

(Observera att det här är bara ett exempel !)

- **Resurser och budget**

Vad behövs för att genomföra projektet och hur skall det ordnas/finansieras?

Observera att en budget är en ekonomisk planering över vad projektet kostar och hur man planerar att finansiera det.

Exempel på hur man skriver upp en budget

Utgifter

Lokal x antal gånger i månad à ...kr	=	xxx kr
Arvode seminarieledare x antal timmar á ...kr	=	xxx kr
Studiematerial		xxx kr
Telefon och porto		xxx kr
Timlön projektledare x antal timmar á ...kr	=	xxx kr
Utvärdering		<u>xxx kr</u>

Summa: XXXX kr.

Inkomster

Egna resurser (lokal)	xxx kr
Bidrag från Brevskolan (studiematerial)	xxx kr (ansökt)
Bidrag från Länsstyrelsen	xxx kr

Summa : XXXX kr.

samma summa

Observera att ovanstående är bara ett exempel!

- **Utvärdering och uppföljning** (helst inte mer än 5 rader-6 rader)

Hur skall ni ta reda på om ni har lyckats uppnå det som ni har skrivit under rubriken ”mål” i projektplanen? OBS: Här handlar det inte om att visa att man har genomfört projektet utan om att se om man lyckades uppnå det man ville uppnå med projektet.

Om projektets mål är luddigt eller allmängiltigt eller alldeles för viddlyftigt kan ni få problem här. Enklarest då är att gå tillbaka och formulera ett mer avgränsat och preciserat mål.

- **Kommentarer** (helst inte mer än 5-6 rader)

Här skriver ni något som kan vara viktigt och som inte passar in under någon av de andra rubrikerna.

- **Datum**

- **Underskrift av projektansvarig**

- **Underskrift av verksamhetens/organisationens chef/ordförande/motsvarande**

Har du frågor är du välkommen att ringa till
Maria-Pilar Reyes tel 08 – 785 4302 eller
mejla till maria-pilar.reyes@ab.lst.se

Uppföljning av 2004-års projekt om förebyggande arbete mot s.k. hedersrelaterat våld och stödinsatser för utsatta ungdomar

Första delrapport, februari 2005.

Rapporterande organisation _____

I december 2004 beviljades ni medel av Länsstyrelsen som stöd till ert projekt. Var vänlig och svara på följande frågor:

A) Har projektet kommit igång enligt planen? Ja ____ Nej ____

Om projektet har kommit igång var vänligt och beskriv det viktigaste som har gjorts hittills.

1.

2.

3.

4.

Om projektet inte har kommit igång

- var vänlig och skriv varför:

– kommer projektet att kunna komma igång innan april 2005? JA ____ NEJ ____

B) Hur mycket pengar av de erhållna medlen har redan använts och för vad? För varje utbetalning var vänlig och bifoga numrerad verifikation (kvitto eller motsvarande) klistrat i ett separat papper.

Summa kr	Betalning för vad?	Verifikationsnummer

C) Övrig information som ni tycker är viktigt att rapportera till länsstyrelsen.

Datum.....

Namnteckning projektansvarig.....

Telefonnummer projektansvarig.....

Tack!

Den här blanketten skall fyllas i och skickas till

María-Pilar Reyes
Länsstyrelsen i Sthlm /sociala avdelning
Box 22 0 67
104 22 Stockholm.

OBS! Blanketten skall vara länsstyrelsen tillhanda senast 15 februari, 2005.

till

Slutrapport av genomfört projekt

Den 15 december 2004 beviljades ni av Länsstyrelsen ekonomiskt bidrag för ett projekt till stöd för ungdomar som riskerar att utsättas för så kallat hedersrelaterat våld (kopia av beslutet bifogas). Projektet skulle genomföras under perioden januari – december 2005.

Avrapportering

En slutrapport (utgifter och aktiviteter januari –december 2005) från de projekt som beviljades medel för 2005, skall nu skickas in till länsstyrelsen. Om ni har ansökt och bidrag för fortsatt arbete under 2006 kommer denna rapport att utgöra en del av det underlaget som ligger till grund för att bedöma och fatta beslut om den nya ansökan.

Slutrapporten måste vara inlämnad till Länsstyrelsen **senast den 15 januari 2006**. Vänligen skriv ert projekts diarienummer (står högst upp till höger på detta brev) på allt ni skickar in.

Vänligen använd bifogade blanketter för redovisning av ert projekt. Skicka inga andra dokument eller beskrivningar än de som efterfrågas i blanketterna. Som rapport räcker att ni svarar på de frågor som står i blanketterna.

Den resterande 20 % av de medel som beviljades till ert respektive projekt betalas ut efter godkänd slutrapport, dvs. tidigast i slutet av januari 2006.

De ifyllda blanketterna med verifikationer skickas till:

Maria-Pilar Reyes
Länsstyrelsen i Stockholms län/socialavd.
Box 22 067
104 22 Stockholm.
eller lämnas in på Länsstyrelsens reception, Hantverkargatan 29, Kungsholmen,
måndag till fredag mellan kl. 8.30 – 16.00 .
För frågor vänligen mejla till: maria-pilar.reyes@ab.lst.se

Med vänliga hälsningar

Maria-Pilar Reyes
samordnare

Redovisning av genomfört projekt under 2005

.....
Rapporterande organisation

.....
Projektansvariges namn och telefonnummer

1. **Har ni lyckats genomföra projektet såsom planerat och enligt det som Länsstyrelsen gav ekonomiskt stöd till ?** (OBS! i beslutet står vad ni beviljades medel för. Kopia bifogas)

Ja----- Nej----- Delvis-----

Om svaret är **delvis** eller **nej**, vänligen beskriv kort och tydligt vad har hänt.

2. **Har ni lyckats uppnå målet/målen som ni skrev upp i projektansökan?**

Ja----- Nej----- Delvis-----

Om svaret är **delvis**, vänligen beskriv kort och tydligt vilken del av målet/vilka mål som har uppnåtts, och varför ni inte lyckades uppnå målet helt /uppnå samtliga uppsatta mål.

Om svaret är **nej**, vänligen ange varför.

3. Ange de viktigaste aktiviteter som ni har genomfört inom projektet.

datum	aktivitet	målgrupp

4. Något annat som ni vill rapportera eller tillägga:

5. Ekonomisk redovisning
(verifikation är något som bevisar att utbetalningen har gjorts, till ex. kvitton, lönebesked, etc.
Vänligen skicka inte ospecificerade/osorterade datalistor)

Summa kr	För vad? / till vem?	Verifikation nr:
-----------------	-----------------------------	-------------------------

Verifikation nr:[illegible]

Summa:

.....

Datum Projektansvariges underskrift

Länsstyrelsens rapportserie

Utkomna rapporter under 2006

1. Förorenade områden – inventering av branscherna järn-, stål- och manufaktur, primära och sekundära metallverk samt ferrolegeringsverk i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*.
2. Mälarens fåglar – inventering av fågelskär, skarvar och fiskgjusar 2005, *miljö- och planeringsavdelningen*.
3. Kulturreseptatet Brottö skärgårdsjordbruk. En undersökning av två trädgårdar, *miljö- och planeringsavdelningen*.
4. Hur mår skogen och skogsmarken? Tillstånd och trender för kronutglesning och markförurning i Stockholms län 1985-2010, *miljö- och planeringsavdelningen*
5. Tillsyn av äldreomsorgen 2001-2005, *socialavdelningen*
6. Kompletterande utvärdering av Tillväxt Öst – det regionala tillväxtavtalet i Stockholms län, *avdelningen för regional utveckling*
7. Kvicksilver i fisk – resultat från en inventering i Stockholms län 2004, *miljö- och planeringsavdelningen*
8. Bostadssubventioner 2005 – nybyggnad och ombyggnad, *socialavdelningen*
9. Grundvatten i berg. Metodik för övervakning av vattenkvalitet samt undersökningsresultat 1981 och 2004, *miljö- och planeringsavdelningen*
10. Sammanställning av bostadsmarknadsenkäten 2006, *socialavdelningen*
11. Framtidens Nationalstadspark. Handlingsprogram D. 1 : Vision och förutsättningar, *miljö- och planeringsavdelningen*
12. Nationalstadsparkens lokala tillgänglighet, *miljö- och planeringsavdelningen*
13. Landskapsekologisk analys av Nationalstadsparken, *miljö- och planeringsavdelningen*
14. Läget i länet – bostadsmarknaden i Stockholms län 2006, *socialavdelningen*
15. Förorenade områden – inventering av textilindustrier och garverier i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*
16. Tillämpning av Lex Sarah inom äldreomsorgen, *socialavdelningen*
17. På rätt kurs! – metoder för föräldrastöd från förskolan till tonåren, *socialavdelningen*
18. Vad händer med våra stränder, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns endast som pdf-fil på vår webbplats www.ab.lst.se
19. Det industriella kulturarvet i Stockholms län – program för brukande och bevarande, *miljö- och planeringsavdelningen*
20. Insatser mot hedersrelaterat våld. En utvärdering av projekten 2005, *socialavdelningen*

